

Thomas Bernhard

Odun Kesmek

ROMAN

Çeviren: Sezer Duru

YKY'

ODUN KESMEK

Bir Öfke

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avusturyalı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatlülçenp, 1949 ilkbaharında ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenhof'taki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

Kitap-lik dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısında "vesikalık konuğu" olan Thomas Bernhard ile Kurt Hofmann'ın yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bernhard'la Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.

Türkçede başlıca yapıtları: *Wittgenstein'in Yeğeni*, Metis, 1989; *Kahramanlar Alamı*, Can, 1992; *Neden. Bir Değini*, Mitos, 1993; *Mahzen. Bir Vazgeçiş*, Mitos, 1994; *Suluk. Bir Karar*, Mitos, 1997; *Soğukluk. Bir Dışlanma*, Mitos, 1997; *Bir Çocuk*, Mitos, 1997; *Tiyatrocu*, Mitos, 1999; *Odun Kesmek*, YKY, 1999; *Bitik Adam*, YKY, 2000; *Eski Ustalar*, YKY, 2002; *Ses Taklitçisi*, YKY, 2003; *Yok Etme*, YKY, 2005; *Don*, YKY, 2006; *Beton*, YKY, 2007; *Yürümek • Evet*, YKY, 2009.

Sezer Duru 1942 yılında doğdu. Tezer Özlü ve Demir Özlü'nün kardeşidir. 1962 yılında Avusturya Lisesi'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi'nde sosyoloji okudu. Orhan Duru ile evlendi. Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Latince ile Yunan ve Roma Edebiyatı okudu. İstanbul'da bir süre Goethe Enstitüsü'nde görev yaptı. *Akzente* ve *Orte* gibi Alman dergilerine Türk yazar ve ozanlarından çeviriler yaptı. 25 yıl kadar, ZDF ve ARD gibi Alman TV kanallarında muhabir olarak çalıştı.

Max Frisch, Heinrich Böll, Siegfried Lenz, Jerzy Stefan Stawinkley, Hans Magnus Enzensberger, Bertolt Brecht, Thomas Bernhard, Gustav Meyrink gibi yazarlardan Türkçeye; Ferit Edgü, Demir Özlü ve Başar Sabuncu'dan da Almancaya roman ve oyunlar çevirdi. Orhan Duru ile birlikte, "hayalet yazar" Oğuz Halûk Alplaçin'in yaşamını konu alan *O Pera'daki Hayalet'i* hazırladı. 2007'de, Frankfurt Edebiyat Evi'nin 2004'ten bu yana her yıl yurtdışında Alman edebiyatı ve bilimine katkıda bulunan kişilere verdiği ödülün sahibi oldu. Rodos'taki Uluslararası Yazar ve Çevirmenler Evi'nin ikinci başkanlığını ve Türkiye PEN'inin dışilişkiler genel sekreterliğini yürütüyor. Fischer Stiftung'un (Fischer Vakfı), 2006 yılı sonunda başlattığı, Almanca yazılmış eserlerin Türkçeye kazandırılmasını hedefleyen "Schritte" (Adımlar) projesinde Türkiye ayağının sorumlusu.

*Thomas Bernhard'ın
YKY'deki kitapları:*

- Odun Kesmek (1999)
Bitik Adam (2000)
Eski Ustalar (2002)
Ses Taklitçisi (2003)
Yok Etme (2005)
Don (2006)
Beton (2007)
Yürümek • Evet (2009)
Ödüllerim (2010)
Düzelti (2011)

THOMAS BERNHARD

Odun Kesmek
Bir Öfke

Çeviren:
Sezer Duru

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 1296
Edebiyat - 343

Odun Kesmek - Bir Öfke / Thomas Bernhard
Özgün adı: Holzfällen-Eine Erregung
Çeviren: Sezer Duru
Redaksiyon: Barış Tut

Kitap editörü: Barış Tut
Düzeltili: Alev Özgüner

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Almanca İlk Baskı: 1988
1. baskı: Simavi Yayınları, Aralık 1992
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Aralık 1999
3. baskı: İstanbul, Ocak 2012
ISBN 978-975-363-813-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1999
© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1984
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

*İnsanları daha akıllı kılmayı beceremediğimden,
onların uzağında kalarak mutlu oldum.*

Voltaire

Herkes *Yaban Ördęi* oyunundan sonra, saat on bir buçuğa doğru Gentz Sokağı'ndaki akşam yemeğine katılmaya söz vermiş olan oyuncuyu beklerken, ben, ellili yılların başlarında neredeyse her gün oturduğum berjer koltukta oturmuş, Auersberger çiftini gözlemliyor ve Auersbergerler'in davetini kabul etmenin ağır bir hata olduğunu düşünüyordum. Auersbergerler'i yirmi yıl görmemiş, aksiliğe bakın ki, ortak arkadaşımız *Joana'nın* öldüğü gün onlara *Graben'de* rastlamış ve hiç düşünmeden, Auersberger çiftinin kendi deyimleri ile *sanatsal akşam yemeği* olarak adlandırdıkları akşam öğününe gitmeyi kabul etmiştim. Yirmi yıl Auersberger çiftinin adını duymak istememiş, yirmi yıl Auersberger çiftini görmemiş ve bu yirmi yıl içinde Auersberger çiftinin adı üçüncü kişiler tarafından anıldığında midem bulanmıştı, diye düşünüyordum berjer koltukta ve işte şimdi Auersberger çiftinin ellili yılları benim ellili yıllarımla karşılaşıyordu. Yirmi yıl Auersberger çiftinden uzak durdum, yirmi yıl boyunca bir kez dahi olsun onlara rastlamadım ve aksilik bu ya şimdi onlara *Graben'de* rastlamak *zorunda* kaldım, diye düşünüyordum, gerçekten de tam o gün *Graben'e* gitmek ne korkunç bir aptallıktı; hele Londra'dan Viyana'ya döndüğümden beri *Graben'de* birkaç kez bir aşağıya bir yukarıya gitmeyi alışkanlık edinmiş olmam, Auersbergerler'e günün birinde rastlamak *zorunda* kalacağımı hesaplamış olmamı gerektirirdi; hem yalnız Auersbergerler'le değil, son on yılda kendilerinden kaçtığım herkesle, ellili yıllarda kendileriyle, Auersbergerler'in deyişiyle sıkı *sanatsal ilişki içinde* olduklarımla, bu ilişkiye yirmi beş yıl önce son verip, yani Auersbergerler'den uzaklaşıp Londra'ya gittiğimden bu yana, o zamanlardan tanıdığım diğer bütün Viyanalı kişilerle de ilişki mi kesmiş, yani onları ne görmeyi ne de onlarla en ufak bir bağlantımın kalmasını istemiştim. *Graben'e* çıkmak Viyana sosyete-

si cehennemine gitmekten başka bir şey değildi ki, hele görmek istemediklerime, ortaya çıkışları ile tüm vücudumda ve beynimde kramplar yaratan kişilere rastlamak, diye düşünüyordum berjer koltukta, işte bu yüzden son yıllarda Londra'dan Viyana'ya gelişlerimde Graben'den kaçınmış, başka yollara sapsamıştım, Kohlmarkt'a, hele Kärntner Caddesi'ne hiç çıkmamış, Spiegel Sokağı ve Stallburg Sokağı'ndan uzak durmuştum, Dorotheer Sokağı'ndan da, her zaman ürktüğüm Wollzeile ve Opera Sokağı'ndan da; bu sokaklarda en çok nefret ettiğim insanların tuzağına düşmüşümdür sık sık. Ama son haftalarda, diye düşündüm berjer koltukta, Graben'e ve Kärntner Caddesi'ne çıkmaya karşı birden büyük bir istek duymuştum, iyi havanın ve öğleden öncesi insan kalabalığının bana birden hoş görünmüş olması nedeniyle ve özellikle Graben *ve* Kärntner Caddesi'ne gitmek istemiştım, belki de Währinger'deki evimde geçirdiğim aylar boyu süren yalnızlığın beni budalalaştıran tecritinden kurtulmak, kaçmak istemiştım. Son haftalarda Kärntner Caddesi ve Graben'de dolaşmayı gövdeyi ve beyni rahatlatıcı bir eylem olarak algılamıştım, Graben ve Kärntner Caddesi'ne bazen geri dönüp geçmeyi; bu geri dönüş kafama, gövdeme geldiği gibi iyi geliyordu; sanki son zamanlarda Graben ve Kärntner Caddesi'nden bu aşağıya doğru inişler dışında bir şeye gereksinmem yokmuş gibi, son haftalarda *her gün* Kärntner Caddesi ve Graben'i bir aşağıya bir yukarıya gidiyordum; Kärntner Caddesi ve Graben'de birdenbire, açıkçası, aylar süren bir kafa ve gövde zafiyetinden sonra, tekrar düzelmiş ve kendime gelmişim; Kärntner Caddesi ve Graben'de yukarı doğru yürüyüp sonra tekrar geri dönmek beni diriltiyordu; *yalnız bu oradan oraya yürüyüş*, diye düşünüyordum bu arada, oysa daha da fazlasıydı, yalnız bu oradan oraya yürüyüş, diye yineliyordum kendi kendime, gerçekten de yeniden düşünmemi, gerçekten de yeniden felsefe yapmamı, yeniden felsefe ve edebiyatla ilgilenmemi sağladı ki bunları içimde çok uzun zaman bastırılmış, hattâ öldürmüştüm. Hele bu hasta edici uzun kış, şimdi düşünüyorum da ne büyük bir talihsizlikti, onu daha önceki kışlar gibi Londra'da değil de Viyana'da geçirmiş olmam, içimdeki tüm yazınsal ve tüm felsefi duyguları öldürmüştü, diye düşünüyordum berjer

koltukta; Graben ve Kärntner Caddesi'ndeki bu bir aşağıya bir yukarıya yürüyüşlerle onları yeniden kazanmıştım, gerçekten de benim bu Viyana'ya has düşünsel durumumu, yani birden *kurtarılmış zihinsel durum* adını verdiğim durumu bu Graben-Kärntner Caddesi terapisine, Ocak ayı ortasından başlayarak kendimi zorladığım gezintilere borçluyum. Bu korkunç kent Viyana, diye düşünüyorum, beni derin düş kırıklığına ve gerçekten yeniden çıkışı olmayan bir uçuruma sürükleyen bu kent, birden kafamı yeniden çalıştıran, gövdeme yeniden canlı tepkiler gösterten motor oluyor; günbegün, tüm kış boyunca içimde çoktan ölmüş olan şeylerin kafamda ve gövdemde durmadan ilerleyerek canlandığını gözlemliyordum; tüm kış boyunca kafamın ve gövdemin ölmekte oluşunun suçunu Viyana'ya yüklemiştim, oysa şimdi, yeniden canlanmamı borçlu olduğum yer o aynı Viyana idi. Berjer koltukta oturmuş Kärntner Caddesi'ni ve Graben'i övüyor ve beyinsel ve bedensel yeniden yapılanmamı Kärntner Caddesi ve Graben terapime bağlıyordum; başka hiçbir şeye değil ve kendi kendime bu başarılı terapinin bedelini ödemem gerekecek diyor ve Auersberger çiftine Graben'de rastlayışımın başarılı terapinin bedeli olduğunu ve bu bedelin son derece büyük bir bedel olduğunu düşünüyordum, bundan çok daha büyük bir bedel de ödeyebileceğimi varsayıyordum, çünkü Graben'de Auersbergerler dışında daha da beter kişilere rastlamış olabilirdim, çünkü her şey bir yana, Auersbergerler en korkunçlardan sayılmazlar, gene de Auersberger çiftine Graben'de rastlamış olmam yeterince berbattı, diye düşündüm berjer koltukta. Güçlü bir insan ve de aynı derecede güçlü bir karakter onların davetini reddederdi, ama ben ne güçlü bir insanım, ne de güçlü bir karakter, ben hemen hemen bütün insanların eline kalmışım. Auersberger çiftinin davetini kabul etmenin ağır bir hata olduğunu yeniden düşündüm, çünkü ben yaşamım boyunca Auersberger çifti ile hiçbir ilişki içinde olmak istemiyordum, Graben'e gidiyorum ve orada onlar benimle konuşuyorlar, Joana'nın ölümünü duyup duymadığımı soruyor, Joana'nın kendini astığını söylüyorlar, ve ben söz veriyorum, davetlerini kabul ediyorum. Bir an için utanmaz biçimde duygusallaştığımı ve Auersberger çiftinin benim bu duygusallığımdan

hemen yararlandıklarını, davet etmek için de ortak arkadaşımız Joana'nın intiharından aynı şekilde yararlandıklarını, benim de bunu yıldırım hızıyla kabul ettiğimi düşünüyorum, oysa davetlerini reddetmek daha akıllıca olurdu; zamanım olmadı bunu yapmaya, diye düşündüm berjer koltukta, *beni arkadan vurmuşlardı* ve benim daha önceden bildiğim bir şeyi, yani Joana'nın kendini asmış olduğunu söylemişlerdi, Kilb'de, ana babasının evinde ve beni bir akşam yemeğine davet etmişlerdi, Auersberger çiftinin altını çize çize belirttikleri gibi, *tamamen sanatsal bir akşam yemeğine, hepsi eski dostlar*, demişlerdi. Tam yanımdan ayrılacakları sırada davetten söz ettiler ve ben *evet* dediğim anda, yani daveti, Gentz Sokağı'ndaki bu rezil evdeki akşam yemeğine gelmeyi kabul ettiğimde, yanımdan birkaç adım uzaklaşmışlardı. Auersberger çiftinin kollarında eski kentin ünlü dükkânlarına ait, paket kâğıdına sarılı bir yığın kutu asılıydı, eski kente alışveriş amacıyla indiklerinde otuz yıldır giydikleri aynı İngiliz paltolar vardı sırtlarında, onların her şeyleri denildiği gibi *asilane yıpranmıştı*. Aslında Graben'de yalnız Bayan Auersberger konuşmuştu, *Webern-halefi besteci* olarak anılan kocası bana tüm bu süre içinde bir şey söylemedi, ama suskunluğu ile beni doğrudan doğruya incitmek istedi, diye düşündüm şimdi berjer koltukta. Joana'nın cenaze töreninin Kilb'de ne zaman yapılacağını henüz bilmediklerini söylediler. Bense o gün sokağa çıkmadan önce Joana'nın Kilbli çocukluk arkadaşından Joana'nın kendisini astığını haber almıştım; Kilb'de bakkal dükkânı işleten bu arkadaşı önce telefonda Joana'nın kendini *astığımı* söylemek istemiş, *öldü* demişti telefonda, ama ben hemen Joana'nın *ölmediğini, kendini öldürdüğünü*, ne biçimde öldürdüğünü ise arkadaşı olan onun bileceğini, yalnız bana söylemediğini pat diye belirttim; taşrada yaşayan insanların kentte yaşayanlardan daha fazla çekingenlikleri vardır, bir insanın kendini öldürdüğünü açıkça belirtmekte, ne şekilde öldürdüğünü söylemekte zorluk çekerler; ben hemen Joana'nın kendisini astığını tahmin etmiştim, gerçekten de telefonda bakkal kadına, *Joana kendini astı*, dedim, bu bakkal kadını şaşırtdı ve yalnız *evet* dedi. Joana gibi kişiler kendilerini asarlar, demiştim telefonda, kendilerini nehre ya da dördüncü kattan aşağıya atmazlar, bir halat alırlar, güzelce düğüm-

lerler, ilmikten geçirip sallandırılar kendilerini. *Balerinler, akt-ristler*, dedim bakkal kadına telefonda, *kendilerini asarlar*. Bu kadar uzun süre Joana'dan hiçbir haber almamış olmamın bana kuşkulu görüldüğünü düşündüm berjer koltukta, günün birinde canına kıymayacak mıydı, aldatılmış, terk edilmiş, alay edilmiş, ölesiye kırılmış biri, diye düşünmüştüm sık sık son zamanlarda. Ama Graben'de Auersbergerler'in önünde *sanki* Joana'nın intiharı hakkında bir şey bilmiyormuşum gibi davrandım ve onlara karşı tümünden şaşırmış rolü oynadım, aynı zamanda afallamış gibi davrandım, oysa öğleden önce saat on birde Graben'de bu felaket beni şaşırtmıyor ve de artık afallatmıyordu, çünkü olayı sabah saatin yedisinde duymuş ve Joana'nın intiharını Graben ve Kärntner Caddesi'nde birçok kez bir aşağı bir yukarı giderek artık *taşır* duruma gelmişim, soğuk-diriltici Graben havası buna dayanabilmemi sağlamıştı. Aslında Joana'nın intiharı ile ilgili Auersberger kökenli habere tamamen şaşırmış gibi görünmemek daha iyi olurdu, belki de Joana'nın intihar ettiğini çoktan bildiğimi hemen söylemeliydim, hem de kendini *nasıl* öldürmüş olduğunu, kesin koşulları, diye düşündüm, onlara söylemeliydim, böylece onları bu haberi verme zaferinden mahrum etmiş olurdum, onlar bunu gerçekten de en hain biçimde sömürdüler, aynı zamanda zevk de aldılar, açık bir dükkânın önünde saptadığım üzere; Joana'nın ölümü hakkında hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmış, şaşırmış, afallamış, ürpertici haberi birden alan biri rolünü oynayarak Auersbergerler'i birden felaket yaratıcısı durumuna sokmuştum, doğaldır ki böyle bir niyetim olamazdı, ama beceriksizlikle yarattım bunu, yani Auersbergerler'le karşılaştığım ana kadar Joana'nın intiharından habersizmişim gibi davranarak, hiçbir şey duymamış gibi yaparak; bu habersiz olma durumunu, Joana'nın intiharı hakkında hemen hemen her şeyi bildiğim halde Auersbergerler'le ayakta durduğum bütün süre içinde oynadım. Onların Joana'nın kendini astığını nereden bildiklerini bilmiyordum, belki de Kilb'deki aynı bakkal kadından, Kilbli arkadaşı onlara da belki bana söylediklerinin aynısını söylemişti, ama bana söylediklerinin aynısını söylememişti, *bana söyledikleri kadar* olamazdı, diye düşündüm, yoksa Auersbergerler bana Joana'nın intiharı hakkında söyle-

diklerinden daha fazlasını anlatırlardı. Bayan Auersberger, Kilb'deki cenazeye katılmalarının doğal olduğunu söyledi, diye düşündüm, bunu öyle bir biçimde söyledi ki, sanki bu benim için pek öyle doğal bir şey değilmiş gibi, yani Joana'nın cenazesine gitmek, sanki bana hemen şimdiden sitem ediyordu, sanki benim, tıpkı onun gibi *bu kadar uzun yıllar, evet yıllarca çok içten dostluk* ettiğim Joana'nın cenazesinden belki de kendimi *sıyracağımlı, hepimizin dostu olan* Joana'nın cenazesinden sırf rahatıma düşkünlüğümden ötürü kaçabileceğimi varsayar gibiydi ve bunu söyleyiş biçimi ve söyledikleri, aslında kırıcı idi, diye düşündüm, Bayan Auersberger'in beni Joana'nın Kilb'deki cenazesinde göreceği gibi, bundan bağımsız olarak beni şimdi bugün burada Graben'de gelecek Salı için, yani Joana'nın cenazesinin kalktığı gün, *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırdığı davetine, Gentz Sokağı'na çağırması da kırıcı idi. Gerçekte Joana'yı Auersbergerler kanalıyla tanımıştım, otuz yıldan daha uzun bir süre önce, üçüncü mahallede Sebastian Alanı'nda Joana'nın kocasının doğum günü davetinde; *atölye şenliği* diye adlandırılan bir davetti, neredeyse Viyanalı tüm sanatçılar gelmişlerdi. Joana'nın kocası bir dokuma sanatçısı idi, yani bir halı dokumacısı, aslında ressamdı, altmışlı yılların ortasında halılarından biriyle São Paulo Bienali'nde büyük ödülü almıştı. Joana'dan her şeyi bekle-diklerini, ama intihar edeceğini asla ummadıklarını belirtmişti Auersberger çifti Graben'de paketleriyle yollarına devam etmeden önce, ayrıca *Ludwig Wittgenstein*'in her şeyini aldıklarını, böylece *bundan sonra Wittgenstein'la ilgileneceklerini*, söylemişlerdi. Wittgenstein herhalde Bayan Auersberger'in sağ kolunun bileğinde asılı paketlerin en küçüğündeydi, diye düşündüm. Ve bir kez daha, bu tür davetlerin hepsinden nefret ettiğim, hele böyle *sanatsal akşam yemeklerinden* bunca yıldır kaçtığım halde, çünkü kırk yaşlarıma kadar yeterince gitmişim bu tarz davetlere ve yakından biliyordum, bunlardan daha iğrenç bir şey düşünemiyordum, Auersberger çiftinin davetini kabul etmiş olmanın ne ağır bir hata olduğunu düşündüm. Gerçekten de bu Auersbergerlik davetler değişmemiş, diye düşündüm berjer koltukta oturarak, tıpkı ellili yıllardaki gibi, tıpkı otuz yıl öncesindeki gibi, sonunda bende yalnız can sıkıntısı yaratmakla kalma-

yıp, beni neredeyse deli ettikleri gibi. Yirmi yıl Auersberger çiftinden nefret ettin, diye düşündüm berjer koltukta, sonra onlara Graben’de rastlıyorsun ve davetlerini kabul ediyorsun ve gerçekten de öngörülen zamanda Gentz Sokağı’na gidiyorsun. Ve sen bu akşam yemeğine davet edilenlerin hepsini tanıyorsun, buna rağmen gidiyorsun. Ve düşündüm ki, bu akşam, hem de bütün gece, örneğin Pascal ya da Gogol ya da Dostoyevski ya da Çehov okumak, bu iğrenç *sanatsal akşam yemeğine*, Gentz Sokağı’na gelmekten çok daha iyi olurdu. Auersberger ifti senin varoluşunu, evet senin yaşamını mahvetti, seni bu korkunç akıl ve gövde durumuna soktu ellili yılların başında, senin varlığının felaketine, en uç çaresizliğine, o zamanlar seni Steinhof’a girmeye sürükleyen duruma soktu ve sen kalkıp oraya gidiyorsun. Onlara tam zamanında sırtını dönmemiş olsaydın onlar seni yok edeceklerdi, diye düşündüm. Onlar seni önce yıkacak, sonra yok edecekti tam zamanında ve son anda kaçmamış olsaydın. Maria Zaal’daki evlerinde birkaç gün daha kalmış olsaydın, diye düşündüm berjer koltukta, mutlaka ölümün olurdu. Seni sıkıp posanı ıkartacaklardı, diye düşündüm berjer koltukta, ve fırlatıp atacaklardı. Graben’de bu iğrenç yıkıcılarına ve katillerine rastlıyorsun ve bir an duygusal davranıp kendini Gentz Sokağı’na davet ettiriyorsun, üstelik de oraya gidiyorsun, diye düşündüm berjer koltukta. Yeniden, Pascal’imi ya da Gogol’ümü ya da Montaigne’imi okumanın ya da Satie ya da Schönberg’i eski akortsuz piyanomda çalmanın daha iyi olacağını düşündüm. Temiz hava almak ve kendini yeniden canlandırmak için Graben’e yürüyorsun ve işte eskiden seni yıpratana ve ökertenlerin eline düşüyorsun. Üstelik de onlara, akşam davetlerine, *sanatsal akşam yemeklerine* katılacağın için ne kadar sevdiğini söylüyorsun, bu tüm o akşamlar, onlarda yapılan, anımsadığın her akşam yemeği gibi ancak tatsız olabilirdi. Karakersiz bir budala ancak kabul eder böyle bir daveti, diye düşündüm berjer koltukta. Seni kapana düşürmeleri otuz yıl önce idi, seni her gün küçük düşürdüklerinden ve senin de kendini alçakça onların hükmüne sokmandan bu yana otuz yıl geçti, diye düşündüm berjer koltukta, otuz yıl, kendini üç aşığı beş yukarı en alçaltıcı biçimde onlara *sattığından* bu yana. Otuz yıl, onların pal-

yaçosu olduğundan bu yana, diye düşündüm berjer koltukta. Ve onlardan (son anda) kaçtığından bu yana da yirmi altı yıl geçmiş. Ve yirmi yıldır onları görmedin, birden habersizce Graben'e gidiyor ve onların *sanatsal akşam yemeklerine* katılmaktan sevinç duyacağını söylüyorsun, diye düşünüyorum berjer koltukta. Bayan Auersberger bu *Yaban Ördeği* ile kariyerinin en yüksek noktasına erişen *muhteşem aktörden* söz ediyordu, gece yarısından iki saat önce gelmiş olan konuklar, her çeyrek saatte bir açılan ve hemen hepsi iğrenç olan bu insanlar, uzattıkları bardaklara hanımın doldurduğu şampanya ile avutuluyordu. Benim eskiden bildiğim sarı giysiyi giymişti, belki de bu giysiyi *benim için* giymişti, diye düşündüm, çünkü otuz yıl önce bu giysiyle ilgili olarak ona çok kompliman yapmıştım, o zamanlar bunu ona çok yakıştıırıyordum, oysa şimdi hiç hoşuma gitmiyordu, tam tersine, gerçekten de zevksiz geliyordu, otuz yıl önce kırmızı olan yakanın yerinde şimdi siyah kadife yakası vardı. Bayan Auersberger o otuz yıl önce de sinirime dokunan sesiyle durmadan *muhteşem oyuncudan* ve nefis *Yaban Ördeği'nden* söz ediyordu, yalnız o zaman, otuz yıl önce, sinirime dokunan bu sesin ilginç bir ses olduğunu sanıyordum, oysa şimdi bu sesi yalnız bayağı ve iğrenç buluyordum. Bayan Auersberger'in *en önemli aktör ve yaşayan tüm aktörlerin en iyisi* demesi kadar benim için itici bir şey olamazdı. Sesinden hiçbir zaman hoşlanmamıştım, ama şimdi ses hem yaşlanmış hem de kırılmış ve sürekli olarak isterik tona kavuştuğu şu anda, gerçekten de, son derece yıpranmış ve bitmişti derler ya, benim için tümünden dayanılmaz olmuştu. Bayan Auersberger bu sesle bir kez Purcell söylemişti, diye düşündüm, *Anna Magdalena Bach'ın Lied'lerini* ve kocası, dostum, uzmanların sürekli kullandıkları adıyla, Webern-halefi besteci dostum, ne sık eşlik etti ona Steinway'le, gözlerim yaşarırdı gerçekten de. O zamanlar ben yirmi iki yaşındaydım ve Maria Zaal ve Gentz Sokağı ile ilgili her şeye âşıktım, şiirler yazıyordum. Şimdi ise otuz yıl önce hiç çekinmeden katıldığım olayların görüntüleri midemi bulandırıyor. Her on dört günde bir Auersberger çifti ile Maria Za-al'dan Gentz Sokağı'na ve aksine gidip geldim, yıllarca sonuna kadar, diye düşündüm berjer koltukta ve kısa sürede birkaç bardak şampanya içtim. Bayan Auersberger'i

gözlemlerken, o seninle konuştu Graben'de, kocası değil, sen de davetini kabul ettin, diye düşündüm berjer koltukta. *Sana arkadan seslendiler*, diye düşündüm, herhalde seni bir süre *arkadan izlediler*, onlar seni *izleyerek arkandan geldiler* ve seninle *tam zamanında yıldırım hızıyla* konuştular. Bense yıllar önce, diye düşündüm berjer koltukta, otuz yıldan beri sarhoş olan Auersberger'i gözlemlerdim, tanımadığım, kırk yaşlarında, gerçekten çökmüş, tamamen yıpranmış olduğu apaçık olan uzun saçlı, eskimiş çizmeli bir kadınla nasıl sohbet ederek Rotenturm Caddesi'ne yürüdüğünü, Auersberger'in onun peşinden gidişini izledim, onu ve yanındaki kadının her şeyini iyice gözlemlerdim ve durmadan onunla konuşsam mı konuşmasam mı, diye düşündüm ve sonunda konuşmadım, hislerim bana onunla konuşmamamı söyledi, konuşursan, iğrenç bir imada bulunur, seni günlerce yıkar, dedim, konuşmadım onunla, kendime hâkim oldum, İsveç Alanı'ndan aşağıya inişini, o kadınla birlikte eski dökülmekte olan bir evde kayboluşunu izledim. Bacaklarının iğrençliğine durmadan baktım, kaba örgülü yöresel kıyafetin pantolonu içindeydiler, sapıklıktan başka hiçbir şeyin ritimlemediği yürüyüşünü, saçsız başının arkasını gördüm. Eşlik ettiği tamamen yıpranmış olan kadına çok iyi uyuyordu, herhalde bir sanatçıydı kadın, mahvolmuş bir şarkıcı kadın, işsiz bir bodrum tiyatrosu oyuncusu, diye düşünüyordum o zaman, diye düşündüm berjer koltukta, iğrenti duyarak sarsıldığımı, Stephan Alanı'na doğru geri döndüğümü ikisi İsveç Alanı'ndaki yıkık evde kaybolduğunda, gerçekten de bu ikisine karşı duyduğum iğrentiyi iyice abarttığımı, kusmak için *Aida* kahvesinin orada duvara doğru döndüğümü ve doğrudan doğruya kendi mahvolmuş yüzümü ve kendi mahvolmuş gövdemi görerek kendimden, Auersberger ve yanındaki kadından iğrendiğimden daha çok iğrendiğimi gördüm, birden döndüm ve olabildiği kadar hızla Stephan Alanı'na ve Graben'e ve Kohlmarkt'a doğru yürüdüm ve sonunda *Café Eiles'e* bir yığın gazetenin arasına gömülmek üzere girdim, Auersberger ve yanındaki kadına ve kendime rastlayışımı biraz unutabilmek için, diye düşündüm berjer koltukta. *Café Eiles'*le ilgili bu numara tutardı hep, içeriye girer, bir yığın gazete alır kendimi sakinleştirirdim. Her zaman *Café Eiles* olması da ge-

rekmezdi, *Museum* ve *Bräunerhof* da hep etkilerini yaparlardı. Başkalarının parka ya da ormana koştuğu gibi ben hep kahveye koşardım kendimi başka yöne yöneltmek ve rahatlatmak için, tüm yaşamımı. Auersberger çifti beni böylece herhalde uzun bir süre izlemiş olmalı sonunda benimle konuşmadan önce, diye düşündüm berjer koltukta, tıpkı benim bir zamanlar Rotenturm Caddesi'nde yoldayken Auersberger'i izlediğim gibi, belki de aynı umarsızlıkla, aynı rezillikle, aynı insanlık dışı davranışla onları izlediğimizi bilmeyen insanların sırtlarından izlediğimizde çok şey öğreniyoruz, olduğu kadar uzunca arkalarından izliyor ve mümkün olduğu kadar umarsız ve rezil bir izleme ile onlarla konuşmazsak, diye düşündüm berjer koltukta, hele kendimize hâkim olup onlarla hiç konuşmazsak, doğrudan doğruya sırtımızı dönebilmeye yeteneğine sahipsek ve kelimenin tam anlamıyla onlardan uzaklaşırsak, tıpkı benim o zamanlar Rotenturm Caddesi'nin sonunda ve İsveç Alanı'nda bu yeteneğe ve kurnazlığa sahip olarak arkamı dönüp onlardan uzaklaşmam gibi, çok şey öğrenebiliriz. Bu izleme yöntemi sevdiğimiz insanlara uygulanacağı gibi nefret ettiklerimize de uygulanır, diye düşündüm berjer koltukta. Auersberger çiftini izlerken, durmadan saate bakıyor ve konukları avutuyorlardı, konuklar akşam yemeğini aktör gelinceye kadar beklemek zorundaydılar, diye düşündüm berjer koltukta. Gerçekten de bu beklenen aktörü yıllar öncesinde Burg Tiyatrosu'nda o iğrenç İngiliz toplumsal oyunlarının birinde görmüştüm, bu oyunlardaki budalalığa sadece İngilizce oldukları, Almanca ya da Avusturyaca olmadıkları için dayanılır, bunlar son yirmi beş yılda Burg Tiyatrosu tarafından korkunç bir süreklilikle oynanır, çünkü Burg Tiyatrosu bu son yirmi beş yılda İngiliz budalalığı konusunda uzmanlaşmış ve Viyana tiyatro seyircisi bu uzmanlaşmaya alışmıştır, o da gerçekten Burg Tiyatrosu oyuncusu olarak hatırımda, yani bir çeşit Viyana seyircisinin sevgilisi bir oyuncu ve Burg Tiyatrosu züppesi olarak, Grinzing ya da Hietzing'de villası olan ve Burg Tiyatrosu'nda o yirmi beş yıldır Burg Tiyatrosu'na yerleşmiş olan Avusturya teatral budalalığında soytarılık eden, o şuursuzca haykırınlardan biri olarak, yani o *Kale** denen yerden, bu son

* *Burg*: (Alm.) *Kale* (Yay. N.)

yirmi beş yıl içinde oraya atanmış yönetmenlerin katkılarıyla teatral bir yazar öldürme ve sınırsız beyinsizliğin haykırış kuruğunu yaratanlardan biri olarak hatırımda. Burg Tiyatrosu sanatsal açıdan o kadar uzun süre önce iflas etti ki, diye düşündüm berjer koltukta, bu iflasın ne zaman ortaya çıktığı önemini yitirdi ve Burg Tiyatrosu'nda sahneye çıkan oyuncular, Burg Tiyatrosu'nda her gece sahneye çıkan iflas etmiş kişiler oldular. Ama bu cins bir dramatik çığırkanı bir akşam yemeğine davet etmek, *sanatsal akşam yemeği* denen davete, diye düşündüm berjer koltukta, Auersberger ve konuklarını gözlemleyerek, Gentz Sokağı'ndaki Auersberger çifti için gene de Avusturyavari bir yücelik, tamamen özel bir Avusturyaca sapıklık olduğu gibi, diye düşündüm berjer koltukta, gerçekten de bu yüceliğin bu gece ne kadar büyük olduğunu, Auersbergerler'in yemeği için verilen saatten bir saatten fazla beklendiğinde gördüm, yani oyuncu saat yarımında kapıyı çalıp o utanmaz Burg Tiyatrosu öksürüğü ile Auersbergerler'in Gentz Sokağı'ndaki evlerine girdiğinde anladım. Oyunculardan gizli gizli hep nefret etmişimdir, hele Burg oyuncularını her zaman çok özel nefretimi çekmiştir, Wessely ve Gold dışında, ki onları ömrüm boyu sevmişimdir, hele bu gece Auersberger çifti tarafından Gentz Sokağı'na davet edilen Burg oyuncusu mutlaka en iğrençlerinden biri olmalı şimdiye kadar rastladıklarım içinde. Otuz yıl gibi bir süre içinde *Grillparzer ile Viyanalıların kalplerini oynatan* Tirol doğumlu diye okumuştum onun hakkında, bu kişi benim için karşı sanatçı denen şeyin ta kendisi, diye düşündüm berjer koltukta, tamamen fanteziden yoksun ve aynı zamanda tamamen beyinsiz o haykırın mimicilerin prototipi, bunlar Burg Tiyatrosu'nda ve Avusturya'da her zaman beğenildiler, şu iğrenç harislerden biri her gece Burg Tiyatrosu'nda sürü halinde, orada sahnelenen edebiyatın üzerine sapık, taşralı el güreşleri ve sert konuşmalarıyla çullanan, onu parçalayan ve yok edenlerden biri. Burg Tiyatrosu'nda her şey bu adamlar tarafından yıllardan beri o mimikli kaba kuvvetleriyle öldürülür, diye düşündüm berjer koltukta, sadece zarif Raimund değil, sinirli Kleist da değil yıllardır Burg Tiyatrosu'nda parçalanıp yok edilen, büyük Shakespeare bile burada, bu tüm tiyatro sanatını ebediyete kadar elinde tuttuğunu sanan Burg Ti-

yatrosu kasaplarınca kurban edilir. Ama burada, bu ülkede, diye düşündüm berjer koltukta, gerçekten de en yüce şey Burg oyuncusu olmak ve bir Burg oyuncusu ile şöylesine mahalleden bile olsa tanışır olmak ya da böyle bir Burg oyuncusunu eve akşam yemeğine davet etmek bir Avusturyalı için, ama özellikle Viyanalı için eşi bulunmaz bir olağanüstülük, bu onu, Avusturyalıyı ve özellikle Viyanalıyı benim için itici biçimde her zaman gülünç kılan şeydi, diye düşündüm berjer koltukta; bir Burg oyuncusu ile tanış olduğunu, ya da bir Burg oyuncusunun onun akşam yemeğine katıldığını söylediğinde de. Burg oyuncuları küçük burjuva kuklalarıdır, teatral sanattan haberleri bile yoktur, onlar Burg Tiyatrosu'nu çoktan dramatik acemiliklerinin bakım yurduna döndürmüşlerdir. Daha ellili yıllarda, o zaman da aynı yerde duran bu berjer koltuğu boşuna seçmemiştim, çünkü bu berjer koltukta, ki Auersbergerler onu bu arada yeniden döşetmişlerdi, her şeyi görüyorum, her şeyi duyuyorum, hiçbir şeyi kaçırmıyorum, diye düşündüm. Siyah, oldukça daralmış olan şu *cenaze takım elbisemi*, tam yirmi üç yıl önce Graz'dan almıştım, Trieste'ye giderken, onu Kilb'de akşamüzeri geç saatte biten Joana'nın cenazesinde giymiştim, oturuyor, bir kez daha istemediğim halde kendimi kötü ve alçaltıcı bir duruma düşürüyordum, Auersbergerler'in akşam yemeği davetini kabul etmem, reddetmemem, Graben'de bir an için yumuşayıp zayıflık göstermem ve içimden geçen her şeyi inkâr etmiş olmam, bu akşam ve bu gece yalnız karakterimi değil, her şeyi altüst ettiğimi düşünüyordum. Beni mahveden bu kısa devre yalnız Joana'nın intiharı düşünülduğünde anlaşılabilir, yoksa mutlaka reddederdim Auersbergerler'in davetini, Joana'nın intiharı yüzünden neredeyse öldürücü bir biçimde şaşkına dönmemiş olmasaydım, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, Auersberger çifti beni nasıl davet etti Graben'de onlar için karakteristik olan o dengesiz patavatsızlıkları ve saldırgan terbiyesizlikleriyle, onların bu yanlarından her zaman iğrenmişimdir. Akşam yemeğine gelen hemen herkesin üzerinde hâlâ siyah cenaze giysileri vardı, diye düşündüm berjer koltukta, bir iki kişi akşam yemeği için kıyafet değiştirmişti yalnızca, yani hemen hemen herkes siyahlar içindeydi ve tıpkı benim gibi Kilb'deki yorgun-

luktan bitap haldeydi, çünkü tam cenaze töreni sırasında bir de şiddetli bir yağmur yağmıştı. Benim bölük pörçük algıladığım konuşmalarının içeriği doğal olarak Joana'nın cenazesıyla ilgiliydi, *onun yaşam mutsuzluğu* idi, onu bu duruma düşüren, intiharından yedi ya da sekiz yıl önce Meksika'ya giderek onu terk etmiş olan kocası idi. Auersbergerler'in duvarlarında birkaç tanesi asılı olan halıların yapımcısı olan adam, herkesin dediğine göre Joana'nın intiharının *suçlusuydu*, kendilerini yaratan adamdan yakınlıkla, ampir taklidi lambaların çıkarttığı zayıf ışıkla zorla aydınlanan görüntüyü büsbütün karartıyorlardı. Gentz Sokağı'nın yarı karanlığında birkaç kez duyduğuma göre, hem de karısının en yakın arkadaşı ile Meksika'ya kaçmış halıcı ve *mutsuz Joana'yı* tek başına bırakmış. Üstelik de Meksika'ya, üstelik de Joana'nın bundan *ölümcül yara* alacağı anda. Elli iki yaşındaki kadını Sebastian Alanı'ndaki atölyede tek başına ve beş parasız, hemen hemen hiçbir şeysiz bırakarak. Birçok kez, Joana'nın kendisini Sebastian Alanı'ndaki atölyede, yani büyük kentte değil de, ana babasının Kilb'deki evinde yani taşrada asmasının şaşılacak bir durum olduğu söylendi. Ana babasının evine duyduğu özlem onu Kilb'e çekti, diye duydum birkaç kez, Viyana'dan Kilb'e, *büyük kent batağından taşra güzelliğine*. Sapık ve küçük görücü idi gerçekten duyduğum bu *büyük kent batağı* ve *taşra güzelliği* sözleri, sanırım Auersberger'di bu sözleri durmadan söyleyen, ben o sırada berjer koltukta oturmuş, zaman zaman, insanları Burg oyuncusu gelinceye kadar hoş tutmaya çalışırken, o isterik kahkahalarını atan karısını seyrediyordum. Gentz Sokağı'ndaki ev üçüncü katta bir daire, yedi ya da sekiz odalı, Josefin ve Biedermeier mobilyaları ile tıka basa dolu; Bayan Auersberger'in ana babası da orada oturmuş, babası oldukça ebleh bir doktordu, Grazlı, burada Gentz Sokağı'nda muayenehanesi vardı, hiçbir zaman tıp alanında herhangi bir başarı gösteremedi, Bayan Auersberger'in annesi Steiermarklı idi, biçimsel olmayan bir kadındı, kocasının ona uyguladığı bir iltihap tedavisi sonucu daha kırk yaşında tüm saçlarını ilelebet kaybetmiş ve bu yüzden de erkenden tüm toplumsal olaylardan elini ayağını çekmişti. Aslında Bayan Auersberger'in ana babası Gentz Sokağı'nda kadının serveti ile yaşıyordu, o *kendi* ana babasının Steier-

mark'taki mallarına miras yoluyla konmuştu. Kadın her şeye yetişiyordu, adam doktor olarak hiçbir şey kazanamıyordu. Adam tam bir sosyete adamıydı, yakışıklı biri yani, faşing sırasında Viyana'nın tüm balolarına uğradı, yaşamının sonuna kadar o hoş, zayıf görüntüsünün ardında ve altında, budalalığını saklama yeteneğine sahip oldu. Bayan Auersberger'in annesi kocası ile ömür boyu gün görmedi, ama asilden çok, tamamen küçük burjuvaca olan alçakgönüllülük rolü ile memnunmuş göründü. Damadı, birden anımsadım berjer koltukta, zaman zaman, eğer neşesi yerindeyse, Gentz Sokağı'nda ya da Steiermark'taki Maria Zaal'da, onun peruğunu saklardı ve zavallı kadın sokağa çıkamazdı. Auersberger perukaları saklarken, Avusturya'da söylenen biçimiyle, kayınvalidesini *zıvanadan çıkararak* neşelenirdi ki, kadının perukalarını, nihayet birçok perukası vardı, kırk yaşına geldiğinde bile saklıyordu, onun çocuksuluğunun sapıkça bir işaretiydi bu. Bense Maria Zaal'da ve Gentz Sokağı'ndaki bu saklambaç oyununun tanığı oluyordum ve kendimi, doğrusunu söylemek gerekirse, hem de hiç utanmadan eğlendiriyordum. Özellikle büyük bayram ve tatil günlerinde Auersberger'in kayınvalidesi evde kalmaya mecbur oluyordu damadı perukalarını sakladığı için. Ancak keyfi istediğı zaman sakladığı perukaları kadının yüzüne fırlatırdı. Kaynanasını küçümsemeye gereksinimi vardı, diye düşündüm berjer koltukta oturarak ve ilerideki müzik odasında onu gözlemleyerek, böyle çocukça yarattığı zaferlere gereksinimi vardı. Auersberger piyanoda küçük el talimleri yapıp, alkolden sararmış, mavimsi renk almış ufak ağzından dilinin ucunu dışarıya çıkarttığına midemi bulandırırđı. Bu sapık an için Giovanni Gabrieli'yi seçmiş diye düşündüm. Ve düşündüm ki, Auersberger çiftiyle olan dostluğumun çok içten, evet gerçekten de derin olduğu zamanlarda ben çok sık olarak Auersbergerler'in Steinway'inin başında dikildim ve bugün bakıldığında sapık bir kendini beğenmişlik olarak gözüken bir tavırla, İtalyanca ve Almanca ve İngilizce aryalarda söyledim, gerçekten de şu Salzburg'daki Mozarteum Müzik ve Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş olmayı, bu gerçeğı hiçbir zaman sömürmedim; tam tersine Mozarteum'u tamamen umutsuz bir derin basbariton olarak bitirmiş ve bundan sonra

hiçbir zaman eylemli müzik sanatçısı olmamayı kafama koymuştum. Ama Maria Zaal'daki öğleden sonralar uzundu ve Gentz Sokağı öğleden sonraları da aynı idi ve Auersberger hemen hemen her gün kuyruklu piyanonun başına otururdu, ben de yanında dikilirdim ve müzik yapardık, birçok hafta, şimdi berjer koltukta anımsadığım gibi, tüm İtalyan ve Alman ve İngiliz arya ve şarkı edebiyatını tarardık. Bir zamanlar kendisine *seslerin Novalis'i* dediğim Auersberger, her zaman çok iyi bir piyanistti, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, şimdi bir iki dakika Steinway'e otursa, bu sarhoş haliyle bile sanatını kanıtlardı. Ama dejenere oldu, içindeki her şey, bir zamanlar onun için en değerli olan müzik bile, hastalıklı içki düşkünlüğü yılları ile mahvoldu, diye düşündüm berjer koltukta. Biz yıllarca bize yakın bir insanın gülünç bir insan olduğunu biliyoruz, ama bunu ancak yıllar, yıllar sonra *görüyoruz* birdenbire, diye düşündüm berjer koltukta, şimdi tüm açıklığı ile gördüğüm üzere, Auersberger Webern-halefliği içinde gülünç bir insan, sürekli sarhoş olan Auersberger kendine has bir biçimde gülünç bir insan ve belki de hep öyle idi, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, karısı da gülünç bir insan ve her zaman gülünç bir insandı. Bu gülünç insanlara bir zamanlar âşıktım, dedim kendi kendime şimdi berjer koltukta, bu gülünç ve hain ve aşağılık insanlara, seni yirmi yıl sonra ilk kez gören ve üstelik de Graben'de ve de üstelik Joana'nın intihar ettiği gün, seninle konuşup Gentz Sokağı'na ünlü *Burg oyuncusu ile sanatsal bir akşam yemeğine* davet ettiler. Ne kadar iğrenç ve hain insanlar, diye düşündüm berjer koltukta otururken, hemen ardından da kendimin ne kadar iğrenç ve hain biri olduğumu, daveti kabul ederek ve hiç utanmadan, sanki hiçbir şey olmamış gibi onların Gentz Sokağı berjer koltuğuna oturdum, ayaklarımı iyice uzattım ve üst üste attım ve şimdiye kadar mutlaka üçüncü ya da dördüncü şampanya bardağını boşalttım ve kendimin Auersbergerler'den çok daha hain ve alçak olduğunu, onların senin kabul ettiğin davetleriyle seni alt ettiklerini düşündüm. Aslında oyuncuyu bekliyordı, ama Joana'nın intiharı onlara *egemendi*, onun öğleden sonraki cenaze töreni iz bırakmadan onlardan sıyrılmamıştı. Berjer koltukta, Auersbergerler beni de diğer bütün kişiler gibi Burg oyun-

cusunun gelmesi için gece yarısına kadar bekletirken, geçen bütün zaman içinde hemen hemen hiç durmadan Joana'nın cenazesini ve bu korkunç cenazeyi yaratan koşulları, tamamen hayal kırıklığı ile dolu bir yaşamın noktalanmasının nedenlerini düşündüm. Berjer koltukta zaten rahat bırakılmışım, çünkü koltuk kapının arkasında duruyordu, o kapıdan içeriye girenler geçiyordu, ayrıca hareket eden objeler konusunda hayal gücümün ve düşüncelerimin her zaman en iyi biçimde gelişme gösterdiği yarı karanlık bir yerde duruyordu; konuklar geldiğinde beni ancak yanımdan geçip gittikten sonra, o da dönüp kapıya bakarlarsa, ki çok azı bunu yapıyordu, görüyorlardı; çoğunluğu hemen ve hızla benim berjer koltukta oturduğum antreden geçip, kapısı hiçbir zaman kapanmadan duran müzik odasına geçiyorlardı; anımsadığım gibi antrenin müzik odasına geçen kapısı hiçbir zaman kapanmamıştı, Auersberger çifti benimle yalnızken de hiçbir zaman müzik odasının kapısını kapatmamışlardı, anımsadığıma göre açık müzik odası kapısının sağladığı son derece olağanüstü akustik, ki Auersbergerler de buna çok önem veriyorlardı, bir besteci için doğal bir şeydi. Ben berjer koltukta oturarak müzik odasındaki konukları görüyordum, oysa müzik odasında oyalanan konuklar beni görmüyorlardı. Herkes evin kapısından giriyor ve hemen müzik odasına geçiyordu, bu hep böyle olmuştu ve bu akşam da, bana öyle geliyordu ki, hızla evin kapısından giriyorlar ve formalite icabı onları karşılamak için müzik odasında kollarını açarak duran Bayan Auersberger'e doğru koşturuyorlardı, sanki o, Joana için yapılan taziyeleri kabul ediyormuş gibiydi, sanki o, Joana'nın ölümünü şimdi, bu akşam yemeği daveti ile kendi amaçları için kullanıyor gibiydi. Çoğu birbirini daha bu öğleden sonra Kilb'de gördüğü için kısa bir sarılma yeterli oluyordu, müzik odasında şampanya bardağı ile hemen bir koltuğa çöküyorlardı. Bayan Auersberger durmadan *büyük* ve *en büyük* ve *en değişik* ve *en dâhiyane* oyuncudan söz ettikçe, konuklardan bütün bu süre içinde hemen hemen yalnız Joana adı duyuluyordu, gerçekten de Kilbli *Elfriede Slukal'*ın her zaman sanatçı adı olarak kullandığı bu ad iyi bir tını veriyordu, ama sonuç olarak bir işe yaramamıştı, çünkü Elfriede Slukal *Joana* adıyla Viyana'da kariyer yapmak istemiş, ama hiçbir zaman

kariyer yapamamıştı; bir kezinde devlet operasında koreografi bile yapmış olan eski bir dansçı ve koreograf, hiçbir şeyden habersiz olarak Kilb'den Viyana'ya gelmiş olan ve mutlaka tiyatroya, sonunda da baleye girmeyi isteyen Elfriede'ye, Viyana'da egzotik bir ad olan *Joana*'yı kullanmayı salık vermişti, annesinin kendisini çağırdığı gibi *Elfriede çocuk*, Joana olarak kariyer yapma umuduyla bunu hemen yerine getirmişti, Elfriede ve de hele Elfriede Slukal, olarak kariyer elinden kaçardı, ama gerçekten de yanılmıştı, diye düşündüm berjer koltukta, Elfriede Slukal, Joana adıyla da kariyer yapamadı görüldüğü gibi, ama şimdi, bu gece Gentz Sokağı'nda, bu *sanatsal akşam yemeğine* gelenler durmadan Joana adını ağızlarına alıyorlardı, sanki bunun ardında bir insan mucizesi yatıyordu. Berjer koltuktan duyduğum kadarıyla herkes Joana'nın *ölümünden* söz ediyordu, kimse *intiharı* demiyordu ve *asılmış* ya da *asmış* sözcüğünü bir kez bile duymadım. Bu *sanatsal akşam yemeğine* on altı, on yedi kişi gelmiş olmalı bu arada, diye düşündüm berjer koltukta, çoğunu tanıyordum, onları, berjer koltukta oturmaya devam ederek, kısaca başımı eğerek selamlamıştım, beş ya da altı kişiyi tanımıyordum, ikisi genç yazarlara benziyordu. Bende, yalnız bana bahşedilmiş gibi davranabilme yeteneği var, ne zaman istersem, berjer koltukta oturarak bu sanatı icra etmişimdir, tek başına kalmayı yani, nefis bir şey; insanlar antrenin loşluğunda beni tanıyor, benimle konuşmaya girişmek istiyor, ama ben hemen her şeyi atlatıyorum berjer koltukta oturup kalarak ve bana söylediklerini anlamıyormuşum gibi yaparak, hem de tam en önemli noktada yere bakarak, yani yüzlerine bakmayarak, o gece sanki hâlâ tamamen Joana'nın intiharının etkisindeymişim gibi davrandım, hep tehlike belirdiğinde, akli başka yerdeymiş gibi başarı vaat eden bir tavır aldım, yoksa konuklardan biri bana eşlik etme düşüncesini taşıyabilirdi ki benim bunu bu gece her türlü koşulda engellemeyi denemem gerekiyordu. Viyana'da dendiği gibi, insanların beni sevimsiz, hattâ itici, belki de iğrenç bulmalarını bile göze aldım; bir topluluk içinde terbiyesiz davranmak doğama tamamen aykırıdır, ama bu gece terbiyesiz, itici olmak istedim doğrusu. Bu arada konukların kimisinin kulağına benim değişik olduğum, tuhaflığım, garipliğim, evet *tehlikeli egzantrikliğim*

gitmişti, Londra'da kalarak bana da bir kez söylendiği gibi *nere-
deyse tedirgin edici bir deli* olmuşum, benden ve yazdıklarımın
nefret ediyorlar, ama aynı zamanda beni gördüklerinde haince
iyi niyetli davranıyorlardı. Ama ben Londra'dan Viyana'ya dön-
düğümünden beri onlara ve de özellikle eskiden tanıdıklara karşı
kendimi savunuyordum, en çok da bu *ellili yılların sanat adamları*
diye anılan ve özellikle şimdi buraya bu *sanatsal akşam yemeğine*
katılmak için Gents Sokağı'na gelenlere karşı. İçeriye giriyorlar
ve hemen benim kapanıma düşüyorlardı, çünkü içeriye sanki
ben onları gözlemlemiyormuşum gibi davranarak giriyorlardı,
oysa ben onları berjer koltukta oturduğum yerden derinlemesi-
ne gözlemliyordum. Onlar müzik odasının açık kapısının eşi-
ğinde duran Bayan Auersberger'e doğru gidiyor ve onun kendi-
lerine sarılmasına izin veriyorlardı. Hepsi de yetkin tiyatrocular-
lardı, *Joana olayını* müthiş bir biçimde sömürmeyi biliyorlardı.
Auersberger çifti her zaman *iyi ev sahipleri* idiler, ama yalnız gö-
rünüşte ve eşi görülmedik biçimde, utanmazca cömerttiler, sos-
yete düşkünlükleri ve bitmek bilmez sanat ve kültür gayretkeş-
liği içindeydiler, dolayısıyla da durmadan, utanmazca ünlü ve
tanınmış kişiler avındaydılar. Doğal olarak da iğrençlikleri ve
itcilikleri içinde, itiraf etmek gerekir ki o *Avusturya'ya özgü çeki-
ciliğe* sahiptiler. Ama bu *Avusturya çekiciliği* değil, diye düşün-
düm berjer koltukta, bana Auersberger davetini kabul ettiren
şey, bu yalnız Graben'de bana doğrudan doğruya uyguladıkları
davet etme edepsizliği, diye düşündüm Auersberger'in
Steinway'in başına oturuşunu izlerken, miyopluğu yüzünden
öne doğru eğilerek nota defterini çevirişini, ki sonunda çok iyi
bildiğim *Anton Von Webern albümü* olduğu ortaya çıktı, Auersber-
ger şimdiden karısının şan provası için notaları düzene sokuyor-
du. Garip bir biçimde gözlerimin keskinliğini hipermetroplu-
ğun çabuk ilerleme gösterdiği, içinde bulunduğum şu yaşıma
kadar korudum, diye düşündüm berjer koltukta, insanlar kırk-
larının ortasında kötü görmeye başlıyorlar, gazeteyi yarım met-
re ötede tutmak zorunda kalışlarının farkına varıyorlar okuya-
bilmek için, ben bu görme zayıflıklarından henüz korunuyor-
dum, görüyordum, diye düşündüm, hem de her zamankinden
daha iyi, her zamankinden daha keskin, her zamankinden daha

aldırışsız; yani Londralı gözleriyle, diye düşünüyorum. Auersbergerler'in bu gece ikram ettikleri şampanya en kalitelisi değil, ama en pahalı üç dört şampanyadan biri, Burg oyuncusunun gelişine uygun diye düşündüler mutlaka. Joana'nın cenazesinde doğal olarak terledim, bir daha kıyafet değiştirmek istemediğim için bu *sanatsal akşam yemeğine* gelirken giysimin üzerine kolonya dökmüştüm, şimdi çok fazla döktüğümün farkına vardım, kolonya kokmanın iğrençliği yüzünden kendimi hiçbir zaman affetmedim. Ama bu gece benim pis kokum dikkati çekmedi, çünkü herkes giysisine fazlaca parfüm sürmüştü ve Auersbergerler'in evi ona göre kokuyordu. Zaman zaman Auersbergerler'in aşçısı olan kadın başını mutfak kapısının aralığından müzik odasına doğru uzatıyordu ve gördüğüm kadarıyla akşam yemeğinin başlayıp başlamayacağını saptamaya çalışıyordu, ama Burg oyuncusu hâlâ gelmemişti. Bayan Auersberger arkası sanatsal biçimde ceviz ağacından lir gibi oyulmuş olan zarif ampir koltukta oturuyor ve konukları avutuyordu. Çoğunluk sigara ve şampanya içiyordu benim gibi, Bayan Auersberger'in küçük eski Herend çanakçıklarında bütün eve serpiştirdiği çörekleri yiyordu, benim yanımda da böyle bir Herend çanağı vardı, ama ben oldum olası Herend çanakçıklarından ve hışırdayan her şeyden nefret ederdim ve hışırdatmadım, hiçbir zaman çörek cinsi şeyler hoşuma gitmedi, hele Japon tuzlu çörekleri asla, bunlar son yıllarda Viyana'da da tüm davetlerde moda olmaya başladı. Aslında terbiyesizlik, dedim kendi kendime, konuklara oyuncuyu bekletme, bütün bu konukları ben de dahil olmak üzere, bu oyuncuyu bekleme yüzünden Burg oyuncusunun kulisi durumuna ve yerin dibine sokmak demektir. Auersberger bir ara kısaca tiyatrodan nefret ettiğini söyledi, karısının izin verdiğinden biraz daha fazla içtiği zamanlarda, diyebilirim ki, birdenbire yıldırım hızıyla içindekileri dışarıya yansıttı, işte bu oyuncu gelmeden önce de o birden oyuncuya saldırmış, bence haklı olarak Burg Tiyatrosu'nu *domuz ahırına* benzetmiş, beklenen oyuncu için de *Büyüklik Budalası Replikçi* deyimini kullanmıştı; kuyruklu piyanoya oturmalıymış, yeri orasıymış ve rahat durmalıymış dedi ve hani derler ya gözlerini devriye gibi gezdirdi. Auersbergerler değişmemiş dedim kendi kendime berjer kol-

tukta, kadın *sanatsal akşam yemeğinin* uyumu için titriyor, o bu *sanatsal akşam yemeğini* mahvetmekle tehdit ediyor. Aynı ipi çekiyorlar, yani sosyete ipini, diye düşündüm, ama adam ilerleyen saatle birlikte boş vermeyi düşünüyor, birkaç bardak şampanya içtikten sonra kendi sanatçı kişiliği geliyor aklına. Aslında ikisinin de kafasında sosyeteden başka bir şey yok, onsuz yaşayamazlar, hep de o yüksek sosyete denen şeysiz, en yükseğine hiçbir zaman erişemediler, öte yandan sanatçılıklarından yani Webern ve Berg ve Schönberg'den de hiçbir zaman vazgeçmediler. Bunları ıslah olmaz sosyete çılgınlığı içinde, sosyete deliliği olarak her zaman ve her fırsatta şiddetle kullandılar. Joana, o zamanlar sık sık ileri sürüldüğü gibi Auersbergerler'in en iyi arkadaşı değildi, ama gene de kesinlikle *en* sanatçı olanıydı, diye düşündüm berjer koltukta ve ben onu Auersberger kanalıyla tanıdım daha önce belirttiğim gibi Sebastian Alanı'ndaki atölyede. Joana, Kilbli bir demiryolcu ile evlenmiş olan annesi tarafından şımartılmış bir taşra çocuğu idi, annesi ve babası her istediğini yüzünden okumuş ve olanaklar içinde de yerine getirmişlerdi, ki şimdi düşündüğümde bu durumu mutlaka Joana'nın intiharının nedeni olarak *da* görüyorum, bu bitmek bilmeyen ve ufak pazar tüccarı ailelerine özgü *taşra şımarıklığı* özellikle de Aşağı Avusturya'da yaygındır. Ne kadar güzel bir köy Kilb, diye düşündüm, orada birçok öğleden sonra ve akşam ve hattâ gece geçirdim, çoğunlukla Joana'nın ana babasının ufak, düzayak ve rutubetli olmasına rağmen gene de çok rahat evleri Slukalhouse'de değil, çünkü orada yer yoktu, *Demir El Oteli*'nde yattım. Joana ile saatlerce yürüyüşlere çıktım ve onunla en çok *o hareket stüdyosu* diye adlandırdığı Viyana'daki yeri ve aynı zamanda dans sanatı üzerine konuştum. Joana henüz Kilb'deki ilkokula giderken ünlü bir oyuncu ya da balerin olmak istemişti, oyunculuğun mu yoksa balerinliğin mi kendisi için daha önemli olduğunu hiçbir zaman kesinlikle ayırt edememişti; sonunda kendisine *koreograf* demişti ve çeşitli küçük Viyana sahnelerinde masal oyunları sahnelemişti, gölge oyunları denen oyunlarla basında büyük övgü elde etmiş ve sonunda Burg Tiyatrosu'nda *yürüme kursu* yapmıştı. Ama doğaldır ki yürümeyi bilmeyen Burg oyuncularına yürümenin öğretilebileceğine inanmak tamamen saçmadır, çünkü

Burg oyuncularına kimse tarafından yürüme öğretilemez, tıpkı konuşma öğretilmeyeceği gibi. Devlet Tiyatroları İdaresi denilen yerde yüksek bir mevkide olan bir memurun aracılığıyla ellili yılların ortasında Burg oyuncularına yürüme öğretme görevini almıştı. Bu kurs Burg oyuncularının tümünden ilgisizliği, sonunda da kendi ilgisizliği yüzünden başarısız oldu. Ama bu iş için bir yıl boyunca önemli bir ücret almıştı. Aslında oyuncu ya da balerin olma konusunda hiçbir zaman karar verememişti; böylece çocukluğu boyunca dans etti ve oyun oynadı, Viyana'ya gitti ve Reinhardtseminar'da yüksek oyunculuk kursunu gerçekten bitirinceye kadar okudu, ama hiçbir zaman bir angajmana girmedi. Kendisinin hep *sanatçı krizi* diye adlandırdığı kararsızlığının en uç noktasında, bir halı sanatçısı, kendi deyimi ile bir *Tapiserist* ile evlendi, diye düşündüm berjer koltukta. On yıldan fazla, Joana ve *halıcısı* üçüncü mahallede Sebastian Alanı'nda seksen sekiz yılından kalma bir zengin evinde yaşadılar, üç büyük cam kubbenin altındaki çatıda bulunan bu üç yüz metre kare büyüklüğündeki atölyede, onu yalnız Avrupa'da ünlü kılmakla kalmayan halılar meydana gelmişti. Dokuma ve goblen sanatının kendisi için bir *kurtuluş* olduğunu durmadan tekrarlayan, eski bir Yahudi ailesinden gelen ressam, Joana'yı en uygun anda bulmuştu, çünkü onun özgürlüğü ve güzelliği kısa zamanda Sebastian Alanı'ndaki atölyeyi Viyana sosyetesinin sanat odak noktasına çevirmişti, o halıları dokuyor, karısı da satıyordu. Joana'nın çekiciliği Tapiseristin halılarını önce Viyana'da, sonra Avrupa'da, sonunda da Amerika'da ünlü kıldı, diye düşündüm berjer koltukta, sonra da hemen Tapiseristin ününün en yüksek noktasında (ki bunu kuşkusuz Joana'ya borçluydu!) Joana'nın en iyi arkadaşıyla, belirttiğim gibi, Meksika'ya kadar gidişini. Bu arkadaşla Tapiserist Mexico City'de evlendi, ama bir yıl sonra ondan da ayrıldı, bir Meksikalı ile (Meksikalı bir bakan kızıyla!) evlenmek üzere, onunla da hâlâ evli. Gerçekten de Joana başlangıçtan beri ve yaşamının sonuna kadar *mutсуz bir çocuktu*, diye düşündüm berjer koltukta. Ben on yıldan fazla bir zamandır Joana ile ilgilenmedim, diye düşündüm, onu yıllardır tamamen kaybettim, hakkında da hiçbir şey duymadım. Şimdi Kilb'de, yaşamının son yıllarında *hayat arkadaşı* diye adlandırır-

lan biriyle olduğunu öğrendim, yani gene bir hayat arkadaşına dönüş yapmıştı, bu hayat arkadaşını, diye düşündüm, ben ilk kez *Demir El*'de gördüm, Salzburg'un en ücra köşesinden gelen, durmadan yüksek Almanca konuşmaya çabalayan, ağzından çıkanın benim şimdiye kadar duyduğum en berbat dil olduğu biriydi. Adam hayat arkadaşının cenazesine ayak bileklerine kadar uzanan siyah bir palto giymişti, geniş kenarlı siyah bir şapka takmıştı, bugün taşra oyuncularında yeniden çok moda olan cinsten geniş kenarlı bir şapka. Doğaldır ki insanları yalnız giysilerine göre yorumlayamayız, diye düşündüm, bu hatayı ben hiçbir zaman yapmadım, ama Joana'nın sekiz yıl birlikte yaşadığı söylenen bu hayat arkadaşının her şeyi itti önce beni, konuşması, söyledikleri, yürüyüşü, en çok da *Demir El*'deki yemek yiyişi. Joana'nın sonunda böylesine *bozulmuş* bir insana rastlamış oluşu gerçeği beni sarstı, Josefstadt'taki küçük bir sahnede oynadıktan sonra, Hongkong'dan gelme ucuz küpe temsilciliği yaparak çevrede dolaşmış, temsilci olarak bile hırpaniydi görünüşü, pazar yeri şoförlerini andırıyordu, hem de en alt kategoriden olanlarını. *Demir El*'de garson kadına bir *patates salatası* dediği vardı ki, midemi bulandırdı, diye düşündüm berjer koltukta, müzik odasındaki konukları izlediğim yerden, sanki fonda bir sahnedeymişler gibi davranıyorlardı, konuklar durmadan sigara dumanı peçesi içinde hareketli bir fotoğraftaki gibiydiler. Auersbergerler birden akşam yemeği için yalnız on beş dakika daha bekleyeceklerini söylediler, *en geç saat yarıma kadar*, diyordu Bayan Auersberger, tıknazlaşmış, şişmanlamış ve çirkinleşmiş olan kadın yazar Jeannie Billroth'a, uzun süredir onunla sohbet ediyordu, doğal olarak Joana hakkında ve kendini her zaman Viyana'nın Virginia Woolf'u olarak gören yazar Jeannie Billroth'la, oysa bu kadın olsa olsa duygusalca özentili bir geveze ve tamamen berbat bir zevksizlik üreticisi olarak roman ve öykülerini kâğıda dökmüş biriydi. Kendi ördüğü siyah yün bir giysi ile Gentz Sokağı'nda zuhur eden yazar Jeannie Billroth Joana'nın arkadaşıydı, Viyana'nın ikinci mahallesinde, Praterhauptallee yakınında bir belediye evinde otururdu ve gerçekten de yıllardır yalnız *en büyük kadın yazar, evet Avusturya'nın en büyük şairesi* olduğunu sanarak varlığını yürütüyordu, bu akşam da, daha

doğrusu bu gece de, Gentz Sokağı'nda Bayan Auersberger'e son romanında Virginia Woolf'tan *bir adım daha ileriye gittiğini* söylemekten bir an bile çekinmedi, duydum, çünkü kulaklarım iyi duyar, özellikle de geceleri, kitabı Virginia Woolf'un *Dalgalar'ını* aşmışmış, böyle söyledi ve bir sigara yakıp bacak bacak üstüne attı. Basında bu derece göklere çıkartılan *Yaban Ördeği*'ni ikinci kez görecekmiş, *bu esrarengiz İbsen'i*, diyordu Bayan Auersberger'e, oysa *Yaban Ördeği*'ni bir Viyana kitabevinde *bulma* çabası boşa gitmişmiş, eski kentteki hiçbir kitabevinin *deposunda Yaban Ördeği yokmuş*, Reclam-Universalbibliothek'in çıkarttığı nüshayı bile *bulamamış*. Ama *Yaban Ördeği*'ni kendisi zaten biliyormuş, İbsen'i severmiş, en çok da *Peer Gynt*'ü, diye kendi püskürttüğü dumanlı hava cereyanına doğru anlatıyordu. Çok sigara içen biriydi ve sigaradan sesi kalınlaşmış, beyaz şarap içmekten de yüzü şişmişti. Auersberger çifti ile sık sık görüştüğüm zamanlarda yazar Jeannie Billroth'la da sık sık birlikte olurduk, fazlasıyla ve kendini öldürecek bir sıklıkla, diye düşünüyordum, onun bununla ya da bunun onunla on yıldan fazla bir süredir evlenmediği, birlikte yaşadığı bir kimyager olan Ernstl'le oturduğu o belediye evinde. Ernstl parayı kazanır, Jeannie de itibarı sağlardı, sanatçıları ve sözde sanatçıları, evet bilim adamlarını ve sözde bilim adamlarını çekerdi, Joana'nın dediği gibi, o küçük burjuvalıkla tıka basa dolu olan *can sıkıcı belediye evine renk* katardı. Yazar Jeannie'nin kendisi de bir küçük burjuvadan başka bir şey değildi, o küçük burjuva kafasının içinde zamanla iyice yuva yapmış biri, diye düşündüm berjer koltukta. Tıpkı Joana gibi kendini asmış olan arkadaşım Josef Maria savaştan sonra, ellili yılların başında Avusturya'nın ilk resmî *edebiyat dergisini* çıkartmıştı, onun ölümünden sonra Jeannie'ye bu *Çağdaş Edebiyat*'ta yayıncılık görevi verilmişti, ondan sonra da dergi okunmaz hale gelmiş ve gerçekten tamamen değersiz ve beyinsiz ve tamamen can sıkıcı bir dergi olmuştu, çirkin, iğrenç ve şaşkın olan devletin parasal yardım yaptığı ve içinde hep yalnız en tatsız ve en budala şeylerin yayımlandığı bir dergiydi bu, kendini Virginia Woolf'un devamı, hattâ onu aşmış biri olarak görmekle kalmayıp Droste'nin de *doğrudan doğruya izleyicisi* ve *Avusturya'nın en iyi şiirlerini* yazdığını sanan Jeannie Billroth'un şiirleri yayımla-

nıyordu. Oysa o yalnız kötü şiirler yazıyordu, bu şiirlerde ne duyguların, ne de düşüncenin en ufak bir yazınsal değeri vardı. On beş yıl boyunca o ahmak *Çağdaş Edebiyat'ı*, ona ömür boyu emekli aylığı bağlamaya söz verilip elinden alınincaya kadar çıkarttı. Dergi böylece de düzelemedi, diye düşündüm, tam tersine şimdiki yayıncı daha da aptal ve daha da beceriksiz. O on dört Mart günü Graben'e kendime bir kravat almak için Kohlmarkt ya da Nagler Sokağı'na gitmiş olmam ne büyük bir şanssızlıktı, kravatlarımı hep Kohlmarkt ya da Nagler Sokağı'ndan alırdım ve Auersbergerler'in kucağına düştüm, diye düşündüm berjer koltukta. Auersbergerler bana Joana'nın ölümünü bildirme bahanesine sahip olmasalardı konuşmayacaklardı benimle herhalde, diye düşündüm şimdi ve ben de hiçbir şekilde onların akşam yemeği davetini kabul etmezdim o gün Joana'nın ölümüyle *denğemi kaybetmemiş* olsaydım. Kilbli bakkal kadını telefonda doğal olarak hemen tanıyamadım, sesini de, çünkü bu sesi hep Kilb'de duymuştum ve en az yirmi yıl önce son kez *Demir El'de* Joana ve Kilbli arkadaşı ile sirkeli sosis yemeye gittiğim zaman; yani berjer koltukta tam olarak anımsadığım üzere rahat bir ortamda gitmiştik. Joana kendini sabah saat üç ile dört arası asmış olmalı, dedi bakkal kız telefonda, doktor öyle söylemiş, ayrıca o şahsen kesmiş Joana'nın evin ön girişi üzerindeki çatı kirişine bağladığı ipi. Taşra doktorları ürkek değildir, diye düşündüm. Bu doktoru da Kilb'deki mezarlıkta gördüm, Joana'nın çocukluk arkadaşı idi. Cenaze töreni kaba saba düzenlenmişti, ben trenle Sankt-Pölten'e gitmiş oradan saat on buçukta Kilb'e varan Maria-Zeller trenine aktarma yapmıştım. Cenaze saat bir buçukta idi, saat on buçukta Kilb'e varmak için sabah saatin yedi buçuğunda Viyana Batı Garı'nda olmam gerekiyordu, dostların birlikte Kilb'e cenazeye gitme önerilerinin hepsini reddetmiştim. Bağımsız olmak benim için en önemli şeydir ve insanların otomobillerine binip bu kişilere kayıtsız şartsız teslim olmaktan çok nefret ederim. Sankt-Pölten ve Kilb arasındaki doğayı çok iyi ansıyorum, bu üzüntülü olayda bile beni hayal kırıklığına uğratmadı. Doğal olarak bu yolculukta Aşağı Avusturya tepelerine çoğunlukla Joana'nın kocasıyla, halıcıyla, ya da Auersberger çiftiyle yaptığım Joana'yı ziyarete gidişlere yeniden

teslim oldum. Ama çoğu kez yalnız da gitmiştim Kilb'e, hep de İngiltere'de kaldığım süre içinde Avusturya'ya yaptığım ziyaretlerde; Kilb'e yaptığım denizaşırı yolculukları sevinerek anımsıyorum. En çok sevdiğim şey nereye olursa olsun yalnız yolculuk etmektir, tıpkı yalnız *yürümeyi* sevdiğim gibi. Ama yolculuğumun sonunda Kilb'de Joana'yı ana babasının küçük, düzayak evinde bulacağımı bilmek beni hep sevindirmiştir. Kilb yolculuklarımı hep ilkbahar ve sonbaharda yapardım, asla yazın ve kışın değil. Taşra kızları düşünmeye başlar başlamaz Viyana'ya, başkente gitmeye çabalarlar, diye düşündüm berjer koltukta, bugüne kadar değişmedi bu, Joana Viyana'ya gitmek zorundaydı, çünkü ne pahasına olursa olsun *kariyer* yapmak istiyordu. Bir gün trene binip ilelebet Viyana'ya gitmek için sabırsızlandı. Ama Viyana ona mutluluktan çok mutsuzluk getirdi, diye düşündüm berjer koltukta. Gençler başkente koşuyor ve kelimenin tam anlamıyla orada mahvoluyorlar, oysa çok şey umut ederek geliyorlar, toplumun iğrençliği, toplumun vurdumduymazlığı, kendi doğaları büyük kent Viyana'nın insanı yiyen doğasına çoğunlukla uyum sağlayamıyor. Auersberger de nihayet Viyana'da kariyer yapmak istemişti, diye düşündüm berjer koltukta ve onunki de tıpkı Joana'nın Viyana'da yaptığı kariyer kadar az oldu, o da elinden bugüne kadar durmadan kaçan kariyerin peşinden koştu. İşin kolayına kaçtı, diye düşündüm şimdi berjer koltukta oturarak, sonuç olarak Joana da aynı şekilde kolayına kaçtı işin, çünkü bir büyük kentte başarı açısından hiçbir şey kendiliğinden olmaz ve Viyana'da durum başka yerlerde olduğundan daha da zordur. İkisinin de yanılığıydı, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, büyük kent Viyana'nın onları adeta kollarını açarak karşılayacağını sanmaları, büyük kent söylendiği gibi kimseye kollarını açmaz, tam tersine onun içine giren mutsuzları, başarı peşinde olanları durmadan itmeye, yıkmaya yok etmeye çalışır, Joana'yı yıkmış ve mahvetmişti, Auersberger'i de, o da bir zamanlar Viyana'da büyük, önemli, evet dünya çapında bir besteci olabileceğini sanmıştı, oysa o, doğruyu söylemek gerekirse, kendini Viyana'da geliştirmemekle kalmadı, aynı zamanda Viyana tarafından tamamen yıpratıldı; o otuz yıl önce içinde izleri bulunan Steiermark dehalığı diye düşünüyorum şimdi, Viya-

na'da kısa sürede çarpıldı, önce kafasına vuruldu, sonra da yıpratıldı, tıpkı ondan önceki binlerce ve binlerce dehaya, özellikle de müzik dehasına olduğu gibi. Viyana onu *Webern-halefi* ilan ederek yıprattı ve sonsuza dek *Webern-halefi* olarak kalmaya mahkûm etti. Joana da yaşamı boyunca operada balerinlik başarısını düşledi ya da beğenilen bir Burg oyuncusu olmayı, yaşam boyu dans eden ve oyun oynayan acemiden başka bir şey olmadı, özel ders veren bir hareket düzelticisi olarak kaldı. Yirmi beş yıl geçti, diye düşündüm, onun için küçük tiyatro oyunları yazmamdan bu yana, bunları benim için öğleden sonraları ve akşamları Simmeringer Anacaddesi'ndeki kulesinde oynamıştı, ölümsüzleşsinler diye teybe de almıştık. Düzinelerce iki kişilik oyun, bunlarda ne büyük bir yetenek olduğunu kanıtlamayı deniyordu, bunlarda ben de kendi oyunculuk ve yazarlık yeteneklerimi deniyordum. Bu oyunlar kayboldu, yazın açısından bir değerleri yoktu, ama beni ve Joana'yı yıllarca hayatta tutmuşlardı, şimdi böyle düşünüyorum berjer koltukta. On sekizinci mahalledeki evimden yıllarca, neredeyse her iki ya da üç günde bir öğleden sonra *yetmiş bire* binerek Simmeringer Anacaddesi'ne giderdim, Joana'nın kulesinin karşısındaki içki bayii Dittrich'ten üç ya da dört litre en ucuz beyaz şaraptan alır ve bu beyaz şarap şişeleriyle kuleye girip asansörle on birinci kata, Joana'ya çıkardım. İçer ve *tamamen oyunculuk sanatında* denerdik kendimizi, oyunculuk sanatında ve oyun yazarlığında, üç aşağı beş yukarı beyaz şarap şişelerinin yardımıyla tamamen halsiz kalıncaya kadar. Kendimiz devam edemeyecek duruma geldiğimizde biraz önce kendi doldurduğumuz kasetleri çalar, gecenin geç saatlerine, sabahın erken saatlerine kadar kendimizden geçerdik. Kendi gelişimim için, diye düşündüm berjer koltukta, Joana ile olan ilişkim çok büyük bir rol oynadı, beni akademiye bitirdikten sonra adını bile duymak istemediğim tiyatroya yeniden döndüren Joana olmuştu, akademiden diplomamı alıp çıkınca, daha akademinin merdivenlerini inerken tiyatro eğitimimi şimdi tamamlamış olduğumu, ama ömrüm boyunca tiyatroyla bir ilişkim olmasını istemediğimi düşündüm şimdi. Yıllarca da tiyatro ile bir ilişkim olmamıştı, Auersbergerler beni Joana ile tanıştırmıncaya kadar. Joana daha onunla tanıştırıldığı anda kendi için kısa oyunlar

vazmam düşüncesini attı ortaya, küçük dramatik denemeler yanı, kendinin buna uygun sesi vardı. *Dış görünüşü* değildi beni çeken, *konuşma* biçimiydi. Ve gerçekten Joana ile tanışmak ve dostluk etmekte beni bunca yıllık bir isteksizlikten sonra sanat ve sanatsal olan her şeyle yeniden ilişkiye geçiren. O ve ona ait her şey benim için tiyatro idi, kocası da resim yapıyordu, buna hayranlık duyuyordum, başından beri ilgimi çekmişti, diye düşündüm berjer koltukta. Daha mutlu bir ortam onun büyük bir olasılıkla çok büyük bir sanatçı, dansçı ya da oyuncu olmasını sağlardı, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, ressam ve sonradan halı dokumacısı olan o sanatçı Fritz'ine rastlamasaydı, yani kendini ona hemen bırakmamış olsaydı. Öte yandan Reinhardt-seminar'dan kız arkadaşları, gerçekten Josefstadt ya da Burg oyuncularını ve ünlü olmalarına rağmen oldukça komik ve aslında tamamen işe yaramaz, yılda bir kez bir Shakespeare'de, bir kez bir Nestroy'da, bir kez bir Grillparzer'de sahneye çıkan oyuncu müsveddeleri dışında bir şey olamadılar ve gerçekten de yaşamları boyunca Joana'dan bin kat daha aptal olarak kaldılar. Aslında *sanatsal akşam yemeği* oyuncu için düşünülmüş, dedim şimdi kendime, oysa Joana için bir *requiem*'den başka bir şey değil; Kilb'de öğleden sonra yapılan cenazenin kokusu şimdi birdenbire Gentz Sokağı'nda, Kilb Mezarlığı'nın kokusu da buraya Auersberger çiftinin dairesine girdi. Aslında bu *sanatsal akşam yemeği* denilen şey bir ölü yemeğinden başka bir şey değil, diye düşündüm ve hemen ardından, akşam yemeğine gelenlerin içinde, bir tek beklenmekte olan Burg oyuncusu, bildiğim kadarıyla Joana'yı tanımıyordu, dedim. *Sanatsal akşam yemeği* Joana henüz kendini öldürmeden önce, Auersberger çiftinin birkaç kez tekrarladıkları gibi kararlaştırılmıştı ve en çok da oyuncu ile, Burg oyuncusu ile konuşulmuş, Akademi Tiyatrosu'ndaki *Yaban Ördeği*'nin gecikmiş bir ilk gece kutlaması olarak veriliyordu. Joana'nın ölümü bu arada ortaya çıktı Auersbergerler için. Davetlilere yemeğin oyuncu için, Burg oyuncusu için olduğunu, sonradan, tam olarak ifade edemedilerse de, Joana için olduğunu söylediler. Oyuncu bu *sanatsal akşam yemeğinin* kendisi için düzenlendiğinden emin, Auersberger çifti için de yeterli bu, *sanatsal akşam yemekleri* Joana'nın cenaze gününe rast geldiği

için, daha çok Joana için yapıyor olmalılar, diye düşündüm berjer koltukta. Ayrıca şimdi aklıma benim oyuncunun düzeyine çıkabilmek için *Yaban Ördeği*'ni bir gün önce okumak istemem geldi, kitaplığıma el atmam ve *Yaban Ördeği*'ni çekmem yetecekti, ama yanılıydı; bende *Yaban Ördeği* mutlaka vardır, diye düşündüm, kitaplığımı açıp *Yaban Ördeği*'ni birkaç kez okumuştum, diye düşündüm, hem de hangi yayınlardan okuduğumu da kesinlikle anımsıyorum, gerçekten de yoktu ve ben de onu, tıpkı kadın yazar Jeannie gibi kentten satın almak istemiş ve bulamamıştım. Ama berjer koltukta anımsadığım gibi, *Yaban Ördeği*'nde *yaşlı bir Ekdal* sahneye çıkar, fotoğrafçı olan *genç Ekdal* oğludur. Oyunun birinci perdesi Konsolos Werle'nin evinde geçer. Ekdal'ın çatı arasındaki atölyesi, diye düşündüm ve yavaş yavaş oyunu anımsadım ve artık kitabı aramadım. *Burg Tiyatrosu oynuyorsa bu oyunu*, nasıl bir değeri olabilirdi ki bu *Yaban Ördeği*'nin, diye düşündüm berjer koltukta, sonra gene *Demir El*'i düşündüm, Kilb'e varır varmaz tamamen siyahlar giymiş olan bakkal kadınla gitmiştim oraya. Bakkal dükkânına bir an için uğramıştım geldiğimi söylemek için, bakkal kadın da üzerine siyah bir palto giymiş ve benimle *Demir El*'e gelmişti, yani Joana'nın cenazesi ile ilgili olarak konuşacağımız yere. *Demir El*'de ben de tıpkı bakkal kadın gibi kendime yarım porsiyon gulaş ısmarlamış ve bakkal kadınla birlikte Joana'nın hayat arkadaşını beklemiştim. Saat on bir buçuğa doğru Joana'nın hayat arkadaşı içeriye girmiş bizim masaya oturmuştu. İnsanlar siyah giydiklerinde her zaman olduğundan daha soluk gözükürler ve böylece Joana'nın (belirtmeliyim ki bakkal kadın hâlâ ona yalnız *Elfriede* diyordu) hayat arkadaşının da yüzü solgundu, her an kusacakmış gibiydi. Gerçekten de masaya geldiği zaman kusmak üzereymiş; çünkü doğrudan doğruya kilisenin yanındaki ölü odasından geliyordu, orada anlattığı üzere, büyük bir şok geçirmiş bu birdenbire olanlar yüzünden, *Joana'nın plastik bir torbaya konmuş haline dayanmak* zorunda kalmış, âdet olduğu üzere, yörenin marangozu olan ölü gömücüsü, gömülmenin cinsi ve biçimi hakkında herhangi bir emir almadığı için, öğleden önce hayat arkadaşının belirmesine kadar cesedi en ucuz biçimde uygun olarak, sadece plastik torbaya koymuş ve bir tahta kalasın üye-

rinde Kilb Kilisesi'nin cenaze odasında bırakmıştı. Hayat arkadaşının *Demir El*'de belirttiği üzere plastik torbayı gördüğü zaman midesi bulanmış ve kilise zangocuna cesede bir kefen bulmalarını söylemiş, sonradan da onu gürgen ağacından bir tabuta koymaları siparişini vermiş, bu işler onun el atmasıyla bu arada halledilmiş. Tıpkı bizim gibi gulaş yerken Joana'nın cesedini plastik torbadan çıkartıp kefene sokma olayını anlatamayacağını söyledi, o derece *tüyler ürpertici* imiş. Sonunda Joana için köy marangozunun deposundaki en pahalı tabutu seçmiş. Gulaşının yarısını yedikten sonra lokantanın tuvaletine gitti ellerini yıkamak için, geri döndüğünde gözlerinde yaşlar vardı. Joana'nın hayatta hiçbir akrabası yoktu, dedi, hepsi *ölüp giderek* ayrılmışlar ondan, bu yüzden cenaze ile ilgili her türlü işlem *onun başına yıkılmış*, dedi hayat arkadaşı. Bakkal kadının, intiharından sonra ölü Joana'nın her şeyi ile ilgileneceğini sanmış, ama bakkal kadın yalnız başını sallayıp, dükkânını bir saat bile terk edemeyeceğini ve hayat arkadaşının her işi ele alacağına mandığını söylemiş. Her zaman olduğu gibi. Hayat arkadaşı gulaşını o kadar hızlı yedi ki, ben gulaşımın yarısına geldiğimde onunki bitmişti. Kolalı beyaz gömleğine gulaşın suyunu sıçratmıştı, aslında kolalı beyaz göğüs gömleği idi bu, çünkü gömlek giymemişti, sadece göğüs gömleğini yün bir fanilanın üzerine geçirmişti, saptadığım gibi, diye düşündüm berjer koltukta. Bu üzerine gulaş sıçramış olan göğüs gömleği üç aşağı beş yukarı Joana'nın hayat arkadaşının tamamen bozulmuş bir insan olduğu etkisini veriyor, diye düşündüm berjer koltukta. Gulaşını yedikten sonra sabırsızca bakkal kadının ve benim yemeğimizi bitirmemizi bekledi, ama tıpkı benim gibi bakkal kadının da çok yavaş yemek yeme huyumuz yüzünden daha hızlı yememiz mümkün değildi. Sonunda gulaşımı indirdi midesine. Kimse sahip çıkmazsa, doğrudan doğruya plastik torbaya konuyor, dedi Joana'nın hayat arkadaşı. Ardından da ölü odasının korkunç *koktuğunu* söyledi. Lokantanın penceresinden tanıdığım insanların bir yığın araba içinde geçtiğini gördüm, mutlaka Joana'nın cenazesi için Kilb'e gelmişlerdi, hepsi de mezarlığa doğru gidiyordu. İngiliz şemsiyemi almakla ne kadar iyi etmişim diye düşündüm yağmur yağmaya başladığında. Sokak karardı, lokantanın içi

daha da karardı. Kadın yazar Jeannie Billroth, hepsi yirminin altındaki genç insanlardan oluşan refakatçileriyle geçti dışardan. Gerçekten de *kulede* Joana'yı son kez görmüştüm, yüzü karmaşıktı, bacaklarına su birikmişti, dedim kendi kendime *Demir El'de*, diye düşündüm berjer koltukta. *İçkili bir ses* derdi herkes. Boşandığı kocasının tamamen tozlanmış bir duvar halısı yatağın üstünde asılıydı, o zamanlar bile, bir zamanlar bu adamla mutlu olduğunu anımsatıyordu. Evi kirli çamaşır doluydu ve pis kokuyordu. Aşağı yukarı bütün gününü içinde geçirdiğini gördüğüm yatağın yanında duran teyp bozuktu. Her şey tozluysa. Yerde düzinelerce boş şarap şişesi duruyordu. Onun kulesine yaptığım bu sürpriz ziyareten dört beş yıl önce doldurduğum, benim kralı, Joana'nın da prensesi oynadığı kısa sahneyi banttan dinlemek istedim, ama bu kaset artık bulunamıyordu, bulsak da bir işe yaramazdı, çünkü bozuk teypte çalmamız zaten mümkün olmayacaktı. *Tabii çıplak bir prenses*, demiştim yatağın üzerinde yatan Joana'ya. *Sen de çıplak bir kral olarak*, diye cevap vermiş ve gülmek istemiş ama bunu başaramamıştı. Ziyaretimin dokunaklı, duygusal hiçbir yanı yoktu, beni itti, diye düşündüm berjer koltukta. Hayat arkadaşının izlerini saptamak mümkündü, diye düşündüm berjer koltukta, şurada bir sigara paketi, burada kirli bir çorap vs. Onu hayal kırıklığına uğrattığımı söyledi birkaç kez, yatağında doğrulamadı bile, birkaç kez denedi, ama hemen gene yığıldı. *Hayal kırıklığı, hayal kırıklığı*, dedi durdu hep. Son yıllarda kocası Fritz'in bıraktığı o halıların, yani dokumaların satışı ile yaşamış. Ayrıca Fritz'den hiç haber almamış, ve diğerlerinden de, *tüm sanat çevresini* kastediyordu, *hiçbirinden hiçbir haber*. Benden aşağıya Dittrich'e gitmemi ve iki litre beyaz şarap almamı rica etti. *Git! Git!* Benim aşağıya inmemi emrediyordu, ben de yirmi, yirmi beş yıl öncesinde olduğu gibi onun emrine uyuyordum. Dittrich'ten geri dönünce, iki litrelik şişeyi yatağının yanına koydum ve veda ettim. Onunla daha fazla konuşmanın bir anlamı olmayacaktı, dedim kendime berjer koltukta. Bitmiş olduğunu düşünmüştüm. Ama daha birçok yıl yaşadı, beni şimdi en çok şaşırtan buydu. Ölümünü haber aldığım zaman ben onun çoktan, yani yıllar önce öldüğünü sanıyordum, gerçek bu. Ondandır yıllar boyu haber almamış ve

onu görmemiş olduğumdan, benim tarafımdan tamamen unutulmuştu, diye düşündüm berjer koltukta. İnsanlarla o kadar içten birlikte oluyoruz ki, bunun yaşam boyu sürecek bir bağ olduğunu sanıyoruz ve onlar birden bir anda gözden ve gönülden uzaklaşıyorlar, gerçek bu, diye düşündüm berjer koltukta. Oyuncuların huyu, diye düşündüm Auersbergerler'in berjer koltuğunda, gece yarısında, çoğu kez de gece yarısından sonra, akşam yemeklerini yemeleri, onlarla birlikte olmak isteyenler de, bu korkunç gerçeğin cezasını çekiyor. Oyuncularla lokantaya gittiğimizde, çorba önümüze en erken saat on bir buçukta gelir, kahveyi ise onlarla ancak saat bir buçuğa doğru içeriz. *Yaban Ördeği* aslında oldukça kısa bir oyun, dedim kendi kendime, ama Akademi Tiyatrosu'ndan Gentz Sokağı gene de en aşağı yarım saat tutar ve eğer oyun on bir buçukta bitmişse, oyunun sonunda selama durmaları gereken oyuncuların bir yarım saate daha gereksinimleri var, ve duyduğum kadarıyla bu *Yaban Ördeği* ile büyük bir başarı sağlamış olan ve bu yüzden de uzun süre alkışlanan oyuncunun makyajını temizleyip aslında şerefine verilen bu *sanatsal akşam yemeğine* Gentz Sokağı'na gelmesi saat yarımından önce olamaz. Auersberger çifti konuklarını saat on buçukta çağırdı, terbiyesizlik bu, dedim kendi kendime berjer koltukta, çünkü Auersberger çiftinin bilmesi gerekirdi ki, *Yaban Ördeği* saat on bire kadar sürüyor ve Ekdal'ları da saat yarımından önce Gentz Sokağı'na gelemez. Bu *sanatsal akşam yemeğinin* gerçekten saat kaçta başlayacağını düşünmüş olsaydım, kesinlikle Gentz Sokağı'na gelmezdim, diye düşündüm. Graben'de sadece bir kravat bakmış, doğal olarak da bulamamıştım, diye düşündüm, Auersbergerler'e de en uygunsuz anda rastlamış oldum. Bu *sanatsal akşam yemeğine* Gentz Sokağı'na davet edilen herkesin Auersberger çiftinin en yakın ve en içten dostları olmaları ve daha otuz yıl önce, yani ellili yıllarda da bunun böyle olması ve bütün bu dostların şimdi ortaya çıktığı gibi, Auersberger çifti ile olan dostluklarını bir kez bile kesintiye uğratmadıkları, yani bunlar Auersbergerler'le olan dostluklarını tüm bu dolu yirmi ya da otuz yıl içinde, yani benim Auersberger çifti ile hiçbir ilişkimin kalmadığı zamanda sürdürmüşlerdi, sanki zaman durmuştu bu gerçek karşısında, diye düşündüm. Bir döneğ gibi hissettim ken-

dimi, ihanet etmiş biri gibi, Auersbergerler'e ve Auersbergerler'le ilgili her şeye ihanet etmiş biri gibi, diye düşündüm, Auersbergerler'in kendileri ve konukları da aynen benim gibi düşündüler, diye düşündüm. Ama beni tedirgin etmedi bu, tam tersine, şimdi, yani onların evinde berjer koltuklarında oturduğum şu sırada bile, Auersberger çifti bana çok iğrenç gözüküyordu, konukları da öyle, hepsinden, evet hepsinden nefret ediyordum, çünkü bana dünyadaki her şeyden fazla aykırıydılar ve ben şimdi, Auersberger evinde oturarak ve birkaç bardak şampanya ile dumanlanıp aşağı yukarı kafayı bulmayı denediğim sıradaki duygum, onlara karşı duyduğum hoşnutsuzluğum gerçekte her zaman nefret olduğu idi, onlarla ilgili her şeyden nefret ettiğimi anladım. İnsanlarla en içten biçimde arkadaş oluyor ve bunun gerçekten ömür boyu süreceğine inanıyor ve günün birinde bu her şeyden çok takdir ettiğimiz, hayranlık duyduğumuz, hattâ sevdiğimiz insanlar tarafından hayal kırıklığına uğrattılıyor ve onlardan tiksiniyoruz ve onlardan nefret ediyoruz ve onlarla hiçbir ilişkimiz kalsın istemiyoruz, diye düşündüm berjer koltukta, tıpkı eskiden duyduğumuz eğilim ve sevgi gibi, nefretimizle de onları ömür boyu istemediğimiz için onları kafamızdan tamamen siliyoruz. Gerçekten de ben onlara rastlama tehlikesi olmadan Auersberger çiftinden yirmi yıl uzaklaşmayı başardım, çünkü bu benim ince düşünüp hazırladığım bir strateji idi, artık *yaratıklar* diye adlandırdığım bu kişilerle bir araya gelmemek, yani onlardan yirmi yıl uzakta kalmak bir rastlantı değildi, diye düşündüm berjer koltukta; birdenbire ve pat diye Auersberger çiftine Graben'de rastlamış olmam doğrudan doğruya Joana'nın intiharına bağlıydı. *Yaban Ördeği sanatçısı* şerefine verdikleri akşam yemeğini tepeden inme bir biçimde kabullenmem, klasik bir kısa devre arızasıydı, diye düşündüm. Gene de daveti kabul etmiş olmama rağmen ona icabet etmem gereksizdi, hele söz verdiği ziyaretleri yerine getirmede hiçbir zaman titiz davranmayan ben, diye düşündüm. Gerçekten de bu *sanatsal akşam yemeği* daveti ile davetin yapılacağı gün arasındaki günlerin hepsinde, Auersbergerler'e gidip gitmemeyi düşündüm, diye düşündüm, Auersbergerler'e giderim, diye düşündüm bir kez, Auersbergerler'e gitmem, diye düşündüm öteki

kez, bir kez giderim, dedim kendime, bir kez gitmem, giderim, gitmem, dedim, bütün bu günler içinde kafamda beni deli eden bir söz oyununa dönüştü bu, hattâ Gentz Sokağı'na gittiğim akşam bile, gitmemden az önce, gerçekten Gentz Sokağı'na gidip gitmeyeceğim kesinlik kazanmamıştı. Kilb'deki cenaze töreninde hemen fark ettiğin gibi, Auersbergerler sana hâlâ iğrenç geldiğine göre, gitmeye karar vermeden birkaç dakika önce, doğaldır ki *gitmeyeceksin* oraya, diye düşündüm, Auersberger çifti iğrenç insanlar, sana ihanet ettiler *onlar*, sen onlara değil, diye düşündüm hep, banyomda ferahlamaya çalıştığım, lavabonun musluğundan kol bileklerime buz gibi su akıttığım ve yüzümü bir kez daha musluğun altına tuttuğum ve serinlemeye çalıştığım zaman; Auersberger çifti bu yirmi yıl içinde seni olanak buldukları her yerde harcadılar, küçük düşürdüler, seninle ilgili her şeyi değiştirdiler, yani seni her fırsatta öldürdüler, diye düşündüm, senin hakkında gerçek olmayan hikâyeler anlattılar, yalanlar yaydılar, haince yalanlar, gittikçe artan yalanlar bildiğin gibi, yüzlerce, binlerce yalan, bu yirmi yıl içinde senin hakkında uydurdular, onların seni değil de *senin* onları Maria Zald'da kullandığını, onların değil de *senin* terbiyesiz olduğunu, onların değil de *senin* onlara iftira attığını, onların değil de *senin* onlara ihanet ettiğini vs. Auersbergerler'e yapılacak bir ziyaretin aleyhinde olan her şeyi hesaba katmıştım, yirmi yıllık bir kopukluktan sonra böyle bir ziyaret için hiçbir neden yoktu, gene de sonunda, gerçekten de onlara karşı duyduğum en büyük isteksizlik, hattâ en büyük nefretle, onlara gitme kararını verip paltomu giydim ve Gentz Sokağı'na gittim. Gentz Sokağı'na her ne pahasına olursa olsun gitmek istemediğim halde, Gentz Sokağı'na gittim, dedim kendime berjer koltukta, her şey Gentz Sokağı'na yapılacak böyle bir ziyarete karşıydı, her şey böyle gülmünç bir *sanatsal akşam yemeğine* karşıydı ve ben oraya gittim, *daha Gentz Sokağı'na giderken yolda kendime, hiç durmadan, ben Gentz Sokağı'ndaki bu ziyarete karşıyım, Auersbergerler'e karşıyım, bu akşam yemeğine katılan herkese karşıyım, onlardan nefret ediyorum, onların hepsinden nefret ediyorum, dedim, gene de Gentz Sokağı'na girdim, yoluma devam edip sonunda Auersbergerler'in zilini çaldım.* Her şey Gentz Sokağı'nda ortaya çıkmama karşıydı ve ben gene de

Gentz Sokağı'nda ortaya çıktım, dedim kendi kendime berjer koltukta. Ve gene de düşündüm ki Gogol'ümü ve Pascal'imi ve Montaigne'imi okumak ya da Schönberg'i ya da Satie'yi dinlemek, ya da yalnız, öylesine Viyana caddelerinde dolaşmak daha iyi olurdu. Ve gerçekten de Auersbergerler benim Gentz Sokağı'nda ortaya çıkmama benden daha çok şaşırıyorlar, diye düşündüm, bunu beni karşılamalarındaki biçim ve tutumdan anladım, daha çok da kocanın beni karşılayışından. Tam Auersbergerler'in karşısına dikildiğim anda, Gentz Sokağı'na gitmemeliydin, demiştim kendi kendime, bir çılgınlık bu, demiştim kendime, Auersberger'e elimi uzatmak istediğim ve onun sarhoş ve/ya da haince alçak olduğu için, bilemiyorum, elimi sıkmadığı anda, diye düşündüm berjer koltukta. Graben'e beni, nasıl olsa gelmeyeceğimi varsayarak davet etmişlerdi, diye düşündüm berjer koltukta, kendilerinin de beni, acıklı biçimde *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırdıkları bu akşam yemeğine neden davet ettiklerini bilmediklerini ve böylece kendilerini benim önümde gülünç duruma düşürdüklerini düşündüm. Auersbergerler Graben'de benimle konuşmayabilirlerdi, diye düşündüm, beni tanımazlıktan gelebilirlerdi, tıpkı onların beni, benim de onları yıllarca tanımazlıktan geldiğimiz gibi, diye düşündüm berjer koltukta. Bu davetin suçu Joana'da, diye düşündüm, bu kısa devreyi o yarattı, ölünün vicdanında bu iğrenç gariplik, diye düşündüm ve aynı zamanda bu düşüncenin ne kadar saçma olduğunu düşündüm, ama bunu durmadan düşündüm, yani Joana'nın, Graben'de meydana gelen ve beni, içimdeki her şey karşı olduğu halde, Gentz Sokağı'na bu *sanatsal akşam yemeğine* getiren *kısa devrenin* suçlusu olduğunu. Joana'nın ölümü yüzünden Auersberger çifti, Graben'de beni gördükleri anda yirmi yıllık kesin ilişki kopukluğumuzu silmişlerdi hemen ve davetlerini yapmışlardı, tıpkı benim de aynı nedenle onların davetlerini kabul edişim gibi. Üstelik Auersberger çifti *Yaban Ördeği'ndeki zafelerini kutlayan Burg oyuncusu* için verilen davet olduğunu da söylemişlerdi Graben'de, ben de kabul etmiştim. Son on ya da on beş yıl içinde bir oyuncunun davet edildiği hiçbir akşam yemeği davetini kabul etmemiştim, diye düşündüm berjer koltukta, bir oyuncunun gittiği bir yere asla gitmemiştim ve birden bir oyun-

cunun, üstelik de bir Burg oyuncusunun akşam yemeğine geleceği söylenen bir davete, üstelik de Auersbergerler'e, Gentz Sokağı'na akşam yemeğine davet ediliyorum ve ben de gidiyorum. Artık kafamı çatlatmanın anlamı yoktu. Gerçekten de tüm bu kişilere, Auersbergerler'in kendilerine karşı duyduğum tiksintiyi saklamıyorum ki, dedim kendi kendime berjer koltukta, tam tersine, hepsi onlardan öğrendiğimi hissediyor, onlardan nefret ettiğimi biliyor. Onlardan nefret ettiğimi görüyorlar, duyuyorlar bunu. Buna karşılık tüm bu insanların da bana karşı oldukları izlenimini taşıyorum, onlarda gördüğüm, onlardan duyduğum her şey bana karşı tiksinti, hattâ mutlaka nefret dolu idi. Auersberger çifti benden nefret ediyordu, benim, bu akşam yemeğinin aceleyle davet edilmiş bir hatası olduğumu kavramışlardı, Burg oyuncusu içeriye girdiğinde, herkesi masaya davet edip akşam yemeğini başlatacakları andan korkuyorlardı. Gördüler: ben onların gözlemcisi, iğrenç bir kişiyim, berjer koltuğa yayılıp rahatıma bakıyorum ve antrenin yarı karanlığında gizlenerek iğrenç oyunumu sürdürüyorum, Auersbergerler'in konuklarını hemen hemen, hani denir ya, *didik didik ediyorum*. Onları her fırsatta gerçekten de insafsızca didik didik etmeme hep bozulmuşlardı, ama her zaman bir hafifletici nedenim olurdu; kendi kendimi daha çok didik didik ediyordum, kendimi hiç korumuyordum, kendimi her fırsatta *parçalara* ayırıyordum, bunu diyebilirlerdi, dedim kendi kendime berjer koltukta, aynı sakıncasızlık, aynı hainlik, aynı patavatsız davranış biçimiyle. Sonra benden, onlardan kaldığından çok daha az şey kaldı geriye, dedim kendi kendime. Bir avuntum vardı: Gentz Sokağı'na gitmiş olmama, bu budalalığa, bu karaktersizliğe yalnızca *ben* küfretmiyordum, Auersbergerler de *kendi kendilerini* lanetliyorlardı beni davet etmiş oldukları için. Ama işte buradaydım, olan olmuştu. Bu eve otuz yıl önce, sanki burası benim de evimmiş gibi girip çıkmıştım, diye düşündüm berjer koltukta oturarak ve müzik odasında olup biteni izleyerek, orası o kadar iyi aydınlatılmıştı ki, gözümünden hiçbir şey kaçmıyordu, oysa ben bütün bu süre içinde tamamen karanlıkta kalmıştım, yani bu iğrenç durumda kuşkusuz benim için en uygun olan pozisyondaydım, bu *sanatsal akşam yemeğine* gelen konukları, Auersberger çiftini olduğu gibi

yıllardan beri az çok tanıyordum, gençleri, özellikle de genç iki yazar dışında kalanları, onlar da ilgimi çekmiyorlardı doğrusu, tanııyordum onları ve kendileriyle onları gözlemlemem dışında uğraşmak için hiçbir nedenim yoktu, en ufak bir istek de duymuyordum bir kez bile yerimden kalkıp yanlarına gitmek, onlarla sohbet etmek, bir konu açmak, bir tartışma başlatmak için, herhalde bunları yapabilmek için fazla yorgundum, çünkü cenaze yorgunluğu bende hal bırakmamıştı, Joana ile ilgili olarak Kilb'de yaşamak zorunda kaldığım her şey, öncelikle cenazeden *sonraki* bu korkunç olaylar öylesine akıl almazdı ki, ancak aradan zaman geçerse kavrayabilecek duruma gelebilecektim; böyle bir kavrayış için henüz kafamda gerekli berraklık oluşmamıştı ve düşündüm ki, önce iyice bir uyumam gerekiyordu bu berraklığı bulabilmek için, daha berjer koltukta bile, eve gidince hemen yatacağımı, sonra bütün gün kalkmayacağımı, ertesi gece de ve belki ondan sonraki gün de ve onu izleyen gece de kalkmayacağımı düşündüm, öylesine yorgundum, evet *bitmişim* şimdi berjer koltukta. Yirmi yaşında olduğumuzu sanıyoruz ve ona göre davranıyoruz, oysa gerçekte elliye geçtik ve tamamen yorgunuz, diye düşündüm, yirmi yaşındaymışız gibi davranıyoruz ve kendimizi harap ediyoruz, herkese karşı da öyle davranıyoruz, sanki yirmi yaşındaymışız gibiyiz ve ellisindeyiz ve aslında artık hiçbir şeye dayanamıyoruz, bir acımız olduğunu da unutuyoruz, birçok acımız olduğunu, *ölümcül hastalıklar* diye anılanları, onlarla bunca zaman varlığımızı sürdürmemiz gerektiğini, ama onları görmezden geldiğimizi, bunca zaman gerçekte yokmuşlar gibi davrandığımızı, oysa hep var olduklarını, ömür boyu ve bir gün bizi öldüreceklerini; kendimize otuz yıl önceki gücümüze hâlâ sahipmişiz gibi davranıyoruz, oysa otuz yıl önceki gücümüzün bir bölümüne bile sahip değiliz artık, bu güçten hiçbir şey kalmadı, diye düşündüm berjer koltukta. Çünkü otuz yıl önce, iki üç gece üst üste uykusuz kalmak bana mısın demezdi bana ve hemen hemen hiç durmadan içmek ve kendimi *eğlendirme makinesi* olarak üretmek, birçok geceler akla gelen herkesi, o zamanlar dostlarım olanları, deyim yerindeyse, eğlendirmek, bütün gece boyunca, en ufak bir zarar görmeden ve ben gerçekten de yıllarca, şimdi öyle düşünüyorum, sabah üçte ya

da dörtte gittim eve, yani horozlar ötmeye başladığında, hiçbir zararını da görmedim. Yıllarca *Apostelkeller* ve eski kentin akla gelen tüm mahzen lokallerini saat on bire doğru dolaştım, sabah uç ya da dörtten önce ayrılmamak üzere ve bu gecelerde kendimi, bütünüyle ve tamamen harcadım denilebilir, o en uç dikkatsizlikle, o zamanki huyum öyleydi ve bugün düşünüyorum da, hiç de zararını görmedim o zamanlar. Hele Joana ile ne çok gece sohbet ettim ve içtim, hiç anlatılmaz, diye düşündüm berjer koltukta. Gerçekten de hiç param yoktu, hiçbir şeyim yoktu, gene de yıllarca geceleri dayanamayınca kadar sohbet ettim ve sarhoş oldum, sonuna kadar konuştum ve dans ettim, diyebilirim, özellikle de Joana ve kocası ile ve Jeannie Billroth ile ve özellikle de hep Auersberger çifti ile. O zamanlar genç bir insanın sahip olduğu bütün güçlere sahiptim ve bir şey sahibi olanlara kendimi acımasızca baktırdım, diye düşündüm berjer koltukta. Cebimde bir kuruşum yoktu, gene de her şeye sahip olabiliyordum, diye düşündüm berjer koltukta, müzik odasındaki konukları gözlemleyerek. Ve bunca yıl ben, her gün diyebilirim, akşamüzeri Joana'ya, Simmeringer Anacaddesi'ne gittim, daha önce Ditt-rich'e uğradım şarap şişelerini almak için kollarıma, Joana ile sabaha kadar birlikte olmak için ilk *yetmiş bir* ile kente dönmek, ya da doğrudan doğruya yaya olarak Simmeringer Anacaddesi'ni geri yürüyüp, Rennweg'den aşağıya, Schwarzenberg Alanı'nı geçip, Währing'e gelirdim. Ne zamanlardı, diye düşündüm berjer koltukta, henüz atlı arabalar sütçü dükkânlarının önünde dururdu geceleri ve ben Rennweg'in ortasından ve Schwarzenberg Alanı'nından karşıya boylamasına geçip tamamen boş olan Ring boyunca ilerleyerek eve yürüyebiliyordum ezilmekten hiç korkmadan. Bir insana rastlayacak olsam, bu rastlantılarda hep kendi benzerlerime rastlardım, yani sarhoşlara; geceyi delip geçen bir otomobil çok ender görülen bir şeydi. Hayatımda hiç bu kadar çok İtalyanca arya söylememiştim, o zamanlar Simmeringer Anacaddesi'nden Rennweg'e ve Schwarzenberg Alanı'ndan Währing'e giderken söylediğim kadar, diye düşündüm berjer koltukta. O zamanlar gücüm vardı yürümeye ve şarkı söylemeye, diye düşündüm berjer koltukta, bugün artık gücüm yok, *yürümeye ve konuşmaya*, fark bu. Otuz yıl geçti aşağı yukarı on beş

kilometrelik yolu evime giderken yürüdüğümünden bu yana, *şarkı söyleyerek, o zamanki Mozart ve Verdi hayranlığım içinde kendimi coşkunun duygularına kaptırdığımdan bu yana*. Otuz yıl geçti, diye düşündüm berjer koltukta, bu yolla opera tarihi yaptığımdan bu yana, otuz yıl. Gerçekten de Joana olmasaydı, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, başka bir yol izlerdim, herhalde tam tersi bir yola girerdim, bu düşünceyi daha da geriye götürerek eğer Auersbergerler'i tanımamış olsaydım diyebilirim. Çünkü Auersbergerler'i tanımış olmak, sanatsal olana yeniden dönmek demektir aslında, zaten sanattan Mozarteum'u bitirir bitirmez tamamen kopmuştum ve o zamanlar, inandığım biçimde, sonsuza dek sırtımı dönmüştüm, o zamanlar, Mozarteum'u bitirdiğimde, sanatsal denen şeyle artık hiçbir ilişkim kalsın istememiştim, benim *sanatsal* olarak betimlediğim şeyin tam tersine karar kılmıştım, oysa Auersbergerler'le tanışmam, şimdi berjer koltukta yeniden düşündüğüm gibi, bir kez daha tümünden dönüşe neden oldu içimde. Ve Joana ile karşılaşmam, bu sanat kavramının ta kendisi olan kişiyle, diye düşündüm. Sanatsal olana, sanata değil, hep *sanatsala* karar kılmıştım o zamanlar, bundan otuz beş yıl önce, sonunda, diye düşündüm berjer koltukta, *bu sanatsalın ne olduğunu hiç bilmediğim halde, sanatsalda* karar kılmıştım, hangi sanatsal olacağını da bilmeden. Doğrudan doğruya Auersberger'i seçmiştim, o zamanlar, otuz beş yıl önce, otuz dört yıl önce, evet otuz üç yıl önceki yılların Auersberger'ini, *sanatsal Auersberger'i*. Ve Joana'yı, tamamen *sanatçı olan Joana'yı*. Ve Viyana'yı. Ve sanat dünyasını, diye düşündüm berjer koltukta. Auersberger'e sanatsal dünyaya dönüşümü borçluyum, diye düşündüm berjer koltukta ve her şeyden öte de Joana'ya, o zamanlar yani otuz beş yıl önce ve otuz iki yıl önce de Auersberger ve Joana ile ilişkiliydi dönüşüm, gerçek bu, diye düşündüm berjer koltukta. Birçok kez *sanat dünyası*, dedim kendi kendime, *sanatsal yaşamı* da dedim, gerçekten öyle hızlı söyledim ki, müzik odasındakiler duymak zorunda kaldılar, duydular da, çünkü hepsi birden bana baktı, müzik odasından antreye baktılar, beni gerçekten göremeyerek, çünkü beni duymuşlardı, *sanatsal yaşam* ve *sanat dünyası* sözcüklerini nasıl söylediğimi ve bu sözcükleri sürekli yinelediğimi ve ben bu *sanat dünyası* ve *sanatsal yaşam* kavramlarının

benim için o zamanlar ne anlama geldiğini ve aslında bugün de ne anlama geldiğini düşündüm, az çok her şey, diye düşündüm berjer koltukta ve Bayan Auersberger'in akşam yemeğine, daha doğrusu Viyana'da daha çok söylendiği biçimiyle akşam öğününe, *sanatsal akşam yemeği* denmesinin ne kadar tatsız olduğunu düşündüm. Ne kadar düşük kişiler Auersberggiller, diye düşündüm, benim gözümde çoktan ve daha yıllar önce ve zaten düşüncemde ve gerçekten de ruhen iflas eden Auersberggiller. Ama müzik odasındaki herkes, benim *sanatsal dünya* ve *sanatsal yaşam* dediğimde bunu Auersberger çiftinin *sanatsal akşam yemeği* dedikleri biçimde söylediğimi duymuşlardı ve *sanatsal dünya* ve *sanatsal yaşam* deyişimdeki ses tonu dışında başka bir şey ilgilerini çekmemişti, bu *sanatsal dünya* ve *sanatsal yaşamın* benim için ne anlama geldiğinin, ben bunu söylerken, ne anlama geldiğinin farkına varmamışlardı. Tüm bu kişiler bir zamanlar sanatçı, ya da hiç değilse *sanatçı yeteneklerdi*, diye düşündüm şimdi, berjer koltukta, oysa şimdi hepsi birer *sanat döküntüsü*, sanatla ve sanatsalla Auersberger çiftinin akşam yemeği dışında bir ilişkileri yok. Bir zamanlar gerçekten sanatçı olan ya da hiç değilse sanatsal olan tüm bu insanlar, diye düşündüm berjer koltukta, artık yalnız bir zamanlar oldukları şeyin maskesi ve kabuğu; anlattıklarını duymam, onlara şöyle bir bakmam yeter, ürettiklerini şöyle bir gözden geçirmem yeter, hep aynı şeyleri hissediyordum, bu tatsız *sanatsal akşam yemeği* için hissettiklerimin ayısını. Otuz yıl içinde bu insanlar ne hale geldi, kendilerini ne hale getirdiler, diye düşündüm. Ve bu otuz yıl içinde ben kendimi ne hale getirdim, diye düşündüm. Her durumda, bu insanların otuz yıl içinde kendilerini getirdikleri durum bunaltıcı, benim kendimi getirdiğim durum da; bir zamanların mutlu durum ve koşullarından tüm bu insanlar, bunaltıcı durumlar ve koşullar yarattılar, diye düşündüm berjer koltukta, her şeyi tamamen bunalımlı bir şey durumuna getirdiler, tüm mutluluklarını tek bir bunalıma dönüştürdüler, diye düşündüm berjer koltukta, tıpkı benim de mutluluğumu tek bir bunalıma dönüştürdüğüm gibi. Çünkü kuşku yok ki, tüm bu insanlar bir zamanlar, yani o zamanlar, otuz, hattâ daha yirmi yıl önce, mutlu insanlardı, mutluydular, şimdi artık yalnız bunaltıcı insanlar, bunaltıcı,

tıpkı benim artık yalnız bunalıcı olduğum, mutlu olmadığım gibi, diye düşündüm berjer koltukta. Tek bir mutluluktan, tek bir felaket yarattılar, diye düşündüm berjer koltukta, bir yığın umuttan bir yığın umutsuzluk yarattılar. Sonra müzik odasına doğru baktım, doğrudan doğruya umutsuzluk dışında bir şey görmediğimi düşündüm berjer koltukta, insani ve denilebilirdi ki sanatsal umutsuzluk dışında bir şey değildi gördüğüm, gerçek bu. Tüm bu insanlar bir zamanlar, ellili yıllarda, yani otuz, hattâ kırk yıl önce Viyana'ya gelmişler ve Viyana'da bir şeyler yapma umudu taşımışlardı, ama *aslında* Viyana'da süslü taşra sanatçıları olma dışında hemen hemen bir şey yapmamışlardı, sorun da şu, acaba başka bir büyük kentte bir şey yapabilirler miydi, herhalde *onlar* hiçbir yerde hiçbir şey yapmazlardı, diye düşündüm. Ama ben, onların Viyana'da bir şey, gerçekten de hiçbir şey yapamadıklarını düşünürken, bunu onların bir şey yapamadıklarını bilmediklerinin bilinci içinde düşünüyorum, diye düşündüm, çünkü bir şey yapmadıklarını bilen kişiler gibi davranmıyorlar, tam tersine hepsi sanki Viyana'da bir şeyler yapmış gibi, Viyana'da bir şey olmuşlar gibi davranıyorlar, Viyana'ya yatırdıkları umutlar tamamen yerine gelmiş gibi düşünüyorlar, diye düşündüm, ya da hiç değilse durmadan, bence hiçbir şey olmadıkları halde, bir şey olduklarını, sürekli olarak da bir şey yaptıklarını düşünüyorlar. Bir *adları* olduğu ve *birçok ödül* aldıkları ve birçok kitap yayımladıkları ve birçok resmi müzeye sattıkları ve kitapları en iyi yayınevlerinde yayımlandığı ve resimleri en iyi müzelere alındığı ve bu iğrenç devlet onların göğüslerine akla gelebilecek her nişanı taktığı için, bir şey olduklarını sandıklarını, ama bir şey olmadıklarını düşündüm. Hepsi, hani denir ya, *tanınmış, evet ünlü sanatçılar* ve de *senatosunda* senatörler olarak oturmaktalar, kendilerini profesör diye adlandırıyorlar ve akademilerimizdeki akla gelen her kürsüye sahipler ve bir şu, bir bu yüksekokul ya da üniversiteden davet alıyor ve bir şu, bir bu sempozyumda konuşuyor ve bir Brüksel'e, bir Paris'e ve bir Roma'ya ve bir Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Japonya'ya ve Sovyetler Birliği'ne ya da Çin'e gidiyorlar, buralara zaman zaman davet olunuyorlar, konferanslar veriyorlar kendileri hakkında ve resim sergileri açıyorlar ve ge-

ne de bence hiçbir şey olmadılar. Açıkçası hiçbiri *en yükseğe* eritemedi, bence *bu en yüksek doyumdur yalnızca*, diye düşündüm. Auersberger'in besteleri çalınmadı değil, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, *Webern-halefi Auersberger beğenilmiyor değil*, diye düşündüm, tam tersine, her an ondan bir şey söyleniyor, üfleniyor, çalınıyor, becerir bunu yaptırmayı zaten, bir kez Basel'de, bir kez Zürih'te, bir kez Londra'da, bir kez Klagenfurt'ta, burada bir düet, orada bir üçlü, burada dört dakikalık bir koro, on iki dakikalık bir opera, orada üç dakikalık bir kantat, burada bir saniyelik bir opera, orada bir dakikalık bir şarkı, burada iki, orada dört dakikalık bir arya; bir kezinde İngiliz, bir kezinde Fransız, bir kezinde İtalyan bir yorumcu ayarladı; bir kezinde Polonyalı, bir kezinde Portekizli bir kemancı, bir kezinde Şilili, bir kezinde İtalyan bir kadın klarnetçi onun için çaldı. Bir kente gelir gelmez, başka bir kenti düşünür, bizim durmak bilmez Webern-halefi, diye düşünüyorum, bizim çok yolculuk yapmış tıpış tıpış yürüyen Auersberger'imiz, bizim durmak bilmez Webern ve Grafen kopyacımız, bizim Steiermarklı snop ve züppe bestecimiz. Tıpkı Bruckner'in dayanılmaz biçimde anıtsal oluşu gibi, Webern de dayanılmaz biçimde yetersizdir ve yetersiz Anton von Webern'den yüz kat daha yetersiz olan da Auersberger'dir, kalın kafalı edebiyatçıların Paul Celan'ı *neredeysse söz kullanmayan* ozan olarak andıkları biçimde ben de onu *neredeysse ses kullanmanın* besteci diye anmak zorundayım. Steiermarklı halef çalınmadı değil, diye düşünüyorum, ama o daha otuz yıl önce, yani elli-elli yılların ortasında Webern-halefliğinde takıldı kaldı, üç tını bile kendisine ait değil, diye düşünüyorum, hiçbir şey olamadı. Besteci Auersberger'in Auersberger'i eksik, diye düşünüyorum, onun sözümona özdeyişli müziği (bu benim onun kompoze etmeyip kopya ettiği çalışmasına elli-elli yıllarda taktığım ad!) *dayanılmaz biçimde taklit edilmiş* Webern'den başka bir şey değil, kaldı ki o bile, şimdi kavradığıma göre, bir dâhi değil, yalnız birdenbire ve müzik tarihinin gerçekten dâhiyane bir zayıflık nöbetinde ortaya çıkmış bir besteciydi. Gerçekte ben, şimdi kendimden tamamen utanç duyarak, Auersberger'e ait berjer koltukta oturarak, Auersberger'in hiçbir zaman bir dâhi olmadığını düşünüyorum, tıpkı elli-elli yıllarda, onun zavallı, yetenekli bir küçük bur-

juva olduğunu, Viyana'daki ilk haftalarında yeteneğini kelimenin tam anlamıyla *mahvetmiş* olduğunu düşündüğüm gibi. Viyana korkunç bir deha yok etme makinesidir, diye düşündüm berjer koltukta, iğrenç bir deha enkaz kurumudur. Benim şimdi kendi çıkarttıkları iğrenç sigara dumanı arasında gözlemlediğim tüm bu mahvedilmiş ve öldürülmüş dâhiler ve yetenekler, otuz, otuz beş yıl önce Viyana'ya, orada bir şey olma umuduyla gelip gerçekte Viyana tarafından mahvedilmiş ve öldürülmüşlerdi, her yıl Avusturya topraklarında binlercesi değilse bile yüzlercesi doğan tüm bu dâhi ve yetenekler. Kendileri bir şey olduklarını düşünebilirler, ama ben berjer koltukta, hiçbir şey yapamadıklarını, çünkü Viyana'da kaldıklarını ve Viyana'dan memnun olduklarını, gerekli anda Viyana'dan dışarıya gitmediklerini, yurtdışında gerçekten bir şey olanlar gibi davranmadıklarını düşünüyorum; Viyana'da kalanların hiçbiri bir şey olamadı, yurtdışına gidenlerin hepsi bir şey oldu, bunu hiç çekinmeden söyleyebilirim. Onlara Viyana yeterli geldiği için, Viyana'nın yeterli gelmediği kişilerden farklı olarak, bir şey olamadılar, gereken anda Viyana'dan yurtdışına gidenlerden farklı olarak, diye düşünüyordum berjer koltukta. Şu müzik odasında oyuncuyu, dolayısıyla da *sanatsal akşam yemeğini* bekleyen bütün bu insanlar, gerektiği anda Viyana'dan çıkıp gitmiş olsaydılar ne olurlardı varsayımına girmek istemiyorum. Küçük bir başarı, ilk romanı üzerine olumlu bir gazete yazısı, yazar Jeannie Billroth'a Viyana'da kalmak için yetti, devlet müzelerinin iki resmini alması ressam Rehmden'e yetti Viyana'da kalmak için, *Kurier* ya da *Presse*'de çıkan birkaç budalaca övücü değinme, oyuncu kadına Viyana'da kalmak için yetti. Şu müzik odasında Viyana'da takılıp kalmış bir yığın kişi var, diye düşündüm berjer koltukta, bir yığın Viyana'da evde kalmış kişi, o küçük burjuva rahatlığı içindeki yaşamlarında neredeyse boğulup kalmış kişiler, bunlar gitti Kilb'deki mezarlıkta Joana'nın tabutunun ardından, diye düşündüm. Yalnız bu neden yüzünden bile Kilb'deki cenaze töreni ne kadar boğucu bir etki yaptı üzerimde, diye düşündüm berjer koltukta, hem de insanları gözlemlerken Kilb'de beni üzen şeyin, Joana'nın gömülmesi gerçeğinden çok, Joana'nın tabutunun ardından bir yığın sanatsal cesedin yürümesi olduğunu düşün-

dlüm, bir yığın başarısızın, Viyana'da başarısız olanların, yaşayan sanat kadavralarının, yazar, ressam, oyuncu, dansçı güruhunun, canlı cenazeler olarak, canlı, *henüz* yaşamakta olan sanat cesetleri olarak, hiç durmadan boşalan yağmurun altında, üstelik de komikliğe kaçan, acınacak biçimde hazırlanmış olarak. Bu görünüm acıklı olmaktan çok mide bulandırıcıydı, diye düşündüm. Tabutun arkasından giden, mezarlığın çamurunda iğrenç biçimde üzüntülü duruşlarıyla bata çıka duranlar, dedim kendime berjer koltukta, bu iğrenç, yapmacık, başarısız sanat solda sıfırları, diye düşündüm durmadan. Kilb'deki cenaze töreninden çok, bu matemli cemaatin ortaya çıkışı kızdırdı beni, gösterişli arabalarıyla Viyana'dan gelmişlerdi. Kilb'de ölü Joana değil-di beni o kadar kızdıran, birçok kalp ilacı almama neden olan, bu sanat insanların Kilb'de sanat yutturmacıları gibi ortaya çıkış biçimleriydi, diye düşündüm ve düşündüm ki, benim Kilb'de ortaya çıkışım da herhalde aynı şekilde nitelenebilir, her açıdan iğrenç olarak. Siyah giysiyi giymiş olmam bile bir iğrençlikti, dedim şimdi kendi kendime, *Demir El*'de gulaş yiyişim de, Joana'nın hayat arkadaşı ile *Demir El*'de konuşmuş oluşum da, sanki Joana'ya yakın olan tek kişi benmişim gibi davrandım, sanki bir tek ben Joana üzerinde hak sahibi olabilirmişim gibi. Joana'nın cenazesi ile ilgili düşüncelerim, gittikçe yeni iğrençlikleri (kendimle ilgili olarak) ortaya koyuyordu, bu konuyla ilgili ne düşünürsem düşüneyim, hafızama emir vererek çağırırdığım her şey, yalnız iğrençlikti. Başkalarını iğrenç bulduğum anda, doğal olarak kendimi de iğrenç olarak algılamak zorunda kalıyordum, diye düşündüm ve ben şimdi kendimi, Joana'nın cenazesi ile ilgili her şeyi göz önünde tuttuğumda, daha da iğrenç buluyordum. Kilb'e *yalnız* gitmek iğrençti, oysa bana, açıkça söylemek gerekirse, Kilb'e *birlikte* gitmek çok sık teklif edilmişti, diye düşündüm, Joana'nın arkadaşı bakkal kadınla Joana'nın yakını *benmişim* gibi konuşmuş olmam, bakkal kadının Joana'nın cenazesine gelen diğer kişilerle ilgilenmesine zaman bırakmamam, onu başından beri hiç aldırmadan yalnız kendi alanıma almam iğrençlikti, diye düşündüm. *Ben* Kilb'de kendi kafama oturttum *cenaze tacını*, dedim kendi kendime ve bu da iğrençti, diye düşündüm şimdi. Bu cenazeye gelen herkesi küçük gör-

düm, kendimi yücelttim, diye düşündüm, bu da alçakçaydı. Öte yandan, cenazede *doğru* davrandığımı sandım, cenaze sırasında hiçbir suçlamanın bilincinde değildim kendimle ilgili olarak, ancak şimdi, berjer koltukta Kilb'deki cenaze ile ilgili olarak suçluluğumun bilincine vardım diyebilirim. Joana'nın ölümü, intiharı, beni Kilb'de çok üzmedi, diye düşündüm berjer koltukta, daha çok onun arkadaşlarına öfkelenmeme neden oldu, hem de neden böyle olduğunu kendi kendime açıklayamadan. Gerçekte bakkal kadının bana Joana'nın intiharını bildirdiği telefon konuşması sarsmadı beni, sarsılmış gibi *yaptım*, diye düşündüm şimdi, ben *değildim* sarsılan, *meraklıyım, ama sarsılmış değildim*, bakkal kadına karşı sarsılmışım gibi *rol yaptım*, ama meraklıdan başka bir şey değildim ve bakkal kadından Joana'nın intiharı hakkında her şeyi hemen öğrenmek istemiştim, benzersiz bir vurdumduymazlıkla, bu beni ancak şimdi, berjer koltukta sarsıyordu, yani üzüntülü değil de meraklı olmam ve bakkal kadının bana kıyasla terbiyeli olması, söylemek istediklerinden çok daha fazlasını söylemeye onu zorlamış olmam, telefon konuşması sırasında her türlü görgüden yoksun oluşum. Doğaldır ki Joana bunca yıllık kopukluktan sonra benden çok uzaktaydı, bakkal kadının telefonu benim için şok olamazdı ve belirttiğim gibi doğrudan doğruya bir üzüntü de yaratamazdı, sonuçta benim için, yalnız merak olabilir ve bu merak, bakkal kadını, Joana'nın intiharı ile ilgili her şeyi anlatmaya zorlamıştı. Durumlar beni ilgilendiriyordu, gerçek değil. Telefon konuşmasının bitişinden sonra telefon konuşmasının tüm kapsamını kavradım ancak; birdenbire merakımı yitirmiştim, *üzgündüm*. Gerçekten *üzgündüm* ve bu hüznün ile kente gitmişim, Graben'e, Kärntner Caddesi'ne, Kohlmarkt'a; Spiegel Sokağı'ndaki *Bräunerhof*'ta, yılların alışkanlığına uyarak *Corriere*, *Le Monde* ve *Zürcher Zeitung*'u ve de *Frankfurter*'i okumuştum ve sonra bu utanmaz gazetelerden öğrenerek yeniden Graben'e kendime bir kravat almaya gitmişim, kendime kravat almak yerine, Auersberger çiftine rastlamışım, onlar da bana kendilerince Joana'nın intiharını bildirmişlerdi. O sırada ben Auersberger çiftinden çok daha fazla şey biliyordum Joana'nın intiharı hakkında, ama Auersberger çiftinin karşısında, sanki hiçbir şey bilmiyormuşum gibi davran-

dım, hiçbir şey; öyle habersizmişim gibi davrandım ki, Auersberger çifti Joana'nın intihar haberinin beni şok ettiği duygusuna kapılmış olmalı, oysa ben Joana'nın intiharı üzerine şok geçirmiş olmayı Graben'de Auersberger çiftine karşı *yalnızca oynadım*, diye düşündüm şimdi berjer koltukta. Kentte Joana'nın intiharı ile ilgili olarak gerçekten üzüntü içinde bir aşağıya bir yukarıya gidip geliyordum ve birden Auersberger çiftine Joana'nın intiharı ile ilgili olarak utanmaz bir şok geçirme rolü yapmıştım. Şok olmam oyun olduğu için, Auersbergerler'in *sanatsal akşam yemeği* davetini kabul etmeyi de oynamıştım, çünkü Graben'de Auersbergerler'e karşı her davranışım oyundu, diye düşündüm berjer koltukta, onlara Joana'nın intiharı ile ilgili bir şok geçirme *oynamıştım*, *sanatsal akşam yemeklerine* gitmeyi kabul ederek rol yapmıştım. Onlara karşı her şeyi oynamıştım. Davetlerini kabul etmişim rolü kesmişim, diye düşündüm şimdi ve buna rağmen davete geldim, bu düşünce çok garip, diye düşündüm ve bunu düşündüğüm sırada bu düşünce beni eğlendirdi. Aslında, diye düşündüm berjer koltukta, Auersberger çiftine her şeyi oynamıştım ve şimdi onların berjer koltuğunda oturuyorum ve gene oynuyorum her şeyi; ben aslında ve gerçekte burada Gentz Sokağı'nda değilim, ama onlara Gentz Sokağı'ndaymışım ve dolayısıyla onların evindeymişim gibi rol kesiyorum, dedim kendi kendime. Onlara sürekli her şeyi oynadım, dedim kendi kendime. Herkese her şeyi oynadım hep; tüm yaşamım boyunca, yalnız oynadım ve *aldattım*, dedim kendi kendime berjer koltukta, gerçek, asıl bir biçimde yaşamıyorum, yalnız *tasarlanmış* olarak yaşıyor ve varlığımı sürdürüyorum, her zaman *yalnız tasarlanmış bir yaşamum* oldu, hiçbir zaman asıl, gerçek bir yaşamım olmadı, dedim kendi kendime ve bu tasarımı o kadar ileriye götürdüm ki, sonunda bu tasarıma *inandım*. Derin bir nefes aldım ve müzik odasındaki insanların duymak zorunda kaldıkları bir biçimde kendime şunları söyledim; *sen edimsel olmayan, yalnız tasarlanmış bir yaşam yaşadın, yalnız tasarlanmış bir varlıksın, gerçek değilsin, seninle ilgili her şey ve sen olan her şey, her zaman tasarlanmış, edimsel ve gerçek olmayan bir varoluştur*. Delirmemek için bu spekülasyona son vermek zorundaydım, diye düşündüm berjer koltukta, sonra şampanya bardağından okkalı bir yudum daha aldım. Ben

tüm bu süre içinde yalnız şampanya içerken, gördüğüm kadarıyla müzik odasındakiler, yalnız vişne likörü ve saf su ile yetiniyorlardı çünkü akşam öğününden önce, yani *sanatsal akşam yemeğinden* önce böyle anlamsızca sarhoş olmak istemiyorlardı Auersberger gibi, *benim* ise çok içmekten korkum yoktu ve içtim. Ama doğal olarak Auersberger gibi hiç kaçınmadan içip durmadım, yani onun gibi sarhoş değildim, içtim, ama her on dakikada, hattâ on beş dakikada bir yudum aldım, gerçek bu; artık yirmisinde değildim ki, elli ikisindeydim, Gentz Sokağı'ndaki bu akşamda da unutmamıştım bunu. Kilb'deki bu sözde *sanat adamları* bende garip bir etki uyandırmıştı, hiç değilse bana sanki *sanatsal amaçları* ve *sanatsal uğraşları* tarafından çirkinleşmişler gibi gelmişti, *sanatsal bir yürüyüşleri* vardı, *sanatsal sesleri* vardı, onların *her şeyi yapaydı*, oysa ben mezarlığı dünyanın en doğal mezarlığı olarak algılamıştım. Eğildiklerinde *çok fazla* eğiliyorlar, ayağa kalktıklarında *çok erken* (ya da çok geç) kalkıyorlardı, oturduklarında *çok geç* (ya da çok erken) oturuyorlardı, şarkı söylemeye başladıklarında *çok erken* (ya da çok geç) şarkı söylüyorlardı, başörtülerini başlarından çıkarttıklarında, *çok erken* (ya da çok geç) başlarından çıkartıyorlardı, papaza bir şey söylediklerinde, *çok erken* (ya da çok geç) söylüyorlardı. Söylendiği üzere, Joana'nın cenazesine katılan *çok sayıda* Kilb halkı, her şeyi doğal yaparken, her şeyi doğal söylerken, her şarkıyı doğal okurken, hep doğal yürürken ve doğal ayağa kalkıp, doğal otururken ve her şeyi ne çok geç, ne de çok erken, ne çok kısa, ne de çok uzun yapmıştı. Viyana'dan gelen sözde sanatçı kişiler bu cenaze için garip-komik biçimde giyinmişlerken, Kilb halkı bütünüyle doğru giyinmişti, diye düşündüm berjer koltukta. Kilb halkı Kilb'e ve Kilb Mezarlığı'na yakışıyordu, Viyana'dan gelen sözde sanat-salcılar Kilb'e ve Kilb Mezarlığı'na yakışmıyordu. Viyana'dan gelen matem konuklarının kentsellikleri Kilb Mezarlığı'na yakışmıyordu, bunu daha o uzun cenaze alayı yürürken düşünmüştüm. Viyana'dan gelen matem konuklarının her biri Kilb'de yabancı bir maddeydi, diye düşünmüştüm kilise ile mezarlık arasındaki mutlaka iki kilometre olan mesafe içinde, bakkal kadın ve Joana'nın bahtsız, ciğerleri hastaymış gibi durmadan öksüren hayat arkadaşı arasında, tabutun ardından yürürken. Ya-

nımda yürüyen Joana'nın hayat arkadaşının ciğer hastası olabileceği gerçeği beni tedirgin etti ve öksürdüğü zaman ben hep nefesimi tuttum, bana bulaşmasın hastalık diye, ta ki birden, asıl benim ciğer hastası olduğumu ve belki de Joana'nın hayat arkadaşından daha da ağır bir ciğer hastası olduğumu düşünene kadar, ve birden yanımda yürüyen Joana'nın hayat arkadaşından daha fazla öksürmeye başladım, ben öksürmeye başlar başlamaz o öksürüğünü kesiyordu ve sanki *benim* ciğer hastası olduğumu ve ona geçirebileceğimi fark etmiş gibi yaptı, çünkü *ben* şimdi öksürmeye başladığımda o burnuna bir kâğıt mendil dayadı ve yüzünü benden kaçırarak yürüdü. Bakkal kadın gri bir yağmurluk giymişti, bu cenazede gördüğüm en akıllı giysi buydu, diye düşündüm berjer koltukta. Kilblilerin hepsi zaten akli başında giysiler içindeydiler, yalnız Viyana'dan gelenler değildi, zaten hepsi de ıslandı; havayı soğuk zannederek kürk palto ile gelenler, oysa hava oldukça sıcaktı, o moda kürk paltoları içinde garip ve komik duruma düşmekle kalmamış, yağmurla sıçana dönmüşler, kürk paltolarının üzerinde kısa zamanda kirli bir sos başlarından aşağıya doğru akmaktaydı. Açtıkları şemsiyeleri, cenaze alayı mezarlığa girdiği anda, dağdan mezarlara doğru kopan bir rüzgârla tersine dönmüş, kırılmış ve kullanılmaz olmuştu. Bu gibi durumlarda her zaman olduğu gibi, diye düşündüm berjer koltukta, papaz tatsız bir konuşma yapar. Ama zamanlar gerçekten değişmiş, diye düşündüm açık mezarın başında, diye düşündüm berjer koltukta, *hiç değilse bir papaz konuşma yaptı* Joana için, daha on ya da on iki yıl önce Avusturya mezarlığında hiçbir papaz intihar etmiş biri için açık mezar önünde konuşma yapmazdı. Konuşma o derece ilkeldi ki, tıpkı şimdiye kadar açık mezarlarda duyduğum tüm konuşmalar gibiydi ve papazın herhalde gırtlak yarısından mustarip olması yüzünden olsa gerek, çıkan o tatsız sesi doruk noktasında öylesine bozuluyordu ki, kulaklarım acıdı. Ne yazık ki papazın konuşması gene de anlaşılıyordu, Katolik Kilisesi'nin bu gibi durumlarda ortaya döktüğü her türlü sahtekârlık ve hile konuşmada vardı. Konuşmasının sonunda papaz, çocukken Kilb'de Joana ile köy okuluna gittiğini ve *Kilbli hoş kızı* çok iyi ansıdığını söyledi. Joana'nın Viyana dönemini *büyük kent bataklığı* olarak adlandırdı. Pazar yeri zabı-

tası gibi bir yüzü vardı, tipik köylü yüzü değildi, taşradaki depolara girip çekiç ya da kazma, lastik çizme ya da temizlik bezi sorduğunuzda hep böyle bir yüzle göz göze geliriz, diye düşündüm berjer koltukta, yıkılmış, güvensiz bir yüz, buna ancak bir an için bakmaya cesaret ederiz. Viyana'dan gelen tüm bu sanatsal topluluk, diye düşündüm berjer koltukta, Kilb Mezarlığı'nda Katolik bir törene boyun eğdi, hem de yalnız şimdi (ya da hiçbir zaman) bilmediği, kendine gerçekten tamamen yabancı olan ya da zamanla tamamen yabancılaşmış olan bir törene, tıpkı yıllardan beri bu törenle hiçbir ilişkisi kalmamış olan benim boyun eğdiğim gibi ve bu yüzden o derece sahte idi ki, ne zaman ayağa kalkılacağını, ne zaman kalkılmayacağını, ne zaman dua edileceğini, ne zaman şarkı söyleneceğini biliyormuş gibi yaptı ve gene de tıpkı benim gibi hiçbir bilgisi yoktu. Böylece Viyana'dan gelen bu sanatsal topluluk yarı sessiz ve anlaşılmaz biçimde dua etti, yarı sessiz ve anlaşılmaz biçimde şarkı söyledi, tıpkı Kilblilerden yarım saniye sonra oturduğu ve ayağa kalktığı gibi vs... Viyana'dan gelen sanatsal topluluk yalnızca ağzını kıpırdatıyordu, yani teatral bir etki ile yetiniyordu, diye düşündüm, tıpkı benim de Kilb'deki mezarlıkta geçirdiğim zaman boyunca hep teatral bir etki ile yetindiğim gibi. Ya da her zamanki gibi yetinmediğim gibi. Tüm cenaze boyunca hep düşündüğüm şey, Joana'nın tabutunun içindeki şeyin gerçekten ne olduğu, *nasıl* görüldüğü idi. Tüm cenaze boyunca ben bir tek bu düşüncede yoğunlaştırdım kafamın içindekini, hani derler ya, bu iğrenç düşünce peşimi bırakmadı. Joana'nın hayat arkadaşının ölü odasında *yaşadığı* her şeyi *Demir El*'de anlatmasının etkisi altında, tüm cenaze boyunca durmadan denediğim halde bir türlü kendimi kurtaramadığım tamamen ürpertici bir şey beni meşgul ediyordu, aslında bu düşünceyi gerçekten istemiyordum, doğaldır ki istemiyordum, diye düşündüm berjer koltukta ve bakkal kadının kendisine *Demir El*'de hep *John* diye hitap ettiği Joana'nın hayat arkadaşının utanmazlığı idi şu ana kadar aklıma gelmemiş olan, Joana'nın hayat arkadaşı olan bu John'un *Demir El*'de Joana'nın cesedinin kefenlendiği ölü odası hakkında verdiği iğrenç raporu bana tabutun içindekini düşündüren neden. Hayat arkadaşı John, diye düşündüm berjer koltukta, Kilb'deki ölü odasından

geri dönmeme ve gulas yenirken bu raporu vermemeliydi, öte yandan özellikle Şimdi onun bu sıklmazlığına hayranlık duyuyordum ve anlattıklarının gerçek olduğuna kesinlikle inanıyordum ve ne benim ne de bu sanatsal kişilerin hiçbirinin bu sıklmazlıkla kefenleme iŐlemini anlatmasının mŐmkŐn olamayacağını dŐŐŐnŐyordum. *Plastik torba* sŐzcŐđŐ bile midemin bulanmasına yetmiŐti, Joana'nın hayat arkadaşı ŐlŐ odasındaki kefenleme iŐlemini anlatırken hiçbir Şeyi unutmamıŐti. Ancak böyle sanatsal olmayan bir insan, diye dŐŐŐndŐm, hiç çekinmeden böylesine tŐyler ũrpertici bir rapor verebilir, hem de gerçekten edepsizliğe kaçmadan, ŐnkŐ hayat arkadaşı edepsiz değildi, ne diyorsa onu sŐylŐyordu, oysa herhangi bir başka kişi aynı Şeyi rapor edip anlatsa edepsizmiŐ gibi gelirdi, diye dŐŐŐndŐm, benim Joana'nın hayat arkadaşı John'un ŐlŐ odasıyla ilgili olarak anlattıklarını anlatmam, aynı raporu vermem edepsizce, hattâ haince ve alçakça olurdu. Bu John tŐm cenaze boyunca susmuŐtu, oysa diğerlerinin hepsi herhangi bir seferde hiç değilse bir Şeyler fısıldaŐmıŐti, diye dŐŐŐndŐm. Papazlık kademesinin elinden uzatılan kŐrekle artık derinde olan tabutun ũzerine toprak atmak için açık mezarın başına gelen ilk kişi olması, çevrede dikilenler tarafından, kimse nedenini bilmese de, garip bulunmuŐtu, ama mantıklıydı doğal olarak; Joana'nın birinci kocası halı sanatçısı Fritz cenaze törenine katılmamıŐti ve doğrusu Joana'nın gŐrŐnŐrde hiçbir akrabası yoktu. Joana'nın hayat arkadaşı, hayat arkadaşının açık mezarı ŐnŐnde durduğu haliyle hem çirkin hem de dokunaklıydı, ona bakanlar son derece tedirgindiler, ben Şahsen ondan iđrenmiŐtim kendimce ve bunu da doğal olarak hiç söylemeden ya da ima bile etmeden, onun hakkında *iyi bir insan* kavramını saklı tutuyordum, *iyi bir insan*, demiştim kendi kendime mezarın başında Joana'nın hayat arkadaşının orada Öylece durduğunu gŐrdŐđŐmde, bu dŐŐŐnceye nasıl vardığımı bilmiyordum, Önemli de değildi. HenŐz mezar aıken Bayan Auersberger bana, onlarla beraber Viyana'ya dŐnŐp dŐnmeyeceđimi sormuştu, hemen, benim kullandığımda o herkesi yaralayan saygısızlıkla reddetmiştim, *hayır*, demiştim, sonra da susmuŐtum. *Demir El'*de daha sonra Viyana'dan gelenlerin çoğu bŐyŐk, uzun bir masanın başında buluŐmuŐtu, Auersber-

gerler kendi usullerince hemen hemen zorladıkları için ben de oraya oturmuştum, herkesin yanında öylesine konuşmuşlardı ki benimle, elimden onlarla masaya oturmaktan başka bir şey gelmemiştir. Joana'nın hayat arkadaşının, Joana'yla çocukluklarından beri arkadaş olan bakkal kadınla ve başka birkaç Kilbli ile oturduğu masaya oturmayı daha çok isterdim. Ama Auersberger çifti beni o davet ediş biçimleriyle, kendi masalarına oturmaya ve tüm cenaze boyunca ürktüğüm şeyi yapmaya zorlamışlardı, yani *Kilb'de bile* kısa süre de olsa onlarla birlikte olmaya; oysa akşam Gentz Sokağı'na *sanatsal akşam yemeğine* davetliydim. Ben Joana'nın intiharının verdiği matemini konuşmamı engellediği rolüne girmiş ve Auersbergerler ve diğerleri cenazeden sonra, benim daha önce yediğim gulaşın aynısını yerken ben hiçbir şey konuşmamıştım. Kendime bol soğanlı sirkeli sosis ısmarlamış ve sinirden iki de yuvarlak ekmek yemiştım, oysa böyle yaptığım hiç görülmemiştir şimdiye kadar. Auersbergerler durmadan *sanatsal akşam yemeklerinden* söz ediyor, oyuncuyu, Burg oyuncusunu davet ettiklerini ve bu *Yaban Ördęi'*ndeki *tragedyacının* (Bayan Auersberger hep) onun ne kadar hoşuna gittiğinden söz ediyordu. Bayan Auersberger hep oyuncunun *Yaban Ördęi'*nde *ne olarak* sahneye çıktığını ve ne kadar büyük bir başarı elde ettiğini söylemeye çalışıyorduydu da, bir türlü söyleyemiyordu, sonunda *ben Ekdal* deyinceye kadar, bunun üzerine isteri nöbetine tutulup lokanta salonunda birkaç kez *Ekdal* sözcüğünü avaz avaz bağırdı, öyle ki, utanç verici oldu, hiç durmadan *Ekdal, Ekdal, Ekdal, evet doğru Ekdal,* diye bağırdı Auersberger ona artık susmasını söyleyene kadar. Kısa boylu, göbekli Auersberger o gün doğal olarak sarhoştı, bu sarhoş haliyle cenazeye katılmıştı, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, onu tanıdığımından bu yana hemen hemen her zaman sarhoş, bu adamın hâlâ hayatta olması bir mucize, yılda iki kez Kalksburg Tedavi Merkezi'ne giriyor, diye düşündüm, herhalde onu hayatta tutmaya yetiyor bu. Tıpkı yirmi yıl önceki gibi şişkindi suratı, hemen hemen hiç kırışık olmayan, tipik jelatin grisi bir yüz, gözleri cam mavisi, her zamanki gibi, diye düşündüm. *Ekdal, Ekdal,* diye birkaç kez bağırmıştı Bayan Auersberger, *Demir El'*dekilerin hiçbiri onun bu çılgınlığının ne anlama geldiğini bilmiyordu. Bayan Auersber-

ger *Ekdal*, *Ekdal*, diye bağırdığı anda bana o kadar iğrenç görünmüştü ki, gaddarca: *Ne Ekdal'ı?* diye sormuştum. O da: *Evet, ne Ekdal'ı?* diye karşı soru yöneltmişti. Bunun üzerine ben: *Yaşlısı mı, yoksa genç Ekdal mı?* diye sormuştum. Bunun üzerine bir sessizlik oldu, herkes Bayan Auersberger'e baktı, açıkçası benim tarafımdan en alçakça alaya alındığının farkına varan Bayan Auersberger bakışlarını gulaşından ayırmadan, *yaşlısı*, dedi. Bayan Auersberger şimdi benden nefret etti, diye düşündüm berjer koltukta, kocası kısa süre sonra tamamen sarhoş olmuş etkisi yaratarak, birden gulaşını masanın ortasına doğru itip, mutfak kapısına doğru, *rezil bir yemek!* diye bağırdığı anda ona bir tokat atabilirdim. Sesinde bir sonradan görmenin tüm o küçümseyiciliği ile söylemişti bunu, *rezil bir yemek* sözünü mutfak kapısına doğru, oysa ben bu Kilb gulaşını cenazeden önce tamamen olağanüstü bularak yemiştim ve henüz gulaş yemekte olanlar da Auersberger'in değil benim kanımı paylaşmaktaydılar, o Auersberger ki, ben kendisini tanıdığımdan bu yana lokanta ve restoranlardaki bütün yemekleri kınamıştır, en iyileri bile olsalar; hiç değilse bana geldiği biçimiyle bu bayağı yolla, bildiğim kadarıyla her zaman Kilb'de birinci sınıf bir lokanta olmuş olan *Demir El'*de olay çıkartmak aklın alacağı bir şey değildi, diye düşündüm Bayan Auersberger'le evlendiğinden bu yana kendini ona baktıran Auersberger'in berjer koltuğunda ve tüm lokanta ve restoranlarda hep iğrenç biçimde davrandığını ansıdım. Mutfak kapısına doğru *rezil bir yemek* diye bağırdıktan sonra, sandalyesinde kaykıldı ve karısına dilini çıkarttı. Bayan Auersberger, evliliği boyunca kocasının sayısız tatsız şakasına öylesine alışmıştı ki, Auersberger'in dil gösterisine şaşmadı. Yalın bir hareketle başını öne eğdi ve kocasının kötülelemeye çalıştığı gulaşı bitirinceye kadar yemeğe uğraştı. Onun yemek yeme biçimi kaba sayılmazdı, gene de en ince biçim değildi, ama kocası, Auersberger'in yemek yeme biçimi hep komikti, diye düşündüm birden berjer koltukta. Bu sonradan görme kendisine aristokratvari bir yemek yeme biçimi edinmek istemiş ve garip-komik bir çatal bıçak tutma âdetinde takılıp kalmıştı. Yemek yiyişi her zaman gülünçtü, diye düşündüm berjer koltukta, tıpkı yaptığı her şey gibi, her zaman komikti ve zamanla, bu zaman akışı içinde hep daha çok

incelmeye çalıştığından, yani kendisini inceltmeye çalıştığından, her şeyde aristokratlık kopyacılığını kendi uygulamaya kalktığından, giderek daha garip ve daha komik olmakla kalmadı, aynı zamanda daha da iğrençleşti, diye düşündüm berjer koltukta. *Rezil yemeğini* mutfak kapısına doğru fırlatıp, sandalyesinin arkasına dayanıp, karısına dilini çıkarttıktan ve bir süre sessiz durduktan sonra, birden *ben Strindberg'i hiç sevmem*, dedi ve çevresine baktı. Ben ayağa fırlayıp gösterişle John ve bakkal kadının masasına oturdum. Hayır, diye düşündüm, daha ayağa fırlarken, bu toplulukla hiçbir ilişkim olsun istemiyorum. Joana'nın hayat arkadaşı ve bakkal kadının oturdukları masaya tam oturduğum sırada, birden Bayan Auersberger'in, *Yaban Ördüğü İbsen'in*, dediğini duydum. Bunun üzerine sanatçı masasını tamamen yok saydım ve John ile bakkal kadının masasında kendime bir bira söyledim. John denen adamdan şimdiye kadar edindiğimden daha fazla bilgi edinmek niyetindeydim, bakkal kadın da benim gibi aynı derecede istekliydi, yalnız Kilb'deki ölü odasındaki kefenleme süreci konusunda değil, daha çok Joana ile ilgili her şey hakkında, John'dan en sonunda, Joana ile gerçekten nasıl birlikte oldukları konusunda. Hayat arkadaşı Joana'yı onun Simmeringer Anacaddesi'ndeki evinde tanımişti, bu yeri Joana altmışlı yılların ortasında gerçekten de kendi deyimi ile *hareket stüdyosuna* dönüştürmüştü. Joana'dan uzun süreden beri ders alan bir kız arkadaşı bir gün onunla Joana'ya Simmeringer Anacaddesi'ne gitmiş ve onun Joana'nın nasıl bir insan olduğunu görmesini, Joana'nın nasıl yetenekli bir kişi olduğunu, sanatçı doğasına sahip olduğunu, John'un anlattığına göre, görmesini istemişti, diye düşündüm berjer koltukta. Kız arkadaşı ile ikinci kez ve üçüncü kez Joana'ya gitmiş ve giderek daha sık ve birden kız arkadaşsız, yalnız gitmiş ve *Joana yüzünden* ondan bir gecede ayrılmış. Ama o, yani John, Joana'dan hareket dersleri almamış, onda *bir destek bulmuş* daha çok, tıpkı Joana'nın da onda *bir destek bulunduğu* gibi. Aslında o, John, Joana'nın o hareket stüdyosu diye adlandırdığı yeri ciddiye almamış, daha ilk anda bu hareket stüdyosu denen yerin Joana için yalnız bir *ayakta kalabilme* olanağı olduğu, *kişisel* bir olanak olduğu inancını taşımış, kendi dediği gibi, *maddi manevi* Simmeringer Anacaddesi'ndeki

hareket stüdyosundan zaten bir şey çıkmazmış, zaten Joana'nın bu hareket stüdyosuna artık hemen hemen çaresiz kişiler gelmeye başlamışmış, genç yeni oyuncular, elli ve altmış yaşında olmalarına rağmen hâlâ bir başarıya inanan yaşlı yeteneksiz tiyatrocular, ama hiçbir umut vermeyen, böyle bir başarı için doğal olarak en ufak bir şansları olmayan kişiler. Nihayet John Joana'ya taşınmış, birkaç kez onunla yattıktan sonra. Aslında adı *Friedrich*miş, ama bu Joana'ya itici gelmiş ve ona başından beri *Friedrich değil, John*, demiş, o da bundan sonra herkes için *John* olmuş. Schwarzach Sankt-Veitliymiş, benim çok iyi bildiğim Salzburg demiryolu düğüm noktasından, babası, başka ne olabilirdi ki, demiryolcuymuş, okula Sankt-Johann'da gitmiş, daha sonra Salzburg kentinde yüksek teknik eğitime devam etmiş. Yirmi üç yaşında Viyana'ya gitmiş, Viyana'da var olabilmek için Sievering'deki bir film şirketinde çalışmış ve orada eski kız arkadaşını tanımış, o onu Joana'ya tanıştırmış, diye düşündüm berjer koltukta. Önce Joana'ya, onun hareket öğretisi ile ilgileniyormuş gibi rol yapmış, ama aslında hiç ilgilendirmemiş bu onu, Joana'nın bu hareket öğretilerine büyük ilgi duyduğunu kanıtlamak için kız arkadaşı ile *birkaç kez zıplamış*, bunlar onun sözleri; ama sonra vazgeçmiş, çok kısa bir süre sonra Joana'ya kendisi ile ilgili olduğunu, onun hareket öğretisi ile ilgili olmadığını açıklamış. Hiç de hayal kırıklığına uğramamış, John'un dediğine göre, diye düşündüm berjer koltukta. Joana gerçekte hiçbir şey kazanmadığı, sahip olduğu her şeyi de sattığı ve halı dokumacısının da ona en ufak bir destekte bulunmadığı, ondan hiçbir haber gelmediği için, çünkü halı dokuyucusu hâlâ Mexico'da mı, değil mi, nerede, Meksika'ya Joana'nın ona hep söylediği gibi *kaçırdığı* kız arkadaşıyla hâlâ birlikte mi, onu bile bilmiyordu bütün bu zaman içinde, böylece John Joana'nın bakımını da üzerine almıştı. O, oraya taşındıktan sonra iki yıl daha Simmeringer Anacaddesi'ndeki hareket stüdyosunu devam ettirmiş, orası hep uğursuzluk getirmiş, hep dert ve sıkıntı yaratmış, sonra vazgeçmiş. Onun içkiyi kesmesini sağlamaya çalışmış, *Kalksburg Tedavi Merkezi'nde yedi kez kalışının* parasını ödemiş, boşuna, Joana Kalksburg'dan geri döner dönmez içmeye başlamış ve sonunda *bütünüyle ayyaş olmuş*, John'a göre. Ama o, ona ihanet etmemiş.

Onu gerçekten sevmiş, kendi sözleriydi bunlar, diye düşündüm berjer koltukta oturarak ve müzik odasına bakarak, onun için *iyi bir hayat arkadaşı* olmak istemiş, *bu mutsuz çocuk için*, böyle söyledi *Demir El*'de. *Joana her zaman mutsuz bir çocuk oldu*, dedi, diye düşündüm berjer koltukta, John bu cümleyi birkaç kez söylemişti, bence bu doğru değildi, çünkü ben Joana'yı mutlu bir insan olarak da tanıyordum, her neyse, ellili yıllarda mutluydu, diye düşündüm, altmışlı yılların ortasına kadar da, yani halı dokumacısı Fritz'i tarafından terk edilinceye kadar. O zaman mutsuzluğu başladı, diye düşündüm. Ama John onu herhalde mutsuz bir çocuk olarak tanımişti gerçekten, mutlu kılmak istemiş ama başaramamıştı, düşündüğüm gibi. *Onu, Joana'yı mutlu etmek istedim*, dedi birkaç kez, ama başaramadım. Durumunun bütün umutsuzluğu bu açıklamada yatıyordu, diye düşündüm berjer koltukta. Sık sık Kilb'e gitmiş, her zaman onunla birlikte olmasa da, çoğu kez tek başına, ana baba evine, sonra gene hayal kırıklığı ile Viyana'ya dönmüş. *Önce dikkatle denemiş*, sonra daha çok *ısrarla*, bunlar onun sözleri, diye düşündüm. Sonunda Joana'nın kurtarılamayacağını anlamış. İntiharının akşamı, Kilb'e gittiği her seferde olduğu gibi, onun anlatışı, kendisine veda etmiş. Sabah saat henüz altı iken bakkal kadın, ona Viyana'ya telefon etmiş, Joana kendini astı, demiş bakkal kadın ona ve *hemen sözü uzatmadan*, bana söylediği biçimin tam tersine, bana benim ısrarlı soruşlarımdan sonra söylemişti. Bakkal kadın John'a hemen, Joana kendini öldürdü, kendini astı, demiş, bana *hemen söylemedi*. Bu gerçek, benim berjer koltukta uzun uzun düşünmemin nedenini oluşturdu. John'u benden daha yakın buluyordu, diye düşündüm John ve bakkal kadınla *Demir El*'deki masada otururken, diye düşündüm berjer koltukta, ona hemen güvenmişti, düşündüğü gibi konuşuyor, benimle öyle değil, benimle güç konuşuyor, evet gerçekten tutuk, taşralıların kentsoylularla konuştukları, sözümona cahillerin sözümona okumuşlarla, kendi inançlarına göre küçüklerin büyük kişilerle konuştukları gibi. Şaşırmadığını söyledi John birden masada bakkal kadına, onunla çoktan beri içten bir ilişkisi olması gerektiğini gördüm, diye düşündüm berjer koltukta. Kışlık paltosunu giymiş ve siyah çantasını omzuna asmış ve Kilb'e gitmişti. Bundan sonraki her

ney en tatsız olanlar, diye belirtti. O gün Kilb'de Joana için gerçekten matem tutan, hattâ intiharının sarstığı bir kişi varsa, o da bu John, diye düşündüm, benim durmadan düşünmüş olduğum gibi hiç de öyle mahvolmuş biri değil; daha kapsamlı bir gözlemlerle birden bu insandaki birçok meziyeti fark ettim, kısa süre sonra, onun Joana için, sonuçta kendini öldürmüş olsa da, bir kurtarıcı olduğu kanısına vardım, inanabileceği, gerçekten *sığı-
nılacak bir insan*, gene de yedi sekiz yıl, dedim kendi kendime, çünkü benim *sığınılacak insan* diye adlandırdığım bu kişiden Joana herhalde birçok yıl önce öldürürdü kendini, diye düşündüm şimdi berjer koltukta. Joana'nın bunu özellikli bir biçimde kentte gerçekleştirmek istediğini, ancak hiçbir zaman Kilb'de halledemeyeceğini, söyledi John; ben berjer koltukta halı sanatçısı Fritz'i nasıl tanıdığını şimdi bilemediğimi düşündüm. Ben Joana'yı tanıdığım zaman, epey yıldır Fritz'i ile evliydi ve o zamanlar, Sebastian Alanı'na ziyaretlerim sırasında sandığım gibi, bu mutlu bir evlilikti. Sanki Sebastian Alanı'nı bir zamanlar kendi evim gibi hissetmişim, içinde hemen hemen istediğim her şeyi yapabileceğim o büyük atölyeyi, Fritz ve karısı Joana, doğumu Elfriede, Viyana'da *sanatçı merkezi* oluşturmuşlardı, burada benim için dramatik ve plastik sanat denilen şey ideal bir evlilik yapmıştı, gerçekten de sanat ya da hiç değilse, benim o zamanlar o gözle baktığım şey, merkez oluşturmuştu. Sebastian Alanı'ndaki atölyede ellili yılların ortasında aşağı yukarı, o zamanlar çok ünlü olmasalar da gene de tanınan Viyanalı sanatçıların ve bilim adamlarının ve sahte sanatçı ve bilim adamlarının hepsini tanımıştım ve kendimi de zamanla, onlarla ve onların yanında oluşmakta olan bir yazar, onlar gibi bir sanatçı olarak hissetmişim. On sekizinci mahallede Nussdorfer Caddesi'ndeki evimde uykumu alırdım, üçüncü mahalledeki Sebastian Alanı'nda *sanat mabedim* vardı, oraya akşamüzeri beşe doğru giderdim ve çoğunlukla sabah saat üçte ayrılırdım. Altı ya da yedi metre yükseklikteki devasa mekânlarda Fritz'in dokuma tezgâhları dururdu, iki üç yardımcı ile çalışırdı bunların başında; bu tezgâhlarda daha o zaman Avrupa'da, uzmanlarca olsa da, aranan ve beğenilen halılar ortaya çıkardı. Yağlıboya ressamlığından rastlantısal olarak dokuma sanatçısı olmuş. Her zaman

sakin bir insan izlenimi verirdi, mantığını dağıtmayan, kendi varoluşu çevresinde ve üzerinde çok dikkatli bir işbölümü yapmış biri, hiçbir şey ve hiç kimse onun gündelik sekiz saatlik çalışmasını bozamazdı, ben tanıdığım sürece böyleydi bu, diye düşündüm berjer koltukta. Ağzının ucunda bir İngiliz kısa-piposu vardı, konuştuğu zaman da bunu ağzından çıkartmazdı, yalnız dokurken her zaman da istemeyerek, ama gene de büyük bir soğukkanlılıkla, denildiği gibi, çıkartırdı. İngiliz kısa-piposu tamamen söndüğünde bile ağzında dururdu. Erkek kardeşi Viyana'da sayılan bir mimardı, kent dışında apartman blokları denilen binalar yapardı ve kardeşi tarafından her zaman *dâhiyane kent bozucusu* olarak anılırdı. Bir kent evinde ve de Baden şarap yöresindeki sarayvari bir mülkte, varlıklı bir aile içinde büyümüş olmasına rağmen Fritz son derece *alçakgönüllü bir insandı*, hiç değilse daha önce söylediğim gibi, *Meksika'ya uzandığı* ana kadar bu etkiyi yapmıştı. Sebastian Alanı'na yalnız sanatçılar değil, Joana'nın bulup çıkarttığı ve Sebastian Alanı'na davet ettiği önemli kişiler diye adlandırılan herkes gelirdi, salt onun hastalıklı sosyete gereksinimini tatmin etmek için bir yandan, öte yandan da, kocasının dokumalarını daha tanınır ve daha ünlü ve giderek daha pahalı kılmak için; böylece gazete eleştirmenlerinin ve politikacıların her an Sebastian Alanı'nda konuk olmaları doğaldı, benim genç bir insan olarak dünyaya karşı duyduğum büyük gereksinme için, bugün düşünürsem, her şeyden çok işime yarayacak insan karışımının ta kendisiydi bunlar aslında. Sebastian Alanı'nda, dediğim gibi, oluşmakta olan bir sanatçı için, en çok da, kendimi o zamanlar tüm gücümle hissettiğim gibi, yazar olacak biri için, kent insanının ideal bir kesiti vardı, gerekli ve de kaçınılmaz olan bu kesit gözler önündeydi ve şunu hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, Sebastian Alanı dâhiyane gelişmem için o zamanlar, daha ellili yılların başlarında birden önemli bir temel oluşturdu ve denildiği gibi, birden, her zaman için kesinlik kazandı. Joana o kadar çekici idi ki, Viyana çevresinden olan güzel kadınların olabildiğince kendi amaçları için ideal bir zevke sahipti, Viyanalı sanatçı, bilim adamı ve politikacı topluluğu üzerinde büyük bir çekici gücü vardı. Bazen Hintli, bazen Mısırlı, bazen İspanyol, bazen Roma stilinde kopya

çalışan, kendi çizdiği, ama kendisinin dikmediği uzun giysiler içinde kabul ederdi konuklarını Sebastian Alanı'nda. Tüm bu davetlerde neşeli bir varlık gösterirdi, hem de kendine has çok özel bir zekâ çekiciliği sergilerdi, yani Viyana sanat ortamını kendi kişiliğinde temsil ederdi, bu da doğal olarak Sebastian Alanı'na gelen herkesin hoşuna giderdi. Auersbergerler'in aracı olup beni götürdükleri onun iki üç davetini geride bıraktığımda, birden, denilebilir ki, onun yeğlediği sürekli konuğu oluvermiştim. O zamanlar beni Sebastian Alanı gibi hiçbir adres Viyana'da çekmiyordu, nihayet atölyeyi ve dokuma sanatçısı Fritz'i de, Joana'yı da seviyordum. Sebastian Alanı'ndan önce hiç böylesine bir atölye, hiç böylesine büyük gerçek bir sanat sahnesi tanımamıştım ve benim yıllarca Viyana'daki merkezim olan Sebastian Alanı'ndaki her şey beni büyülemişti. Sebastian Alanı'nda zamanla *sanat kavramı* denilen şeye ulaşmış, sanatçıları, dâhileri ve her ne koşulda olursa olsun dâhi olmak isteyenleri tanımıştım. Joana'yı Sebastian Alanı'nda gözlemleyerek, böyle bir topluluğun kendini nasıl sunduğunu ve nasıl oluştuğunu ve böyle bir topluluğu insanın kendisine nasıl çektiğini ve özen gösterdiğini ve onu durmadan koruduğunu ve ona özen gösterdiğini, boyun eğdiğini ve sonuçta onu nasıl kötüye kullandığını ve sömürdüğünü görebilmiştim. Sebastian Alanı'nda, yalın bir deyişle, yalnız sanat ve sanatçı topluluğunu değil, toplumu araştırmıştım ve onu tam ve açık olarak kavramıştım. Sebastian Alanı'nda ilk kez doğru biçimde, sanatçıların *ne* olduklarını, *nasıl* olduklarını, *neyle* oluştuklarını ve ne olmadıklarını, ömürleri boyunca ne olamayacaklarını görmüştüm. Sebastian Alanı'nda onları hiç rahatsız etmeden, daha sonraları hiç yapamadığım biçimde araştırmıştım, mümkün olan en büyük yoğunluk ve aynı zamanda mümkün olan en büyük algılama yeteneği ile, çünkü o zamanlar algılamaya en hazır ve en yoğun bir kişiydim. İnsanları ancak Sebastian Alanı'nda doğru biçimde tanıdım, diyebilirim, onları daha önceden tanıyordum, benim gibi olanlardan daha iyi tanıyordum; ancak onları Sebastian Alanı'nda dosdoğru tanıdım, bilinçli olarak araştırarak, tüm insan çeşitlerini. Sebastian Alanı'nda insan inceleme ve gözlemeleme yöntemime başladım ve gözlemelemeyi kendi sanatım durumuna getirdim

ve bu sanatı ömür boyu huy haline getirdim. Sebastian Alanı'nda insanlar ve insan toplumuna yalnız hayranlık duymayı değil, aynı zamanda onları hiçe saymayı öğrendim, diye düşündüm, onlar yüzünden büyük mutluluk duyarken, yalnız buradakiler için değil, tüm insanlar için büyük tiksinti de duymayı öğrendim. Sanatçıların gücünü ve güçsüzlüğünü ilk kez Sebastian Alanı'nda açıkça gördüm, sanki Sebastian Alanı'nda, o zamana kadar sanat çevresi denen şeyin üzerini örttüğü içine girilmez sisi kaldıradırdım, diye düşündüm. Ne bundan önce, ne de bundan sonra bu kadar sanatçıyı neredeyse her gün ve her gece Sebastian Alanı'nda gördüğüm gibi bir arada görmüştüm, bütün bu sanatçıların büyük çoğunluğuna *sanatçı olmayanlar* demiştim, öyle de kaldılar, bugün düşündüğüm gibi, hepsi her gün Sebastian Alanı'na girer çıkarlardı, oysa ben o sırada hep Sebastian Alanı'nda *kalmıştım*, dokumalarının önünde oturarak, büyük bir sabırla bu dokumalar üzerine çalışan Fritz'e hayranlık duyarak, bunların tüm Viyana atölyelerinin en büyüğünde ünlü olacağını hayalini kuran Joana'yı severek. Bugün önemli ya da ünlü denilen bir ada gazetesinin birinde rastladığımda, bu adı taşıyan kişiyi Sebastian Alanı'nda tanımış olmam neredeyse doğal bir şey. Onunla birlikte Reinhardtseminar'a devam etmiş ve bitirmiş olan Joana'nın kadın meslektaşları, o zaman çok sayıda olan Viyana sahnelerinin lağım çukurunda kaybolmuşken, Elfriede Slukal, kendisinin inanmayı istediği kehanetli bir günde kendisini Joana, aynı zamanda da dokuma sanatçısı Fritz'in karısı yapmıştı. Kadın meslektaşları akla gelen ve gelmeyen tüm tiyatrolarda yıllarca zahmetle ve sinir bozucu bir biçimde, hani derler ya, doyumsuzca eğlence ve zaman geçirme hastası seyirciye, bütünüyle yalancı kaçıklara, bence, iyileşmez biçimde çaresiz bir edebiyatın sahte soytarılığını yaparlarken, Joana herhalde kendi kariyeri ile ilgili düşünüy bir yana bırakmış ve kendisini tümünden dokuma sanatçısının başarısına yoğunlaştırmıştı. Yalnız sanat yeteneği olmakla kalmayan, aynı zamanda, hani derler ya, *görülmemiş bir ilişki kurma yeteneğini*, ona tamamen teslim olan Fritz'ine yatırmış, hem de başından beri başarılı olmuştu. Çünkü Fritz Joana'sız asla, hani derler ya, *uluslararası dokuma sanatçısı* olamazdı bugün olduğu gibi ve de São Paulo Büyük Ödü-

l 'n  de kesinlikle alamazdı *Birleştirici Dağlar*'ı ile ve o bugün, her Şey bir yana, Joana'sız, zaman zaman gazete ve dergilerde kendisinden söz edildiği üzere devlet profesörü de olamazdı. Joana kendini Fritz için harcadı, diye düşünüyorum, ama bu gerçeği hiçbir zaman yenemedi, belki de bunu gerçekten ömür bo-
yu sürecek bir hayal kırıklığı yaratan neden olarak algıladı, da-
vanması gereken, ama dışarıya hiç vurmadı ve bu yüzden, diye
düşünüyorum, hani derler ya, kırıldı, sekiz ya da dokuz yıl son-
ra evliliği mahvolduysa da, o ticari temsilci John ile avuntu bul-
maya çalıştıysa da, bahtsız olandı. Kendisini getirmek istediği,
ama getiremediği duruma Fritz'i getirmişti, sayılan, ünlü ve ni-
hayet sonuçta dünya çapında bir sanati kişiliğe. Kendini zirve-
ye zorlayamadığı için Fritz'i zirveye zorlamıştı, yani *Fritz* ger-
ekten dünya çapında Şöhret olmaya yatkındı, kendisi ise değil-
di. Başarı denen Şeye, hele dünya çapında başarı denen Şeye ken-
disinin uygun olmadığını anladığı anda, Fritz'i başarıya ve d n-
ya çapında başarı denen Şeye zorladı, bir çeşit dünya çapında
başarı deli gömleğine zorladı, sandığım gibi, bu da onun için
yalnız bir süre, yani sonsuza kadar değil, doyurucu oldu, dendi-
đi gibi. Fritz Joana'sız her zaman yalnızca sevimli, pipo içen res-
sam ve orta sınıfın halı dokumacısı olarak kalırdı, diye d ş n -
yorum, işi, piposu ve yatmadan önce yalnız ya da iki kişiyle içti-
đi bir bardak Şarap ile mutlu olan alçakgönüllü bir insan olarak
kalırdı. Joana onu orta derecelilikten hemen hemen ürküterek,
 nce onu sanatsal tedirginliğe, sonra da sanatsal geliŐime ulaŐ-
tırdı. Ama zamanla Fritz'in Avrupa'nın tüm önemli müzelerin-
de ve büyük endüstri kuruluşlarının yönetici katlarında ve si-
đorta Őirketlerinde ve banka duvarlarında asılı olan dokumaları
onu memnun edemedi; adı ve sanatı daha çok tanınıp daha ünlü
oldua, bu yükseliŐin yaratıcısı olan kendisini daha çok ezilmiŐ
hissetmiş olmalı. Fritz'in doruk noktasında Joana'nın kendisi
doğal olarak en çok yıkılan olmuştu, ama yapıtını, Fritz'inin
yükseliŐini ve tamamlanıŐını yani, onun için en derin yıkılıŐ an-
lamını taşıyan bu doruk noktasını, artık durduramazdı, böylece
kendi sanat yapıtı Fritz'i biraz daha dışarıya doğru itti ve dur-
madan biraz daha yukarıya doğru zorladı, kendisini ise gittikçe
en derine doğru itti ve kendisinden daha uzun zaman önce nef-

ret etti. Bu bağlamda, kendi sanat yapıtı Fritz'i hep daha üst bir yüksekliğe taşımaya zorlandı ve kendisini böylece sürekli olarak daha derin bir derinliğe sürükledi ve mahvoldu, diye düşünüyorum. Joana sonuç olarak, güçlü sanat yapıtı Fritz'in ağırlığı altında, ki bunu kendisi yaratmış ve aşağı yukarı tamamlamıştı ve vicdanında taşıyordu ve böylece, iyice bakıldığında, çok içten sevdiği Fritz tarafından ezildi, diye düşünüyorum. Kendisinde tamamlayamadığı şeyi, büyük sanatçı olarak nitelendirilmese de, büyük bir sanatçının doğumunu, Fritz'de gerçekleştirmişti ve bu gerçekten oluşunca ve ne yaptığını gördüğü anda, ölümcül derecede ürktü ve bu gerçek tarafından öldürüldü, diye düşünüyorum. Olmak istediğimiz şeyi kendimiz olamazsak eğer, diye düşünmüştü, başkalarından, zoraki olarak da en yakınımızdan, kendi olamadığımız şeyi yaratırız, diye düşünmüştü herhalde Joana ve Fritz'den tüm ölçüleri aşan bir yapıt yaratmış ve sonunda bu yapıt tarafından yıkılmış ve yok edilmişti, diye düşünüyorum. Fritz'i tanıyan herkes, Fritz'den böylesine ünlü, hattâ dünya çapında ünlü bir sanatçı çıkacağını düşünemezdi, yaptığı işin dünyaca ünlü bir iş olacağını, çünkü ondaki, onun içindeki her şey bu çeşit bir ünün ve dünyaca tanınmışlığın *tam tersi* idi, herkes açıkça görüyordu bunu. Ama Joana, her türlü ters düşünceye karşın, ondan ünlü, dünya çapında ünlü olanı yarattı, diye düşünüyorum. Joana kendi halindeki Fritz'den, bugün bizim dokuma sanatçımız olarak dünyaca ünlü olanı yarattı, diye düşünüyorum, çünkü hiç çekinmeden ona, bir saplantıyla her şeyin, kendisinden esirgemek zorunda kaldığı her şeyin, yatırımını yaptı, yani gerçekten müthiş, durdurulamaz bir ün hırsını. Fritz'in Joana'nın bir yapıtı olduğunu hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, Fritz'in sanatı, yani Fritz'in yapıtları, dünyanın ünlü müzelerinde asılı olan Fritz'in tüm dokumaları, gerçekte Joana'nındır, tıpkı Fritz'in bugün olduğu şeyin tümünün Joana'nın olduğu, Joana olduğu gibi. Ama böyle bir düşünce ciddiye alınmaz, diye düşünüyorum, her zaman böyle ciddiye alınmayan düşünceler olmasına ve hep olacak oluşuna karşın, benim de bildiğim gibi, aslında her zaman yalnızca *böyle* ciddiye alınmayan çok ciddi düşünceler vardır. Biz yalnızca böyle ciddiye alınmamış çok ciddi düşüncelerle düşünürüz, hayatta kal-

mak için, diye düşünüyorum. Yirmi yıldır hiçbir ilişkimin kalmadığı, yirmi yıldır hiçbir ilişkimin olmasını istemediğim bu toplulukta ne işim var, tıpkı benim gibi kendi yoluna gitmiş olan bu toplulukta? dedim kendi kendime berjer koltukta. Yani Gentz Sokağı'nda ne işim var? diye sordum kendi kendime, Graben'de *bir anlık bir duygusallığa teslim olduğumu* ve bu çeşit nefret edilmesi gereken bir duygusallığa teslim olmaya asla hakkım olmadığını, söyledim kendime. Graben'de bir an zayıf düştüğümü ve bunca yıldır küçük gördüğüm ve nefret ettiğim Auersberger çiftinin davetini kabul ederek kendimi alçalttığımı, söyledim kendime berjer koltukta. Bir an duygusal oluyor ve kendimizi duygusallaştırıyoruz en iğrenç biçimde, dedim kendi kendime berjer koltukta, budalalık cinayetini işliyoruz, hiçbir zaman gitmememiz gereken yere gidiyoruz, hattâ küçük gördüğümüz ve nefret ettiklerimizin yanına, diye düşündüm berjer koltukta, gerçekten de Gentz Sokağı'na gidiyorum, bu da kuşkusuz benim budalalığım olmakla kalmayıp, adamakıllı bir alçaklık da oluyor. Zayıf davranıyor ve kapana düşüyoruz, sosyete kapanına düşüyoruz, diye düşündüm berjer koltukta, çünkü Gentz Sokağı'ndaki bu ev şimdi benim için içine düştüğüm sosyete kapanından başka bir şey değil. Şurası kesin ki Auersberger çiftinin bana karşı duydukları şey nefretten başka bir şey değildi, tıpkı kendilerinin oldukça kötü kokuttuğu müzik odasında toplanmış, Auersbergerler'in durmadan söylemekten yorulmadıkları *Yaban Ördeği'nde son derece büyük bir başarı kazanan Burg* oyuncusunu bekleyen herkesin benden nefret ettiği gibi, diye düşündüm berjer koltukta. Beni hiçbir zaman beklemedikleri kadar bekliyorlar oyuncuyu, diye düşündüm. Burg oyuncusu onlar için doruk noktasını oluşturuyor olmalı, diye düşündüm, bu şişirilmiş teatral budala! Bu iğrenç insan yüzünden bile Bayan Auersberger'in hep *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırdığı akşam öğünlerini iki saat geciktiriyorlar ve şimdi berjer koltukta düşündüğüm üzere Bayan Auersberger herhalde tüm akşam yemeklerini böyle *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırıyordu, bense onları *iğrenç akşam yemekleri* olarak çok iyi anımsıyordum. Maria Zaal'da olsun, Gentz Sokağı'nda olsun Auersberger çiftinde akşam yemekleri aşağı yukarı her zaman iğrenç olmuştur; her zaman en olağanüstüsünü

yapmak istemişler ve en olağanüstü akşam yemekleri ya da daha doğrusu Avusturya ağızında söylendiği gibi en olağanüstü akşam öğünleri olduğuna hep inanmışlardı, ama her zaman sadece iğrenç, komik, tamamen komik, hattâ iştah kaçıracı akşam öğünleri olmuştu, diye düşündüm berjer koltukta. En hoşları olmalıydılar, ama en tatsızları oluyorlardı, en olağanüstüleri, belirttiğim gibi olacaklardı, ama hep yalnızca başarısız, düzeltilemez biçimde başarısız oluyorlardı, diye ansıdım berjer koltukta. En iyi yemekler sunulmalıydı hep, oysa hep yalnızca yetersiz kalıyordu, diye düşündüm, akşam öğünleri ile ilgili olarak hep yalnızca olağanüstülük düşünürlerdi, ama hep aşağılık, hattâ acıklı bir durum yaratırlardı. Aslında akşam öğünleri ile ilgili olarak hiçbir şey onların düşüncesine uygun değildi, ne yemekler çok iyiydi, ne de içkiler her zaman *oldukça* iyi olmasına rağmen, hiçbir zaman olağanüstü değildiler, hiçbir zaman *çok* iyi değildiler, çünkü her zaman kötüydüler, kalite açısından kötüydüler, ya da ya çok sıcak ya çok soğuk, ya çok tatlı ya çok ekşiydiler, şimdi berjer koltukta ansıdığım kadarıyla ve Auersberger çifti ev sahibi olarak her zaman, daha akşam öğünlerinin ya da akşam yemeklerinin başlangıcında, hani denir *ya, zıvanadan çıkmış olurlardı*, durmadan kendi iğrenç kışkırtmalarının eline düşerlerdi, daha ilk lokmalardan sonra, ilk yudumlardan sonra ve konuklarını kendi karmaşık ilişkilerinin içine çekerlerdi, bu konuklar isteseler de, istemeseler de, onlar konuklarına hiç saygı göstermezlerdi, bu konukları sonunda hiç çekinmeden kendi evlilik pisliklerinin içine çekerlerdi, birbirlerine karşılıklı çamur atışları onlara yetmediği zaman, gerçekten de hiçbir zaman yeterli olmamış olan yemeğe bir de iğrenç sakatatlarını konukların önünde sofraya koyarak, bunları az ya da çok altüst olmuş konukların önünde sonuçta adi evlilik kavgalarına dönüştürerek, ağır küfürleşerek, suçlamalar seline dönüştürerek konukları kaçırdılar. Onlarda, Maria Zaal'da olsun, Gentz Sokağı'nda olsun, hani derler *ya, evlilik kavgasıyla bitmemiş hiçbir akşam öğünü ansımıyorum*, tüm akşam yemekleri, daha çok akşam öğünleri, sonunda patlar ve kelimenin tam anlamıyla Gentz Sokağı'nda her zaman, Maria Zaal'da çoğu zaman evlilik harabesi ve korkunç bir evlilik leşi kokusu bırakırdı geriye, diye düşün-

düm berjer koltukta müzik odasına bakarak. Auersberger çifti gerçekten sapık kafalarıyla, sosyal açıdan acıklı durumdaydılar, *Bayan* Auersberger az çok komik bir Steiermark yayla aristokrasisi soyundan gelen terk edilmiş bir çocuk, *Bay* Auersberger ise annesi Feldbachlı kasap yardımcısının kızı, babası küçük kasaba memuru olduğundan toplumda her zaman yükseklerle tırmanma zorunluluğu duyduğu için ve sonuçta bu zorunluluk onların tüm çabalama güçlerine mal olduğundan, keskin bir bakış bu çabayı her an fark edeceğinden, diye düşündüm berjer koltukta, yani *Bayan* Auersberger durmadan ve ömür boyunca kendi geçmişinden nasıl hep kurtulmak istediye, kocası *Bay* Auersberger de kendisinininkinden kurtulmak istedi, *Bayan* Auersberger Steiermarklı hoş doğa aristokrasiden, kocası babasının kasaba memurluğu kaderinden, annesinin kasap yardımcılığı soyundan kurtulmak istedi, ama gören ve düşünen çevredekilere bu durum her zaman korkunç komik bir etki yapıyordu. *Bayan* Auersberger her zaman tüm olanakları ile, benim hoş doğa aristokrasisi dediğim, başka hiçbir şeye benzemeyen derecede itici-dokunaklı bir durumdan bir basamak daha yukarıya çıkmak için, yani hiç değilse taşra aristokratı baron ve kontların basamağına gelebilmek için her türlü çabayı gösterdi, onu tanıdığım onlarca yıl içinde boşuna çabaladı, çünkü bu taşra aristokrasisi kademesini hiç değilse elleriyle yakaladığı zaman, onun bu kadar içtenlikle özlediği şeyin sahipleri tarafından elde ettiği en son kademe, bu istediği kademedен, dışarıya itildi sert ve kabaca, ve hep acı çekti bildiğim kadarıyla. Bu daha yüksek aristokrasi kademesine tırmanmak ve ona her zaman için olmasa da uzun süre yapışıp kalmak için yapılan tüm girişimler her zaman boşa gitti, diye düşündüm berjer koltukta. Büründüğü kılıflarının *Bayan* Auersberger'e yararı dokunmadı, diye düşündüm berjer koltukta, kocası Auersberger'e de yaramadıkları gibi, o da yükselmek, aristokrat olmak için yaşamı boyunca çabaladı bildiğim kadarıyla, budala bir aristokrat olmayı, iyi bir besteci olmaktan daha çok istemişti, gerçek bu, bu konuda da çok daha derin ve şerefsiz bir biçimde başarısız olmuştu. Ben onu tanıdığımdan bu yana hep Steiermarklı bir kont gibi giyinirdi ve doğal olarak bundan da sol eline taktığı gösterişli bir mühürlü yüzük yüzün-

den vazgeçememişti ve gerçekten de her zaman gülünç görünüyordu, şakacı idi, her zaman söylendiği gibi, ama aşırı gülünçtü. Auersberger aptal değildi, tam tersine, diye düşündüm berjer koltukta, ama bu bir tek konuda, aristokrat ve hiç değilse kont olma ve başka bir şey olmama isteğinde, her zaman en budalası oldu *taç meraklıları* denilen kişilerin tümünün, diye düşündüm berjer koltukta. Kilb'de *rezil bir yemek* deyişini düşündüm şimdi, bununla kendini herkesin önünde nasıl gülünç ve aşağılık duruma düşürdüğünü; benim yanımda yüz kere, evet bin kere bu biçimde gülünç ve aşağılık duruma düşürdü kendini. Kafasını yukarı kaldırıp, ufak ağzını yemek, içki ya da herhangi bir önemsiz şey için ölüm ilanını bildirir gibi sivriltiltiğinde, hiç de şakacı ya da sevimli olmuyor, yalnız budala ve mide bulandırıcı oluyordu. Ve Auersberger'de en mide bulandırıcı olan şey, diye şimdi düşündüm berjer koltukta, adı resmen Auersberger olmasına rağmen ve benim için doğal olarak her zaman Auersberger adını taşımasına rağmen, toplumsal bir kendini beğenmişlik krizi ile birden, Auersberger yerine kendini *Auersberg* diye adlandırması oldu; Gentz Sokağı'nda, o zamanlar odalarını kiraya veren, bildiğim gibi, sonradan eşi olan taşra aristokrati kadının evine taşındığı anda, aile adının kuyruğunu, dolayısıyla son hecesini doğrayıverdi ve kendine Auersberger yerine bundan böyle *Auersberg* dedi, hiç değilse yüz yıllık eski bir Avusturya prens soyunun kokusu içine girebilmek için. Bu sapık isim hadım etme olayı için iğrençlik sözü tek doğru söz olmasaydı, gerekli tüm oyun kurallarını hiçe sayarak hiç değilse zavallılık demek gerekirdi, diye düşündüm berjer koltukta. Auersberger, Kilb'de benim onunla birlikte olduğum ellili yıllardan bildiğim şeylerden başka bir şey sahnelemedi. Biraz olsun değişmemişti, diye düşündüm berjer koltukta. *Demir El*'de içilen iki üç bardaktan sonra masada herkese deli rolü oynadı ve o çocuksu Auersberg sirkini tamamladı, diye düşündüm, o merkezci rolünün hemen bilincine vardı ve hani derler ya, *diğer herkesi kenara itti*. Ve ben de, o, *rezil bir yemek* dediği anda *Demir El*'de, John ve bakkal kadının masasına oturmuştum, çünkü her iki Auersberger de, ikisi de kendi tarzında olmak üzere, çekilmez olmuşlardı varlıklarıyla. Kadını o zevksiz giyimleriyle gördüğüm anda, o Steier-

mark tarzı mavi baskılı yöresel giysisiyle, adamı o Steiermark tarzı keten yeleşle, midem bulanmıştı, çünkü geçen zaman içinde ikisinin de hiç değişmediğini hemen anlamıştım, dünya üzerine ve dünyaya akıl almaz değişiklikler getirmiş olan bu son yirmi yılın, Auersberger çiftinin yanından gerçekten hiçbir iz bırakmadan geçtiğini gördüm. Bu Auersbergerler ne kadar da zavallı bir biçimde iticiydiler *Demir El*'deki bu masada ve buna rağmen burada da eski dostlarının hepsi çevrelerini sarmıştı ve büyülü bir odaktan çekilir gibi Auersbergerler tarafından çektiriyorlardı kendilerini, diye düşündüm berjer koltukta. Ne kadar gülünç ve alçaklar, Auersbergerler, diye düşündüm berjer koltukta, yirmi otuz yıl önceki köpek sürüsü topluluğunun aynısı gene çevrelerinde, ellili yılların o köpek sürüsü topluluğu. Sanki bu yirmi yıl içinde hiçbir şey değişmemiş gibi Auersberger çifti gene sanatçıların ortasında oturuyordu, onlar da etraflarında otuz yıl önceki gibi oturuyorlardı. Bu gerçeğin nedeni ne olabilirdi? diye düşündüm berjer koltukta. Bir sonuca varamadım. Bu olgu birden meşgul etmişti beni berjer koltukta; hiç para kazanmamış olan Auersberger çifti nasıl olup da varlığını sürdürebiliyordu, zenginlikleri temelinde öylesine bitip tükenmez olmalıydı ki, evliliklerinden bu yana geçen otuz beş yıl sonra da bu zenginlikle korunup geçinmekle kalmıyor, bugün de gerçekten, gördüğüm kadarıyla, aşırı derecede şımartılıyorlar. Auersberger'in eski dâhiliği dışında bir şeyi yoktu, diye düşündüm berjer koltukta, olağanüstü bir müzikalite, diye düşündüm, akıl almaz bir dil yeteneği, her zaman deliliğe yaklaşırsa da ve işte asıl o yüzden olağandışı olan bir zekâ; ama bir kuruşu yoktu, evlenmeden önce yıllarca Viyana Konservatuvarı'nda hocalık yaptığını bir yana bırakacak olursam, ki bu ona ancak ufak bir memur aylığı sağlayabilirdi, oysa daha önce *Von Reyer* adını taşıyan Bayan Auersberger, her zaman inandığım gibi, varlıklı, ama şimdi bildiğim kadarıyla, gerçekten zengin bir aileden geliyordu. Zenginliklerinin kaynağı, babasının iki dünya savaşı arasında Maria Zaal yöresinde yok pahasına satın aldığı arazilerdi, bunların içinde *Ansitz* denilen beş yüzyıllık Salzburg Adliye Sarayı vardı, Auersbergerler yazları burada geçirirlerdi, Gentz Sokağı bunalıcı ve çok rutubetli olmaya başladığında tüm varlıklı Viyanalı-

ların temmuz sonunda taşraya kaçtıkları gibi, Auersberger çifti daha mayıs sonunda giderdi. Bu arazilerin hepsi bir zamanlar en güzel Steiermark yörelerinden biri olan, yerlilerinin saygıyla *katedral* olarak adlandırdığı, gerçekten bir roman-gotik mimari değere sahip büyük bir hac-ziyaret kilisesiyle ünlenmiş Maria Zaal bölgesinde bulunuyordu. Auersbergerler hemen hemen otuz yıldır bu arazilerle geçiniyor, diye düşündüm berjer koltukta, bu arazilerin satışı ile. Auersberger çiftinin Steiermarklı ünlü bir avukat olan amcaları Auersbergerler'in bu arazilerini parselledi ve yavaş yavaş sattı, bugün de onları satmayı sürdürüyor. Auersbergerler'in Maria Zaal'daki arazi satışları yüzünden içine düşülen durum bir facia, diye düşündüm berjer koltukta. Daha yirmi yıl önce en güzel kırların ve tarlaların olduğu yerde, şimdi düzinelerce tek aile evi denilen, biri diğerinden daha çirkin, büyük çoğunlukla da sahiplerinin doğrudan çevredeki depolara ısmarlayabildikleri prefabrike evler olarak adlandırılan, üzerlerine özensiz tenekeçiler tarafından ucuz ondülin çatılar çakılmış iğrenç beton küpleri duruyor. İlkbaharda çiçekler açan ve sonbahardaki soluşlarında en güzel renklere kavuşan bir bahçenin ve küçük bir ormanın olduğu yerde, şimdi zamanımızın manzaraya, hele doğaya artık hiç saygı duymayan beton urları yayıldı ve bunlar yalnız politik dürtülü para hırsı ile hain-proleter beton isterisince yönetiliyor, diye düşündüm berjer koltukta. Her yıl bu Maria Zaal arsalarının biri ya da birçoğu Auersberger çifti tarafından, Maria Zaal'ı ilkel-alçakça inşaat zihniyetleri ile yavaş yavaş tamamen mahveden ve Maria Zaal'ı artık mahvetmiş olan Maria Zaal halkına satılıyor; zira ben iki ya da üç yıl önce bir kez, İtalya'dan Viyana'ya gelirken, deyim yerindeyse sıradan, meçhul biri gibi, Maria Zaal'da buldum ve Maria Zaal'ın doğrudan doğruya Auersberger çiftinin sapıkça arsa satışları yüzünden ne derece mahvoldüğünü, artık bittiğini görüp gözlerime inanamadım, diye düşündüm berjer koltukta. Düşünmek istedikleri üzere, gereksinimleri olmadığı için, hiç para kazanmayan Auersbergerler'in her arsa satışı Maria Zaallıların doğasını bir parça daha mahvediyordu ve artık, kendi gözlerimle de gördüğüm gibi, Maria Zaal'ı mahvetmişti; çünkü Maria Zaal yirmi yıl önce Steiermark'ın gerçekten

en güzel yerlerinden biriydi, şimdi ise Auersbergerler'in vicdansızlığı ile en çirkin yerlerden biri oldu, işin aslı bu, diye düşündüm berjer koltukta; Auersbergerler Steiermark'ın bu mücevher gibi yöresini vicdanlarında taşıyorlar, diye düşündüm berjer koltukta ve birden düşündüm ki Maria Zaal doğasını mahvedenler, bu iğrenç inşaat isterisi çağında, bu isteriyle tutuşan Maria Zaal yöresinin eleştirilen küçük insanları değil, Auersberger çiftidir, bir zamanlar neredeyse tüm çevresi olağanüstü olan Maria Zaal'ı bozan ve mahvedenler, tıpkı Avusturya'nın her yanında olduğu gibi kimse onlara nasıl *inşaat yapmaları* gerektiğini söylemediği için iğrenç evlerini tasasızca her yerde fıskırtanlar değil, avukat amcalarına her yıl en son arsalarını sattıran Auersberger çifti ve onların aslında hiçbir işe yaramayan sosyete yaşamlarını parmaklarını bile oynatmaksızın sürdürebilmeleri için yine en son arsalarını satacak olan avukat amcaları bu işin arkasında, diye düşündüm berjer koltukta. *Düzenbaz sosyete mastürbasyoncuları*, diye düşündüm berjer koltukta otururken, ne doğru bir söz bu, diye ansıdım berjer koltukta, dokumacı Fritz'in bir defasında yüzlerine söylediği bu söz ne kadar doğru, diye düşündüm, diye ansıdım berjer koltukta. Auersberger, besteci olmak istemiş, ama dejenere, karısının serveti ile ahmaklaşmış Webern-halefi bir *sosyete kopyacısından* başka bir şey olmamıştı. Bu akşamki kadar hiç öfkelenmemiştim Auersbergerler'e. Joana gibi insanlar kendilerini öldürüyor, diye düşündüm berjer koltukta, parazitler ve Auersbergerler gibi sosyete kopyacıları yaşıyor, yaşıyor, yaşıyorlar ve temelinde tüm yaşamları boyunca canları sıkılıyor ve yaşlanıyor, yaşlanıyor ve yaşlanıyorlar ve hiçbir şeye faydaları olmuyor. Joana gibi insanlar boyunlarına kendilerinin taktıkları halatla son buluyor ve bir plastik torbaya konuyor ve en ucuz biçimde defnediliyor, Auersberger çifti gibiler de kaç tane Burg oyuncusuna ne kadar yemek vereceklerini bilmiyor iğrenç can sıkıntıları ve ahmak dünya bıkkınlıkları içinde, diye düşündüm berjer koltukta. Joana gibi insanlar yıllarca yalnız gerekli olan şeylerin en azına sahip oluyor ve birden kendilerini öldürüyorlar, buna karşılık Auersbergerler gibi insanların her şeyi bol bol oluyor ve yaşlanıyorlar, iyice yaşlanıyorlar ve hiçbir işe yaramıyorlar, diye düşündüm. Joana gibi bir insanı so-

nunda herkes terk ediyor ve onunla artık kimse ilgilenmiyor, ama Auersberger çifti gibi insanların çevresinde bugün de, tıpkı yirmi ve otuz yıl önce olduğu gibi toplanıyorlar. Auersberger akşam yemekleri sapık bir alışkanlık yalnızca, dedim kendi kendime berjer koltukta. Bu insanların bir sayfiye köşkleri var ve bunu kentin bu sanatsal güruhuna, insan sevgisi yüzünden değil, doğal olarak değil, yalnız iğrenç can sıkıntıları ve ahmak çıkarıcılıkları yüzünden açıyorlar ve bu sayfiye havası alan kent sanat güruhunu sömürüyor, hâlâ gençlik arkadaşı maskesi altında ortaya çıkan bu insanları tepetaklak fırlatıyor, oyuyor ve kaba davranıyorlar onlara, tıpkı beni yıllarca tepetaklak attıkları ve oydukları ve bana kaba davrandıkları gibi ve bu kent sanat güruhu, ki şu anda müzik odasında ayakta salınan ya da oturan herkesi bunun içine katıyorum, üstelik bir de Gentz Sokağı'na geliyorlar bütün bu yapılanlar için *teşekkür etmeye*. Müzik odasında şimdi salınan ve oturan bu kişiler, ki ben de onlara dahilim, yıllarca, on yıllarca Maria Zaal'da Auersberger çiftinin konduğu oldu ve orada Auersberger çifti tarafından sömürüldü, hepsi Auersberger can sıkıntısını ve onların sayfiye zıırlığını üzerlerinden atmalarına yardımcı oldu, günlerce, haftalarca, aylarca, yıllarca ve de Auersbergerler tarafından yalnızca ırzlarına geçildiğinin ve sömürüldüklerinin ve kötüye kullanıldıklarının farkına varmadılar; kendilerini kötüye kullandırtmak için davet edilmişlerdi, Auersberger çiftinin onlara her zaman açıkladıkları gibi, dostluk, sevgi için değil, sahteydi bu, saçmalıktı, diye düşündüm berjer koltukta. O çatırdayan evliliklerini cilalamak için Auersberger çifti beni Maria Zaal'a çağırmişti, bana *tatil yapma* olanağı sağlamak için değil, oysa bana bu rolü oynamışlardı, evliliklerinin yıkılışını düzeltmem için, diye düşünmüşler, ama doğal olarak bundan hiç söz etmemişlerdi, beni birkaç hafta ya da birkaç ay, hattâ *bütün bir yıl*, evet *iki yıl* şımartmak için değil, kendi söyledikleri gibi. Beni ilk kez Maria Zaal'a onlarda bıraktığım bakımsızlık, mahvolmuşluk ve neredeyse açlıktan ölme etkisiyle herhalde, fedakârca beslemek için çağırmadılar, gerçekten terbiyesizce Maria Zaal kapanlarına düşürdüler, o evlilik cehennemlerini dayanılır kılmak için, yani onların korumasına ve sevgisine gereksinimi olan kötü beslenmiş bir genç olarak de-

ğil, onları bu evlilik cehennemlerinden kurtaracak amaca yönelik Salzburglu soytarıyı araç olarak davet ettiler. Bense, bana hazırladıkları kapanı, hemen kapan olarak algılayamayacak kadar saftım ve bu kapana düştüm ve şimdi berjer koltukta düşündüğüm üzere onlara hemen ve sonra hep daha yoğun olarak Salzburglu soytarıyı o korkunç Steiermark'larında oynadım. Ansızığım gibi, Mozarteum'u bitirip iki elimle, öfke içinde, diploma denen rulo edilmiş yapışkan kâğıt parçasını henüz pantolon cebimden çıkarmadan, beni Sebastian Alanı'ndaki o malum doğum günü eğlencesinde Maria Zaal'a davet ettiler, diye düşündüm berjer koltukta, ben daveti kabul ettim, çünkü Auersberger çiftinin beni evlilik cehennemleri Maria Zaal'a davet ettiklerini bilmiyordum. Salzburglu saf gencin üzerine alçakça çullanmışlardı ve beni Maria Zaal'daki pusularına davet etmişlerdi. Ve ben davetlerini kabul ettim, ne yazık ki sonradan anladım bunun bir çılgınlık olduğunu. Auersberger çifti gibi insanlar, paraları ve güzel, büyük, hattâ kocaman evleri olduğu için, arsaları ve aynı derecede güzel, büyük hattâ kocaman evleri olduğunu söylerler, bizim gibi bunların hiçbirine sahip olmayanlar da, onların kapanına düşerler, diye düşündüm. Onların zenginlikleri bizi etkiler ve kapanlarına düşeriz. Yalnız dış görünüşlerini görür, söylediklerinin yüzeydeki bölümünü duyar ve kapana düşeriz. Onların koz göstermelerinden etkilenir ve kapanlarına düşeriz, diye düşündüm berjer koltukta. Güzel, gösterişli kemerleri olan büyük eski bir evden, onlara ait bir yığın arazi üzerindeki uzun yürüyüşlerden, bahçelerinde yenen nefis yemeklerden ve bir şatodan diğerine yaptıkları araba gezilerinden söz ederler ve biz etkilenip kapanlarına düşeriz. Bize tamamen kırsal bir lüks dünyası çizerler ve biz etkileniriz ve onların kırsal lüks kapanına düşeriz, diye düşündüm berjer koltukta. Hiç durmadan nelere sahip olduklarından, *sınırsız zenginliklerden* söz ederler, hem de doğrudan doğruya sözünü etmiyor gibi yaparak ve biz etkilenir ve kapanlarına düşeriz. İyi düzenlenmiş mutfaklarından, içi dolu kilerlerinden ve on bin ciltlik kütüphanelerinden söz ederler ve biz etkilenir ve kapanlarına düşeriz. Balık göletlerinden ve değirmenlerinden ve marangozhanelerinden söz ederler, ama yataklarından söz etmezler, biz de onlardan etkile-

nir ve kapanlarına ve yataklarına gireriz, diye düşündüm. Ve biz de üç aşağı beş yukarı bir sona ulaştığımız için ve tıpkı benim o zamanlar, ellilerin başında ne yapacağımı bilemediğim gibi, ne yapacağımızı bilemediğimiz için, kendimizi *onlar tarafından en derin biçimde etkilendirir* ve kendi isteğimizle onların kapanına düşeriz. Ben Mozarteum'u bitirdiğim zaman ne yapacağımı hiç bilmiyordum ve Viyana'ya gittim, Viyana benim için bir çıkış noktası olmadı, yalnız soğuk, sert bir umutsuzluktu ve doğal olarak Auersbergerler'in kapanına düştüm, neredeyse kaderimin kapanı olan kapana, diye düşündüm berjer koltukta. İçgüdüleri onlara beni göstermişti, diye düşündüm berjer koltukta, içgüdüleri tam isabet kaydetmişti, diye düşündüm, çünkü ben o zamanlar, ellilerin başında, Auersberger çifti için olanakların en iyisiydim, birden, şimdi nerede ve nasıl olduğunu bilmediğim biçimde tanışmıştım onlarla. Aslında Jeannie Billroth kanalıyla Sebastian Alanı'ndaki atölyede Joana ile tanıştığımı biliyorum, diye düşündüm berjer koltukta, ama *onları*, Auersberger çiftini nerede tanıdığımı artık bilmediğimi düşündüm şimdi ve kendi kendime birden, Auersbergerler'i ben aslında nerede tanıdım? diye sordum, aklıma gelmedi, ansıyamadım artık, unutmuştum. Durmadan düşündüm, ama ansıyamadım. Böyle anlık zayıflık ve beynin dumura uğraması durumları sık sık başıma geliyor son zamanlarda, diye düşündüm berjer koltukta, tüm hastalıklarım, sinir hastalıklarım, bugün yaşamak zorunda kaldığım her şeye bakılırsa şaşmamak gerek, doğal bile, diye düşündüm. Kendi kendime, bu yıl, henüz çok zaman da geçmemesine rağmen, *beş kez* bir erkek ya da kadın arkadaşımın cenazesine katıldığımı söyledim. Birden hepsi ölüp gidiyor, diye düşündüm, çoğu kendi eliyle, dedim kendime. Birden bir kahveden dışarıya, caddeye fırlıyorlar ve eziliyorlar ya da kendilerini asıyorlar, ya da felç oluyorlar. Elliyi geçtiğimizde, her an bir cenaze törenine gidiyoruz, diye düşündüm. Yakında mezarlıkta, kentte olduğundan daha çok erkek ve kadın arkadaşım olacak, diye düşündüm. Taşrada doğmuş olanlar, kendilerini öldürmek için taşraya gidiyorlar, diye düşündüm. İntihar için ana babalarının evini tercih ediyorlar, diye düşündüm. Ve temelinde hepsi hasta, ayrıksız. Kendilerini öldürmezlerse, dikkatsizlik yüzünden baş-

larına gelen hastalıklardan ölüyorlar, birkaç kez *dikkatsizlik* sözcüğünü söyledim kendi kendime, sanki berjer koltukta beni eğlendiriyordu bu, müzik odasındaki insanların dikkatini çekene dek durmadan *dikkatsizlik* sözünü yineledim, benim *dikkatsizlik* sözünü yinelememle müzik odasındaki insanların dikkati bana çekildi ve birden müzik odasından bana, antreye baktıklarının farkına vardığımda bir daha bunu söylemedim. Onların hepsi ile otuz ya da daha yirmi beş yıl önce arkadaşım, diye düşündüm, artık anlayamıyordum nasıl böyle olabildiğini. Bir süre insanlarla aynı yöne gidiyoruz, sonra uyanıyor ve onlara sırtımızı dönüyoruz. Onlara sırtımı ben döndüm, onlar bana değil, diye düşündüm. Onlara bağlanıyor ve birden onlardan iğreniyoruz ve onları bırakıyoruz. Yıllarca peşlerinden gidiyor ve bizi beğenmeleri için dileniyoruz, diye düşündüm ve birden beğenilerini kazandık mı onların beğenilerini artık istemiyoruz. Onlardan kaçıyoruz, bize yetişiyor ve bizi kendilerine çekiyorlar, onlara boyun eğiyoruz, her emirlerine, diye düşündüm ve kendimizi onlar için feda ediyoruz ta ki ağır ağır ölünceye ya da ilişkiyi kesinceye kadar. Biz onlardan kaçıyoruz, onlar bize yetişiyor ve bizi bunaltıyorlar. Biz onların peşinde koşuyoruz, onlara yalvarıyoruz bizi aralarına alsınlar diye, onlar bizi aralarına alıyor ve bizi öldürüyorlar. Ya da biz başlangıçtan beri onların yolundan ayrılıyor ve ömür boyu onların yoluna çıkmamayı başarıyoruz, diye düşündüm. Ya da kapanlarına düşüyor ve boğuluyoruz. Ya da onlardan kurtuluyor ve onları yeriyor, karalıyor, haklarında yalanlar yayıyoruz önümüze gelen her yerde, diye düşündüm, kendimizi kurtarmak için, onları yalnızca karalayabiliyoruz, kendimizi onlardan kurtarmak için, yaşam boyu onlardan kaçıyoruz, *onlar* vicdanlarında *bize* karşı borçlular diye, suçluyoruz onları her yerde. Ya da onlar bizden kurtuluyor ve bizi karalıyorlar ve bizi suçluyorlar, kendilerini kurtarmak için hakkımızda akla gelen her türlü yalanı yayıyorlar çevreye, diye düşündüm. Artık öldüğümüzü sanıyoruz ve onlara rastlıyoruz ve onlar bizi kurtarıyorlar, ama bizi kurtardıkları için onlara minnettar olmuyoruz, tam tersine, onlara lanet okuyoruz, bu yüzden nefret ediyoruz onlardan, bizi kurtardıkları için nefretimizle onları yaşam boyu izliyoruz. Ya da onlara iyi niyetle sokuluyo-

ruz, onlar bizi itiyor, biz intikam alıyor ve onları karalıyoruz, onları her yerde küçük düşürüyoruz, sonuçta mezara kadar izliyoruz onları nefretimizle. Ya da onlar gerektiği anda bizim ayağa kalkmamıza yardımcı oluyorlar ve biz, onlar bizim ayağa kalkmamıza yardımcı oldukları için onlardan nefret ediyoruz, tıpkı onların bizden, biz onları ayağa kaldırdığımız için nefret ettikleri gibi, diye düşündüm berjer koltukta. Bir kez onlara iyilik ettiğimiz için, yaşam boyu bize minnettar kalmaları hakkını görüyoruz kendimizde, diye düşündüm berjer koltukta. Yıllarca onlarla dost olmuşuz ve birden yaşam boyu dost değiliz, ve neden birden böyle olduğunu bilemiyoruz. Onları o kadar çok seviyoruz ki, bu sevgi içinde hastalanıyoruz ve bizi kendilerinden iterek uzaklaştırıyorlar, kendi sevgimizden nefret ediyoruz, diye düşündüm. Onlardan her şeyi alıyoruz ve bu yüzden onlardan nefret ediyoruz. Biz hiçbir şeyiz ve onlar bizden bir şey yapıyorlar ve bu yüzden onlardan nefret ediyoruz. Bir hiçtik, derler ya hani ve onlar binbir külfetle bizden bir dâhi yapıyorlar ve onlar bizi dâhi yaptı diye onları hiç affetmiyoruz, sanki onlar bizi ağır suçlu yapmışlar gibi, diye düşündüm berjer koltukta. Onlardan her şeyi alıyoruz, diye düşündüm berjer koltukta ve buna karşılık biz onları yaşam boyu küçümseme ve nefretle cezalandırıyoruz. Her şeyi onlara borçluyuz ve onları hiç affetmiyoruz her şeyi onlara borçlu olduğumuz için, diye düşündüm. Haklarımız olduğunu sanırız ve hiçbir hakkımız yoktur, diye düşündüm. Yeryüzü, her şey, haksızlığın *ta kendisi*, diye düşündüm. İnsanlar haksızlık ve haksızlık her şey, gerçek bu, diye düşündüm. Yalnız haksızlığa sahibiz, diye düşündüm. Bu insanlar her şeymiş görünümünü verdiler hep, gerçekte hiçbir şeydiler ve zaman zaman, eğitilmiş görünümü verdiler, oysa değildiler ve kimi zaman, hani derler ya, sanatsal görünümü verdiler, oysa değildiler ve kimi zaman da insani görünümü verdiler, oysa öyle değildiler, diye düşündüm. Ve her zaman iyi niyetli oldukları izlenimini verdiler, ama hiç iyi niyetli değillerdi. Ve en çok da, doğal oldukları izlenimini verdiler ve asla doğal değillerdi, her şeyleri yapaylığın *ta kendisiydi* ve felsefi olduklarını savunup o izlenimi verdiklerinde, kaçıkta başka bir şey değillerdi ve gene aklıma Graben'de bana, artık *Wittgenstein'in her şeyinin* onlarda

olduğunu nasıl bir iğrençlikle söyledikleri geldi, tıpkı yirmi beş yıl önce artık *Ferdinand Ebner'in her şeyinin* onlarda olduğunu söyledikleri gibi; o zamanlar aynı zevksizlikle felsefi olduklarını, hiç değilse felsefi bir ilgileri olduğunu ileri sürmüşlerdi, çünkü benim yanımda, önümde, böyle görünmek zorunda olduklarını sanıyorlardı, o zamanlar ve belki bugün bile felsefi bir insan olduğumu, felsefe yaptığımı sandıkları benim karşımda, oysa öyle değilim, çünkü aslında bugüne kadar, *bir filozofun* ne olduğunu anlamış değilim, tıpkı *felsefe yaparak* sözünün ne olduğunu bilmediğim gibi. Bazen Fransız, bazen İspanyol, bazen Alman yazınından bir şey anlıyorlarmış gibi görünüyorlardı ve benim çok sayıda İspanyol ve Fransız yazarı ve Alman yazarların çoğunu onlarda ya da onlar kanalıyla özellikle Maria Zaal'da tanıdığım doğrudur, orada Bayan Auersberger'in büyük büyükbabasının yine gösteriş amacıyla yaptırdığı, Gentz Sokağı'ndaki gerçekten muazzam ve gösterişli olarak tanımlanabilecek kütüphanelerinden çok daha büyük, bilimsel bir kütüphaneleri daha olduğu halde, onun torunları, yani Auersberger çifti otuz yıldır herhalde yirmi ya da otuz ciltten fazlasını indirmemiştir aşağıya, oysa ben bu Gentz Sokağı ve Maria Zaal'daki kütüphanelerin, dendiği gibi, tam anlamıyla üzerine atladım, bir cahilin çöküşüyle, demem gerekir, diye düşündüm şimdi. Belki de beni önce Gentz Sokağı'na ve sonra Maria Zaal'a bağlayan Auersbergerler'in kendisinden çok, onların dedelerinden kalan büyük kütüphaneleriydi; bunlar da onların dedeleri tarafından her zaman moda olmuş olan bilimsellik, kültürlülük, büyük kente özgü her şeyi bilme izlenimini uyandırmak için kurulmuştu. Her şeyi bilmek, diye düşünüyorum, her dönemde moda oldu, son yirmi yılda biraz moda dışında kaldı, ama şimdi gene çok moda. Gerçek olana hiçbir zaman yetenekleri olmadığı için, hep görünüşü yaşadılar, diye düşündüm, onların her şeyi görüntüydü ve yalnızca görüntü oldu, toplumsal ilişkileri, kendi ilişkileri, kendi evlilikleri görüntüden başka bir şey değildi, kendilerine evlilik süsü verdiler, çünkü gerçek bir evliliği sürdüremediler ve hâlâ sürdüremiyorlar, diye düşündüm berjer koltukta ve yaşamlarının başından beri görünüşte yaşayanlar yalnız Auersberger çifti değil, şu müzik odasındaki insanların hepsi her zaman gö-

rünüşte yaşadılar, hiçbir zaman gerçekten değil, bir an bile gerçeklik yaşamadılar, diye düşündüm. Üstelik de bu insanların hiçbirinin gerçeği yaşamaya hiçbir zaman ne cesareti, ne gücü, ne de bunun için gerekli gerçeklik sevgileri vardı, diye düşündüm. Onların hepsi her zaman işte *yalnızca modada yaşadılar*, diye düşündüm, hep modayı kendilerine görünüm olarak giydiler ve bu örtüye kendilerini bütünüyle esir ettiler, diye düşündüm, ve nasıl ki Ferdinand Ebner okumak Viyana'da moda oldu ve onlar Ferdinand Ebner okudular, bugün de Wittgenstein okumak moda ve onlar Wittgenstein okuyorlar, ama doğal olarak hiçbir zaman Ferdinand Ebner okumadılar, bugün de Wittgenstein okumuyorlar, otuz yıl önce Ebner ciltlerini eve taşıdılar, tıpkı şimdi Wittgenstein ciltlerini taşıdıkları gibi ve ondan söz ediyorlar ve okumuyorlar, durmadan ve belki de yıllarca sözünü ettikleri şey birden demode oluncaya ve onlar da bu yüzden birdenbire artık bu konudan söz etmemeye başlayınca kadar sözünü ediyorlar. Ve tıpkı bir zamanlar Viyana'da Ferdinand Ebner'den söz edildiği gibi, şimdi de Wittgenstein'dan çok söz ediliyor, Wittgenstein öğretmen olmaktan çok filozof, Ferdinand Ebner filozof olmaktan çok öğretmendi ve Wittgenstein'ın unutulmayıp filozof olarak tarihe geçeceğini, ama Ferdinand Ebner'in geçemeyeceğini, yalnızca bir öğretmen olarak tarihe geçtiğini düşünüyorum. Auersberger çifti, tıpkı sanatçı görünümü sergiledikleri gibi, kendilerine hep olağanüstülük süsü verdiler, doğal olarak en önce insanüstülük değilse de, insancılık görünümü verdikleri gibi, diye düşündüm, bu görüntü içinde ancak zavallılığın ta kendisi olurlarken, hiçbir zaman aslında ve gerçekte olmak *istediklerini* olamadılar: Birinci sınıf aristokratlar, yüksek aristokratlar yani. Onlarda gülünç olan da buydu, yaşam boyu bu itici-komik dünya görüşüne sıkıca tutunup gece gündüz bu görüşte kendilerini yiyip bitirmeleri, diye düşünüyorum. Auersberger çifti kendilerine mesenlik süsü de verdiler, diye düşündüm ve aristokrasi dışından kimi çağırılmışlarsa, bu onlarca bir koruyuculuk demektir. Sonunda ben onlara *taşra mesenleri* unvanını verdim, neredeyse bir karnaval nişanı gibi, benim bu acı şakamı ciddiye almışlardı. *Esaslı* yolculuklar yapıp bu *esaslı* yolculuklarda her açıdan kendilerini düzeltebileceklerken, akla gelebilecek en *esas-*

lı yolculukları yapabilecek paraları da varken, zamanlarını ve dolayısıyla onlarca yıllarını, o birinci sınıf denen şeyi kopya etmek ile, aristokrat olma isteği ile geçirdiler. Aristokrat kopyacıları olarak, kuşkusuz iyileşmek istemedikleri için, hiçbir şeyin onları iyileştiremeyeceği aristokratlık kaçıklıkları içinde mahvoldular, diye düşündüm. Kendilerine sanatçı süsü verdiler, diye düşündüm ve aslında sadece küçük burjuvalardı, büyük burjuva olarak ortaya çıkmak şöyle dursun, gerçekten burjuva olmak için bile çok zayıftılar ve bu zayıflıkları yüzünden bu ortaya çıkışı aşağılıyorlardı, diye düşündüm. Bu yüzden bir kez onların tuzağına düşenleri sonuna kadar sömürüyorlardı, diye düşündüm. Ama bu sömürülme konusunda suç sömürülenlerin kendisindeydi, çünkü onlar kendilerini Auersberger çifti tarafından tamamen bilinçli olarak sömürtüyorlardı ve bu sömürüden en büyük çıkarı sağlıyorlardı, evet, Auersbergerler'in sömürü kurbanları gerçekte sömürülüşlerinin tadını çıkarıyorlardı, tıpkı benim Auersberger çifti tarafından yıllarca sömürülüşümün tadını çıkarttığım gibi, sonuç olarak iyileştirici bir kürün tadını çıkarttığım gibi, işin aslı bu, bu iyileştirici Auersberger sömürü kürünün sonunda gerçekten sağlıklı oldum ve sonuçta kelimenin tam anlamıyla şifa buldum; çünkü ben hastaydım Auersberger çiftiyle karşılaştığım zaman, tamamen hastaydım, gövdem ve kafam bir tek hastalık halindeydi, diye düşündüm. Auersberger sömürü kürü beni o zamanlar, otuz yıl önce (daha mutlu değilse de) sağlıklı yaptı, diye düşündüm. Ama ben onları küçük görüyor ve onlardan nefret ediyordum, o zamanlar otuz yıl önce beni iyileştirdikleri halde, diye düşündüm berjer koltukta. O zamanlar, otuz yıl önce beni kurtardıkları halde, diye düşündüm, ben onları kurtardım ve onlar beni kurtardılar o zamanlar, diye düşündüm, gerçek bu. Şimdi ise sanatçılar için *sanatsal akşam yemeklerini* veriyor görüntüsü sergiliyorlar, oysa gerçekte bu yemeği kendi zavallılıklarından veriyorlar, aslında, tıpkı bütün Burg oyuncularının her zaman ve her yerde ve bu kentin en ücra köşelerinde bile kendilerini kutlattıkları gibi, Burg oyuncusu olarak kendini her yerde kutlatan Burg oyuncusu için verdiklerini ileri sürüyorlar, o başarılı, alkış kıyametine tutulan *Yaban Ördeği başoyuncusu* için, Ekdal için, ama aslında

yalnızca kendileri için veriyorlar, davetlilere veriyorlar ve gerçekten de her zaman olduğu gibi yalnızca kendileri için veriyorlar, diye düşündüm berjer koltukta. Sanatsallar için pişirilip masaya konsun diye bir yığın şey aldılar ve aslında yalnız kendileri için aldılar ve yine yalnız kendileri için pişirdiler ve sonunda bu *sanatsal akşam yemeklerini* sanat koruyuculuğu diye adlandırıyorlar. *Yaban Ördeği*'nin Ekdal'ına bir akşam yemeği verdiklerinden haftalarca söz ediyorlar Viyana'da, oyuncunun Burg oyuncusu olarak onlara gelmesi için haftalarca yalvardıklarını, onun için kendilerini parçaladıklarını söylemiyorlar, Viyana'da söylendiği biçimde, Burg oyuncusuna bir akşam yemeği verdiklerini, *sanatsal bir akşam yemeği* verdiklerini ve aynı zamanda bir yığın sanatçıyı, Burg oyuncusu kadar olağanüstü olmasalar da, büyük sanatçılar olmasalar da, gene de bir yığın sanatçıyı davet ettiklerini söylüyorlar, büyük sanatçılar, sanatçılar da, yani onlar da her şeye rağmen sanatçı sayılır diyorlar, diye düşünüyorum. Burg oyuncusu için bir akşam yemeği verdiklerini söylüyorlar ve herhalde gerçekte ona bu akşam yemeklerine gelmesi için baskı yaptılar, çünkü onların davetlerinin hepsi sonuçta hep bir baskı olmuştur, diye düşündüm berjer koltukta. Onlar sosyetikliklerini sonuçta hep şantajla yapmışlardır, diye düşündüm, hangi biçimde olursa olsun sosyetiklik gösterisi yapmış olmaları ve yapmaları hep yalnızca şantajla oldu ve oluyor, diye düşündüm. İnsanlar az ya da çok kendi istekleriyle gidiyor olsalar da onların akşam yemeklerine, diye düşündüm, gene de Auersberger çifti tarafından buna mecbur ediliyorlardı. Auersbergerler'in aristokrat sandıkları, yani Auersbergerler'in aristokrat diye düşündükleri aristokrat kişiler Gentz Sokağı'ndaki masalarında yer alsalardı, daha çok hoşlarına gidecekti, bu gece onlara gelmiş olanlar yerine, diye düşündüm berjer koltukta, düşmüş bir prens, sefih bir kont ve şürekâsı olsaydı aslında ürperdikleri *bu sanatsallar* yerine, aslında sanatsallığı hiç ciddiye almıyorlardı, hep sanatsallık görüntüsü sergilemişlerdi, tıpkı bu akşam öğününe gene *sanatsal akşam yemeği* görüntüsü verdikleri gibi, diye düşündüm. Ama bir prens ve bir kont olmadığına göre masalarında, *hiç değilse bir Burg oyuncusu var*, diye düşünebilirlerdi, diye düşündüm berjer koltukta, tam oyuncunun, otuz ya da kırk

yıldır Burg Tiyatrosu kadrosunda olduğu için, hep *Burg oyuncusu* diye anılan, otuz ya da kırk yıldır Burg oyuncusu olarak tanımlanan oyuncunun içeriye girdiği anda. Auersbergerler tutup bir de beni kadın yazar Jeannie Billroth'un karşısına oturtmuşlardı, yani Kilb'de öğleden sonra beni en çok iten kişinin tam karşısına. Beni çağırıp yemek odasına geçip yerimi almam için buyur etmelerinden önce, hepsi yemek odasında yerlerini almışlardı, beni unutmuş olduklarına inandıracak kadar geç çağırılmışlardı ve herhalde unutmuşlardı da beni, diye düşünüyorum. Gerçekten de bitkinlikten berjer koltukta bir an ya da birkaç dakika uyuklamıştım, sonra beni yemek odasına, o kusursuz ampir tarzı çirkinliğe geçmem için çağırdıklarında uyandım. Bayan Auersberger beni, müzik odasından antreye geçerek çağırmişti, ama onu uzun süre duymamış olmalıyım, çünkü ilk kez adımla seslendiğini duyduğumda, beni daha önce birkaç kez çağırılmış olduğunu hemen anladım. Gerçekten de beni omuzlarımdan sarsarak uyandırmak zorunda kalacağını sanmıştı, ama ben ondan önce davranmış ve eli omzuma değmeden önce, belki de biraz fazla kaba bir biçimde elini geriye doğru itmiştim. Antrenin yarı karanlığı içinde yüzündeki ifadeyi göremedim, ama benim sert itişim onu kırmış olmalı, diye düşünüyorum. Hemen kalktım doğrusu ve onu izleyerek yemek odasına geçtim, orada, belirttiğim gibi herkes masaya oturmuştu, hemen hemen en orta yerde Burg oyuncusu oturuyordu, onun içeriye girişini ben uyukladığımdan kaçırmıştım, diye düşünmek zorunda kaldım şimdi. Ben onun içeriye girdiğini duymamıştım, ama benim yanımdan geçmek zorunda kaldığı için yemek odasına gitmek isterken doğrudan yanımdan geçmişti ve ben onu duymadığım için, gerçekten dalmış olmalıydım, belki de birkaç dakika daha, kabul etmek zorundayım ki, hemen hemen yarım saat, belki de daha uzun süre uyumuştum. Çok mahmur oturdum yemek masasına. Aşçı kadının çorbayı dağıtışını gördüm, gece bire çeyrek kala oluşan saçma bir durum, diye düşündüm. Herkes hızla yemek yiyor ve Burg oyuncusunun çorbasını kaşıklarken söylediklerini dinliyordu. Bugün *iyi bir akşam değilmiş*, böyle dedi Burg oyuncusu, *benim en iyi akşamım* değildi, böyle konuşuyordu, Akademi Tiyatrosu'nda seyirciler birkaç kez *daha hızlı, daha*

hızlı, diye bağırmişlar herhalde çok yavaş konuştuğu için, nasıl ve neden böyle olduğunu bilememiş, bir oyuncu sanatının içine iyice girdiğinde, yani sahnedeiken, seyirciyi tamamen unuttuğu olurmuş, oysa onu görmek isteyen seyirci, bunun yanında ondan anlaşılır şeyler de duymak istermiş. Tıpkı sahneye çıkışı gibi pasaklı içiyor çorbasını, diye düşündüm, onu değil, kadın yazar Jeannie Billroth'u gözlemleyerek, o ise doğal olarak oyuncuya Burg oyuncusu olarak bakıyor ve oyuncunun Burg oyuncusu olarak aceleyle kaşıklağığı ve söylediği şeyleri tamamen olağanüstü, sıradışı, eşsiz şeyler olarak içine sindiriyor gözüküyordu. İşte sonunda Viyanalı Virginia Woolf'un karşısında oturuyordum, bu tatsız şiir ve düzyazı yaratıcısının, artık ömür boyu o küçük burjuva *kitsch'i* içinde yüzmüş oluşu birden kesinlik kazandı, diye düşünüyordum. Ve böyle bir kişi, ben yazarlık düşüncesi eğitiminden geçtiğimden bu yana, tüm kadın yazarların en iyisi olarak hayranlık duyduğum Virginia Woolf'tan daha iyi yazdığını hiç çekinmeden söyleyebiliyordu, kendisi, yani Billroth, romanlarında *Dalgalar'dan daha ileriye, Orlando'dan daha ileriye, Fener'e Yolculuk'tan daha ileriye* gitmişmiş. Jeannie Kilb'de bir kez daha namuslu yanıyla gösterdi kendini, diye düşündüm şimdi, onun karşısında otururken, Burg oyuncusunun varlığı ile birden, gerçekten ve kelimenin tam anlamıyla *sanatsal gece öğününe* dönüşmüş bu *sanatsal akşam yemeğine* küfür ederek, yani bu yemeği tıpkı olduğu gibi garip ve iğrenç bularak, diye düşünüyorum. Gece saat bire çeyrek kala patates çorbası servisi yapmak ve buğulama fogoş balığı ikram edileceğini ilan etmek, yalnız Auersberger çiftinin yapabileceği bir sapıklıktır, dedim kendime, çorbasını her zamanki gibi her yemekte sağ elinin küçük parmağını en azından bir santim açıkta tutarak içen Jeannie'nin karşısında oturarak. Gece saat bire çeyrek kala fogoşu bir Burg oyuncusu için çıkartmak, yarısına kadar *açlıktan ölmüş gibi* kaşıklağığı patates çorbası sakallarına yapışmış bir Burg oyuncusu için hem de. Ekdal, dedi ve çorbayı kaşıklağı, Ekdal yıllardır benim *düşlediğim roldü* ve gene çorbayı kaşıklayarak ve her iki kelimedede bir kaşık çorba içerek, yani *Ekdal*, diyor ve çorba kaşıklyor ve *her zaman*, diyor ve çorba kaşıklyor ve *en sevdiğim*, diyor ve çorba kaşıklyor ve *rol oldu*, diyor ve çorba kaşıklyor ve

iki kaşık çorba arasında da *onyıllar*, diyor ve gene iki kaşık çorba-
dan sonra *dan beri*, diyor ve *düşlenen rol* sözünü tıpkı unlu bir
yemekten söz eder gibi söylüyordu, diye düşünüyorum. Birçok
kez *Ekdal en sevdiğim rol*, diye tekrarlardı ve ben kendi kendime
hemen, eğer bu Ekdal'ıyla hiç başarılı olmasaydı Ekdal'dan gene
de en sevdiği rol olarak söz eder miydi? diye sordum. Bir oyun-
cu bir rolde başarılı oldu mu, bunun onun en sevdiği rol olduğun-
u söyler, o rolde başarılı olmazsa, en sevdiği rol olduğunu söy-
lemez, diye düşündüm. Burg oyuncusu durmadan patates çor-
basını kaşıklıyordu ve Ekdal'ın en sevdiği rol olduğunu söylü-
yordu. Sanki yalnız onun anlatacak bir şeyi varmış gibi, ötekile-
rin hepsi uzun zaman bir şey söylemediler, çorbalarını kaşıkla-
dılar ve gözlerini Burg oyuncusuna diktiler. Burg oyuncusu
çorbasını hızla kaşıkladığında, onlar da çorbalarını hızla kaşık-
ladılar, o daha yavaş kaşıkladığında, onlar da daha yavaş kaşık-
ladılar, o çorbasını kaşıklamaya son verdiğinde, onlar da çorba-
larını sonuna kadar kaşıklamışlardı. Onlar çorbayı kaşıklamayı
çoktan bitirdiğinde, benim tabağım yarısına kadar çorba doluy-
du. Beğenmemiştim de üstelik ve gerisini içmedim. Nihayet *Ya-
ban Ördeği*'nde oynayabilmiş, her zaman oynamayı istediği gibi,
bunları söyledi Burg oyuncusu tutkuyla. Eğer daha iyi ve ideal
oyuncularla oynayabilseymiş, çünkü en iyi ve en ideal oyuncu-
larla birlikte oynayamamış, onun dışındakilerin hepsi *Yaban Ör-
deği*'nde *yanlış rol dağıtımı kurbanıymış*, bu *Yaban Ördeği* yalnız
ona ilişkin yanıyla değil, *bir bütün olarak akıl almaz bir başarı olur-
muş*. Ama bu durumda her şey onun üzerinde yoğunlaşmış ve
gazetelerin hepsi yalnız ondan söz etmişler, *Yaban Ördeği* bir
olay olmamış, o, Ekdal, olay olmuş, yoksa oyun değil, böyle söy-
ledi. Bu *Yaban Ördeği*, *bu bütünüyle İbsen*, o olmasaymış ne olur-
muş, diye yazmış hemen hepsi biraz üstü kapalı olarak. Kendisi
şahsen İbsen'i çok beğenirmiş, tıpkı Strindberg'i de çok beğendi-
ği gibi, özellikle kuzey yazarları denilen yazarların hepsini, ama
gerçekten tüm bu yazarlar böyle, kendisi gibi oyuncular olmasa
ne duruma düşerlermiş, bunu tüm alçakgönüllülüğü içinde açık
açık söylüyormuş. Ama bu yazarlarda, gazetelerin yazdığından
daha fazlası saklıymış, onun düşüncesi böyleymiş ve *büyük
oyuncu bir yana, büyük oyuncu öte yana*, İbsen gerçekten bir yazar-

miş, tıpkı Strindberg gibi, ikisi de *edebiyat tarihinin çok büyük de-
halarıymış, ama gerçekten büyük oyuncular olmasaymış ne hale gelir-
lermiş*. Burg oyuncusu en az iki üç bardak şampanya içmişti
Gentz Sokağı'ndaki apartmana geldiğinde, diye düşündüm, ya-
pıt, ancak, *iyi bir oyuncu onu yaşama geçirdiğinde canlanır*, dediğin-
de. Ardından iki elini birden masaya koydu, oyuncu-başını yu-
karıya kaldırdı ve Auersberger'e: *Sizin besteniz, sevgili dostum, çok
hoşuma gitti*, dedi. Bunun üzerine Auersberger başını eğdi, yani
Webern-halefi Auersberger başını Burg oyuncusunun başını ha-
vaya kaldırdığı anda öne eğdi, *sizin besteniz, sevgili dostum, çok
hoşuma gitti*, dediği anda. Bunun üzerine herkes sustu ve düşün-
dü, fogoş balığı servis edilecek sandılar, ama yanılmışlardı, aşçı
kadın elinde yemek olmadan içeriye girmiş ve yalnızca fogoşun
servisine başlayıp başlamayacağını sormuştu. Bayan Auersber-
ger fogoşun servisine başlanabileceğini işaret etti. Biz oyuncular
geç yemek yemeye alışkınız, dedi Burg oyuncusu, biz çoğu kez
gece yarısından sonra yeriz. Bu, biz oyuncular için karakteris-
tiktir, dedi Burg oyuncusu, yani gece yarısından sonra yeme-
miz, dedi. Sağlıksız bir yaşam, sahne yaşamı, dedi arkasından
ve tuzlu çubuğu ortasından kırdı. Oyuncu bu gece yarısı sonrası
yemeklerine alışır, dedi Burg oyuncusu ve hemen ardından Ek-
dal'ın başka hiçbir rolün olmadığı gibi onun düşlerinin rolü ol-
duğunu yineledi. En iyi sahnelenme için büyük yapıt olmalı, de-
di Burg oyuncusu. Yarım yıl boyunca Ekdal'a çalışmış, bu *Ekdal
çalışması* için bir seferinde üç haftalığına *Tirol Alpleri'ndeki ıssız
bir dağ kulübesine* çekilmiş, orada, *bu gerçek yalnızlık içinde*, Burg
oyuncusu, Ekdal'ı *tam olarak kavramış*. Oyuncular bir role ya çok
erken ya da çok geç girerler, Ekdal gibi bir role, *tek doğru anda
girilmesi* gerekir, dedi, *büyük yapıta, çok büyük rollere hep tek doğru
anda*. Ekdal hep düşlerimin rolüydü, dedi, ama Ekdal'ı hiçbir za-
man gerçekten anlamamıştım. Ancak dağ kulübesinde kendimi
yalnız Ekdal'a verdiğimde, Ekdal'ın ne olduğunu anladım, aynı
zamanda *Yaban Ördeği'nin* de aslında ne olduğunu kavradım. *İb-
sen'in de aslında ne olduğunu*, diye bağırdı. Ona *Ekdal ışığını* göste-
ren şey dağ kulübesi olmuş, orada, *dağ kulübesinde, bana ışık gö-
züktü*, dedi Burg oyuncusu ve arkasına yaslandı ve fogoşu hep
severek yediğini söyledi, *en çok da Balaton Gölü fogoşunu, hakiki*

fogoşu ve Bayan Auersberger de onun Ekdal çalışmasını anlatmasını yarıda keserek, kendisinin doğal olarak yalnız hakiki Balaton Gölü fogoşu ikram edeceğini, bunun dışında bir fogoş düşünülemediğini söyledi. Ekdal büyük dikkat gerektiriyor, dedi Burg oyuncusu. Biz aylarca kentte oradan oraya gidiyor ve kafa patlatıyoruz ama Ekdal'ı anlamıyoruz ve Ekdal'la hiçbir ilişkimiz yok, onun dünya yazınındaki diğer bütün kişilerden bize daha yakın olduğunu düşünmemize rağmen ve sonunda hep umutsuzluğa düşüyor ve her şeyi bir tarafa itiyoruz, dedi, sonra dağa gidiyor ve kendimizi bir dağ kulübesine kapatıyoruz ve kavriyoruz. *Prospero'yla da aynı şeyi yaşadım*, dedi Burg oyuncusu. *Eğer Lear'i oynayacak olsam*, dedi, *gene dağ kulübesine giderim, ama daha önce burada, bu iğrenç kentte aylarca beklemem bana ilham gelsin diye*. Ona Ekdal'ı kavratan şey Tiroller olmuş, dedi Burg oyuncusu. Bin sekiz yüz metre yükseklikteki kulübe, dedi. Tüm uygarlıktan uzakta. *Elektrik yok. Gaz yok. Tüketim dünyası yok!* diye bağırdı ısıtılmış tabak önüne konduğunda ve fogoştan alması rica edildiğinde. *Doğru dünya bakışını elde edebilmek için, Alpler'in tepelerine çıkmalıyız*, dedi ve bir parça daha fogoş aldı. Ayrıca daha önce hiçbir İbsen rolü *canlandırmamış*, Strindberg rolü evet, *Ölüm Dansı* denen oyunda Edgar'ı, ama *hiçbir zaman bir İbsen rolünü*, gençliğinde Peer Gynt'ü bile *canlandırmamış*, oysa aslında ne kadar da doğal olurmuş bu. O kadar çok rejisörle çalışıyoruz ki, dedi ve hiçbir zaman gerçekten oynamak istediğimiz rolleri alamıyoruz. *Sevdiğimiz* yazarları da oynayamıyoruz. Bir İspanyol yazarı oynamak istiyoruz, ama bir Fransız yazara razı oluyoruz, dedi, Goethe oynamak istiyoruz ve Schiller'e mahkûm ediyoruz, bir komedide sahneye çıkmak istiyoruz, ama bizi bir trajedide görevlendiriyorlar. Ünlü olmak bile insanın oynamak istediği şeyi oynamasını sağlamıyor, dedi Burg oyuncusu. Ve ne sık oluyor, dedi, insanın en sevdiği rol olarak tanımlayabileceği rolün nihayet kendisine söz verilip bu en sevilen role en sonunda başka bir oyuncunun verilmesi. Tiyatrolarda, dedi, hiçbir şey planlı olmuyor, hiçbir plan başlangıçta planlandığı gibi gerçekleşmiyor sonuçta tiyatrolarda. Bizim sonunda sahnelediğimiz ve nihayet seyredilen şey, hep bir taviz, bir bozulmuşluk. Ama onun yaşındaki bir oyuncunun, bu gerçeğe onun çoktan alıştığı

gibi, bu gerçeikle yaşadığını söyledi. *Avrupa'nın birinci sahnesi olan Burg Tiyatrosu'nda*, onun kullandığı sözlerdi bunlar, *sonuçta hep tavizler veriliyormuş. Ama ne tavizler*, dedi ve bununla, *Burg Tiyatrosu'ndaki bu tavizlerin hep büyük oyunlar olduğunu* kastetti; Burg Tiyatrosu'nda başarısız olan her şey de gene Burg Tiyatrosu'ymuş, yani bununla kastettiği, her ne olursa olsun sonunda hep kendi başarısızlığında bile onun *büyük tiyatro* dediği şey *Burg Tiyatrosu* imiş. Söyledikleri saçma sapandı. Ben yorgunluktan gözlerimi hemen hemen açamazken, Burg oyuncusu herhalde birden canlanmıştı, herkes yorgundu, günün zorlayıcılığından, en çok da Joana'nın cenaze töreninden ve oyuncuyu iki saatten fazla beklemiş olmanın sinir bozuculuğundan ötürü. Ekdal gibi bir rol için hemen hemen yarım yıl harcaması gerektiğini söyledi Burg oyuncusu ve bu yarım yıl içinde her şeyden vazgeçilmesi gerektiğini, yani *böyle bir Ekdal insana tamamen el koyuyor*, tüm rahatını kaçırıyor *onu prova ederken*, diye anlatıyordu ve nihayet bir Tirol dağ kulübesinde haftalarca kalmanın hiçbir eğlencesinin olmaması ve böyle bir Ekdal için kendini bu kulübeye kapamak, hemen hemen yalnız su, ekmek ve bezelye çorbası yemek, kötü bir yatakta yatmak ve tüm bu süre içinde hemen hemen yıkanmama durumunda olmak, sonra da insanların, seyircilerin, diyordu, bütün bunlardan habersiz oluşları ve bunu ödüllendirmemeleri. *Onlar alkışlasalar ve bu Ekdal'ın kazandığı gibi bir başarı da olsa*, dedi Burg oyuncusu, *kendini böylesine bir kaptırışın, evet, feda edişin diyebilirim, bedeli*, dedi, *çok yüksek*. Ama oyuncu alinyazısı bir *kurban kaderinden* başka bir şey değil ki, dedi, bu anlatımı alaylı bir biçimde vurgulamak istedi ama başaramadı ve herkes bunu ciddi olarak söylediğini sandı. Böyle bir Ekdal, dedi, bir oyuncudan her şeyi ister. *Önce yazının içine girebilmek*, dedi, *ama nasıl? Sonra yazarı gerçekten anlamak ve sonra rolü gerçekten anlamak ve sonra da uzun prova süresi*, ki onun tüm bir sonbaharını ve tüm bir kışını almış. Ağustos sonunda başlıyoruz prova yapmaya, dedi ve provalar bittiği zaman gene ilkbaharın geldiğinin farkına bile varamıyoruz. Evet, Shakespeare'de tamamen başka, dedi, *neden İbsen'den başka olduğunun sonunu getiremedi*. Ya da Strindberg'de. Prova sırasında, eğer başka bir oyunda rolü, dolayısıyla da oyunu yoksa, akşam saat onda yatarmış ve sa-

bah saat altıda kalkarmış. Ayrıca metni *açık pencere* önünde ezberlermiş, yatak odasında oradan oraya gidermiş. Bekâr oluşum her zaman bir avantaj oldu, dedi birden. Saat yedi ile on bir arasında yatak odamda oradan oraya giderim ve metni ezberlerim. Tamamen öğrenilmiş bir metinle gelirim provaya, dedi. Daha ilk provadan itibaren metni ezbere bilirim, rejisörleri hep şaşır-tır bu, dedi Burg oyuncusu. Oyuncuların çoğu provaya gelirler ve metinlerini bilmezler, dedi. Benim kendi metnim bütünüyle kafamdadır prova başladığında. Ama arkadaşların metinlerini bilmemeleri iğrenç. İğrenç bu, diye tekrarladı ve çok fazla kapari ile zenginleştirilmiş bir sosla hazırlanmış olan balıktan bir par-ça daha aldı. Eğer elli dörtte Grinzing'deki evimi yapmamış ol-saydım, dedi, bir Alman tiyatrosuna girip girmeyeceğimi kimse bilemezdi, dedi Burg oyuncusu. Teklifler *sayısızdı*. Berlin'e gide-bilirdim, Köln'e, Zürih'e. Ama bu kentlerin tümü Viyana'nın ya-nında ne ki, dedi. Bu kentten hem nefret ediyoruz, hem de sevi-yoruz gene de, başka bir yeri sevmediğimiz gibi, dedi. Tıpkı Burg Tiyatrosu'ndan nefret edip gene de onu başka bir tiyatroyu sevmediğimiz gibi sevmemize benziyor bu açıkçası. *Bu Ekdal ba-şarısı önceden hiç belli değildi*, derken o, ben kadın yazar Jeannie Billroth'u gözlemliyordum, artık tedirgin olmuştu, çünkü ken-disini arka plana itilmiş hissediyordu, bu gece merkez olama-mıştı her zaman olmak istediği gibi, Burg oyuncusunun anlat-tıkları yüzünden şimdiye kadar ona konuşma sırası gelmemişti, oysa her an bir şey söylemek istemiş ama bir türlü söyleyeme-mişti. Durmadan Burg oyuncusunun bir düşüncesine karşı ken-di düşüncesini ortaya koymak istediye de, Burg oyuncusu ona bu olanağı vermemişti. Ama şimdi, Burg oyuncusu, Ekdal rolü-nün onun şimdiye kadar çalışıp oynadığı en zor rol olduğunu söylediğinde Strindberg'in Edgar'ının daha zor bir rol olduğuna inandığını söyledi, *Edgar çok daha zordur Ekdal'dan*, dedi, çünkü kendisi Edgar'ı okurken Edgar'ın Ekdal'dan çok daha zor oldu-ğu izlenimini edinirmiş hep, Ekdal'ı hiçbir zaman zor bir rol ola-rak görmemiş, iyi oynanılmak istendiğinde ve oynandığında hangisi olursa olsun her rolün kendine göre zor olduğunu bir yana koyacak olursak, kendisi okurken hep Edgar'ın Ekdal'dan çok daha zor olduğunu hissetmiş. *Hayır!* diye bağırdı Burg

oyuncusu, *daha zor olan rol Ekdal'dır, bütün açıklığıyla ortada bu*. O bu konuda Burg oyuncusuna hak veremezmiş, böyle söyledi Jeannie Billroth, ve bir zamanlar tiyatro bilimleri okuduğunu ima etti, *hem de ünlü profesör Kindermann'ın yanında*, yani bu gece de, böyle fırsatlarda her zaman söylediği şeyi söyledi, Kindermann'ın öğrencisi olduğunu yineledi; belki de bir oyuncu, dedi Jeannie Billroth, Ekdal'ın daha zor bir rol olduğunu düşünmelidir, Edgar aslında daha zor olanıysa da. Hayır, biliyor musunuz, dedi Burg oyuncusu kadın yazar Jeannie Billroth'a, insan benim gibi yılların oyuncusu ise, üstüne üstlük uzanabileceği tüm geçmişinde Burg Tiyatrosu'nda ise ve yalnız başroller oynuyorsa, neden söz ettiğini bilir. Doğaldır ki tiyatro bilimcisi olarak insan tiyatro üzerine aslında başka düşünceler taşır, dedi Burg oyuncusu, ama Ekdal'ın daha zor rol olduğu, Edgar'ın çok daha kolay rol olduğu, böyle bir oyunun oynanışı açısından daha kolay olduğu kuşkusuzdur, bunu unutmayın, dedi Burg oyuncusu Jeannie Billroth'a. O ise, Burg oyuncusunun söylediklerinden hoşnut olmadı ve Edgar ve Ekdal'ın varoluşlarından bu yana, Ekdal'm daha kolay oynanır bir rol olduğu, Edgar'ın ise olmadığına kanıtlandığını söyledi. Zaten hocası Kindermann da bir yazısında açıkça ortaya koymuş bunu, Kindermann'ın yazısının adı *Edgar ve Ekdal - Bir Karşılaştırma* imiş, acaba Burg oyuncusu bu makaleyi okumamış mıymış, diye sordu Jeannie Billroth, bunun üzerine Burg oyuncusu bu Kindermann yazısını bilmediğini söyledi. Ne kadar yazık, dedi Jeannie Billroth, çünkü Burg oyuncusu Edgar (Strindberg'in) ve Ekdal (İbsen'in) üzerine Kindermann tezlerini okumuş olsaydı Ekdal rolünü prova etmeden önce, *Yaban Ördengi'nin çalışması sırasındaki çok sayıda tatsızlıktan kurtulmuş olurdu*, bir şeyler söylemek için uzun zamandır pusuda bekleyen Bay Auersberger birdenbire: *ve dağ kulübesinde haftalarca kalmaktan da!* dedi, bunun üzerine Burg oyuncusunun kendisi birden başka konuya geçilmesini istedi ve sonra Gentz Sokağı'na gelişinde eldivenlerinden birini kaybettiğini söyledi. Gentz Sokağı'na gelişinde bu kadar geç kalmamış olsaymış, geri dönermiş kayıp eldiveni aramak için. Ama bu durumda geri dönememiş, Auersbergerler'e daha fazla işkence etmek istememiş. İnsanlar onu yemeğe çağırırken nelere katlandıklarını bilmiyorlarmış. Böyle bir

davet kolayca yapılmış, ama bunun ne demek olduğunu, ilk önce ev sahipleri, davet edilen kişi gece yarımında hâlâ gelmeyince, anlıyormuş. *Evet, oyunculuk böyledir işte*, dedi Burg oyuncusu, bunu öyle bir biçimde söyledi ki, her zaman tekrarladığı cümlelerden biriydi sanki biraz şaşırdığında. İkinci fogoş servisini masaya getirten Bayan Auersberger oyuncunun Gentz Sokağı'na gelirken eldivenlerinden birini kaybetmiş olmasının üzücü olduğunu söyledi, *bir eldiveni kaybetmek*, dedi, ikisini birden kaybetmek kadar kötüdür, çünkü tek bir eldivenin değeri yoktur. Evet, dediler masadakilerin hepsi, hepsi bir kez tek bir eldiven kaybetmiş ve aynı şeyi düşünmüştü. Ama bu eldiveni bulan herhalde getirmiştir. *Evet ama nereye?* diye sordu Auersberger karısına ve kahkaha attı, bunun üzerine herkes birden kendi kahkahasını atmaya zorlandı ve karısına yönelttiği Auersbergerce olan bu soruya güldü, kim, nerede bu eldiveni teslim etti ya da edebilir, bunun üzerine masada oturan herkes *kendi eldiven öyküsünü* anlattı, çünkü masadaki herkes daha önce bir kez eldivenlerinden tekini kaybetmişti ve bu kaybı bir çift eldivenin kaybı kadar acı bulmuştu. Ayrıca hiçbiri kaybettikleri tek eldiveni asla bir daha bulamamıştı, bu kayıp tek eldivenlerin hiçbiri asla geri getirilmemiştir, diye konuştular. Ah, keşke bir çift eldiven olsa, dedi Bayan Auersberger ve kendi eldiven öyküsünü anlattı. Aşağı yukarı yirmi yıl önce Josefstadt Tiyatrosu'nun tuvaletine gitmiş ve orada siyah gece eldivenlerini unutmuş. *Bir çift gece eldiveni*, dedi ve herkese baktı. *Mahvolmuş* oynanıyor-muş, *ayrıca en iyi Nestroy oyunlarından biridir*, diye belirtti. Arada gece eldivenlerini tuvalette unutmuş ve oyunun sonunda hemen tuvalete koşmuş ve gece eldivenlerinin hâlâ tuvaletteki masada durduklarını varsaymış. *Josefstadt'ta eldivenlerimin*, dedi, *hâlâ orada durduklarına doğal olarak kesinlikle inanıyordum. Ama yoklardı*. Tuvalet bekçisi kadın unutulmuş eldiven diye bir şeyden habersizdi, dedi Bayan Auersberger. Ve düşünün, dedi, bu *Mahvolmuş*'tan iki hafta sonra gece eldivenlerim bana yollandı. Kimin tarafından belli değil, dedi bir an ampir iskemlesine yaslanarak, bilinmeyen biri tarafından ve üzerinde *içten selamlar* yazan küçük bir kartla. Bugüne kadar eldivenlerimi kimin yolladığını bilmiyorum, dedi; bunun hemen ardından kısa bir süre

geçtikten sonra Burg oyuncusu doğrudan ona: *nefis bir fogoş, gerçek bir Balaton Gölü fogoşu*, dedi, ötekiler de aynı kanıda olduklarını belirttiler, şu anda yedikleri fogoşun gerçek bir Balaton Gölü fogoşu olduğunun kesin olduğunu söylediler. Biliyor musunuz, dedi gömleğinin yakasına iliştirdiği peçetesi ile zaman zaman sakallı ağzını silen Burg oyuncusu, oyunculuk zor iştir. Bir kez Münih'te sahneye çıktığımda, yirmi yıldan önceydi, *atıldığım da derler ya*, dedi, aslında hiç önemli değil ama Heinrich olarak, dedi, orada Kaufinger Caddesi'nde önceden tanıdığım bir meslektaşına rastladım, savaş yılları öncesinden, hattâ onunla Lerchenfeld Caddesi'nde kalorifersiz kiralık bir daireyi paylaşmıştık, başka nasıl olabilirdi ki ev, fareler vardı orada, yiyeceğimiz yoktu, dedi, o zamanlar nasıldı biliyorsunuz, Ruslar buradaydı, Amerikalılar henüz gelmemişti, Renner iktidardaydı, biliyorsunuz, o zaman bu meslektaşına Viyana'dan neden ayrıldığını sordum. Evet, dedi meslektaşım, Viyana'dan bıktığım için. Peki ya Münih? diye sordum meslektaşına, dedi yeniden sakallı ağzını temizleyen Burg oyuncusu. O zaman meslektaşım bana: Münih'ten de sıkıldım! dedi. Münih'ten de sıkıldıysan, o zaman pekâlâ Viyana'da kalabilirdin, dedim meslektaşına, dedi Burg oyuncusu. O zamanlar bu meslektaşım Residenz Tiyatrosu'nda oynuyordu, benzer roller alıyorduk, dedi Burg oyuncusu, belki kendi branşı için sesi biraz yüksekti, Strindberg sesi, diye düşünüyorum, dedi Burg oyuncusu, tamamen Strindberg sesi, İbsen rolleri değil, Goethe evet, Shakespeare hayır, İbsen rolleri değil, biraz Molière'e yatkın, ama Nestroy'a değil, Nestroy'a asla, dedi, belki biraz da toplu hep, disiplinsiz bir yaşam tarzı, dedi Burg oyuncusu, Vöcklabruck doğumlu, aslında taşralı, ama iyi niyetli, sesi biraz fazla yüksek, erken evlenmiş, birinci çocuk ve boşanma; uzun süre Halk Tiyatrosu'nda görevliydi, dedi Burg oyuncusu. O zaman pekâlâ Viyana'da kalabilirdin, dedim ona, dedi Burg oyuncusu. Yüzünde öyle garip bir seğirme vardı ki, çok esprili biriydi, hep o öderdi her şeyi, rahat, çok rahat bir tip, dedi Burg oyuncusu. Ben Edgar'ın provasını yaptığımı söyledim. Evet, Edgar, dedi. Beni ilgilendirmiyor, dedi. Seni ilgilendirmiyor mu, seni ilgilendirmiyor mu, dedim. Hava o kadar soğuktu ki, eldivenlerim yanımda değildi, donuyor-

dum. Ben Edgar prova ediyorum, dedim bir kez daha, ama o artık beni dinlemiyordu bile. Edgar'ı prova ediyorum! diye bağırdım ona, dedi Burg oyuncusu. O zaman arkamı döndüm ve onu orada öylece bırakıverdim. İyi bir insandır, dedi Burg oyuncusu ve fogoşun sosundan bir kaşık aldı. Ertesi gün *akşam gazetesinde* kendisini öldürdüğünü okudum. Kaufinger Caddesi'nde, oturduğu evde, bilmiyordum orada oturduğunu. *Asmış!* diye altını çizdi Burg oyuncusu. Oyuncuların kendilerini öldürmesi, asması kaderleridir! dedi Burg oyuncusu. Ben intihar edecek bir tip değilim, dedi, hayır, kesinlikle değilim, kesinlikle, kesinlikle. Ama benim mesleğimden ne kadar çok kişinin kendini öldürdüğünü düşünecek olursam! Kesinlikle yetenekli, kesinlikle, dedi Burg oyuncusu, *büyük komedyen yetenekler hepsi*, dedi, ve hepsi de kendini öldürüyor. Ben onunla konuşan son kişiydim, dedi Burg oyuncusu. Bir gençlik arkadaşı. En iyiler kendilerini öldürüyor, dedi ve beyaz şarap bardağından bir yudum içti. Hava her zaman çok büyük bir rol oynuyor biri kendini öldürdüğünde, dedi. Ayrıca, şimdi anlattığı, Münih'te kendini öldüren oyuncunun öyküsü ile hüzünlünen Burg oyuncusu, onun olmasa da masada oturan herkesin tanıdığı Joana'nın geçen hafta kendini öldürdüğünü ve bugün öğleden sonra Kilb'de defnedildiğini hatırladığını söyledi (bunu mutlaka Auersbergerler'den duymuş olmalı diye düşündüm), *bu Joana'yı bir kez görmüştüm, Burg Tiyatrosu'nda hareket sanatı diye adlandırdığı sanatı üzerine bir konuşma yaptığında*. Onu çok iyi anımsıyorum, dedi, birden matemli bir havaya bürünerek, sesini de yaşlı bir sese dönüştürerek, yetenekli bir kişi, dedi, ama Burg Tiyatrosu'nda tamamen harcandı. Bu kurs talihsiz bir programdı, dedi Burg oyuncusu ve bu yıl birkaç kez meslektaş cenazesine gittiğini söyledi, *böylesine çok oyuncu ölümü görülmedi şimdiye kadar*, dedi, *böylesine çok kabareci ölümü de*, diye ekledi. A, evet, dedi doğrudan kadın yazar Jeannie Billroth'a, gerçek bir dostu kaybetmenin ne demek olduğunu bilirim. Ama belli bir yaşa gelince, bizim için anlamı olan, sevdiğimiz herkesi kaybediyoruz. Beyaz şarap bardağından bir yudum aldı ve Bayan Auersberger bardağını doldurdu. Ani bir ölümse yalnızca, o kadar itici değil, dedi, uzun uzun çekmektense. Yere düşmek ve ölmek bir şanstır, dedi. Ama ben intihar edecek bir tip değilim,

diye yineledi. Erkeklerden çok kadınlar kendilerini öldürüyor, dedi, bunun üzerine kadın yazar Jeannie Billroth bunun doğru olmadığını, her yıl kadınların tam iki misli erkeğin kendini öldürdüğünün istatistiklerce saptandığını söyledi. İntihar, erkek işidir, dedi. Avusturya'da intihar üzerine bir araştırma okumuş, bu araştırmadan anladığı kadarıyla, Avusturya'daki nüfusun yüzdesine oranla, dediğine göre, her yıl herhangi bir Avrupa ülkesinde olduğundan daha çok kişi intihar ediyormuş. Macaristan ikinci en yüksek intiharcılar oranına, İsveç üçüncü en yüksekine sahipmiş. Ve Avusturya'da kendini öldürenlerin en başında Salzburglular geliyormuş, doğrusu en güzel yörelerde oturan insanların en sık intihar etmeleri ilginçmiş. *Steiermarklılar da oldukça intihar heveslisidir*, dedi Bay Auersberger, onun o sırada hemen hemen sarhoş ve tedirginliğin ta kendisi olduğunu belirtmek zorundayım. Burg oyuncusuna onu, yani Bay Auersberger'i, bu kadar az Burg oyuncusunun intihar etmiş olmasının şaşırttığını, oysa her türlü nedene sahip olduklarını söyledi. Bay Auersberger daha bunu söylerken kahkaha atmaya başladı, tam o sırada söylediği şeye gülüyordu, ama diğer herkes bu duruma üzülmüştü, çünkü onu bakışlarıyla cezalandırdılar diyebilirim, ben de kısaca gülmüş ve Bay Auersberger'in, kendini hep iğrenç duruma soksa da, gene de zaman zaman belli bir güldürücülüğü olan bir esprisinin olduğunu, beni bile, ki benim espriye eğitlimim yoktur, güldürdüğünü düşünmüştüm. Ne demek istiyorsunuz? diye sormuştu Burg oyuncusu Bay Auersberger'e ardından. Son derece basit, diye cevap vermişti Bay Auersberger Burg oyuncusuna, Burg oyuncularını ne kadar berbat tiyatro yaptıklarını görselerdi, hepsinin kendini öldürmesi gerekirdi. Sizin şahsınız dışında, dedi Bay Auersberger ve bardağını boşalttı. Evet, biliyor musunuz, dedi Burg oyuncusu, Burg Tiyatrosu hakkındaki düşünceniz buysa, neden hâlâ oraya gidiyorsunuz? dedi. Bunun üzerine Bay Auersberger, kendisinin on yıldır Burg Tiyatrosu'na hiç gitmediğini söyledi. Bayan Auersberger kocasının söylediklerini hemen düzeltmeye kalkıştı ve daha iki hafta önce onunla *Savurgan'a* gittiğini söyledi. *A evet, Savurgan'a*, dedi bunun üzerine Bay Auersberger, *o derece kötü bir gösteriydi ki, midem bulandı ve hemen unuttum oyunu*. Burg oyuncusu Auersber-

ger'e karşı nasıl davranması gerektiğini hemen bulamadı. Burg Tiyatrosu'nun, en iyi olan her şeyin sonuçta olduğu gibi, her zaman düşmanları olmuştur, dedi. Burg Tiyatrosu'na her zaman, en çok da Burg Tiyatrosu'na girmek isteyip de Burg Tiyatrosu'nun reddettiği kişilerce düşmanlık edilmiştir. Burg Tiyatrosu'na alınmayan tüm oyuncular, dedi Burg oyuncusu, Burg Tiyatrosu'na girinceye kadar ona küfür ederler. Bu hep böyle oldu. Olağanüstü olan her şey düşmanlık çekmiştir üzerine, dedi. Burg Tiyatrosu nefreti Viyanalıların eski bir huyudur, dedi, tıpkı Devlet Operası nefreti gibi. Tiyatro müdürleri bile, sürekli olarak yürüttükleri hain, insafsız çabalarla kendilerini oraya Burg Tiyatrosu müdürü yaptırıncaya kadar, Burg Tiyatrosu'ndan nefret eder ve onu alay konusu yaparlar, dedi. Hayır hayır, dedi, sonra Burg oyuncusu, şimdi bizim Akademi Tiyatrosu'nda oynadığımız gibi bir *Yaban Ördeği*'ni nerede izleyebilirsiniz, hiçbir yerde, istediğiniz yere gidebilirsiniz, böyle bir *Yaban Ördeği* hiçbir yerde oynanmaz. Hiçbir yerde, dedi Bay Auersberger bunun üzerine, daha önce sizin söylediğiniz gibi Akademi Tiyatrosu'ndaki *Yaban Ördeği* başarısız, yalnız sizin Ekdal'ınız başarılı olduğuna göre, eleştirmenlerin de yazdığı gibi, Ekdal'ınız görkemli bir Ekdal, oyun ise beş para etmiyormuş. Böyle de söylemez, dedi Burg oyuncusu bunun üzerine, bu *Yaban Ördeği*'nin beş para etmediği söylenemez, başarısız olduysa da. Ama bu başarısız *Yaban Ördeği* bile, benim daha önce gördüğüm tüm *Yaban Ördekleri'nden*, ki son yıllarda oynanan tüm *Yaban Ördekleri'ni* gördüm, çok daha iyiydi. Bir zamanlar Berlin'de oynanan *Yaban Ördeği'ni* gördüm, *savaştan sonraki ilk Yaban Ördeği'ni*, dedi Burg oyuncusu, *Freie Volksbühne'dekini*, ama ayrıca *Schiller Tiyatrosu'ndakini* de. Hepsi başarısız oyunlardı, dedi Burg oyuncusu, Münih ve Stuttgart'takiler de. Alman tiyatrosu yalnız yeteneksiz kişilerce övülür, kendileri bile tiyatronun ne olduğunu bilmezler. Dengesiz kişilerin *moda gazeteciliği hepsi*, dedi Burg oyuncusu. Hayır hayır, Akademi Tiyatrosu'ndaki bu *Yaban Ördeği*, benim şimdiye kadar gördüğüm en iyi *Yaban Ördeği* ve ben böbürlenmekte değilim, dedi, bu *Yaban Ördeği'nde* Ekdal'ı oynuyor olsam da, bu en iyi *Yaban Ördeği*. Gerçekten en iyi *Yaban Ördeği'ni* Stockholm'de gördüm, dedi Burg oyuncusu, *Vildanden Yaban Ördeği'nin* İsveççesi.

Hiç hoşuma gitmedi. *Ben görülebilecek en iyi Yaban Ördeği'ni görmek için* Stockholm'e gitmek zorunluluğuna inanıyordum, ama bu *Yaban Ördeği*, tam bir hayal kırıklığı idi. Kuzeyin tiyatrolarının kuzey oyunlarını en iyi biçimde oynadıkları söylenemez. Bir kez Augsburg'da bir *Yaban Ördeği* gördüm, o çok daha fazla hoşuma gitti. Doğaldır ki *Yaban Ördeği*'nde her şey Ekdal'a bağlı. Ekdal kötüyse, tüm oyun kötüdür, tüm gösteri kötüdür. En ideal Mozart'ı Salzburg ya da Viyana'da dinleyebileceğinizi ve izleyebileceğinizi sanmayın sakın. İnsanlar bu hatayı hep yaparlar, oyunların kaynağında, yerinde en iyi şekilde sahnelendiğini sanırlar, nerede efendim, tam tersine. Bir keresinde Hamburg'da bir Molière izledim, böylesi Paris'te asla oynanmadı. Ve Köln'de bir Shakespeare tüm İngiliz Shakespeare oyunlarını gölgede bıraktı. Doğaldır ki iyi bir Nestroy'u yalnız Viyana'da seyredebilirsiniz, dedi Burg oyuncusu, bunun üzerine Bay Auersberger, *ama elbette Burg Tiyatrosu'nda değil*, dedi. Bunun üzerine Burg oyuncusu, *bu konuda haklı olabilirsiniz*, dedi. *Size bu konuda hak vermek zorundayım. Burg Tiyatrosu'nda henüz iyi bir Nestroy oynanmadı. Ama iyi bir Nestroy nerede başarıyla oynanıyor, ait olduğu yer olan Halk Tiyatrosu'nda bile oynanmıyor. Elbette, Halk Tiyatrosu'nda değil*, dedi Bay Auersberger. *Karl Tiyatrosu'nda*, dedi Bay Auersberger, *ama Karl Tiyatrosu'nu da neredeyse otuz yıl önce yıktılar*. Evet, dedi Burg oyuncusu, Karl Tiyatrosu'nun yıkılması çok yazık oldu. Karl Tiyatrosu'nu yıkarak bir ölçüde Nestroy'u da yıktılar, dedi Burg oyuncusu şakayla karışık ve bununla Viyana'da yıkılan tüm tiyatroların suçlusu olan Viyana Belediyesi'nin kalın kafalı yöneticilerini kastetti. Savaştan sonra Viyana'daki tiyatroların yarısından fazlası yıkıldı, dedi Bay Auersberger. Evet, hem de sudan nedenlerle, dedi bunun üzerine Burg oyuncusu. En iyi tiyatrolar yıkıldı, dedi Bay Auersberger. Yazık ki, yazık ki, dedi Burg oyuncusu, gerçekten haklısınız. Viyana'da hep en iyi şeyleri yıkarlar, dedi Bay Auersberger, ama en iyi şeyi yıkarken, en iyi şeyi yıktıklarının farkına varmazlar, ancak yıktıktan sonra farkına varırlar en iyi şeyi yıktıklarını. Viyanalıların hepsi yıkıcı, dedi Bay Auersberger, yıkıcı ve yok edici. Ne kadar haklısınız, dedi Burg oyuncusu, yemeğini bitirmişti, ama kendine Bay Auersberger tarafından bir bardak daha şarap ikram ettirdi.

Viyana'da bir bina özellikle güzel mi, mutlaka kısa sürede yıkılır, dedi Burg oyuncusu. Bir bina ya da bir kurum söz konusu olsun, özellikle güzel ve özellikle başarılıysa, Viyanalılar bu bina ya da kurum yıkılana dek rahat vermezler. İnsanlara da aynen böyle davranıyor Viyanalılar, dedi Burg oyuncusu, birinin iyi olduğunu göremezler, birinin önemli olduğunu, onu bir günde, daha önce kendilerinin diktiğini artık bilmedikleri bir heykeli alaşağı eder gibi yıkarlar. *Benim Ekdal'ım bir bakıma felsefi olarak görülebilir*, dedi Burg oyuncusu. *Ama İbsen üzerine yazılan makaleler okunduğunda insan daha çok şey öğrenmez, tam tersine, bunlar insanın kafasını karıştırır. Ve karışık bir kafayla da bu kadar çetin bir rolle baş edilemez*, dedi Burg oyuncusu. Genç Werle, Gregers, dedi Burg oyuncusu, bunlar otuz yıl önce benim rollerim olurdu, belki yirmi yıl önce de. Onu oynamayı çok isterdim, dedi Burg oyuncusu, ama tam sırası geldiğinde *Yaban Ördeği* repertuvarından çıkartılıyordu. Gregers bana daha çok uygundu, dedi Burg oyuncusu ve çevresine göz gezdirdi. *Yaban Ördeği*'ni kısa süre önce okuduğunu ve gördüğünü belirtmiş olan Jeannie Billroth dışındakilerin hiçbirinin Burg oyuncusunun neden söz ettiğinin farkında olmadıkları izlenimini edindim. Aslında Gregers olmalıydı, Ekdal değil, dedi Burg oyuncusu ve masadakilerin hiçbirisi kesinlikle neyi kastettiğini, neden söz ettiğini bilmiyordu. Gerçekten de Gregers'ti düşlediğim. Gregers'i Düsseldorf'ta oynamak için teklif almıştım, ama o zamanlar reddetmiştim, çünkü Viyana'dan ayrılmak istemiyordum. Kim bilir, belki de Gregers'i oynamak için Düsseldorf'a gitseydim, Burg Tiyatrosu angajmanımı kaybedebilirdim. Burg oyuncusu olduğum için memnun olmam gerekti, dedi. Ama yaşam boyu, Gregers'ten vazgeçtiğim için üzüldüm. Gregers bana bir kere önerildi. Hep günün birinde Gregers'i oynayacağımı düşündüm. Ama bu bir daha olmadı. Böyle bir şansı bir kez geri teptik mi, dedi Burg oyuncusu, ikinci bir kez gelmez. *Psikolojik tiyatro*, dedi Burg oyuncusu, Bayan Auersberger ona bir sigara ikram ettikten ve sigarasını kendisi yaktıktan sonra arkasına yaslandı, hemen hemen şiddetle reddetmişti sigaranın yakılmasını, oysa Bayan Auersberger bunu yapmaya hazırdı. Biz hep en yüceyi isteriz, ama onu istediğimiz için elde edemeyiz, dedi Burg oyuncusu ve bu

cümleyi öylesine söyledi ki, sanki bu onun sözü değil de, bir alıntı idi, büyük olasılıkla da herhangi bir oyundan. Şimdi o Ek-dal'ı böylesine büyük bir başarıyla oynarken, şimdiden bundan sonraki rolüne hazırlamaktaymış kendini, dedi. Bir İngiliz oyunu, dedi, Londra'dan bir İngiliz rejisör gelecekmiş Viyana'ya, provalar hemen önümüzdeki hafta başlayacakmış. Konuşmaya dayalı bir İngiliz oyunu, ama Oscar Wilde değil, dedi, hayır hayır. Shaw da değil. Elbette, değil. *Çağdaş!* diye bağırdı, *çağdaş!* Gülmek için, ama derin içerikli! Tiyatro ortamı ayrıca. O yüksek aristokrasiye evlilik yoluyla giren bir yazarı oynuyormuş. Tam birinci sınıf bir oyun değil, ama eğlendirici ve budala değil, asla budala değil, İngiliz tarzı yani: çok eğlendirici, az kafa yorucu, dedi. Kötü bir çeviri, dedi, ama ben kendi metnimi düzelttim. *Bir tek yazarımız olsaydı!* diye bağırdı Burg oyuncusu birden, *ama yok*, tüm Almanya'da yok, kaldı ki Avusturya'da olacak, İsviçre'yi ise unutam. Bu yüzden hep yabancılar sahneleniyor, İngilizler, Fransızlar, Polonyalıları, dedi Burg oyuncusu. Rezalet, diye yakındı. Yirmi yıl içinde bir tek okumaya değer oyun çıkmadı, dedi. Alman dilindeki drama yazan yetenekler öldü, dedi ve arkasına yaslandı, sigarasını Bay Auersberger'e doğru üfledi, bunun üzerine o öksürmeye başladı. Belki de zamanımız oyun yazarı zamanı değil, dedi. Bir yetenek ortaya çıkıyor, kısa süre sonra hiç de öyle olmadığını belli ediyor, dedi. Basın ne biçim pislikleri övüyor, dedi. Bugün yetenek diye adlandırılan şeyi akıl almaz, hele dramatik sanat yerine konanı hiç almaz. Söyledikleri iğrençti. Biliyor musunuz, yeteneksiz insanlarla prova yapmak zorunda kalmak ve haftalarca, bazı durumlarda aylarca yıpranmak ne demektir, bilemezsiniz. Bugün tiyatrodaki gençlerin hepsi nazlı, dedi, gazeteler her an bu gençlerin yetenekli olduğunu yazıyor, dehaymışlar, oysa yeteneksizden başka bir şey değiller, gerçekten de en ufak bir yetenekleri yok, en önemli özellikleri tembellikleri yalnızca. Bugünün gençliği nasıl da *mızmızlaşıyor* giderek, *şumarmuşlar en aptalca biçimde*, dedi Burg oyuncusu. *Yaban Ördeği* çalışmaları sırasında bu gençlerin nerede yanıldıklarını gördüm. Disiplinsizlik, en üst ilke anlaşılan, dedi Burg oyuncusu. Ama Gregers olağanüstü, dedi Jeannie Billroth şimdi, buna Burg oyuncusu karşı çıkarak, herkesin Gregers'in iyi oldu-

ğunu söylediğini belirtti, ben bu Gregers'te insanların ne bulduğunu anlamıyorum, vasat bir Gregers bence, tamamen vasat bir Gregers, dedi Burg oyuncusu, bence yanlış bir rol dağıtımı. Yalnızca kadın yazar Jeannie *Yaban Ördeği*'ni Akademi Tiyatrosu'nda görmüş olduğu için ve diğerleri *Yaban Ördeği*'nin aslında ne olduğunu bilmedikleri ve zamanla bir tiyatro oyununun söz konusu olduğunu anladıkları için, susmaya mahkûm olmuşlardı, zaman zaman başlarını sallıyorlar, Burg oyuncusunun doğrudan yüzüne bakıyorlar ya da bakışlarını ondan masa örtüsüne çeviriyorlar ya da en kolayından o umarsızlıkları içinde tam karşısındakine bakıyorlardı; Burg oyuncusunun çok iyi bildiği şeylere katılma şansları hiç yoktu, o bu yüzden de hiç sıkılmadan, çünkü kimse engellemiyordu onu, tam tersine Bayan Auerberger durmadan onu konuşması için destekliyordu ve o da biraz önce *Yaban Ördeği*'nden geldiği için, doğal olarak hep Akademi Tiyatrosu'ndaki *Yaban Ördeği*'nden ve onunla ilgili şeylerden söz ediyordu. *Yaban Ördeği*'ne Viyana'da kalkışmak mucizeymiş, birkaç kez *kalkışıldı* sözünü yineledi, çünkü Viyana'da *Yaban Ördeği*'ne *kalkışmak tehlikeli bir girişim*miş. Nihayet *Yaban Ördeği* modern bir oyunmuş, dedi, kısa süre önce yüzüncü yılını doldurmuş olan ve bundan sonraki yüzyılda da, ortaya çıktığı zamandaki gibi olağanüstülüğünü koruyacak olan bir oyun için bunu söylemekten çekinmedi, bu oyuna modern demek uygun-suzluktan başka bir şey değildi. Viyana seyircisine *Yaban Ördeği*'ni sunmak *tehlikeli bir girişim* olmakla kalmayıp, dedi Burg oyuncusu, *tam bir riziko*muş. Viyanalılar *modern olana*, böyle söylüyordu, *asla uyum sağlayamazlarmış*, *asla modern denen şeye uyum sağlayamazlarmış*, gene severek yalnızca klasik oyunlara giderlermiş ve *Yaban Ördeği* klasik bir oyun değil, modern bir oyunmuş, buna rağmen, dedi, *Yaban Ördeği* günün birinde klasik bir oyun *olabilirmiş*, İbsen bir klasik *olabilirmiş*, tıpkı Strindberg gibi, dedi Burg oyuncusu. O bazen Strindberg'in daha büyük oyun yazarı olduğu duygusuna kapılıyormuş, İbsen'in değil, ama aynı şekilde bazen bunun tam tersi bir duyguya kapılıyormuş, yani İbsen'in Strindberg'den daha klasik olma şansına sahip olduğuna. Bazen *Bayan Julie*'nin, sonra gene *Yaban Ördeği* gibi bir oyunun klasik olduğunu düşünüyorum. Ama Strind-

berg'e daha çok puan verirsek, İbsen'e borçlu kalıyoruz, tıpkı İbsen'e daha çok verirsek Strindberg'e borçlu kaldığımız gibi. Kendisi şahsen, dedi, *kuzey tarzı yazını tiyatro yapmayı* seviyormuş. Edvard Munch'u hep sevmiş, *Çığlık'ı hep sevdim*, dedi, *hepinizin bildiği Çığlık'ı*, dedi, *ne kadar olağanüstü bir sanat yapıtı*. Sırf Çığlık'ı görmek için Oslo'ya gittim, dedi, o zamanlar, Çığlık henüz Oslo'dayken. Bu İskandinav ülkelerine bir yakınlık duyuyorum demek değildir, dedi. Orada hep güneye özlem duydum, hiç değilse Almanya'ya dedi. Stockholm ne can sıkıcı bir kent, hele Oslo, ne hasta edici, dedi, sinir bozucu. Kopenhagen eh işte. Genç oyuncular Burg'a girmeye zorluyorlar, dedi ve yetenekleri olmasa da kabul ediliyorlar, çünkü ilişkileri var, amcalarından biri Halk Operası'nda yönetici müdür ya da Devlet Tiyatrolar Birliği'nde memur, dedi. Teyzenin biri eğitim bakanlığında ve yeğen Reinhardtseminar'ı bitirir bitirmez Burg'da işe alınıyor, dedi Burg oyuncusu, en ufak bir yeteneği olmaksızın. Sonra bu yirmi yaşındakiler prova odalarında oturup kalıyor, her yerde insanın yolunu engelliyorlar ve tam anlamıyla can sıkıcılar. *En iyileri bile yarım yetenekler*, dedi Burg oyuncusu, zamanla bu en iyi sahnemizde yalnızca köreliyorlar ve gerçekten yeteneklilerin yerlerine el koyuyorlar. Ben gerçekten yetenekli birine yalnızca hiçbir zaman Burg Tiyatrosu'na girmemesini önerebilirim, çünkü girerse, daha gelişiminin başında doğrudan doğruya tümünden mahvoluşuna sürüklenmiş demektir, dedi Burg oyuncusu ve *gömlekteki zenciler* adlı tatlıdan bir lokma attı ağzına, aynı tatlıdan ben yalnızca bir lokma yedim ve bu bana *gömlekteki zenciler* gibi bir tatlının bu kadar geç bir gece öğünü için çok ağır olduğunu düşündürdü. Ancak diğerleri *gömlekteki zenciler* tatlılarının hepsini yiyip bitirdi, Burg oyuncusu da, *gömlekteki zencilerinin* daha yarısını yedikten sonra yeniden *Yaban Ördeği* konusuna geri dönmüştü. Aslında ben *Wallenstein*'i oynamalıydım, hattâ ilk önce yeni *Calderón*'da, ama bundan hiçbir şey çıkmadı, Tanrıya şükür, demeliyim şimdi. Ben bile böylesi bir başarıyı beklemiyordum, *böyle kesin bir başarıyı*, dedi Burg oyuncusu. Akademi Tiyatrosu'nda *Yaban Ördeği* ve bir başarı, kendisi bile *bütünüyle şaşırtmışmış*. Nisanda zorunlu İspanya yolculuğumu yapıyorum, dedi, Andalusia, Sevilla, Granada, Ronda, dedi ve *gömlekteki zencileri-*

nin geri kalanını yedi. *İspanya* özlenim, dedi, gömlekteki zencilerin son lokması hâlâ ağzında; ağzı dolu olarak söyledikleri hemen hemen anlaşılmaz şeylerdi, özellikle de kendi kendinden ürkerek, özür dilerim, dediğinde ve gömlekteki zenciler lokmasını güçlkle yuttuğunda. Son yıllarda *İspanya*'ya gezi yapmayı âdet edindim, *İtalya*'ya sırtımı döndüm diyebilirim. *İspanya* henüz el değmemiş bir ülke, büyük bölümü için *verimsiz*, dedi ve yalnız sakallı ağzını değil bütün sakalını ve alnını sildi peçeteyle. Beşinci Karl, Prado, dedi ve çevresine baktı. *Ben bir sanat uzmanı değilim*, dedi, *yalnızca bir sanat hayranıyım, farklı şey bu*. *İtalya*'yı düşünecek olursam midem bulanıyor, dedi, oysa *İspanya* denince iştahım açılıyor. *İtalya*'da her şey üç aşağı beş yukarı ayyuka çıkmış, *İspanya*'da ise henüz tarih kısırlığı, o tarih huzuru var, biliyor musunuz. Bir oyuncunun, yılda bir kez büyük bir yolculuk yapması çok iyidir, doğaldır ki *Afrika*'ya gitmek gerekmez, *Karaibler*'e de, benim için *İspanya*, özellikle de *Mancha* beni yeniden kendime getiren yer. Ve ister inanın, ister inanmayın, dedi, boğa güreşine de bayılıyorum. *Bir Hemingway benzerliği*, dedi, *gerçekten de bir Hemingway benzerliği*. Ama ben Hemingway gibi bir romantik değilim, daha çok mantık insanıyım, dedi Burg oyuncusu, benim boğa güreşine bakışım romantik-Amerikanvari bir bakış değil, benimki daha çok bilimsel bir bakış açısı. Derinliği olan şey de romantik değildir zaten, dedi. Derinliği olan hiçbir şey romantik değildir. Evet, dedi birden, intihar zamanımızın moda bir hastalığı. *Ben* intihar edecek tip değilim. *Joana*, *İspanyol adı bu*, iki kez söyledi, *Joana*, *İspanyol adı bu*, sonra arkasına yaslandı ve Bay Auersberger'e son kantatının yayımlanıp yayımlanmadığını sordu, *Universal Yayınları sizin bütün bestelerinizi basıyor ya*, dedi Burg oyuncusu. Auersberger, *evet* dedi, *son kantatımı da bastı*. Kantatınız *Viyana*'da da söylenecek mi? diye sordu Burg oyuncusu ve Webern-halefi olan Auersberger *herhalde hayır*, diye cevapladı, çünkü bu *zor kantatı* *Viyana*'da birinci sınıf bir biçimde icra edilemezmiş. *Ne konser salonunda, ne de Müzik Derneği'nde*, dedi Webern-halefi Auersberger başını yukarı doğru kaldırarak. *Tüm Avusturya'da bunu çalacak flütçü yok*, dedi Auersberger. Ama *Londra*'da çok iyi çalınmış duyduğuma göre, dedi Burg oyuncusu. *Evet*, dedi Webern-halefi Auersberger, *yal-*

*nuz Londra'da mümkünmüş kantatını, Auersberger'in düşündüğü gibi ideal icra etmek, Bayan Auersberger de bunun üzerine ideal, dedi, ikisi de birçok kez ideal sözcüğünü tekrarladılar, birden herkes sanki ideal sözcüğünü söylemişti, yalnız Jeannie Billroth dışında. O orada oturuyor ve durmadan bana bakıyordu Burg oyuncusu konuşurken ve bütün bu süre içinde, bana karşı nefretten başka bir şey yoktu içinde. Ona otuz hattâ daha yirmi beş yıl önce Eluard'dan şiirler okuyup aynı zamanda kanepenin üzerinde onun topuklarını okşamış olmam, bugün akıl almaz bir şeydi, ona Molière'den sahneler oynamıştım yatak odasında, yatağına hemen hemen çıplak olarak uzandığımda, benden istediği o kısa Molière sahnelerini durmadan, herhalde Joyce ve Valéry okumalarımla onu sıktıktan sonra, bir de Ernstl denen kişinin ona Salzkammergut'tan yazmış olduğu mektupları okuduktan sonra; bu en içten ve onu düşündüren mektuplar dediği mektupları, yalnız benim okumamla dinlemek isterdi, diye düşündüm şimdi, o beni, hani derler ya, bakışlarıyla yerken. Benim ona saatlerce romanlarının birinden okumuş olmam ve bunun onu saatlerce en yüksek doyuma götüren şey olması, beniyse yorgun düşürmesi ve romanlarından birinin adını, yani *Gençliğin Vahşiliği*'ni benim bulmuş olmam ve bu romanın, ne yazık ki, bu ad altında daha sonra yayımlanmış olması, diye düşündüm. Jeannie ile saatlerce Prater'de dolaşmış olmam, hattâ bir seferinde, ona Pavese, Ungaretti ve Pirandello'dan söz ederek büyük dönmedolaba bile binmiş olmam, birçok kez onunla birlikte Kaگران'da, Kaisermühlen'de bulunmam, çünkü onunla birlikte hep Reichsbrücke'den geçip Kuzey Tuna sahiline gitmek beni çekiyordu, diye düşündüm. Salzburg'da yüksekokulu bitirdikten sonra Viyana'da tanıdığım ilk sanat insanının o olduğunu düşündüm. Viyana'da şiirlerimi okuduğum ilk kişinin o olduğunu, onun da benim evden alıştığım biçimde bu şiirleri hemen reddetmediğini, yani bana böylece, söylenebileceği üzere, her ne nedenle olursa olsun ilk yazın cesaretini vermiş olan kişi olduğunu, düşündüm şimdi. Jeannie Billroth'u bir zamanlar sevmiş olduğumu ve şimdi yirmi yıldan daha fazla bir süredir benim ondan, onun da benden nefret ettiğimizi. İnsanlar birbirleriyle karşılaşıyor ve bir dostluk kuruyorlar, bu dostluğa yıllarca da-*

yanmakla kalmayıp, onu parçalayınca kadar yoğunlaştırıyorlar ve sonra yıllarca durmadan birbirlerinden nefret ediyorlar, belki de yaşam boyunca, diye düşündüm. Ben de yıllarca Jeannie Billroth'a gittim, diye düşündüm, Burg oyuncusu şimdi birden öyküler anlatırken, tiyatro anekdotları yani, Viyana'da sevilen cinsten ve her Viyana sosyetesini, felç olma belirtileri verip çok yakında ölmek üzere olmaktan bu öyküler sayesinde hayata döner. Viyana sosyetelerinin çoğu birbirine akşamın birkaç saati içinde sırf onlara tiyatro hikâyeleri anlatıldığı için dayanır, tıpkı bu Gentz Sokağı'ndaki kendini *sanatsal akşam yemeği* olarak ilan etmiş olan sosyetenin de yaptığı gibi, diye düşündüm. Nihayet Auersbergerler'i ve hattâ Joana'yı da Jeannie Billroth kanalıyla tanıdım, diye düşündüm. Ve filozof yeğeni olarak tanınan Jeannie Billroth'u da büyükbabamla arkadaş olan ve o zamanlar, otuz yıl önce, büyük yoksulluk içindeyken, neredeyse açlıktan öleceğim sırada, açıkçası, Hietzinger Maxing Sokağı'nda ziyaret ettiğim filozof kanalıyla tanımuştum. O zamanlar Hietzinger Maxing Sokağı benim kurtuluşum olmuştu, dedim kendi kendime, *Johann Strauss evi* denilen yer, büyükbabamla arkadaş olan bu filozof, fagot ve korno çalan bir filarmonicinin erkek kardeşiydi ve orada oturuyordu. Viyana'ya beş parasız olarak geldikten sonra, neredeyse açlıktan ölecek ve gerçekten kendimi öldürecek durumdayken, son bir güçle Maxing Sokağı'na kadar gidebilmişim, büyükbabamdan bildiğim ve orada kurtuluş umduğum, mümkün olan en sonuncu varoluş kurtuluşunu umduğum yere, diye düşündüm şimdi gene ve Maxing Sokağı beni kurtarmıştı, önce bir yudum sütle, sonra bir akşam yemeğiyle ve sonunda, bana Kettenbrücke yanındaki bodrum katını boşalttıran ve buna karşılık üç gün ayakta kalmamı sağlayabilecek kadar para veren Viyana'nın sol kanat kadın yazarlarından birine yollayarak. Bu kadın yazar kanalıyla Jeannie Billroth'u tanıdım, diye düşündüm şimdi, erken ölen o şair kadın kanalıyla, o zamanlar onun birkaç şiirini okumuştum ve oldukça etkilenmiştim. Jeannie ile çok sık Kilb'e gittiğimi, düşündüm, onunla birlikte Joana'yı ziyaret etmek için, Joana ve Jeannie ile ve de Fritz'le Kilb'de, diğerleri yanında gene hep *Demir El'e* gittik, yemek yemek, içmek, kâğıt oynamak, *şamata* için, diye düşündüm. Yir-

minci yüzyılın neredeyse bütün büyük yazarlarıyla beni tanıştıran da Jeannie olmuştu, yani onları okumam için verdi bana, o zamanki Jeannie, diye düşündüm, şimdi benim karşımda oturan ve onun tarafından yutulmamak için günün birinde ondan ayrılmam yüzünden sessizce benden nefret eden Jeannie değil-di, diye düşündüm şimdi gene. Onunla olan ilişkimin doruk noktasında ondan ayrılmasaydım, mutlaka onun tarafından yutulur ve böylece yok edildim, diye düşünüyorum. Bu yüzden bir gün ona gitmeyiverdim, beni beklemişti, boşuna. Ernstl'i *Kimya Enstitüsü* denilen yerde çalışırken, ben yüzlerce öğleden sonrayı onunla geçirmiştim, kapalı perdeler ardında ona yirminci yüzyılın büyük yazarlarının büyük yapıtlarını okuyarak ya da yirminci yüzyılın büyük yazarlarının büyük yapıtlarını bana okurken onu dinleyerek, diye düşündüm şimdi. Sonra Ernstl'i eve geldiğinde ikisiyle birlikte *soğuk akşam öğünü* diye adlandırılan ya da birkaç kezdir ısıtılan ve bu yüzden de çok nefisleşen gulaşı yemiştik. Ve Ernstl yorgun düşüp yattığında, benim bir kere daha ona Joyce ya da Saint-John Perse ya da Virginia Woolf okumamı isterdi, ben tamamen yoruluncaya kadar, diye düşündüm şimdi. Ve Jeannie'den hep sabah ikiye doğru giderdim evime, kafamda dünya yazını dolu olarak, Tuna kanalındaki Radetzky Caddesi boyunca yürürdüm, Währing'e kadar. Bir insana yıllarca takılıyoruz, diye düşündüm, Jeannie'nin şimdi yüzüne bakarak, bu bizi büyüleyen insana tamamen bağımlıyız sonuçta ve yalnız deriyle tırnak gibi değil, denildiği gibi, ona bağlılığımız, aynı zamanda gerçekten ona teslim olmuşuz, onu terk edersek mahvoluruz, diye düşünürüz tıpkı benim o zaman düşündüğüm gibi ve gene de bir gün artık oraya gitmeyiveririz, hiçbir gerekçe belirtmeyiz, neden artık onu aramadığımıza ilişkin, bu insanı ve o andan başlayarak *ondan kaçartız*, onu küçük görmeye başlarız, hattâ ondan nefret ederiz, bir daha onunla buluşmayız. Sonra onunla karşılaşırız ve korkunç bir öfkeye kapılırız, diye düşündüm şimdi ve bu öfkeyi bastıramayız. Kilb'e cenazeye gelen bu insanların hemen hemen hiçbiri umrumda bile değildi, diye düşündüm şimdi, Auersberger çifti bile, ancak Jeannie ile karşılaşmam ilk andan başlayarak beni hiddetlendirdi. Herkesi düşünmüştüm, Kilb'e giderken, ama yalnızca Jeannie gel-

memişti aklıma ve doğal olarak da onunla *karşılaşmanun korkunç gerçeği*. İşte oradaydı ve hattâ Kilb Mezarlığı'nda elimi sıktı, hattâ benim için ufak bir gülümsemesi bile kalmıştı, diye dūřündüm Őimdi, ama hemen hemen *yıkıcı* bir gülümseme. Ancak benim de ona Kilb Mezarlığı'nda aynı yıkıcı gülümsemeyle bakmış olmam olasıydı. Açıık mezarın başında durup orada en yakın kız arkadaş rolünü oynadığında, nefret etmiştim ondan, diye dūřündüm Őimdi, mezara kimsenin yaklaşmadığı biçimde yaklaşmış, rafine bir el hareketiyle kilise zangocunun küreğiyle açıık çukura toprak atmıştı. O beni öldürmeden önce, diye dūřünmüřtüm o zamanlar, bundan neredeyse otuz yıl önce, ondan kurtulayım, bir daha evine gitmeyeyim ve hani derler ya, *toz olmuştum*. Bayağı olmamıştım, öyle görünmüş olsa da, ben kendimi savunma güdüsüyle böyle davranmıştım, hayatta kalamama korkusuyla, diye dūřündüm Őimdi ve hemen bir özür buldum kendime, kendimden başka kimseden bekleyemezdim, isteyemezdim de bu özrü. Bir insana doğru anda rastlıyor ve bu insandan bizim için önemli olan her Őeyi alıyoruz, diye dūřündüm ve onu gene doğru anda terk ediyoruz, diye dūřündüm. Jeannie Billroth ile tamamen doğru anda karşılaştığım ve onu doğru anda terk ettiğim gibi, diye dūřündüm. Tıpkı herkesi hep tamamen doğru anda terk ettiğim gibi, diye dūřündüm Őimdi. Jeannie gibi bir insanın ruh durumunu, duygusal ve ruhsal durumunu izliyor ve bir süre yalnız bu ruhsal ve duygusal durumu içimize sindiriyor ve bunu yeterince sindirdiğimize inandığımız zaman, yani doyduğumuzda, bu insanla olan ilişkimizi kesiyoruz, tıpkı benim Jeannie ile olan ilişkimi sonradan kolayca kesiverdiğim gibi. Böyle bir insanı yıllarca sağıyoruz ve birden hemen hemen sonuna kadar sağdığımız bu insanın *bizi sağdığını* söylüyoruz. Ve bu hainlikle sonra ömür boyu hesaplaşmamız gerekiyor, diye dūřündüm Őimdi. Ve Jeannie'den ayrılır ayrılmaz ben neredeyse *uçararak Auersbergerler'in koynuna düştüm* ve aslında Joana'nın; o zamanlar neredeyse her Őeyi borçlu olduğum Jeannie ile ilişkimi kesmiş, onu öylece terk etmiştim Auersbergerler ve Joana için, önce iki üç yıl benim için büyüleyici olan Auersbergerler için, sonra Joana için, çünkü gerçek řu ki Auersbergerler'i bıraktığım anda, yani onlardan kendimi uzaklaştırdığım anda,

kendimi, belirtmeliyim ki, tamamen Joana'ya kaptırdım, yani Gentz Sokağı ve Maria Zaal'dan önce manevi, sonra da maddi olarak vazgeçtiğimde, Sebastian Alanı'na kaptırdım, Jeannie'den ve Jeannie kanalıyla yirminci yüzyıl yazını tanıdıktan sonra, demeliyim ve bu bilgileri daha sonra Auersbergerler'de akıl almaz bir biçimde ilerletebildikten sonra, yani Jeannie ve Auersbergerler sayesinde yazma sanatı denen şey, en çok da yirminci yüzyılın yazma sanatı birdenbire benim için artık bir sırt olmaktan çıktığında, kendimi *görsel sanatlara* verdim, tüm ilgimi görsel sanatlar diye anılan sanata yönelttim ve *oyuncululuğa* ve doğal olarak da, Joana yalnız bu sanatta kendi öz ögesinde olduğundan, *hareket sanatına, dansa, koreografiye*, diye düşündüm şimdi. Geriye dönüp baktığımda doğrusu benim için *ideal bir gelişim* kaydettim, diye düşündüm şimdi Jeannie'nin karşısında oturarak ve ben bu gelişimi kaydettim, diye düşündüm, tamamen ideal olan bu gelişimi ben *seçmedim*, kendim bu ideal gelişimi, ki benim için şimdi düşündüğümde en ideal sanatsal gelişimdi, kaydettim. Bu düşünce hoşuma gitti, her şeyden önce de çok iyi bildiğim *sanatsal gelişim* kavramı yüzünden, diye düşünüyorum. Benim gelişimim daha ideal, daha doğru olamazdı, diye düşündüm şimdi, yani önce kadın yazar Jeannie Billroth, sonra Auersbergerler ve sonunda Joana'yı bulmak ve Jeannie ile aynı zamanda o *kimyacı Ernstl'ini*, Joana ile halı dokumacısı Fritz'ini tanımak; bundan daha mutlu bir yol izleyemezdim, ideal bir yol olarak, diye düşündüm şimdi. Buna rağmen şimdi karşımda oturarak benden nefret eden Jeannie'den nefret ediyordum. Doğru analiz edilmesi gereken bir nefretle, diye düşündüm, ama bunu analiz etmeye hiçbir isteğim yok, diye düşündüm, ama onu Jeannie herhalde çoktan analiz etmişti. Ve böyle bir insan sonunda değersiz duygusal bir düzyazı üretiyor, aynı biçimde değersiz duygusal şiirler yazıyor ve sonunda küçük burjuvalığın genel bok çukuruna tamamen düşüyor, diye düşündüm. Bir insanı beğeniyoruz, onu yıllarca beğeniyoruz, ondan birden nefret edinceye kadar ve her şeyden önce *neden* böyle olduğunu bilmiyoruz, diye düşündüm. Belki gerçekten sevmemiş olsak bile, bu kadar zaman beğendiğimiz ve doğrusu gözlerimizi ve kulaklarımızı her şeye, yani tüm dünyaya ve en çok da sanat dünyasına açmış bir

insanın, sonunda berbat bir sanat yapması, korkunç bir acemilik sergilemesi, hem de durmadan *en yüksek* ve de *en yüce savdan* söz ederken ve bizi de bu en yüksek ve en yüce yere yöneltmesi ve yıllarca o yer için eğitmesinden sonra onda berbat bir çekilmezlikten başka bir şey bulamıyoruz. Böyle bir insanın sonunda en değersiz ve en iticiyi üretmesini asla anlamıyoruz, diye düşündüm şimdi ve bizi bu biçimde gerçekten aldatmasını ve ihanet etmesini ve bize bu en yüce ideal denileni yalnızca oynamış olmasını affetmediğimizi. Jeannie kendi amatörlüğü ile seni aldattı ve ihanet etti, dedim kendi kendime, ona baktığımda, üzerindeki tüm tikslenme ve nefretle, Burg oyuncusunun tıpkı ötekiler gibi sandalyesinin arkasına dayanıp hâlâ kendisiyle övündüğü sırada, belki de, düşündüğüm üzere, bu sert ve donuk masa başı topluluğunu Bayan Auersberger'in dağıtıp, müzik odasına davet etmesini bekliyordu. Viyanalıların anekdotlarını anlatmalarını dinlemek kadar iğrenç bulduğum başka bir şey daha yoktur ve işte şimdi bu sapıklığa da dayanmak zorundayım, diye düşündüm. Birden bir katafalk salonu gibi hissettim Auersbergerler'in yemek odasını, belki de Bayan Auersberger'in bu arada elektriği tamamen kapatmış olması ve yalnız hakiki balmumlu ampir lambaların yemek masasını aydınlatması yüzünden. Yemek odasının tüm dekorundan artık yalnız bazı ayrıntılar gözüküyordu, artık, gerçekteki o sapıkça güzelliği gözükmüyordu, çok güzeldi, her zaman düşündüğüm gibi, ama artık geriye yalnız, gerçekten gerilimli biçimde Bayan Auersberger'in müzik odasının rahat koltuklarına geçme işaretini bekleyen tüm bu topluluğa uyan hüzünlü-teatral karanlık kalmıştı ve bu topluluk en çok Joana'nın ölümü yüzünden, aynı zamanda da geç saatte yaratılan hüzünlü hava yüzünden, diye düşündüm, hemen hemen yere yıkılmak üzereydi. Gerçekten de artık Burg oyuncusunun bile bir şey söyleyecek hali kalmamıştı. Kravatını gevşetti, gömleğinin en üst düğmesini açarak temiz hava diye bir şey mırıldandı, bunun üzerine Bayan Auersberger hemen ayağa fırladı bir pencere açmak için. Avlu tarafındaki pencereyi açtı, çünkü cadde tarafında olduğundan oradan daha temiz bir hava bekliyordu, müzik odasına geçti ve oradan gene yemek odasına döndü ve gene yemek masasına oturdu. Joana'dan her şeyi beklerdim,

ama kendisini öldürmesini asla, dedi Bayan Auersberger, yeniden yemek masasına oturduktan sonra. Burg oyuncusu Münih'e giden meslektaşına getirdi gene sözü, o *başından beri mutsuz bir insanmış*, dediğine göre, bu intiharcıların hepsi, dedi Burg oyuncusu, hepsi *başından beri mutsuz insanlardır çoğunlukla*, ama hep mutsuzdurlar, sonunda kendilerini öldürürler, gerçekte bunların hiçbirinde sürpriz değil kendilerini öldürmeleri, dedi. Kendisi, Joana'nın Burg oyuncularına yürümeyi öğretme düşüncesini ve bunun Devlet Tiyatroları yönetimince desteklenmesini, o zamanlar çılgın bir düşünce olarak algılamış. Devlet Tiyatroları yöneticileri hep böyle çılgın düşünceler bulurlar, dedi, Joana gibilerine yardım etmek isterler, dedi, ama bu arada yalnız çılgın bir düşünce üretirler. Burg oyuncuları yürümeyi bilir, aynı zamanda ayakta durmayı ve oturmayı ve yatmayı da bilirler, dedi, Viyanalı bir *eleştirmen bozuntusunun*, kendi deyimi bu, bu eleştirmen bozuntusu *Pressé*'de, Burg oyuncularının *yürümeyi ve konuşmayı* bilmediklerini ya da *hiç değilse aynı anda yürüyüp konuşamadıklarını* içeren bir yazı yazmış. Bir eleştirmen böyle bir saçmalık yazdığına, dedi Burg oyuncusu, Devlet Tiyatroları yönetimi hemen harekete geçip, Burg oyuncularına yürümeyi ve konuşmayı öğretecek birini işe alır, dedi, o zamanlar bir konuşma elemanı da almışlar işe, Burg oyuncuları konuşma öğrensin diye, saçma, böyle dedi Burg oyuncusu. Ama sevgili ölümüze yardım ettiyse bu, dedi Burg oyuncusu, o zaman bir anlam taşır. Burg oyuncusu bunu söylerken, aklıma Jeannie'nin Kilb'deki cenazeden sonra ne kadar alçakça davrandığı geldi; cenaze bittikten sonra, bakkal kadının yanına gitmiş ve onun eline Kilb'den Jeannie'ye ettiği telefonlar için bir yüz şilin sıkıştırmıştı, Jeannie'ye Joana'nın ölümünü haber vermek için ettiği telefonların parasını yani. Açık mezarın on adım bile ötesi değildi bakkal kadının eline Jeannie'nin yüz şilini sıkıştırdığı yer, diye düşündüm, bakkal kadını kıracak *biçimde* tatsızca yapmıştı bunu ve Jeannie'nin bu tatsız davranışı yüzünden de bakkal kadın kırıldı ona, çünkü bakkal kadın gibi birinin aklına, arkadaşının ölümünü ölünün başka bir arkadaşına bildirdiği bir telefon için para istemek asla gelmez. Ama bu tarz iğrençlikleri Jeannie her zaman yapmıştır, diye düşündüm, hiç değişmemiş.

Bu da yetmedi, ben cenazeden sonra bakkal kadınla bir kez daha *Demir El*'e gidip Joana hakkında konuşmak istediğimde, Jeannie orada ortaya çıktı ve *Demir El*'de bulunan cenazeye katılmış olan kişilerden şimdi *tek başına kalmış olan* ve Joana'nın cenazesi için gereken her şeyi *ödemek zorunda kalmış*, ama bir kuruşa sahip olmayan, ama Joana'nın cenazesi için gereken her şeyi yapmak zorunda kalan zavallı John için para dilenmek küstahlığını gösterdi, kendisi ilk kişi olarak ve *başlangıç olarak*, böyle söyledi, beş yüz şilin veriyormuş. Jeannie hep gönüllü hemşire rolü oynamıştır, diye düşündüm şimdi, bu yüzden de itti beni, çünkü hiçbir zaman gerçek gönüllü hemşirelik değildi onu yöneten, her zaman sosyal olmayı oynayan bir gösterinin iğrenç bir türüydü uyguladığı. Diğer herkesi haksız duruma düşürme isteği gibi bir huyu vardı, ömür boyu dengesiz ve kötü bir karakteri oldu ve bunun için her aracı geçerli gördü, Kilb'de Joana'nın cenazesinden sonra olduğu gibi. Boş bir sigara paketini eline alıp kendi beş yüz şilinini onun içine koyarak ve bununla bir cenaze konuğundan ötekine giderek, elâlemi zorlayarak, belki de gerçekten zavallı John için para toplamayı değil, yüzüne takındığı ifadeyle tokatı hak ederek küstahlık etmişti, denildiği gibi. Bir cenaze konuğundan ötekine gitti, sigara kutusunu uzatarak, kurbanları içine ne kadar para koymaya hazır ve sonuçta ne kadar koyuyor diye de iyice dikkat kesildi. Herkes Jeannie'nin bu çıkışını tatsız buldu ve gariptir ki Auersberger'in kendisi bunu dile getiren kişi oldu doğrudan doğruya, diye düşündüm şimdi, çünkü o sırada o Jeannie'ye birden, yüzüne karşı, *ne tatsız, ne tatsız, ne tatsız sen*, dedi. Gerçekten de Auersberger bu *ne tatsız* sözünü iki kere yineledi, yani üç kere söyledi ve sigara kutusuna bir binlik attı. Sonunda birkaç bin şilinlik bir meblağ oluştu, benim tarafımdan da yüz yirmi pfund kondur sigara kutusuna ve Jeannie, John, bakkal kadın ve benim oturduğumuz masaya yanaştı ve sigara kutusunu John'un önüne boşalttı ve bu sırada, sanki bu *onun* parasıymış gibi davrandı, yani *onun* eseri, onun *tatsız eseri*ydi bu gerçekten, diye düşündüm şimdi, ama onun parası asla değildi, onun tatsızlığı idi, ama onun parası değil, demiştim o zaman kendi kendime, ama dilimin ucuna kadar gelmiş olsa da en uygun sözcük olan *iğrenç* sözcüğünü onun yüzü-

ne karşı söylemekten kendimi alıkoymuştum. Viyana'nın Virginia Woolf'u, diye düşünmüştüm o sırada, kendini bir kez daha sosyal sahneye oturtmak için John'u kullandı ve bununla bu John'a yaşamının en büyük utançlarından birini yaşattı ki; John o sırada, tam olarak ansıdığım üzere, masanın altına girmeyi yeğleyecek duruma geldi *Demir El*'de, ama bunu yapması olanak dışıydı. Jeannie Billroth gibi, bir zamanlar hiç değilse yüksek bir sanat anlayışına sahip olmuş kişiler, gerçek yaşam söz konusu olduğunda, yani insanlarla olan gerçek ilişkide, tamamen duygusuz oluyorlar, diye düşündüm. Jeannie'nin yirmi yıl içinde belki de temelinde yetenekli biri, evet gerçekten değerli bir sanatçı olma durumundan, en iğrenç cinsten bir küçük burjuva, vicdansız bir sosyal ikiyüzlüye dönüşmesinde bir iş var, diye düşündüm şimdi. Ama bu sosyal ikiyüzlülük onda öteden beri vardı, diye düşündüm, yalnız bana ondaki bu kavramın tüm iğrençliği bundan otuz ve hattâ yirmi yıl önce bu derece bunaltıcı gelmiyordu bugünkü gibi, diye düşündüm, gerçekte o zamanlar onun zayıflıkları ve genel tatsızlıkları dikkatimi çekmemişti. Uzun süre bir insanın yalnız bir yanını görüyoruz, çünkü başka bir yanını görmek istemiyoruz kendimizi koruma içgüdüleriyle, diye düşündüm, sonunda bir insanın tüm yanlarını görüp bundan irkilinceye kadar, diye düşündüm. İki saatten fazla *Demir El*'deydim, sonra veda ettim, Jeannie Auersbergerler'le Viyana'ya hareket ettikten biraz sonra. O iddialı, üzerine *Jeannie'den* yazılı gümüş parıltılı bir fiyongun iliştilirdiği çam çelengi gene gördüm, kilise zangocu açık mezar üzerindeki çiçek yığınının tam da üzerine koymuştu onu, öyle ki herkes yalnız bu *Jeannie* adını görüyordu, Jeannie'nin kilise zangocuna çelengini en iyi ışık alan yere koyması için telkinde bulunduğunu sanmıyorum, gerçekten sanmıyorum bunu, ama *Jeannie'nin Jeannie'den*'li çelenginin kilise zangocu tarafından en iyi ışık alan yere konmuş olması gerçeğini, Jeannie'nin Kilb'de sahnelediği her şey için belirleyici bir olay olarak değerlendiriyordum. Zaten bir tek o, oranın yerlileriyle birlikte yüksek sesle dua etti, bunu da neredeyse dayanılmaz bulmuştum, Jeannie'nin Katolik olmadığını ve Hıristiyan dinine karşı, hiç değilse bana belli ettiği gibi, hep küçümser davrandığını göz önünde tuttuğum için. Kendini dindarmış gibi gösterdi,

törende en başta itici olan buydu, bu kadar iğrenç bir biçimde dindar gibi ondan başka kimse davranmamıştı, diye düşündüm. Zaten Kilb'de sanki *Joana'nın en iyi arkadaşı oymuş* gibi davrandı, oysa o, benim bildiğim, gerçekte ölümünden on yıl önce Joana'ya ihanet etmişti, Joana'yı yüzüstü bıraktı, tam da Sebastian Alanı'nın çelmece sanatçısı Fritz'i onu terk ettiği anda. Yani Sebastian Alanı deyim yerindeyse karardığında, artık davetler verilmediği, Sebastian Alanı'ndan artık bir şey elde edilemediği anda. Kendini en içten arkadaşımı gibi gösterdi, oysa on yıldan beri Joana'ya döneklilik etmişti. Şimdi ise bu sapık *Jeannie'den* fiyongunu çelengine taktırmış ve on yıllık sadakatsizliğini bununla silebileceğini sanıyordu, diye düşündüm, benden nefret ettiğini düşündüm, onun isteği dışında, gene de yazar olduğum için, nasıl bir yazar olursa olsun, sonuçta bir yazar, yani bir rakip olduğum için ve bir oyuncu ya da yönetmen ya da dramaturg olmadığım için, kendisinin istemiş olduğu üzere ve belki de yalnız bu nedenle beni günün birinde Joana'yla tanıştırmıştı, diye düşündüm; her koşulda benim yazar olmamı engellemek istedi, diye düşündüm, bense şimdi yazar olmuşum, o da bu yüzden benden nefret ediyordu. Onun gözünde ben bir sermaye cinayeti işlemiştim yazar olarak, evet, evet, evet, hep bunu tekrarlamak zorundayım, evet, durmadan engellemeye çalıştıysa da, diye düşündüm. Ve beni son yirmi yılda *Çağdaş Yazın'*nda ne biçim bir nefretle izledi, diye düşündüm, benim yayımladığım her şeyi *Çağdaş Yazın'*da yerle bir etti, hiç değilse yerle bir etmeyi hep denedi. Kepaze yazılarla, karalayıcı makalelerle *Çağdaş Yazın'*nda, kendisi benim çalışmalarımı yerle bir etmeye çalışmadığında, başkalarını, ona bağımlı olan ekmek parası arayıcısı yazıcıları bana karşı olmaya itmekten çekinmedi, diye düşündüm şimdi. Ama bu kızgınlığım gülünçtü ve böyle bir saçmalığa sinirlenerek, kendimi, kendime karşı gerçekten gülünç duruma düşürüyordum ve birkaç kez kendi kendime yalnız *benim* duyabileceğim biçimde, *kendini gülünçleştiriyorsun, kendini kendin karşısında gülünçleştiriyorsun, kendini kendin karşısında gülünçleştirdin*, dedim. *Ne kadar iğrenç bir insansın*, dedim kendime ve aynı anda içimde başka kimsenin duyamayacağı biçimde ve durmadan ve durmadan daha büyük bir öfkeyle. *Sen Jeannie'ye ihanet ettin, o*

sana değil, dedim kendime birkaç kez ve bu kendime söylediklerimi birkaç kez, tamamen yoruluncaya kadar yineledim. Saat artık iki buçuk olmuştı ve insanlar hâlâ yemek odasında oturuyorlardı. Ve Burg oyuncusu konuşuyor ve diğerlerinin hepsi dinliyordu ve gerçekten de bu *sanatsal akşam yemeği* boyunca aslında yalnız Burg oyuncusu konuşmuştu, çünkü diğerleri çok yorgundu konuşabilmek için ve yalnız Jeannie Billroth arada bir şey söylemişti, hep de uygunsuz bir şey kanımca, çaresiz, ama birkaç kez de haince, alçakça bir şey, tıpkı Bay ve Bayan Auersberger'in söyledikleri gibi, ama diğerlerinden, ki gene de *sanatsal akşam yemeğine* yedi ya da sekiz ya da on ya da on iki *diğeri* gelmişti, hiçbiri bir şey söylemedi bu sürede, ben uzun süre aslında kaç kişinin gelmiş olduğunu bile bilemedim ve hepsini tanıyıp tanımadığımı da, doğaldır ki tanıyordum hepsini, ama onlarla uğraşmadım, hepsi tüm bu süre içinde arka planda kalmıştı, diye düşündüm. İnsanların birçoğu bizi gerçekten ilgilendirmiyor, diye düşündüm durmadan, rastladıklarımızın hemen hepsi, ilgilendirmiyor bizi, bize verecek hiçbir şeyleri yok o kitlesel zavallılıkları ve kitlesel budalalıkları dışında ve bu yüzden bizi her zaman ve her yerde sıkırlar ve doğal olarak da onlara karşı en küçük bir sevgimiz olmaz. Tamamen kendiliğinden kendilerini bize karşı anlamsız ve ilgisiz yapmışlardır, diye düşündüm, binlercesi, on binlercesi, milyonlarcası, tarihe bakacak olursak. Burg oyuncusu gibi, anlamsız ve yalnız sinir bozucu bir şöhret, nasıl olabiliyor, diye düşündüm şimdi, birden Burg oyuncusunun esnediğini gördüğümde, ardından da Bayan Auersberger'in esnediğini gördüğümde, ardından da Bay Auersberger'in ve belki de birden herkes esnemişti, yalnız Jeannie ve benim dışımda, biz karşılıklı olarak birbirimizi gözlemliyorduk. Viyana'nın Virginia Woolf' u, sonuçta Ernstl'inin karısı, dolayısıyla bir kimyacı karısı olarak kalmıştı, artık altmış yaşı içinde, başkalarının yetmişinde, hattâ sekseninde yaşlandığı gibi yaşlanmıştı bile, diye düşündüm. *Gençliğin Vahşiliği* geldi aklıma ve bu *Gençliğin Vahşiliği*'nde, dünya edebiyatı olduğunu sanarak yazdığı saçmalık, oysa yalnız kendi küçük burjuva *kitsch*'iydi bu. Senden nefret ediyor, dedim kendi kendime ve sen de onu küçük görüyorsun, gerçek bu. O senden yalnız, sen onu o zamanlar, yani yirmi

yıldan uzun bir süre önce, hattâ yirmi beş yıl önce terk ettiğin ya da yazar olduğun için nefret etmiyor, ondan on yaş daha genç olduğun için nefret ediyor, böyle kadınlar kendilerinin on yaş daha yaşlı olmalarını affetmezler, diye düşündüm. Onu Ernstl'i ile ikinci mahalledeki evinde bırakıp, Joana'ya, on yaş daha yaşlı yazardan yalnızca altı yaş daha yaşlı hareket sanatçısına, Ernstl yerine Fritz'e sahip olana gitmen yüzünden. Gene de Jeannie'nin bugün de Ernstl'i var, oysa Joana ölümünden on yıl önce Fritz'ini kaçırdı, diye düşündüm. Şimdi benden yirmi beş ya da yirmi yıl öncesine göre çok daha büyük bir nefretle nefret ediyor, diye düşündüm. *Senden benzersiz bir biçimde nefret ediyor, dedim kendi kendime. Hayır, hayır, Auersbergerler sanatsal akşam yemeklerine* Jeannie'yi de çağırdıklarını söylemiş olsalardı, Gentz Sokağı'na gelmezdim, diye düşündüm. Davet edenlere benden başka hangi konukları çağırdıklarını sormayarak hep hata yapıyorum, diye düşündüm. Jeannie Billroth'u da çağırdık deselerdi, asla Gentz Sokağı'na gelmezdim, böylece Gentz Sokağı kapanına iki misli düşmüş oldum, diye düşündüm, hem de üç misli, hem de dört misli, bin misli, diye düşündüm. Bilmem gerekirdi, böyle bir *sanatsal akşam yemeğine* Gentz Sokağı'na, hem de Joana'nın cenazesinden sonra, doğal olarak Jeannie'nin de geleceğini, diye düşündüm ve doğal olarak da Ernstl'siz, onu hiçbir zaman sanatçıların yanına getirmezdi, diye düşündüm. Onun da sanatçılara ve onlarla ilgili hiçbir şeye ilgisi yoktu zaten; Jeannie'yi ilgilendiren şeylere karşı hiçbir zaman en ufak bir ilgi duymadı, o yalnız kimya ile ilgiliydi ve Jeannie'nin kendisiyle, başka hiçbir şeyle değil, gerçekten de yalnız kimya ile ve Jeannie ile paylaştığı yatakla. Ve düşündüm ki, özellikle bugünkü gibi bir günde, Jeannie'ye teslim olmamalıydım, çünkü şimdi benim üzerimde yalnız yıkıcı değil, aynı zamanda yok edici bir etki yapıyordu, bunu da hemen anladı ve beni artık rahat bırakmadı; artık ondan kaçma olanağım yoktu, hemen kalkıp gitmeliydim, ama bunun için bu gece çok zayıftım, öte yandan, Gentz Sokağı'ndaki bu geceye de dayanabilirim, diye düşünmüştüm, tıpkı yüzlerce böyle geceye dayandığım gibi, yani bu tip toplantı gecelerine, bunun gibi kelimenin tam anlamıyla dayanılmaz Gentz Sokağı gecelerine dayandığım gibi. Nihayet ben şimdiye

kadar her topluluğa dayandım, diye düşündüm. Burg oyuncusu müzik odasında bir koltuğa oturmuştu, doğal olarak o ilk önce bir koltuğa oturmuştu, ancak ondan sonra diğerleri müzik odasının çeşitli köşelerinde yerlerini almışlardı. Ah evet, diye düşündüm, gene sonuncu olarak yemek odasından müzik odasına geçerken, kendimi neredeyse yemek odasından müzik odasına sürüklerken, herhalde Bayan Auersberger şimdi bir iki arya söyleyecektir, ama bu arada saat üç olduğu için, şarkı sanatından belki feragat eder diye umdum, yani artık şarkı söylemez diye, oysa Auersberger daha önceden onun önüne *Purcell notalarını* koymuştu. Gerçekten de Bayan Auersberger şarkılarından kordu beni, kabul etmeliyim ki her zaman büyük çekiciliği olmuştur şarkılarının, gerçekten de Bayan Auersberger'in özellikle güzel bir sesi vardı, belki de benim kolaylıkla tüm zamanların en iyisi olarak adlandırabileceğim bir sesti bu, diye düşündüm sonuncu olarak müzik odasındaki bir koltuğa oturduğum anda; müzik odası da ampir stilde döşenmişti, aynı otuz yıl öncesinde olduğu gibiydi, denilebilir ki bugün artık satın alınamayacak kadar değerli eşyalarla doluydu, bir yığın miras parçasıyla, ya Bayan Auersberger'in babasının Steiermark'tan Viyana'ya getirttiği, Maria Zaal'daki mülkten, ya da Viyana'da en elverişli koşullarda edindiği, çünkü kendini birçok nedenden ötürü *eskici* olarak tanımlayan, ama aslında yalnız değerli eşyalar satan üçüncü mahalledeki bir antikacıyla dosttu bildiğim kadarıyla ve o, Bayan Auersberger'in babasıyla yıllarca değiş tokuş ilişkisi içindeydi; Auersberger eskici denen adamın hastalıklarıyla ilgilenir, o da buna karşılık yaşlı Auersberger'e mümkün olan tüm Josefin ve ampir tarzı mobilyaları, aynı zamanda da en güzel Biedermeier parçaları bulurdu, yaşlı Auersberger bir kuruş bile ödemek zorunda kalmazdı bunlar için. O zamanlar, otuz yıl önce, diye düşündüm, ben bu müzik odasını severdim, benim için her zaman gördüğüm en güzel Josefin tarzı odadır. Ama dediğim gibi, daha sonra birden düşündüğüm gibi, *fazla* güzeldir, *fazla* kusursuz döşenmiştir ve bu yüzden de dayanılmazdır. Şimdi burada çevreme bakarken, yalnız iticilik duyuyorum artık, belki de bu arada, yani aradan geçen onlarca yıl içinde bu tarz, *antik* döşenmiş denen odalara artık aynı büyük değeri ver-

mediğimden, zaten eski mobilya parçalarına duyduğum o eski büyük hayranlığım da azaldığından, hattâ onlara karşı neredeyse soğumaya ve nefrete dönüştüğünden olsa gerek. İnsanlar eski eşyaları düşüyorlar çevrelere, onları hiç ilgilendirmeyen yüz yıllar öncesinin mobilyasıyla donatıyorlar ve sırf bu yüzden bile sahtekârlar, diye düşündüm. Aslında kendi çağlarına karşı o kadar zayıflar ki, çoktan geçmiş, çoktan bitmiş, çoktan ölmüş bir zamanın mobilyası ile çevreliyorlar kendilerini, suyun üzerinde kalabilmek için, denilebileceği üzere, diye düşündüm, yani insanların sertliğine ve kabalığına dayanamadıkları *kendi* çağlarının değil de, geçmiş zamanların mobilyaları ile evlerini döşemeleri tamamen berbat bir zayıflık halinin göstergesi, diye düşündüm. Kendilerini her tür karşı çıkışın olanaksız olduğu ortadan kalkmışlığın yumuşaklığı ile çevreliyorlar. Her zaman iyi bir zevkleri olduğu söylenen Auersbergerler, aslında hiçbir zaman iyi bir zevke sahip değildiler, yalnız iyi bir zevkin izini sürüyorlardı, çünkü kendilerinin hiçbir şeyi yoktu, hep iz sürdüler, ayrıca kendi yaşamları yoktu, aslında kendi varoluşları da; yalnız izi sürülen bir varoluşları vardı. Auersbergerler'de iğrenç olan bu, diye düşündüm. Sosyetelerinin merkezi aslında her zaman kendileri olmadılar, yalnız eski mobilyaları ve diğer kıymetli eşyaları oldu, evlerinde kendilerini değil, hep mobilyalarını, öteki sanat objelerini ve paralarını konuşturdular, diye düşündüm, tıpkı bu akşam ve bu gece de kendilerinin değil dekorlarının ve paralarının konuştuğu gibi, diye düşündüm. Bu düşünce onların tüm zavallılığını ortaya koydu benim için. Onlar, Auersbergerler, her zaman insanların kendilerine hayranlık duyduğuna inanırlardı, oysa insanlar onlara değil, aslında mobilyalarına ve diğer sanat objelerine ve bunları evlerinde rafine bir biçimde düzenleyişlerine hayranlık duymak için geliyorlardı. Onlar, insanlar, *onlara* hayranlık duyuyor sanıyorlardı, oysa insanlar yalnız onların cilalanmış kutularına ve kontr-büfelerine ve masalarına ve sandalyelerine ve küçük koltuklarına ve duvarlardaki sayısız yağlıboya tablolarına ve paralarına hayranlık duyuyordu, diye düşündüm. Tıpkı zenginliklerine ve bu zenginlikle mümkün olan hemen hemen utanmaz yaşam ritimlerine insanların hayranlık duyduğunu, bütün insanları hayranlık içinde onlara çe-

ken şeyin bu olduğunu düşünmenin hiç de yanlış bir şey olmadığı düşünüyordum. Yalnız giysiler yapmaz insanı, mobilya ve yüzlerce yıllık kıymetli eşyalar da yapar, diye düşünüyordum. Ama burada egemen olan karanlıkta müzik odasının kıymetli eşyalarından birini bile görmek mümkün değil, diye düşünüyordum ve onları görmek de istememiştim doğrusu, çünkü şimdi kesinlikle tiksiniyordum onlardan. Bu akşam ve bu gece, bana gene öyle geldiği gibi, sapık Gentz Sokağı dairesinden öğrendim. Bu her yanda insanın gözünü oyan mükemmeliyet itici olmaktan başka bir şey değil, diye düşünüyordum, tıpkı *her şeyin yerli yerinde olduğu* diye anılan tüm evler gibi, hiçbir şeyin ama hiçbir şeyin düzensiz olmadığı ve olmasına izin verilmeyeceği evlerin iğrençliği gibi. Bu evler midemizi bulandırır ve onlarda kendimizi asla rahat hissetmeyiz, diye düşünüyordum, eğer otuz yıl önceki gibi olsak, bu eve ilk geldiğim zamanki gibi, hemen hemen bilinçsiz, belki iyi hissederi kendimizi. Tam da oyuncu ile Bay Auersberger'in arasına oturmuşum müzik odasında. Burg oyuncusu şimdi emekli piyade generali gibi görünüyordu ve ben dolu midesinin bile gevzeleğinden etkilendiğini düşünüyordum, çünkü Burg oyuncusu birden sessizleşmişti, tüm yapmacıklığı birden yalnız askeri bir görünüm aldı, diye düşünüyordum, Burg oyuncusu bacaklarını uzattığında. Böylesine düzgün pantolon ütüsü yalnız subay pantolonlarında, general pantolonlarında, mareşal pantolonlarında vardır, diye düşünüyordum. Bayan Auersberger beyaz şarap dolu bir sürahiyle birinden ötekine gidiyordu, ama tüm topluluk doğrusu o kadar yorgun düşmüştü ki, artık ne şaraba ne de başka bir içkiye ilgi gösteriyordu, yalnız Bay Auersberger hâlâ içiyordu, hiç durmadan denilebilir. Herhalde alkolik tedavi merkezi denilen Kalksburg'a girişi yakın gene, diye düşünüyordum, ona yandan bakarak, çökmüş şakaklarının altında etli, sulu yanakları sarkıyordu; bu görünüm bu kadar itici olmasaydı, onu doğrudan doğruya komik bulabilirdim, ama bulamadım, çünkü aslında Auersberger'in durumuna en derin biçimde üzülüyordum. Ona yandan bakarken, bu insanı bir zamanlar az ya da çok sevdiğini, diye düşünüyordum, bu insana, denilebilir ki, bir zamanlar tamamen hayrandın. Bu insan şimdi, şişmiş ve su toplamış olarak yanımda oturuyor ve artık yalnız arada bir peltekleşen diliyle

kendi üzerine dikkat çekme olanağına sahip. Gene o komik örgü çorapları giymiş, diye düşündüm, nihayet yalnız zevksiz olan dövülmüş kumaştan yapılmış köylü ceketini, onda başkasında durduğundan daha komik duran renkli işlemeli doğal kettenden dik yakalı gömleği de. Bayan Auersberger mutlaka kocasının sapık-ruh hastası durumu yüzünden acı çekiyordur, bu durumu değiştiremiyordu, Bay Auersberger'i bir saat önce topluluktan çekip yatağa götürmek istedi, ama beceremedi, kocasını, hep o içki tutkusu yüzünden çocuklaşmış olan Auersberger'i koltuktan ve böylece müzik odasından çıkarıp yatağa götürmek için yaptığı bir ikinci deney, şimdi boşa gitti; Auersberger onu elindeki dolu şarap bardağıyla itti ve bu itiş onu gözünden yaraladı, ayrıca bütün şarabı yere döktü ve ona, bütün akşam boyunca dediği gibi *kaz kafalı*, dedi. Tıpkı otuz yıl önceki gibi. Bu Auersberger sahneleri benim için tanıdıktı, bunu biliyordum; bu geceki kuşkusuz daha zararsızdı. Çoğunlukla böyle akşamlar, Auersberger'in duvarlarından birine şarap bardağını atmasıyla, üstelik de bu duvarların birinde o zarif ve satın alınamayacak kadar pahalı bir ampir koltuğu kırmasıyla sonuçlanırdı, bunlar her an eski kentteki tamircilerden birine giderdi ki bu tamircilere Auersbergerler bu ve diğer yıkıcı öfkeleriyle durmadan iş çıkartırlardı. Bazen Auersberger bir şey söyleyecek durumda olurdu, hattâ bütün cümleler kurmayı bile becerirdi, örneğin *insanlığın kökü kazanmalı* gibisinden bir cümle, bununla birkaç kez müzik odasındaki topluluğun ilgisini üzerine çekti, durmadan tekrarlıyordu, müzikçi olarak da, çok doğru-matematiksel bir ritimle söylüyordu bunu. Ya da *toplum yok edilmeli* cümlesini ya da *biz hepimiz birbirimizi öldürmeliyiz* cümlesini. Ben bu sözleri o kadar iyi biliyordum ki, onları özgün bulmuyordum, ama bu akşam bana artık üzücü bile gelmediler, belki bu sözleri ondan daha önce duymamış olanlara özgün gelmiştir, örneğin Burg oyuncusuna, o bu akşamdan önce bu Auersbergerce sözleri duymamıştı, ona hüznün verdiklerini saptadım. *Ama sevgili Auersberger, neyiniz var sizin?* dedi birden Burg oyuncusu, *neden böyle sinirleniyorsunuz? Dünya, güzel bir dünya ve insanlar da iyi insanlar. Neden böyle sinirlenip her şeyi yerin dibine batırıyorsunuz, hem de aslında her şey yolundayken ve her türlü çekicilikleri varken?* dedi

Burg oyuncusu ve sonra da: *Neden böyle bilincinizi kaybedinceye kadar içiyorsunuz?* dedi ve başını salladı ve sonra purosundan bir nefes daha aldı. Jeannie Billroth da müzik odasında karşımda oturuyordu, hiçbir şey söylemiyordu, bundan otuz, hattâ yirmi beş yıl önce benden daha çok âşık olduğu Auersberger ile Burg oyuncusu arasında geçen sahneyi gözlemliyordu, daha yemek odasında o hep *zihinsel sohbet* diye adlandırdığı sohbeti yapmak istemiş, ama gerçekleştirememişti, çünkü Burg oyuncusu gerçekten onun sorularının hiçbirine değinmemiş, onunla hiçbir konuşmaya girmemiş, ona *zihinsel sohbet* yapabilmek için en ufak bir şans bile tanımamıştı, Burg oyuncusu hakiki fogoşla ilgilenmeyi yeğledi ve kendini doğrudan doğruya kendi şakalarına ve öykülerine verdi. Jeannie *zihinsel sohbet* diye adlandırdığı sohbeti yapmak isterdi hep, her fırsatta, insanlarla olan ilişkisinde bu tarz bir *zihinsel sohbetin* kendisi için önemli olduğunu vurgulardı, kendisinin yalnızca bu bir ve tek nedenle topluluklara katıldığını söylerdi, ama kendisinin bu *zihinsel sohbet* diye adlandırdığı şey hakkında hiçbir zaman tastamam, çoğu zaman da yaklaşık bir fikri yoktu. Bu gibi bir *zihinsel sohbet* için tam bir Burg oyuncusu olmalı, diye düşünmüştü, ancak düş kırıklığına uğramıştı, Burg oyuncusu bu akşam her şeyi istemişti, ama *zihinsel sohbeti* asla, evet gündelik düşünsel denen şeyler üzerine bile konuşmak istememişti, kendi konusu diye adlandırılabilircek şeylere bile girmemişti. Jeannie Burg oyuncusunun, denilebilir ki, birikimini kışkırtmaya çalıştı hep, çünkü Burg oyuncusunun hiçbir birikiminin olmadığını, hiçbir birikiminin olamayacağını bilmiyordu, diye düşündüm, çünkü Burg oyuncusu temelinde ve sonuçta yalnızca Burg Tiyatrosu'nda görevli ve orada rol yapan budalalardan biriydi, bunlar zihinsel kısıtlılıkla ve gerçekten hepsindeki o sınırsız beyinsizlikle Burg Tiyatrosu'nda yıllar geçirirler ve yaşlanırlar. *Bu* Burg oyuncusunun yüzünde de bir şey yok azıcık olsun zihinsel diye adlandırabileceğimiz, dedim kendi kendime, Jeannie bunu görmüyordu. Hele bir oyuncuyu tiyatro üzerine, oyunculuk üzerine, yani yaşamlarının içeriği üzerine konuşmaya davet etmek, oldukça duygusuz bir davranıştı, çünkü kimse sevmez bunu ve temelinde hiç kimse kabul etmek istemez, yani varlığını ve geçimini sağladığı,

mesleği ya da denildiği gibi anlaşılmış olduğu iş hakkında tavır alınmasına dayanamaz. Kendisi yazarlık üzerine konuşmayı hep reddetmiştir, ben de, doğaldır ki, bir yazar olarak kendi yazarlığım üzerine konuşmak zorunda kalmak kadar nefret ettiğim bir şey daha yoktur ve yazarlık ve kendi yazarlığım üzerine konuşma yapmayı hep reddetmişimdir, bu yüzden birçok insanı durmadan altüst etmişimdir, ama bu insanların hepsi bu altüst edilmeyi hak etmişlerdir o duygusuzlukları içinde, diye düşündüm, gerçekten de yazarlık üzerine konuşmanın iğrençlikten başka bir şey olmadığına inanıyorum, diye düşündüm, ama benim en çok iğrendiğim şey de kendi yazarlığım üzerine konuşmaktır ve Jeannie Burg oyuncusu ile Burg oyunculuğu üzerine konuşabileceğini sandı, diye düşündüm. Jeannie'nin yanında Auersbergerler kadar uzun zamandır tanıdığım ve hep Auersbergerler'le onlarda, Gentz Sokağı'nda, asla Maria Zaal'da değil ve hep şişman hayat arkadaşı ile birlikte gördüğüm lise öğretmeni Anna Schreker oturuyordu, diye düşündüm ve o zamanlarda, otuz yıl önce de o itici, fısıltılı aksanı vardı. Lise öğretmeni Anna Schreker'in Avusturya'nın Gertrude Stein'ı olduğu söylenir ve ileri sürülürdü hep, ya da Avusturya'nın Marianne Moore'u olduğu, oysa o hep Avusturyalı Schreker olmuştu, büyüklük budalası Viyanalı bir yöresel yazar ve ben şimdi, lise öğretmeni Schreker'in de ellili yıllarda yazmaya başladığını ve hemen hemen Jeannie Billroth'la aynı yolu izlediğini, yani genç bir yetenekten iğrenç devlet sanatçılığına, yazan taklitçi genç kızdan, yazan taklitçi nineye dönüştüğünü düşündüm, dâhilik yolundan değil, vasatlık yolundan gittiğini; şimdi düşündüğüm gibi, tıpkı Jeannie'nin Virginia Woolf manyaklığı ile Virginia Woolf pozları takınması gibi, Schreker'in de Marianne Moore ve Gertrude Stein manyaklığı ile Marianne Moore ve Gertrude Stein pozunu takındığını gördüm. İkisi de, Jeannie ve Schreker ve onun hayat arkadaşı, yazınsal çıkış noktalarından ve çıkış amaçlarından ve çıkış tutkularından çok kısa süre sonra ve ne yazık ki temelinden ayrıldılar, yazın diye adlandırdıkları o iğrenç devlet güdümlü sanata yöneldiler ve üçü de, aynı iğrençlikle alçaldılar ve bir yığın kent kurumlarına ve bakanlıklara ve diğer kamusal kültür makamları denilen yerlere geldiler ve altmışlı yılların ba-

şında, birden, diye düşünüyorum, aslında doğuştan taşıdıkları karakter zayıflığı yüzünden bir gecede öldüler benim için ve diyebiliriz ki bir gecede, kendilerinin, başkası söz konusu olduğunda hep büyük bir küçümsemeye söz ettikleri o alçak ve iğrenç duruma düştüler. Schreker ve Jeannie, birdenbire gözüme ilişen devlet mekanizmasına yanaşmalarıyla, diye düşünüyorum, yalnız kendilerine değil, tüm yazma ihanet ettiler, o zaman öyle düşünmüştüm ve şimdi de öyle düşünüyorum ve bu yüzden onları bağışlamıyorum ve hiçbir zaman bağışlamayacağım ve ikisinden hangisinin daha büyük bir alçaklıkla ihanet ettiği de açıklık kazanmadı. Ellili yıllarda ikisinin de durmadan bana, en büyük ve en mide bulandırıcı *pislik* diye sözünü ettikleri pisliğin içine Jeannie Billroth ve Anna Schreker birdenbire, daha altmışlı yılların başında, o iğrenç çıkarıcı tavırlarıyla, kendi istekleriyle *sızdılar*. İkisinin de bana ellili yıllarda, yani ben henüz yirmimdeyken, her zaman, ki bugün de gerçekten öyle, hiçbir şeyden habersiz halkımız için en büyük felaket olarak gösterdikleri devlete, diyebilirim ki, daha altmışlı yılların başında insafsızca boyun eğdiler, ona kendilerini haince verdiler, diye düşünüyorum. Schreker de, Billroth da, diye düşünüyorum, diyebilirim ki, daha altmışlı yılların başında bu iğrenç ve komik devlete her şeyleriyle satıldılar ve ben de bu yüzden özellikle Jeannie ile o andan sonra hiçbir ilişkim kalsın istemedim. Schreker benim için yalnızca kenarda kalmış diyebileceğim birisiydi, ama bana hep düşünce ve karakter açısından Jeannie'nin kız kardeşi gibi gelmiştir. Jeannie'nin hep Virginia Woolf manyaklığı vardı ve bir çeşit Viyana Virginia Woolf'u hastalığı çekerken, Schreker'in de hep Marianne Moore ve Gertrude Stein manyaklığı vardı ve Marianne Moore ve Gertrude Stein hastalığı çekerdi. İkisi de, Jeannie Billroth ve Anna Schreker, altmışlı yılların başında bu yazınsal manyaklığını ve hastalıklarını, ki o zamanlar, ellili yıllarda tümüyle *gerçek* bir delilik ve tümüyle *gerçek* bir hastalık olmuştu, birdenbire poza, yazınsal amaçlı poza, yazınsal çok amaçlı poza çevirdiler cömert politikacılara hizmet vererek ve hemen hemen insafsızca, bir gecede içlerindeki edebiyatı öldürdüler tamamen aşâğılık, devlet arpalıkçı bir varoluş için. Çünkü onları iki rafine devlet arpalıkçısı olarak ad-

landirmek zorundayım, son yıllarda, bunca yıl hakaret ettikleri devletten ve onun sapık cömertliğinden çıkarıcı bir biçimde yararlanmak için hiçbir olanağı kaçırmadılar ve bu on beş yılda, burada söylendiği gibi, *kaz gelecek yerden tavuk esirgemediler* ve her bir köşede bucakta görüldüler ve hiçbir resmî devlet ya da kent töreninde koltuklarını boş bırakmadılar; bu ülkede büyük acemilikle ve en utanmaz biçimde kabalıkla kültür icra eden politikacıların devlet parası dolu çuvallarıyla ortaya çıktıkları ve halen buldukları her yerde onlar vardır, onlar oturuyordur. Böylece Jeannie Billroth ve Anna Schreker, gençliğimin bu iki yazın ve sanat ve bütünüyle kültür hanımefendisi, ki onlara hemen hemen onyıllar boyunca, dendiği gibi *her şeyimi* vermiştim, bu süre içinde yalnızca nefret ettiğim kişiler haline geldiler, diye düşündüm. Ama Jeannie doğal olarak Anna Schreker'den daha fazla, çünkü Schreker ile hiçbir zaman Jeannie ile olduğu gibi içten bir ilişkim (ve de çatışmam!) olmamıştı. Böylece daha altmışlı yılların başında, benim tarafından hemen hemen göklere çıkartılan ellili yılların başının iki büyük kadın şairinin, o yalancı düşünce eksikliklerini yazan iki küçük burjuvadan başka bir şey olmadıkları ortaya çıktı; şimdi artık ikisi de benim için Avusturya yazınının Viyanalı iki tuhaf dişi yaratığından başka bir şey olmayan kişiler olarak karşımda oturuyorlardı, iğrenç bir biçimde yan yana, o şişirilmiş edebiyat ukalalıklarıyla. Viyana'nın Marianne Moore ve Gertrude Stein ve Virginia Woolf'ları işte oturuyorlar burada, diye düşündüm ve küçük, uyduruk, bencil devlet arpalıkçılarından başka bir şey değiller, yazına ve sanata tamamen ihanet ettiler birkaç komik ödül ve garanti altına alınmış bir emekli maaşı için, devlete ve onun kültür memurları güruhuna karıştılar ve bu arada o taklitçi *kitsch*'lerini aynı acemilikle huy edindiler, tıpkı ödenek veren bakanlıkların merdivenlerini tırmanmayı huy edindikleri gibi. Schreker o *Sanat Senatosu* denen yere nasıl öfkelenir ve köpürürdü, buna rağmen bir yıl önce aynı *Sanat Senatosu'nun Avusturya Devleti Büyük Yazın Ödülü'nü* alarak mutlu oldu. Schreker ve Billroth gibi insanların, yıllarca ve yıllarca iğrençliği ve zararlılığı yüzünden küfür ettikleri o *Sanat Senatosu* denen yerin eski başkanı ve şimdiki onur başkanı olan kişinin, sırf Sanat Senatosu denilen yerin bu

başkan ve onursal başkanından o sözümona Avusturya Devleti Büyük Yazın Ödülü'nü almak istedikleri için, boynuna sarılma- larını görmek zorunda kalmak iğrenç bir şey, kendilerini birden tümüyle insafsız bir biçimde, bu ödülü ve bu ödülle verilen pa- rayı, deyim yerindeyse, akıtan bu adamla ve onun çevresindeki- lerle bir tutmaları. Sanat Senatosu'nun bu başkanı, onyıllar bo- yunca ikisi için yalnızca iğrenç bir kişi olmuştu, şimdi ise Schre- ker onu Kültür Bakanlığı'nın kabul salonunda kucaklıyor, elinde çekle, bir de tatsız bir teşekkür konuşması yapıyor. Avusturya Sanat Senatosu'nun bu eski başkanı ve şimdiki onursal başkanı bugün doksan yaşında ve bu ülkede kimin en yüksek ödülle ödüllendirileceği hâlâ yalnız ona bağlı; bu ahmak, bayağı, koyu Katolik sanat düşmanına, uzun yıllardan beri bu ülkenin en bü- yük kültürel çevre kirleticisine, diye düşünüyorum ve Schreker onu, sonunda ödülünü ele geçirdiğinde, bir de yanağından öptü, bunu düşündükçe midem bulanıyor. Billroth'un ve ardından da Schreker'in hayat arkadaşının Kültür Bakanlığı'nın tören salonu denilen yerde yürüyüp bu iğrenç adamın elinden *Avusturya Devleti Büyük Yazın Ödülü*'nü almaları uzun sürmeyecek ve hiç- bir şey onu yanaklarından öpmelerini ve tatsız bir teşekkür ko- nuşması yapmalarını engellemeyecek. Ama yalnız Schreker (ve onun hayat arkadaşı) ve Billroth değil, yıllardan beri hiç durma- dan en aşağılık biçimde devlet parası ve devlet onurlandırmaları denen şeyi idare eden insanlarla kendilerini bayağılaştıranlar bu ülkede, hemen hemen tüm Avusturyalı sanatçılar o *yaşlarını aldılar* denilen yaşa gelir gelmez bu yolu seçiyorlar, yirmi beş ya da otuz yaşlarına kadar en büyük kararlılıkla ve en yüksek sesle sözümona çok düşük durumdaki sanatçı ahlakını gerektiğinden fazla yükselten ve her yerde savunan kişiler, devlet parası ve ödülü ve emeklilik maaşı veren kişilerle kardeş oluyorlar. Bütün Avusturyalı sanatçılar sonunda devlet ve onun alçak politik emelleri tarafından satın alınıyor ve kendilerini bu insafsız, adi ve alçak devlete satıyorlar, büyük bir bölümü de hemen işin ba- şında satıyor. Onların sanatçılıkları devletle işbirliği yapmaktan başka bir şey değil, gerçek bu. Schreker ve onun hayat arkadaşı ve Billroth, adı geçen Avusturya sanat dünyasının yalnız üç ör- neği. Avusturya'da sanatçılık çoğunluk için ne türlü olursa ol-

sun devlete boyun eğmek ve ona kendini yaşam boyu besletmek anlamına geliyor. Avusturya sanatçılığı devlet çıkarıcılığının hain ve yalancı bir yolu, burslar ve ödüllerle yapılmış, madalya ve onur nişanları ile süslenmiş olan bu yol, Merkez Mezarlığı'ndaki bir onur mezarında son buluyor. Schreker gibi basit bir düşünce üretmekten âciz ve onyıllardan beri yalnız saçmalık yazmış biri, entelektüel kadın yazar sayılıyor, tıpkı ondan daha budala olan Billroth'un sayıldığı gibi, diye düşünüyorum, diye düşündüm; bu gerçek yalnız bugünkü *rezil Avusturya düşünce yaşamını* belirlemekle kalmıyor, aynı zamanda genel düşünsel yaşamı tanımlıyor. Ama Avusturya'daki bu felaket durum, biz İngiltere'den geldiğimiz ve ona kuşbakışı baktığımız için, daha da beter görünüyor. İğrenç olan burada hep daha iğrençti, tatsız olan hep daha tatsızdı, komik olan hep daha komikti. Ama her şey başka türlü olsaydı, diye düşünüyorum, ne ve nerede olurduk? Schreker ve onun hayat arkadaşı ve Jeannie, yirmi yıldır gençliğe boyun eğmeme, devrim ve ilericilik rolü keserken, aslında bu yirmi yıl içinde para dağıtan bakanlıkların arka merdivenlerinde bir aşağıya bir yukarıya koşuşmak dışında hiçbir şeye daha çok enerji harcamadılar, ikisi de her zaman aynı düşüncededeydi; gençliği kandırma ve rezil bakanlıklara baskı yapma sanatları yüzünden bana zaten hep iğrenç görünmüşlerdi. Şimdi Anna Schreker Jeannie Billroth'un yanında oturuyor, diye düşündüm ve ikisine gerçekten düşünsel yıkıntının *karakteristik kız kardeşleri* olarak baktım. Schreker de, Billroth da ve Schreker'in hayat arkadaşı da, bugün bir çeşit taklitçi, sözümona entelektüel görevlik edebiyatını temsil ediyorlar, her zaman nefret etmişimdir bundan, fanatik-modasal, her zaman parıldayan, kendi yazınbilimciliklerinin çelimsizliği içinde çakılıp kalmış okutmanlarca beğenilen ve Minoriten Alanı'ndaki Kültür Bakanlığı'nın bunak memurlarınca gayretle desteklenen bir edebiyatı. Bu akşam, bu *sanatsal akşam yemeğine* Schreker her zamanki gibi tamamen siyahlar içinde gelmiş, diye düşündüm. Şimdi tamamen geride, tek kollu ressam Rehmden'in yanında oturuyordu, *Viyana İkinci Gerçeküstücülük Okulu* denen şeyin üyesi ve doğal olarak da Schiller Alanı'ndaki Resim Akademisi'nin profesörü ve kürsü sahibi, *ince çizgili doğa gravürçüsü*. Bir zamanlar tüm ciddiyetim-

le *seslerin Novalis'i* diye tanımladığım Auersberger, bunu şimdi tiksintiyle kendi kendime düşünüyorum, artık çoktan *ciddiye alınmaz* duruma düşmüş ve zaman zaman anlaşılmaz şeyler mırıldanıyordu, herhalde müzik odasındaki topluluğun dikkatini son bir kez üzerine çekmek için birdenbire altçene takma dişlerini ağzından çıkardı ve Burg oyuncusunun suratına doğru bir zafer yadigârı gibi tuttu, yaşamın kısa, insanın takatsiz, ölümün de artık uzak olmadığını belirterek, Auersberger takma dişlerini gene ağzının içine yerleştirirken Burg oyuncusunu birkaç kez *tatsız* sözcüğünü tekrarlamak zorunda bıraktı, Bayan Auersberger'i ise doğal olarak bir kez daha koltuğundan fırlattı, kocasını müzik odasından yatak odasına götürme niyetiyle, ama Bayan Auersberger bunu gene beceremedi; Auersberger şimdi karısını öldürmekle tehdit ediyordu, onu itti, kadın Burg oyuncusuna doğru yalpaladı, ama o onu tuttu ve kollarına aldı. *Ah, ne tatsız!* diye Auersberger'in kendisi de birkaç kez bağırmişti ve sonra da kalın kumaşlı çiftçi ceketinin içinde uyuyakaldı. Bu *sanatsal akşam yemeğine* Steiermark aksanıyla konuşan iki genç adam da gelmişti, herhalde Auersberger'in akrabaları idiler, vatanın doğal çocukları denilebilir, Steiermark'ın bu *iri kıyım hödikleri* Auersbergerler tarafından bu *sanatsal akşam yemeğine* kelimenin tam anlamıyla çekilmişlerdi, onların bu *sanatsal akşam yemeğini cilalamak* için, dendiği gibi, diye düşündüm ve ben onları gözlemlediğim sürece onlar birbirleri dışında kimse ile konuşmadılar, tıpkı benim kendimle, eğer konuşulacaksa, yalnız kendi kendimle konuştuğum gibi, aslında bu *sanatsal akşam yemeğine* gelmiş, ama bu *sanatsal akşam yemeği* süresince hiçbir şeye katılmamış olduğum gibi, diye düşündüm şimdi; yani bu *sanatsal akşam yemeğinde* aynen iki Steiermarklı mühendis adayı oğlanın davrandığı gibi davranmıştım, ama onlar hiç değilse ara sıra koltuklarından kalkmış, sonra gene oturmuşlardı hangi nedenle olursa olsun, oysa ben önce antredeki berjer koltukta, sonra yemek odasında, gerçekten bu süre içinde tek kelime etmeden oturdum, bir tek şey hariç, o da bir kere Burg oyuncusuna, kırk elli yıl sonra Burg Tiyatrosu'nda hâlâ klasik roller oynamanın, hani derler ya, artık gırtlığına kadar gelip gelmeyeceğini sormuştum, Goethe *ya da* Shakespeare ve Grillparzer, yani *yılda iki kez*

Goethe ya da Shakespeare ve her üç yılda bir kez Grillparzer ve yalnız her beş altı yılda bir *Yaban Ördeği*'ndeki Ekdal gibi bir rol ya da şimdi Burg Tiyatrosu'na uyarlanan budala İngiliz toplumsal güldürüsündeki gibi, Burg oyuncusundan cevap alamamıştım, bir de Auersberger'e son derece gereksiz olarak bir kez daha, tüm yaşamını mahvettiğini, bir zengin kadın ve iyi yaşam uğruna dehalığını lekelediğini ve bununla kendisini mahvettiğini ve alkolizmi yaşamının içeriği durumuna soktuğunu, bir mutsuzluğu, yani bir gençlik mutsuzluğunu ikinci bir mutsuzlukla örttüğünü, yaşlılık mutsuzluğu ile, gençliğin umarsızlığını yaşlılığın alkolizmiyle, müzikal dehasını sonuçta sosyete iğrençliğiyle, zihin özgürlüğünü zenginliğin zindanı ile değiştirdiğini söylemem dışında, ayrıca ona birçok kez kalın kumaşlı çiftçi gömleğini iğrenç bulduğumu, tıpkı köylü keten gömleği gibi ve onun her şeyini iğrenç bulduğumu söyledim. Aslında Gentz Sokağı'ndaki bu *sanatsal akşam yemeğine* gelmişim, ama tüm zaman boyunca o iki Steiermarklı doğa oğlanı gibi hiçbir şeye katılmamıştım, Gentz Sokağı'ndaki bu *sanatsal akşam yemeğini* izlemişim hoş, ama ona asla katılmamıştım, diye düşünüyorum. Arka tarafta birkaç kişi daha oturuyordu, onları şimdi müzik odasının ışığından daha iyi aydınlatılmış olan yemek odasında bile tanıyamamıştım; yalnız çınlayan kahkahalarıyla dikkati çekmiş olan iki genç yazar da bana hiçbir şey vermemişti. Bu kahkaha, Burg oyuncusu henüz Gentz Sokağı'na gelmeden önce, hep sinirime dokunmuştu, doğrusu tamamen boş, aynı zamanda da budala bir kahkahaydı, tıpkı şimdilerde, genç insanlarla birlikte olduğumuzda sık sık duyduğumuz cinsten: boş, budala ve ahmakça. Bu iki genç yazarın da söyleyecek pek bir şeyleri yoktu, diye düşündüm şimdi, başından beri içtiler, önlerine konan her şeyi yediler ve sanırım Auersberger tarafından davet edildikleri halde bu *sanatsal akşam yemeğine*, yani *sanatsal entelektüel gençlik olarak masada*, tıpkı Steiermarklı doğa oğlanlarının teknikçi olarak tamamen katılmadan kaldıkları gibi kaldılar. Genç yazarların söyleyecek neleri olabilir ki zaten, diye düşündüm, onlar her şeyi bildiklerini sanırlar ve buna rağmen her şeyi komik bulabilirler, *neden* komik bulduklarını ortaya koyamadan. Bunu çok sonra anırlar, diye düşündüm; önce her şeyi komik bulurlar neden

bulduklarını bilmeden, ancak sonradan neden böyle bulduklarını öğrenirler, ama ondan sonra da bunu söylemek için hiçbir nedenleri kalmadığından söylemezler. Bu bizim sapık ve budala ve tehlikeli seksenli yıllarımızın gençliğinin tamamen belirleyici, aptal ve boş ve ahmak kahkahasıydı, bu ikisinin attığı kahkaha, diye düşündüm. Gülüyor ve her şeyi komik buluyorlar, üstelik de henüz bir tek kitap bile yayımlamış değiller, diye düşündüm, senin otuz yıl önce yaptığın gibi. Yalnız kahkahaları var, başka da bir şeyleri yok ve bu kahkaha ile yetiniyorlar. Yalnız bu kahkahaları var ve tüm yaşam felaketi henüz önlerinde duruyor, diye düşündüm. Yalnız bu kahkahaları var, ama bunun için bir nedenleri yok. Ve ben kendimin de, tıpkı bu iki genç yazar gibi, genç bir yazar olarak bu *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırılan toplantılarda bulunduğumu ve yalnızca güldüğümü ve her şeyi gülünç bulduğumu ansıdım. Ve gülüşüm için hiçbir neden göstermediğimi. Bu toplantılarda hiçbir şeye katılmadığımı, yalnız içip yemek yediğimi ve güldüğümü. Bu ikisi benim için ilgi çekicilikten o kadar uzaktılar ki, tıpkı benim bir zamanlar ilgi çekici olmadığım gibi, onlarla hiçbir ilişkiye girmedim, tıpkı benimle de bir zamanlar kimsenin ilişki kurmadığı gibi, dedim kendi kendime. Bizim şu seksenli yılların gençliği ile konuştuğumuz zaman, gerçekten bizi ilgilendiren hiçbir şey öğrenemiyoruz, biz konuşuyor, konuşuyor ve konuşuyoruz ve onlar anlamıyor bizim konuştuğumuz şeyleri ve onlar konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor ve biz konuştuklarından hiçbir şey anlamıyoruz, anlamak da istemiyoruz, dedim kendi kendime. Genç insanlarla konuşmak hiçbir yere götürmüyor, diye düşündüm, bunun karşıtını savunan bir ikiyüzlüdür, çünkü genç insanlar kendilerinden daha yaşlı olanlara ve yaşlılara hiçbir şey söylemezler, gerçek bu; yalnız ilgisiz şeyler genç insanların yaşlılara söyledikleri, tamamen, diye düşündüm ve bunun böyle olmadığını savunmak en büyük ikiyüzlülük. Yaşlıların gençlerle konuşması gerektiğini, çünkü gençlerin yaşlılara söyleyecek çok şeyi olduğunu söylemek hep modernlik sayıldı, ama olay tam tersi: gençlerin yaşlılara söyleyecekleri hiçbir şeyi yok. Doğaldır ki, yaşlıların gençlere söyleyecek şeyi var ama, gençler yaşlıların onlara söylediklerini anlamıyorlar, çünkü bunu hiç anlayamazlar, bu

yüzden de anlamak istemezler. Auersberger çevresine hep genç yazarlar alır ve yatağına da aldı, ben onun Maria Zaal'a davet ettiği ilk kişilerden biriyim, diye düşündüm şimdi. Onun kapana düşen ilk kişilerden biri, dedim kendi kendime. Ona soytarılık eden ilk kişilerdenim, dedim kendi kendime. Kendi kendime *evlilik macunlayıcısı* sözcüğünü birkaç kez tekrarladım iki genç yazarı ve *iki kat evlilik macunlayıcısı* iki mühendis adayını gözlemlerken. Auersberger'in yanına ve yatağına çektikleri yalnız genç adamlar olmakla kalmaz, diye düşündüm, hep *yalnuz genç yazarlar* olurdu, asla genç bir ressam, asla genç bir heykeltıraş olmazdı, Auersberger'in Maria Zaal'a ve yatağına davet ettikleri, hep genç bir yazar olurdu. Onu Maria Zaal'a ve yatağına davet ederdi, yemek için, diye düşündüm şimdi, onun Maria Zaal'a aldığı bileti öderdi, nereden gelirse gelsin, onu istasyonda karşılardı ve hazırlanmış olan odasına götürür ve onu daha ilk günden yemeye çalışırdı. Bu düşünce yıllarca, evet onyıllarca acı verecek derecede iğrenç gelmişti bana, ama şimdi öyle gelmiyordu. *Yazar yutucusu şehvetli Auersberger*, diye düşündüm şimdi ve bulduğum bu sözcüklere, bu kadar yorgun olmamış olsaydım hemen gülerdim. *Bay Auersberger ve genç yazarlar*, diye düşündüm, bu kısa ya da uzun olabilecek bir yazımın konusu olabilirdi, *kendisini temize çıkarmış*, dendiği gibi. Ekdal'ı mutlaka ellinci kez oynarım, dedi Burg oyuncusu birden; koltuğunda iyice arkasına yaslanmış ve gözlerini yummuştu. Bir de daha iyi bir Gregers olsaydı karşımda. Gregers'i kendim oynamalıydım ama bunu düşünmek saçma, Ekdal'ı oynarken aynı zamanda da Gregers'i oynamak! Bu saçma! Saçma bu! dedi Burg oyuncusu. Bu arada Bayan Auersberger *Bolero*'yu koymuştu pikaba, Joana'nın en sevdiği müzik parçasını. Bayan Auersberger *Bolero* ile yeniden Joana'yı anmak istemişti ve bu niyetle *Bolero*'yu koymuştu, dedim kendi kendime. Gerçekten de *Bolero*'nun ilk ritimleri duyulduğunda, gene Joana'yı, en çok da onun cenaze törenini düşündüm. Önce Bayan Auersberger'in tam şu sırada *Bolero*'yu koymasının tatsızlık olduğunu düşündüm, ama herhalde öyle değildi, her ne kadar abartılmış olsa da, gene de iyi niyetli düşündüğüne, bunu hemen hemen iğrenç olan *sanatsal akşam yemeği* denen akşam öğününün sonunda Joana'yı anımsatmaya dönüş-

türmek istediğini düşündüm. Bayan Auersberger *Bolero*'yu koymadan önce, ben kalkıp gitmek istediysen de, şimdi severek kalmış, umursamazlığın çok güzel bir durumunda, Kilb'deki cenazenin görüntülerini sırayla gözümün önünden geçirmiş, *Demir El*'de geçirilen zamanı, bakkal kadının yüzünü, John'un yüzünü, Kilb'i, o güzel, rahatlatıcı Aşağı Avusturya kasabasını bir kez daha düşünmüştüm. Gentz Sokağı'ndaki bu korkunç akşam ve bu korkunç gece boyuca süren *öfkem* birden bir *rahatlamada* çözülmüştü. Ben, şahsen *Bolero*'yu hep severek dinlemiştirim, Joana da o hareket stüdyosu denilen yerinde yetenekli öğrencileriyle çalıştığı zaman çalmıştı hep onu, aslında *Bolero* onun bütün hareket sanatını ve hareket öğretisini yönlendiren müzikti, diye düşündüm, gözlerim kapalı *Bolero*'yu dinlerken. İnsanın kendini arada bir duygusallığa bırakması ne kadar güzel, diye düşündüm, şimdi hareket sanatçısı, mutlu olmak için her olanağa sahip olan, ama sonuçta mutsuz bir kişiden başka bir şey olmayan Joana'yı görmek için en ufak bir zorluk çekmedim. Onun sesini duydum, onun sözlerinden, gülüşünden, onun *tüm güzellikleri algılayışından* sevinç duydum, çünkü Joana'da bu yetenek benim yaşamımda ikinci bir kişide görmediğim kadar vardı, yaşam boyu süren hain, yıkıcı ve mahvedici çirkinlikler yanında, çok az insanın sahip olduğu bir yetenek. Ama bu yetenek de ona yararlı olmadı hiç, diye düşündüm. Viyana'ya gidip kendini Viyana'ya boğdurdu, Viyana'dan kendini asmak için evine kaçtı, diye düşündüm ve o yokken evini kontrol eden komşusu kadının onu sabah saat altıdan biraz önce Joana'nın kendi elleriyle bağlayıp düğümlediği ipte asılı gördüğü durumu; bakkal kadın *Demir El*'de kendini tutamamış ve komşu kadının önce Joana'nın ayaklarının evin önündeki eşiğin üzerinde *sallandığını* gördüğünü, sonra daha da yaklaştığında, bacaklarını, sonra ipe asılı tüm o ağır, yılların içkiciliği ile tamamen şişmiş gövdesini gördüğünü, komşu kadının ön kapıyı açması ile bedenini hareket ettiğini, *garip*, aynı zamanda *korkunç* göründüğünü anlattığını söylemişti. Bağırarak değil, hayır, *çok sakın*, kendi dediğine göre, Joana'nın en iyi arkadaşı olan bakkal kadına gitmiş, ona bulduğu şeyi anlatmış. Henüz gün doğmamış. Saat yedide bakkal kadın bana Viyana'ya telefon etti, ilk önce bana değil, ama intihar edenin

bulunuşundan sonraki bir saat içinde. *Bolero*, Joana'nın olabileceği tüm varoluş duraklarını yavaş yavaş ortaya çıkartıyordu, durmadan onu Sebastian Alanı'nda, Kilb'de, çok sık konuk olduğu Maria Zaal'da görüyordum sırasıyla. Çok severek giyiyordu o kendi yarattığı giysileri, diye düşündüm, eski Mısır bilezikleri, İran küpeleri, eski Afrika, eski Asya kültürlerine nasıl da güçlü ve kadınca bir bağı vardı, bu konudaki her türlü kitabı ve yazıyı okumuştum; kendini de hep Hint ipekli kumaşlara sarardı, boynundaki kolyeler Afgan, Çin, Türk kolyeleriydi. Hiç kimse onun kadar düşleri üzerine konuşmaz, onun gibi düşleri araştırmayı denemez, onların *izini bulmak* istemezdi, ben onunla onun bu düşlerinin araştırmasını yapardım geceler boyunca; başkalarının düşleri onu hep ilgilendirirdi ve deyim yerindeyse onları çözmeye çalışırdı, düş araştırmalarını ikinci sanatı haline getirmişti, diye düşündüm. Kendisinin *düşte gezer biri olduğunu* sık sık söylerdi, varoluşu *düşte gezer bir varlık*miş. Çevresine her şeyden önce hep genç insanları topladı, diye düşündüm, kendisinin tanımladığı gibi, *en çok düşte gezer çok genç insanları, kültür ve eğitim tarafından henüz bozulmamış ve yıkılmamış insanları*. Doğal olarak da masallarla hoş bir ilişkisi vardı ve kendisi en severek masal okurdu, *başkalarına da* okurdu, her olanakta dinleyici önünde. Düşler ve masallar onun yaşamının gerçek içeriğiydi, diye düşündüm şimdi. Bu yüzden öldürdü kendini, diye düşündüm, çünkü yalnızca düşleri ve masalları kendi yaşam içeriği yapmış biri, bu dünyada hayatta kalamaz, kalmasına izin verilmez, diye düşündüm. Kendisi bir masal kahramanıydı, diye düşündüm ve yaşadığı sürece kendisi de bir masal figürü olduğuna inanıyordu, masalına *Joana* adını veren Elfriede Slukal, diye düşündüm. *Bolero* hep onun müzik parçasıydı, demeliyim ki, varoluşunun merkeziydi. Zaman zaman bir duygusallığın bize hükmetmesinden ürkmemeliyiz, diye düşündüm ve kendimi *Bolero*'nun etkisine soktum, kendimi ve Joana için beslediğim duyguları bu *Bolero*'ya tamamen bıraktım, ta Jeannie Billroth' un benim yanımda ama kendisinin karşısında oturan Burg oyuncusuna bir soru yönelttiği ana kadar; *Ring'deki binaya yeni bir Burg Tiyatrosu müdürünün gelişi* hakkında ne düşünüyormuş, çok yakında yeni ve insanların şimdi inandıkları gibi, taze bir rüzgâr esecekmış

Burg Tiyatrosu'na doğru ve Burg Tiyatrosu'ndan bütün korkunçlukları, çürümüşlükleri, çoktan ölmüşlüğü, yani yılların içinde iğrenç ve itici ve tamamen çirkinleşmiş olan her şeyi Burg Tiyatrosu'ndan süpürecekmiş. Burg Tiyatrosu'na *en iyi tiyatro adamlarından biri* gelecekmiş, *bir Alman dâhi, bir Alman tiyatro dâhisi üst düzeyde, evet en üst düzeyde*, Jeannie'nin belirttiğine göre, *birinci sınıf bir tiyatro delisi*, onun dediği ya da alıntı yaptığı gibi, çünkü yalnız alıntı yapıyor, kendi düşüncesi olan bir şeyi söylemiyordu, Almanya'dan gelecek yeni adamla ilgili olarak, bu yeni adam hakkında yalnız gazetelerde okumuş, duymuş olduklarını alıntılıyor; onu tanımadığını, bu yüzden de onun hakkında emin olamayacağını, onun kendisi için, dediğine göre, beyaz bir sayfa olduğunu söylüyordu; *bir tiyatro ustası* diye yazmış gazeteler, *Burg Tiyatrosu'nun yüz yıldan bu yana görmediği gerçek bir tiyatro insanı* Burg Tiyatrosu'na geliyormuş, gazetelerin yazdıklarıymış bu alıntı yaptığı şeyler. Billroth birdenbire yönelttiği bu soru ile kısa bir süre uyuklamış olan Burg oyuncusunu ürküttü. *Evet, tiyatronuza gelen bu yeni adam hakkında ne düşünüyorsunuz?* diye Jeannie Billroth öyle bir eşelemeye başladı ki, sanki Burg oyuncusunun birdenbire, bütün akşam boyunca pusuya yatmış olan kötülüğü için bir kurban olabileceğini fark etmiş ve bu kurbanı nasıl yeneceğini, nasıl hizaya getireceğini biliyor gibiydi. Burg oyuncusuna birçok kez söylediği *bu yeni adam hakkında mutlaka bir düşünceniz vardır* sözleri, Burg oyuncusunu gerçekten çileden çıkarttı. Burg oyuncusu doğruldu, bacaklarını çekti, başını yukarıya kaldırdı ve *iyi, güzel*, dedi, yeni bir adam geliyormuş tiyatroya, ama bu onu hiç ilgilendirmiyormuş, artık onu ilgilendirmesi de gerekmezmiş. Kendisi çok sayıda Burg Tiyatrosu yönetmeninin göreve başlayıp sonra bu görevi gene kaybedişini görmüş, bu adam da onu ilgilendirmiyormuş. Onlar gelirler ve giderler, kollar açılıp kucaklanırlar, küfür ve hakaretle tiyatrodan kovulurlar, bu hep böyle olmuş, bu yeni adam da ayrıcalıklı olmayacak, dedi. Evet, yeni adam, dedi, bir dâhi olabilir, sizin dediğiniz gibi, bunun üzerine Jeannie hemen karşılık verip, *kendisinin* böyle bir şey demediğini, yeni adamın dâhi olduğunu *gazetelerin yazdığını*, ama *kendisinin* bunu söylemediğini, *gazetelerin* bunu yazmış olduğunu, gazetelerin her gün Almanya'dan

gelecek bu dâhi hakkında yazdıklarını, kendisinin bunu söylemediğini, söyledi, Burg oyuncusu da, bunu ister gazeteler yazsın, ister siz söyleyin hayatım, bana göre hava hoş, tiyatroya gelen yeni adam nasılsa nasıl, dedi; hiçbir zaman bunlar fark etmezmiş onun için, kendisi *on ya da on bir Burg Tiyatrosu yönetmeni atlatmış*, böyle dedi Burg oyuncusu, *bunların hepsi kayboldu*, bu insanların adlarını bile kimse hatırlamıyor bugün, tiyatrodan haberi olmayan bir bakan görevlendiriyor onları, yalnız kendi siyasal içgüdüsüne uyarak, *bir yıl çalışıyor bunlar, sonra da azdiliyorlar*, birden öfkelenmiş olan Burg oyuncusu böyle anlatıyordu düşüncelerini. Bakan, kendisi için en yararlı kişi olduğuna inandığı herhangi birini getiriyor, doğal olarak *her zaman yalnız siyasal nedenlerle, hiçbir zaman sanatsal nedenlerle değil*, Burg oyuncusuna göre ve bu yeni adam anlaşmasını imzalar imzalamaz, hemen ona düşman olunuyor ve bir an önce defolması için her şey yapılıyor. Basın iki üç rejiyi övüyor, dedi Burg oyuncusu, sonra henüz o anlaşmayı imzalamadan önceki bir yıl boyunca göklere çıkarttıkları yeni adamı lanetlemeye ve yok etmeye, *adamın oturduğu dalı kesmeye* başlıyorlar. Ve yeni adam uzun süre, daha anlaşmayı imzalamadan önce dalının budanmakta olduğunun farkına varmıyor, dedi Burg oyuncusu. Yeni adam istediği kadar uğraşsın, anlaşmasını imzaladığı, yani Burg Tiyatrosu yönetmeni olduğu andan itibaren, *ölü bir adamdır*. Gazeteler önce, o anlaşmayı imzalamadan ve işine başlamadan önce, onun bir deha olduğunu yazarlar, o anlaşmasını imzaladıktan ve işine başladıktan sonra ise, onun bir budala olduğunu yazarlar. Ne oynarsa oynasın, zamanla değeri azalır, iki üç yıl sonra bu adam artık tamamen değersizdir, ne kadar uğraşırsa uğraşsın, dedi Burg oyuncusu; klasikleri sahneye koysa bu budalalık olur, çağdaş denilen oyunları sahneye koysa bu budalalık olur, yerli yazarların oyunlarını sahneye koysa bu yanlış olur ve değersizdir, yabancı yazarların oyunlarını sahneye koysa bu yanlış ve değersizdir, Viyana'ya Burg Tiyatrosu'na gelmeden önce *Shakespeare'i müthiş ve şimdikiye kadarki en iyi Shakespeare'i*, eleştirmenlerin *şimdikiye kadar gördüklerinin en iyisini sahnelemiş* olsa da, Burg Tiyatrosu'nun yönetmeni *olur olmaz*, Shakespeare'inin bir felaket olduğunu duyar. Burg Tiyatrosu yöneticisi atayıcıları amaçlarına

ulaşır ulaşmaz ve Burg Tiyatrosu'nun yeni yönetmeni anlaşmasını imzalar imzalamaz, dedi Burg oyuncusu, hemen Burg Tiyatrosu yöneticisi yok edicilerine dönüşürler. Ah, biliyor musunuz, dedi Burg oyuncusu Jeannie Billroth'a, insan iyi bir oyuncu ise, bu tiyatrodaki yönetmenin kim olduğu umurunda bile olmaz. Yeni bir yönetmenin çekiciliği çok kısa sürer. Birkaç kez Kärntner Caddesi'nde görülsün, Sacher ya da Imperial'da birkaç kez yemek yesin ve o arada gözlemlensin, işi biter. Her zaman en sevilenler Burg oyuncularını olmuştur, hayatım, dedi Burg oyuncusu, ama hiçbir zaman Burg Tiyatrosu yönetmenleri olmamıştır. Bana soracak olursanız, şimdiki yönetmenimizin halefinin kim olacağı umurunda bile değil, dedi Burg oyuncusu; herkes birden büyük bir ilgiyle dinlemeye başladı, Burg oyuncusunun artık yalnız purosunu içerek değil, aynı zamanda gene beyaz şarap içerek söylediklerini. Burg oyuncularını bu kentte sürekli kalır, dedi, Grinzing ve Hietzing'de ve Sievering'de ve orman kenarındaki Neustift'te ev alırlar ve bu zevksiz villalarında zevksiz bir yaşam sürerler zevksiz yaşlılıklarına kadar, ama Burg Tiyatrosu yöneticilerinin, bu güzel kente yerleşmek için en küçük bir şansları yoktur. Bir Burg Tiyatrosu yönetmeni bu kentte bir ev almaya kalksın hele, daha oraya taşınmadan gene kaçırılır ve kovulur. Burg Tiyatrosu yönetmenleri öyküsü skandaldan da ötedir, dedi Burg oyuncusu, belki de en acıklı Viyana öyküsüdür, dedi Burg oyuncusu. Bu Viyana kelimenin tam anlamıyla bir *sanat değirmenidir*, gerçekten dünyanın en büyük sanat değirmenidir, orada yıllar boyu sanatlar ve sanatçılar öğütülür ve ufalanır, hangi sanat, hangi sanatçı olursa olsun, Viyana sanat değirmeni her durumda sonuna kadar öğütür. *Her şey* bu Viyana sanat değirmeni tarafından ufalanır, *her şey*, dedi Burg oyuncusu, *çaresiz*. Ve bu insanların hepsinin tamamen kendi istekleriyle kendilerini unufak eden bu sanat değirmenine atlamaları ilginç. Burg Tiyatrosu yönetmenleri de gene tamamen kendi istekleriyle bu Viyana sanat değirmenine atlıyorlar. Belki de ömürleri boyunca, en büyük tutkuyla bu sanat değirmenine atlayabilmek için uğraşıyorlar, içinde tamamen öğütüldükleri bu sanat değirmenine atlamak için kendilerini parçalıyorlar. *Tamamen öğütülürler, tamamen öğütülürler, tamamen öğütülürler!* diye

bağırды Burg oyuncusu. Sonra da, beni eski ya da yeni bir Burg Tiyatrosu yönetmeninin heyecanları ve skandalları hiçbir zaman ilgilendirmede, dedi. Görüyorsunuz ya, hayatım, dedi Jeannie Billroth'a, hangi yönetmenle olursa olsun ben bu Ekdal'ı oynardım, inanın bana. Ayrıca, dedi Burg oyuncusu, sanki konuyu böylece kapatmak istiyordu, ben emekliye ayrılıyorum, yeni yönetmen görevine başlamadan önce. O görevine başladığında ben artık orada olmayacağım, dedi Burg oyuncusu ve epeydir uyuklamakta olan ve Billroth'un sorusu üzerine Burg oyuncusunun cevap verdiğini duymamış olan Auersberger'e döndü ve Auersberger'e, biliyor musunuz, ben emekliye ayrıldığında, konser salonunda yılda iki üç kez Rilke okuyacağım ya da kadim Goethe'yi, bu bana yeter, dedi. Aslında günümüz tiyatrosu da beni artık hiç ilgilendirmiyor. Şimdi emekli olmuş olmayı çok isterdim, çünkü bugün tiyatroyla ilgili her şey artık yalnız çekilmez oldu. Eskiden tiyatro yapmak bir zevkti, gerçekten bir yaşam göreviydi, dedi Burg oyuncusu, bugün artık bana hiçbir şey vermiyor. Hâlâ Ekdal'ı oynuyor olmam ve bu Ekdal'la bu kadar başarı kazanmam en çok beni şaşırtıyor, dedi. Gerçekte tiyatro artık ilgimi çekmiyor, dedi Burg oyuncusu. Görüyorsunuz ya, dedi Jeannie'ye, ben tiyatrodaki bu kadar uzun, mutlu yıllar geçirebildim ve bu mutlu tiyatro zamanımın bir tek gününden bile pişman değilim, yani Burg Tiyatrosu'nda geçirdiğim bu mutlu süremin bir tek saatinden bile gerçekten pişman değilim. Ama bugün artık benim için hiçbir şey yok, çoktan beri yok, dedi Burg oyuncusu, bunun üzerine Jeannie, bu yüzden tiyatronun Burg oyuncusuna çoktan beri bir şey vermediği kanısında olduğunu, çünkü onun, Burg oyuncusunun, hiçbir zaman kendisini Burg Tiyatrosu'ndan ayıramadığını söyledi, *Grinzing'de ev aldığınız için*, dedi Jeannie, *bu yüzden tiyatro artık uzun zamandır sizin için bir anlam taşımıyor*, dedi Jeannie Burg oyuncusuna, *her gün Sacher'e yemeğe gittiğiniz için, her gün Mozart'ta kahve içtiğiniz için*. Burg Tiyatrosu'ndan ayrılmış, hattâ Viyana'dan uzaklaşmış olsaydınız, tiyatronun uzun zamandır size hiçbir şey vermediğini söylemeyecektiniz, dedi Jeannie. Herhalde Grinzing'de ev almış olmanız gerçeği size tiyatro hevesini kaybettirdi, tiyatro oyunculuğu hevesini yani, diye içneledi Jeannie. Olabilir, diye

karşılık verdi Burg oyuncusu, haklısınız hayatım, ama belki de haklı değilsiniz. Tiyatro genel olarak bozuldu, dedi Burg oyuncusu, Viyana'da olsun ya da olmasın, artık iyi bir tiyatro bulamıyorsunuz, artık hayranlık uyandırmıyor. Herkesin bütün bu süre içinde uyuduğunu sandığı Auersberger, buna inanmadığını söyledi, ona göre tiyatro her zamanki gibi canlıymış, yalnız Viyana'da bozulmuşmuş ve çoktan beri yalnız ölüme mahkûm olmakla kalmamışmış, aynı zamanda, *gerçekten öldü, gerçekten öldü, gerçekten öldü*, diye bağırdı Auersberger ve bu *gerçekten öldü*'yü birkaç kez dili peltekleşerek yineledi. Bu peltekleşme çok gülünç olduğu için iki genç yazarı güldürdü. Onlar, bütün bu süreçte sanki yoklarmış gibi davranmalarına rağmen, Auersberger *gerçekten öldü*, diye bağırdığında, yüksek sesle güldüler. *Aman Tanrım!* diye bağırdı Burg oyuncusu birden, *ne demek oluyor bu tiyatro dâhisi! Bir yönetmen ve bir deha, düpedüz bir saçmalık bu!* diye bağırdı. Biliyor musunuz, dedi Jeannie Billroth'a, gazeteler rezil bir dil kullanıyorlar ve orada yazılı olanların hepsi rezaletten başka bir şey değil. Hangi gazeteyi açarsanız açın, rezaletle karşılaşıyorsunuz, dedi Burg oyuncusu. Hadi, diyelim ki, gazetelerde yazanlar bizi ilgilendirmiyor, gene de ölümcül biçimde etkileniyoruz onlardan, dedi. Ama Avusturya gazeteleri dünyanın en kötü gazeteleri gerçekten, onların kepazelikleri en yüksek noktaya erişmiş bulunuyor, dedi, onlardan daha kepazesini yok. Bu yayınların iğrençliği yüzünden Avusturya tarihi, evet, dünya tarihi de her zaman acı çekti, dedi Burg oyuncusu. Beni hep övdülerse de, dedi, gene de dünyanın en kepaze yayınları olduklar o en rezil ve aynı zamanda en budala yazılarıyla. Ama gene de her gün onları okuyor ve içeriklerini hırsıyla içimize atıyoruz, dedi, doğrusu gerçek bu. Ben daha çocukluğumdan beri Avusturya gazete pisliği yuttum, gene de varlığımı sürdürüyorum. Avusturya midesi, sağlam bir midedir. Avusturyalıların hepsinin mideleri sağlamdır, bütün zamanlar içinde ne kadar tatsız ve aynı zamanda korkunç bir tarihi yuttuklarını düşünenecek olursam. Avusturya gazeteleri, bunlara gazete denilirse eğer, dedi Burg oyuncusu, dünyanın en kötü gazeteleridir, belki sırf bu yüzden en iyileridir. Doğrudan doğruya en kötülerini oldukları için, belki de en iyileridir, dedi Burg oyuncusu ve Auersberger peltek-

leşerek, *bu konuda haklısınız, bu konuda haklısınız, ne kadar da haklısınız bu konuda*, dedi ve iki genç yazar yüksek sesle güldü. Durmadan saçmalık içinde yaşıyoruz, dedi Burg oyuncusu birden, başka bir şeyde değil. Düşünün bir kere her şeyin *saçma* olduğunu. Saçma düşünce, tek gerçek düşüncedir, dedi Burg oyuncusu, düşünün bir kere saçma dünyanın tek gerçek dünya olduğunu. Her şey saçma, dedi Burg oyuncusu dokunaklı bir biçimde ve arkasına yaslandı. Saçma ve sapık, dedi sonra. Bayan Auersberger'e de hemen bunun üzerine, *sanatınızdan bir tadımlık alacağım için ne kadar da sevinmişim!* dedi. Ama zararı yok. Bir dahaki sefere. Ne söyleyecektiniz? diye sordu Burg oyuncusu, Bayan Auersberger de kısaca *Purcell*, dedi. Ah *Purcell*, dedi Burg oyuncusu. *Purcell* çok moda. Genel olarak eski müzik. Bütün dünya bütün gün eski müzik dinliyor, haksız mıyım? Bunun üzerine Auersberger peltekledi: *bunda haklısınız, bunda haklısınız, bunda haklısınız. Purcell*, dedi Burg oyuncusu, çok büyük İngiliz şarkı ve arya sanatıdır. Evet, dedi benim suratıma bakarak, böyle, güzel okunmuş bir *Purcell* değerli bir şeydir. *Bolero*, Tanrım, dedi Burg oyuncusu birdenbire, biliyor musunuz, *Bolero* hep sinirime dokunmuştur eskiden. Şimdi seviyorum onu. Uzun süre sinirimize dokunan bir sanatı, dedi, birden seviyoruz. Siz de bu gözlemi yapmadınız mı daha önce? diye sordu Jeannie'ye, ama o cevap vermedi, Burg oyuncusuna hiç çekinmeden, Burg Tiyatrosu'nda yeni bir dönemin gelmekte olduğunun görüldüğünü, gerçekten de *görüldüğü* sözcüğünü kullandı, eskiyi *silip atacak*, eskiyi *silip atacak* yeni bir dönem, dedi nefret dolu Jeannie Billroth. Bir yığın yeni isim çıkacak, dedi, bambaşka oyunlar oynanacak. Evet, iyi bu, diye peltekledi Auersberger şimdi, gene yeni adların çıkması ve yeni oyunların oynanması. *Alışılmışa veda etmek*, diye peltekledi, *tiyatro bekçilerine, tiyatro bekçilerine, tiyatro bekçilerine*, diye üç kez arka arkaya tekrarladı, çünkü kendisinin hoşuna gitmişti bu söz, diye düşünüyorum. Bayan Auersberger sarhoş kocasının bu imasını herhalde gene utandırıcı bulmuş olmalı ki, artık başı iyice kalın kumaşlı çiftçi ceketinin içine gömülmüş olan Auersberger'i koltuğundan kaldırmayı bir kez daha denedi ama başaramadı; Bay Auersberger'in hâlâ onun kalçasına tekme atacak ve ona burada bu Gentz Sokağı'nda kimin evin hâkimi olduğunu

ansıtacak gücü vardı. Palladio hakkında bir kitap okudum, dedi Burg oyuncusu birden, Brentavillen'e gene hayran kaldım, dedi. Bir kere yüzyıllarca unutulmuş bir şey, dedi, birden gene çok moda oluyor, yani dünyanın ilgi odağı oluyor. İspanya, dedi, emekliye ayrıldığımda, son yıllardaki gibi kısa süre için değil, rahatça, aylarca kalacağım yer. Biri tiyatroya bunca yıl emek vermişse, benim gibi, dedi. Komedyen, dedi, taklitçi, yardımcı oyunculuk yapmışsa. En büyük mutluluğum evlenmemektir, bir oyuncu için en büyük mutluluk evlenmemek, sanatı ile yalnız kalmak, oyunculukla. İnandırıcılık yeteneğim her zaman vardı, dedi, garip bir biçimde hiç de hastalanmadım, bir kez bile, birkaç küçük tatsızlık dışında, ama bu yüzden de hiçbir zaman reddetmek zorunda kalmadım, bir kez bile kalmadım, oysa meslektaşlarım her an reddettiler, gerçekten de zamanla belli bir rol reddetme isterisi geliştirdiler. *Hiçbir zaman öyle sinirli bir oyuncu olmadım*, dedi, *titiz belki*, ama asla sinirli olmadım, sanatsal uyumsuzluklar da yapmadım. Bilgi hırsı, belki bu oldu, dedi. Her rolü bilimsel olarak çalıştım, ama bu gereksinimde hep yalnız kaldım. Gerçekte lüks bir insan değilim, hayır, tam tersine. Ama basit de değilim, basitlikten her zaman nefret etmişimdir. Ama gerçekte, dedi Burg oyuncusu şimdi, burada Viyana'da sanattan, ama en çok müzikten ve oyunculuktan beklenen en yüksek, Avrupa'da beklenen en yüksek başarıdır ve burada konser salonuna ve tiyatroya giden insanlar, özellikle de Burg Tiyatrosu'na, dedi, en şımarık ve dolayısıyla Avrupa'nın diğer bir yerinde olduğundan daha çok şey bekleyen ve daha eleştirel olanlardır, evet, diyebilirim ki tüm dünyadakilerden daha çok. Tıpkı Viyana'dakilerden daha iyi müzikçiler olmadığı gibi, daha iyi oyuncular da yoktur, gerçek bu. Nereye giderseniz gidin, dedi, gidin Milano'nun Scala'sına ya da New York'taki Metropolitan Operası'na ya da Londra Ulusal Tiyatrosu'na ya da Comédie Française'e, Viyana'nın yanında hiç kalırlar, hepsi sonuç olarak yeteneksiz ve acemi kalır, gerçek bu. Viyana seyircisi en şımarık ve en zevkli seyircidir, tiyatrodaki de, müzikte de, ama en hain, en acımasızdır da. Almanya'da tiyatro diye önümüze sürülen şey ne kadar komiktir, İngiliz tiyatrosu ne kadar komiktir, Fransız tiyatrosu bizimkinin yanında ne kadar komiktir. Ama bu gerçe-

ği Viyana'da bir söylemeye kalkın bakalım, dedi Burg oyuncusu, o zaman adamı mahvederler. Burg Tiyatrosu bu kadar kötü asla oynayamaz, dedi, Alman sahnelerinin hangisinden olursa olsun çok daha iyidir. Hayır, hayır, dedi Burg oyuncusu, acemi, tatsız bir tiyatro oynanıyor Almanya'da, sonuç olarak budala bir tiyatro, Almanlar hep buna deli olurlardı. Alman tiyatrosu hep çaresiz ve acemidir, gerçek bu. Her zaman moda uymuş ve düşüncesiz olmuştur, gerçek bu. Esprisiz, gerçekten. Fantezisz, gerçekten. En ufak bir yaratıcılıktan yoksun, gerçek bu. Alman tiyatrolarında okul öğretmenleri gibi oyuncuların, ortaokul öğretmenleri gibi oyuncuların oynadığını görüyoruz, böyledir bu. Viyana'daki en kötü kabareci bile en ünlü Alman oyuncudan daha iyidir, dedi, gerçek bu. Ama bu gerçeği Viyana'da söylemeye görün, taş tutarlar adamı. Burg Tiyatrosu'ndaki ya da Opera'daki her pazartesi oyunu, dedi Burg oyuncusu, dünyanın diğer bütün yerlerindeki kadar iyidir. Ama bunu Viyana'da söylemeye bir kalkın, dedi Burg oyuncusu. Ekdal'ı oynamak ve başarılı olmak güzel bir şeydi, dedi bunun üzerine Burg oyuncusu ve Ekdal'la ve başarıyla veda etmek. Çünkü şu sırada çalıştığım o İngiliz rolüne artık kendi gelişmeme ait bir şey olarak bakmıyorum, son derece önemsiz bir şey, ciddiye alınamaz, dedi, Lear değil, diye belirtti. Uzatılmış bir *paradoks*, dedi sonra. Yaşlılık ve umursamazlık belli bir biçimde birbirini denkliyor, dedi. Ayrıca bir gün bile genç olmak istemem, gençlik iğrenç bir şey, yaşlılık öyle değil. Ayrıca yaşamımın bir tek gününü bile yeniden yaşamak istemem, bunun olanaksız olmasına seviniyorum. Evet, biliyor musunuz, dedi Burg oyuncusu önce Bayan Auersberger'e, sonra Jeannie'ye, yaşlı bir insan geri çekilişine âşıktır, inanın bana. İnsanlar mümkün olan her şeyi söyler, mümkün olan her şeye de güler, mümkün olan her şeye sinirlenir, bu beni artık hiç ilgilendirmiyor. Bu kadar tiyatro sanatı vs.'den sonra, bir yaşlılık sanatı geliştirmek, dedi Burg oyuncusu, herhalde en büyük zevktir. *Bolero* sona erdiğinde, Bayan Auersberger kalktı, yemek odasından geçip mutfağa gitti kahveyi getirmek için. Jeannie, Bayan Auersberger'in bulunmayışından yararlanarak yeniden sahneye çıkmak istedi ve uzun süreden beri yere bakan, denildiği gibi, *düşüncelere dalmuş* ve şimdi artık

tamamen yorgun düşmüş olan Burg oyuncusuna o çirkin tarzı ile *neredeyse artık yaşamının sonunun geldiğini*, yaşamının sonunda kendi sanatı içinde *bir haz bulup bulamadığını* sordu; işte bu tatsız sözcüklerle yaşlanmış, yorgun adama soru sordu, bana bu akşam ve bu gece asla sempatik gelmemiş olan adama, ama aynı akşam, hattâ birkaç saat önce Akademi Tiyatrosu sahnesinde bu adamın Ekdal rolünü oynadığını göz önüne alırsam, şimdi korunmayı hak ettiğini düşünüyorum. *Yaşamınızın sonunda sanatınızda bir haz duyduğunuza inanıyor musunuz?* diye sordu Jeannie ikinci kez, öyle bir biçimde sordu ki sanki soruyu ilk soruşunda Burg oyuncusunun soruyu duymadığını sandı, oysa Burg oyuncusu tabii ki duymuştu Jeannie' nin sorusunu, onun terbiyesizliği, saygısızlığı doğal olarak gözünden kaçmamıştı, en sonunda soruyu üçüncü kez yöneltti ona: *Yaşamınızın sonunda sanatınızın size haz verdiğini söyleyebilir misiniz?* Terbiyesizliği üç kez gözünden kaçmadı Burg oyuncusunun, benim şimdi gördüğüm gibi, ama o üstünkörü tanıdığı Jeannie'nin ve ona karşı asla böyle bir terbiyesizliğe kaçmaması gereken bir kişi olarak Jeannie'nin onu rahat bırakacağını düşünmüştü, ama Burg oyuncusu bu konuda tümenden yanılmıştı; Jeannie Billroth tersine asla rahat bırakmadı ve Burg oyuncusunun *yaşamının sonunda sanatından haz duyduğunu söyleyip söyleyemeyeceğini* daha birçok kez sordu, utanmaz tarzıyla ısrar etti ve Burg oyuncusu sorusuna cevap verinceye, cevap vermek zorunda kalıncaya kadar o saygısız sorusunu yineledi ve bana temelinde tamamen iğrenç gelen, bütün bu süre içinde büyük bir tiksinti ile bakıp gözlemlediğim bu insanın, ona birden gerçekten en doğru cevabı vermesi oldukça şaşırtıcıydı, bu yanıtında ona *böylesine budalaca bir soru* yöneltmesinin görülmemiş bir çirkinlik olduğunu söyleyerek, *çünkü sorunuz budalalıktan başka bir şey değil*, dedi ve Jeannie Billroth'un, aptalca sorusuna doğrusu bu kadar akıllı bir cevap beklemediğini, onun *o terbiyesiz sorusuna*, diye belirtti Burg oyuncusu, *sanırım vurgulamada yanıldınız*, dedi Burg oyuncusu yalnızca ve hemen kalkmak istedi, sanki Auersbergerler'in Gentz Sokağı dairesini başka durumlar ortaya çıkmasın diye terk edecekti, çünkü Jeannie'nin sorgulaması ve terbiyesizliği artık canını sıkmıştı, ama Bayan Auersberger'in kahve ile geldiğini görünce koltuğuna tekrar oturdu

ve aynı anda bu çeşit budalaca sorulara cevap verme gereğini duymadığını söyledi, *bu çeşit soru diye yöneltilen tatsızlıklar*, dedi Burg oyuncusu kelimesi kelimesine, şimdi gerçekten afallayan Jeannie'ye, gerçekten de ondan bunlara cevap beklenmemeliydi. *Yaşam sonu diye ne arsızca bir zirvalama bu böyle*, dedi Burg oyuncusu, *ne terbiyesizce bir soru soruş*, dedi, *kendi ahmaklığınızla beni karşı karşıya getirmek ne biçim bir adilik*, dedi Burg oyuncusu, bunun üzerine Auersberger'in elinden bir fincan kahve alan Jeannie birden sakinleşti, benim beklediğim gibi kızmadı da, bunun gibi durumlarda ansıdığım kadarıyla hep ayağa fırlar ve ahmaklığının gösteri alanını değiştirirdi, şimdi öyle yapmadı, o iyice kalın sürülmüş makyajının altından bile kıpkırmızı kesildiği görülen suratıyla orada oturakaldı, dakikalarca hiç kıpırdamadı, birden tekrar güçlenen Burg oyuncusu, ondan asla ummadığım şu şaşırtıcı sözleri söyledi: İnsanın boyuna ağzını arayan ve sonunda onu en alçakça biçimde küçük düşüren insanların arasında olmak çok iğrenç, onlar yalnız insanı paralamak için varlar, *parçalara ayırmak için*, hem de bunu gece yarısından sonra yapmak daha da büyük bir alçaklık, *alçaklık* sözcüğünü hiç çekinmeden kullanıyordu, bu arada zaman zaman küçük bir yudum içmek için kahve fincanını elinde hiç titretmeden tuttuğunu büyük bir şaşkınlıkla gördüm. Bir eve geliyoruz ve oranın sevimli bir yer olduğunu düşünüyoruz, dedi ve bunu söylerken o kadar kızmıştı ki, Auersberger bile yeniden uyanmıştı ve Burg oyuncusunun o anda söylediklerini dinledi, Anna Schreker de dikkat kesilmişti, iki genç yazar da ve diğer herkes de, çünkü Burg oyuncusu tüm ilgiyi gene üzerine çekmişti yalnızca şimdi kullandığı güçlü sözcüklerle bile, *aşağılık, alçak, arsızlık, yalancı, rezil, büyüklük budalası, aptal* sözcükleri yağıyordu birden Gentz Sokağı sosyetesinin ve özellikle Jeannie'nin üzerine; yalnız bir terbiyesizlik değil, aynı zamanda gerçek bir alçaklıkmiş onu böylesine budalaca sorularla karşı karşıya getirmek, *bu kişinin yaptığı gibi*, Jeannie'yi birden böyle adlandırmıştı, *bu kişi*, diyordu durmadan, *bir eksikti, bu kişiden başından beri nefret ettim, çünkü bu kişi tamamen budala biri*, bu kişinin de buraya geleceğini bilseydim hiçbir zaman davetinizi kabul etmezdim, dedi Burg oyuncusu Auersbergerler'e heyecanla, bunun

gibi kişilerden nefret ederim, bunlar her şeyi yerin dibine batırmak için varlar, durmadan sanattan söz ederler ve sanattan haberleri yoktur, her şey hakkında konuşurlar ve bunlar hakkında hiçbir fikirleri yoktur, tüm bu akşamları konuşmaları ve gevezelikleriyle bozarlar, bunların ahmaklıkları ayyuka çıkmıştır, dedi Burg oyuncusu büyük bir öfkeyle. *Bu kişinin burada oturduğunu gördüğüm anda, hemen geri dönüp gitmeliydim, diye düşündüm, ama görgü kuralları böyle davranmamı engelledi,* dedi Burg oyuncusu, *görgü, görgü,* diye birkaç kez tekrarladı ve arkasına yaslandı, bu onu rahatlattı, diye düşünmüştüm, ama yanılmışım, çünkü Burg oyuncusu hemen gene dimdik oturdu ve birden nefesi kesilerek Jeannie'nin yüzüne karşı: Siz hiçbir şeyden haberi olmayan ve hiçbir değeri olmayan, bu yüzden de herkesten nefret eden kişilersiniz, işte bu kadar basit, siz her şeyden nefret ediyorsunuz, çünkü siz kendi alçaklığınız yüzünden kendinizden nefret ediyorsunuz, dedi. Durmadan sanattan söz ediyorsunuz ama bunun ne olduğundan haberiniz yok, diye Jeannie'nin suratına karşı haykırmak istedi, ama nefesi kesildiği için haykıramadı, yalnız cümleyi neredeyse hiç sesi çıkmadan söyleyebildi ve ardından, *siz budala, yıkıcı bir insansınız ve kendinizden utanmıyorsunuz bile,* deyip sustu. Burg oyuncusunun Jeannie'ye saldırması, kabul etmeliyim ki, büyük bir zevkti benim için, çünkü ben, her ne kadar böyle şeyler olduysa da, gene de birinin Jeannie'nin yüzüne karşı bunları söylemesine çok ender rastladım, bir insanın böyle bir keskinlikle onun utanmazlıklarından birini böylesine ortaya dökmesi, bana hâlâ başından beri iğrenç gelmiş olan Burg oyuncusu tarafından yapıldı ve bu şu anda ona saygı duymama neden oldu. Jeannie Billroth'a hiçbir zaman, aslında ne kadar yetersiz olduğu, hep böyle olduğu, söylenmemişti şimdiye kadar, diye düşündüm, ona her konuda en yeteneksiz kişinin çok uzun zamandır kendisinin olduğu hiç söylenmemişti, diye düşündüm. Jeannie'ye alçak olduğu, düpedüz bayağı olduğu hiç söylenmemişti, Burg oyuncusunun hiç çekinmeden yüzüne karşı söylediği gibi. Bir insan hak ettiği yere konduğunda, yani onun alçaklığı ve utanmazlığı ve ahmaklığı ve yetersizliği önüne serildiğinde, bundan büyük bir zevk alıyoruz, diye düşündüm, hele böyle bir şeyi onyıllar boyu beklemek zorunda

kalmışsak. Jeannie'ye sonuç olarak çok ufak, aşağılık bir insan olduğu, iğrenç bir karakteri olduğu asla söylenmemişti, Burg oyuncusu bunu söyledi. Ve bende, Burg oyuncusunun bu patlayışının tanığı olmuş olan herkesin yalnız o an için sevinmekle kalmadığı, bunun çok daha büyük, kısa bir süreden çok daha uzun sürecek bir memnunluk yarattığı izlenimi oluştu. Doğal olarak onlar bu hislerini *dile getirmediler*, bir nedenleri de yoktu bunun için, bunu yapamazlardı ayrıca. Ama Burg oyuncusu, tıpkı benim de cesaret edebileceğim gibi, cesaret edebildi buna, Burg oyuncusunun Jeannie'ye söylediği her şeye karşı yalnızca suskun kalarak ona hak vermiştim. En sonunda, yıllar sonra, onyıllar sonra, bir insan gerçeği söylüyordu diğerinin yüzüne karşı, onun başına bunun gelmesini istiyorduk, onyıllar boyunca istedik, daha önce hiç duymadığı asıl gerçeği, nkn daha önce bu insanın yüzüne karşı gerçeği söylemeye kimse cesaret edemedi ve ben, Burg oyuncusu tarafından Jeannie'nin yüzüne karşı söylenen bu gerçek yüzünden, ne gerçeği olursa olsun, sırf bu yüzden bu *sanatsal akşam yemeği* davetini kabul etmiş olmama sonuçta değdiğini düşündüm. *Siz tamamen yalancı birisiniz*, de demişti Burg oyuncusu ayrıca Jeannie'ye, *siz bir insanı küçük düşürebilmek için saatlerce gzetliyorsunuz*, bir de, *sizin gibi insanlar tehlikeli insanlardır* ve *sizin gibi insanlarla ilişki kurmamak en iyi şeydir*, demişti. Burg oyuncusunun bu sözleri bu kadar kesinlikle kulaklarımda ınlamasaydı, bugün bunların doğru olduğuna inanamazdım, ama Burg oyuncusu o akşam aynen böyle, burada yazılı oduğu gibi, söylemişti bunları. Herhalde, diye düşündüm, Jeannie ben henüz müzik odasına geçmemişken, yani henüz yemek odasındayken de, Burg oyuncusuna karşı terbiyesizlikler yaptı durdu, yani daha önce de ona, benim Jeannie Billroth'la ilişkim olduğu zamanlardan tanıdığım iğrenç Jeannie Billroth'u sahneledi kısacası. Değişmemiş. Bir topluluğun merkez noktası değilse, merkez noktası olmak için her şeyi yapar, *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırılan böyle bir akşam için, yüzeysel olsa da merkez olarak seçilmiş birini, yani bu durumda Burg oyuncusunu, denebileceği üzere, gcendirir. Ben yemek odasına geçmeden çok önce Burg oyuncusunu durmadan, huyu olduğu biçimde, sinirlendirmiş ve gcendirmiş olmalıydı, yoksa

Burg oyuncusunun bu patlayarak püskürmesi anlaşılır olmazdı. Burg oyuncusunun o tuhaf patlayışlarının nedenini şimdi anlıyordum, henüz antrede oturduğum sırada, Burg oyuncusunun müzik odasından bağırdığını duyduğumda, o henüz benim için anlaşılmaz olan *ah Ekdal mı* ve *ah Gregers mi* ve *ah Yaban Ördeği mi* sözlerini duyduğumda yani, şimdi anlamıştım bunların Burg oyuncusuna saldıran Jeannie'ye söylendiğini. Evet, dedi Burg oyuncusu yerinden kalkıp gitmek istediğinde ve onunla birlikte ayağa kalkan Bayan Auersberger'in eline boş kahve fincanını tutuşturduğunda, *bu tip topluluklardan nasıl da nefret ederim, benim için bir anlamı olan her şeyi küçük düşürmeye çalışanlardan, gerçekten de benim için hep bir anlamı olmuş şeyleri kirliletmek isteyen, adımı ve Burg oyuncusu olmam gerçeğini sömürenlerden, gerçekten de yalnız biraz huzura değil gereksinmem, ama rahat bırakılmaya. Evet, ben hep şimdi olduğum kişi değil de, bir başkası olarak doğmuş olsaydım ve tamamen şimdi olduğum kişiden bir başkası olsaydım, yani nihayet rahat bırakılabilen biri olabilseydim. Ama bunun için kendi ana babamdan değil bambaşka bir ana babadan doğmuş olmalıydım, bambaşka koşullarda büyümem gerekirdi, tutuklanmış gibi değil, hep istediğim gibi özgür doğada, tümenden doğada, yapaylıkla değil. Çünkü hepimiz yapaylık içinde büyüdük, yapaylığın iyileştirilemez çılgınlığı içinde, ömür boyu bunun acısını çekmiş olan yalnız ben değilim,* dedi Burg oyuncusu birden, *buradaki herkes,* dedi ve Jeannie'ye doğru döndü ve ona, *siz de, hayatım, beni nefretinizle izleyen ve küçük gören siz de,* dedi. Önce bana hiçbir şey söylemeden baktı, sonra Auersberger'e, tümenden sarhoş olan, koltuğunda uyuyan Auersberger'e, doğmuş olmanın başlı başına bir mutsuzluk olduğunu söyledi, *ama Bay Auersberger gibi biri olarak doğmuş olmanın, en büyük mutsuzluk olduğunu.* Doğaya gitmek ve bu doğada soluk alıp vermek ve bu doğada gerçekten sonsuza kadar kendi evinde olmak, işte bunu en büyük mutluluk olarak algılamaktaymış. *Ormana gitmek, ormanın derinliklerine gitmek,* dedi Burg oyuncusu, *kendini tamamen ormana vermek,* hep bu olmuş düşüncesi, kendisinin doğa olmasından başka hiçbir şey değil. *Orman, yüce orman, odun kesmek,* düşüncesi hep bu olmuş, dedi birden heyecanlanarak ve kesinlikle gitmek isteyerek. Herkes çok içtiği halde, tıpkı otuz, yirmi beş ve yirmi yıl önceki gibiydi en sonunda, yalnız Auers-

berger tamamen sarhoştı ve tümünden koltuğuna gömülmüştü, bütün konukların gitmek için ayağa kalkmış olduklarını fark bile etmedi. Ben kalktığım sırada, Burg oyuncusunun henüz fogoş balığı yenirken ve ondan sonra da müzik odasında hep bu üç sözcüğü, *orman, yüce orman, odun kesmek*'i söylediğini, bununla neyi kastettiğini önce bilmediğimi düşünmüştüm. Benim dikkatim yemek sırasında ve ondan sonra müzik odasında doğal olarak Burg oyuncusuna yönelik değildi uzun süre, daha çok Jeannie Billroth'ta yoğunlaşmıştı; yemek boyunca Jeannie'yi hemen hemen hiç ayırmadım gözümünden, Burg oyuncusunun söylediklerini çoğu zaman dinlemedim bile, yalnız arada sırada yarım bir cümle duydum ondan, asla bir bütün cümle değil; ayrıca Burg oyuncusunun yemek boyunca söyledikleri de beni asla ilgilendirmedi, çok daha sonra, ancak müzik odasında, yani Burg oyuncusu, dayanabildiğinden çok daha fazlasını içtikten sonra benim için ilginç olmuştu, çünkü o, şimdi düşündüğüm üzere, bu arada tümünden değişmişti; yemek odasında söylemiş olduğu her şey saçmaydı, uydurma ve ipe sapa gelmezdi, tıpkı yaşlı, artık bunalmış oyuncuların duymaya alıştıklarımız gibiydi, benim, söylediklerini dinleyemediğim için, yaşlılık bilgelikleri denilen şeyin tamamen itici bir yaşlılık ahmaklığı olduğunu, daha doğrusunu söylemek gerekirse, yaşlılık budalalığı olduğunu bildiğimden sinirime dokunan, bu yüzden de asla yollarına çıkmadığım kişilerin söyledikleri cinstendi. Yaşlı oyuncular yalnız sinirine dokunur insanın, diye düşünmüşümdür hep ve ben onlarla bir araya gelmekten hep kaçınmışımdır; ama Burg oyuncusu dayanabildiğinden daha fazlasını içince birden ilginç olmuştu, değişimi yüzünden, onda birdenbire ortaya çıkan garip bir yaşlılık felsefesiyle, özellikle de durmadan *orman, yüce orman ve odun kesmek* sözlerini söylemeye başladıktan sonra, şimdi biliyorum, bunların yalnız onun değil, Burg oyuncusu gibi milyonlarca insanın ve milyonlarca başkalarının yaşamlarının replik sözcükleri olduğunu; bu *sanatsal akşam yemeğinin* sonunda birden Burg oyuncusunun bu yaşam repliği sözcükleriyle ne demek istediğinin bilincine vardım, bunu hep kendi kendilerine söylemelerinin, başkasına söylemelerinin, evet, herkese söylemek istemelerinin bilincine ve ben onu dikkatlice dinlemeye başladım;

birden, diye düşünüyorum, bu önce benim için ilginç olmayan, söylediğim gibi, sinirime dokunan insan, kısa bir süre için ilginç oldu, bu kısa süre için de olsa bütün dikkatimi üzerine çekti ve artık Jeannie Billroth ya da Anna Schreker'in söyledikleri değil, yalnız Burg oyuncusunun söyledikleri ilgilendiriyordu beni, bunun üzerine Jeannie ve Schreker'den uzaklaşıp Burg oyuncusuna yönelmiştim, bu *sanatsal akşam yemeğindeki* diğer bütün kişileri bir yana itmiştim, onlar beni zaten başından beri ilgilendirmemişti, hiç de dinlememiştim onları, söyledikleri en ufak şeyi bile duymamıştım, diye düşündüm. Bayat esprileri ve konuşmuş anekdotları ile önce etki yapmaya çalışan başlangıçtaki geveze, bu *sanatsal akşam yemeği* süresince ilginç, hattâ *felsefi bir kişiliğe* dönüştü, diye düşündüm ve düşünüyorum ki, bunu birçok insanda göremeyiz, ama gene de ara sıra gözlemleyebiliriz bu gibi insanların önce geveze olarak ve iğrenç espriler yapan anekdot anlatıcıları olarak ortaya çıktıklarını, tıpkı o tipik sanatsal ya da entelektüel Viyanalı gibi ve sonra yavaş yavaş neredeyse felsefi bir gelişim gösterdiklerini akşam boyunca, bir akşam yemeği süresi içinde, Gentz Sokağı'ndaki Auersbergerler'in *sanatsal akşam yemeği* sırasında olduğu gibi, yani önce gülünçlük ve aptallık ve kibirlilikle dikkati çeken, sonra zamanla, içebildiklerinden biraz daha fazlasını içtikten sonra, birdenbire bizim onlara karşı duyduğumuz antipatiyi sempatiye döndürebilen, tümenden felsefi olmasa da, doğrudan doğruya düşünsel bir unsuru ortaya koyan kişileri görürüz. Burg oyuncusu, düşündüğüm gibi, yalnız Burg oyuncusu olarak kendini göstermişti önce, hattâ *gerçek fogoş* denilen şeyi, benim için itici bir tip anlamı taşıyan Burg oyuncusu olarak yemişti de, fogoş yenirken hep itici bir tip olarak ortaya çıkmıştı, ama birden fogoş yemeğini bitirdikten sonra ve iki üç puro ve birkaç bardak beyaz şarap içtikten sonra, neredeyse düşünen, giderek felsefi bir insan olmuştu, yani iğrenç bir tipten felsefi bir insana, bir tipten insana, yani her zaman olanın tersine dönüşmüştü, insanlar önce insan gibi gösterirler kendilerini ve sonuçta ve en sonunda ellerinden başka bir şey gelmediği için, zamanla, yiyip içtikten sonra, iğrenç bir tip olurlar; bu gözlem bizim gündelik gözlemimiz, bir toplulukta insanlara rastlarız ve bu insanlar zamanla itici ve iğrenç

tiplere dönüştürürler kendilerini, tıpkı tüm bu toplulukların, akşam boyunca yiyip içtikten sonra kendilerini iğrenç ve itici yaptıklarını bildiğimiz gibi. Burg oyuncusu bu gece tam tersine bir gelişme gösterdi; iğrenç bir tipten felsefi bir insan oluşturdu, belki gerçek olmayan bir gevezeden filozofa dönüştü. Sonunda ben, benim için uzun süre itici olan, bana iğrenç gelen, salt kendini beğenmişliği ile beni sinirlendiren ve öfkeliendiren insana, denildiği gibi, *bağlanıyor, artık ondan iğrenmiyor ve sinirlenmiyor, etkileniyordum*, Jeannie Billroth'a olduğunun tam tersine, sanıyorum o önce Burg oyuncusundan etkilenmişti, sonra yavaş yavaş ve hattâ fogoş yendiği sırada ona sinirlendi ve sonunda ondan nefret etti. Ben sonunda Burg oyuncusundan etkilendim, Jeannie Billroth ise ondan nefret etti, diye düşünüyorum, bu her şeyi açıklıyor. *Nasıl da orman, yüce orman, odun kesmek*, diyordu, bu bir yaşlılık duygusallığı değil, öngörülü olmaktı, diye düşünüyorum. Jeannie'ye karşı gelişi, yaşlılıktan başka her şeydi, yaşlılık çıkarıcılığından başka her şeydi, diye düşünüyorum. Uzun uzun, bütün bir akşam öğünü süresince Viyanalı bir sanat kuklasıyla beraber oturuyoruz, şu sapık sahte sanatçılarından biriyle, bu kentte yüzlercesine rastladıklarımızdan bir tanesiyle, ve yüzlercesini tanıdığımız şu iğrenç Viyanalı ressam ve heykeltıraş ve yazar ve müzikçi ve oyuncularla, Viyanalı iğrenç taşra sanatçılarının hepsiyle, üstelik bir de Viyanalı sanat kuklalarının ve sahte sanatçıların prototipi olan bir Burg oyuncusunun karşısında, Auersbergerler'in aslında bu tümüyle uzun, berbat ve gereksiz akşam öğünleri süresince, diye düşünüyorum ve birden başından beri ürkütücü biçimde bize kendini gösteren, sonunda bizim üzerimizde gerçekten itici bir etki yapan insanın bizim ilgimizi çeken, felsefe yapan birine dönüştüğünü, ilgi çeken *bir anlık filozofa*, diyebiliriz, dönüştüğünü gözlemliyoruz. Bütün yaşlıların filozof oldukları doğal olarak doğru değildir, ama felsefidirler, bütün yaşlıların filozof olduğunu ileri sürmekten daha büyük bir budalalık bilmiyorum, onlar doğal olarak felsefeler ve her durumda yaşlı insanlar, ara sıra hiç değilse birkaç dakika için felsefi oluyorlar ya da birkaç dakika için felsefe yapan kişiye dönüşüyorlar ve bu *sanatsal akşam yemeği* boyunca Burg oyuncusu anlık felsefe yapan, *an felsefecisine* dönüştü, hep bir şeye öfke-

lenerek. Ayılmak, yani ertesi gün kendine gelmek, doğal olarak onu yeniden tuhaf, ahmak, dayanılmaz birine dönüştürecek, bizim onu tanıdığımız andaki gibi, diye düşünüyorum. Gentz Sokağı'nda bu gece bulunan böyle bir topluluk, doğrudan doğruya Burg oyuncusu üzerinde birkaç anlık felsefi etki yarattı, diye düşüdüm, başkalarında değil doğal olarak, ötekilere hiçbir şey *asla* felsefi bir etki yapamaz. Auersbergerler'e de, Anna Schreker'e de, ötekilere de yapamaz, en çok da iki genç yazara yapamaz, çünkü onlar felsefi durum denen şeyin sırf yaşları gereği henüz farkında değiller. Bunun için bir insanın, denilebilir ki, *hep tarihin derinliklerine inen ve hep tarihten kaynaklanan bir yaşam deneyinin olması gerekir*, diye düşünüyorum, Burg oyuncusuna uyuyor bu, çünkü yaşlılara, özellikle de çok yaşlılara uyuyor ve ben ömür boyu ilgimi daha çok yaşlılara ve çok yaşlılara yönelttiğimi düşünüyorum, gençlerden çok, hep daha çok yaşlılar ve çok yaşlılarla görüşmek istediğimi, gençlerle değil, hep yaşlılar ve çok yaşlılarla birlikte olduğumu, gençlik bendim o zaman, gençken kendimdim, diye düşünüyorum, yaşlılık değildim, bu yüzden yaşlılıkla ilgilendim, gençlikle değil. *Her şey yaşlılıkta*, diye düşündüm hep ve ondan en büyük yararı sağladım, en büyük çıkarı sağladığımı söylemekten çekinmiyorum. Yaşlılık hep merakımı çekti, gençlik değil, onu en dolaysız dolaysızlıktan tanıyordum, diye düşünüyorum. Burg oyuncusu, diye düşünüyorum, felsefi olan onun içinde zamanla, yani yaşamının ve kendisinin ve bizim ve herkesin tarihinin akışında gelişim gösterdi, ama bu hep kendisi tarafından bastırıldı. Böylece biz hemen hemen hepsi felsefi yanlarını bastıran insanlarla uğraşıyoruz, bu yanlarını birden tükenip ortadan kalkıncaya kadar bastırıyorlar. Yalnız ara sıra, onlarda var olan bu felsefi yanı *algılayabiliyoruz*, tıpkı benim bu akşam öğününde bu Burg oyuncusunda algıladığım gibi, kendisinin belki de hiç algılamadığı gibi, diye düşünüyorum, çünkü bunun hakkında hiçbir şey *bilmiyor*. Birden Burg oyuncusuna hayranlık duydum, diye düşünüyorum, ancak *orman, yüce orman, odun kesmek* sözcüklerini söylediği ve birkaç kez yinelediği zaman. Ama Burg oyuncusu şimdi bana sempatik geliyor demek değil bu. Antipatik ve sonuçta yüzeysel teatral bir insandan başka bir şey olmayan, başından beri bana öyle ge-

len ve benim için öyle kalan biri. O veda ediş ve Bayan Auersberger'in elini *Avusturya Burg Tiyatrosu* tarzında öpüşü bile bana gene itici geldi. Sonra bir de Jeannie Billroth'a iltifat etti, tümüyle gereksiz, anlamsız bir iltifat, onun elini öperken *düşünsel girişkenliğiniz hoşuma gidiyor*, demesi bir utanmazlıktı gerçekten, *düşünsel girişkenliğiniz hoşuma gidiyor*, dedi, benim için gene iğrenç insan ve iğrenç Burg oyuncusu olmuştu, başından beri olduğu gibi. Ben de kaldırılabileceğimden daha çok içmişim, diye düşünüyorum, ama gene de Burg oyuncusu kadar değil, hele Auersberger kadar hiç değil, o bir daha hiç uyanmadı herkes Gentz Sokağı'ndan ayrılıncaya kadar, iki genç yazar da dikbaşlılıklarından durmadan zırvalamışlardı, neye karşı bu denli dikbaşlı olduklarını açıklayamadan, sonunda tümünden sarhoş olmuş ve oturduğu yerden kalkamayacak duruma gelmişlerdi. Sonunda Burg oyuncusu yalnız düzgünce değil, aynı zamanda en kibar diyebileceğimiz biçimde Gentz Sokağı'ndan ayrılma gücünü ve yeteneğini gösterdi, çünkü diğerlerinin hiçbiri bunu yapacak durumda değildi. *Ne kadar olağanüstü bir fogoştun*, dedi Burg oyuncusu sonunda Bayan Auersberger'e ve sonra ilk olarak ve tamamen tek başına evin merdivenlerinden aşağıya indi, Bayan Auersberger uzun süre onun ardından baktı. Evin merdivenlerinden aşağıya inerken gördüğüm, yani ben apartmanın henüz kapısında dururken yukarıdan izlediğim Burg oyuncusu sendelemiyor bile, diye düşündüm. Topluluklardan her zaman yalnız ayrılmak istediğim için, apartmanın kapısında, yani Bayan Auersberger'in yanında, diğerlerinin hepsi merdivenlerden ininceye kadar bekledim. Evet, dedim Bayan Auersberger'e, herkes gitmişinde, hüznünlü bir gün, değil mi? sözleriyle hiç değilse bir kez daha Joana'yı anarak. Belki de onun için en iyisiydi kendini öldürmek, dedim, *belki de* onun için en iyi an bu andı, dedim Bayan Auersberger'e ve o anda söylemiş olduğum şeyin acılığının, bir insan kendini öldürdüğü zaman çok sıklıkla söylenen bu cümlenin iğrençliğinin bilincindeydim. Yeterli bir şey söylemek istiyoruz, diye düşündüm o anda ve tamamen yetersiz bir şey söylüyoruz, evet acı veren, iğrenç, budalaca bir şey. Ne geçecekti ki eline gelecekteki yaşamından, dedim ayrıca ve bununla daha acı verici oldu, daha iğrençleşti söylediklerim. Herkes ne istiyor-

sa onu yapsın, dedim bunun üzerine ve bununla gene bir tatsızlık, bir iğrençlik daha söylemiş oldum. Bu durumda hiçbir şey söylememek en iyisiydi. Evin merdivenlerinden sanki yirmi yıl daha gençmişim gibi indim, iki üç hattâ dört basamak birden atlayarak. Aşağıda, evin girişinde kendi kendime, veda ederken Bayan Auersberger'in alnını öpmenin saçmalık olduğunu düşündüm, tıpkı otuz yıl önceki gibi, diye düşündüm, otuz yıl önceki gibi anlamsızca onun alnını öptüm, ellili yıllarda olduğu gibi; bu gerçek beni Gentz Sokağı'ndan kente gelinceye kadar tüm yol boyunca kızdırdı. Yirmi yıl Auersbergerler'i görmemiştim ve temelinde onlardan nefret ediyordum, kendime söylemek zorunda olduğum üzere, şimdi de tutmuş onun alnını öpüyordum veda ederken. Alnını öptün onun, *hiç değilse yalnız alnını*, dedim sonra karanlık kentte yoluma giderken ve bu olaya çok kızdım. Keşke ötekilerle birlikte çıksaydım, diye düşündüm, o zaman bu rezalet başıma gelmezdi. Ama ötekilerle birlikte çıkmak istememişim, Jeannie ile yeniden karşılaşmaktan kaçınmışım en çok, hem de sokakta, üstelik de o anda; çünkü onunla birlikte sokakta olmak korkunç bir hırlaşmaya dönüşebilirdi, *çok fazla*, demek zorunda kalırdım ona, *çok fazla* yüzüne vurmak, *çok fazla* başına kakmak zorunda kalacaktım, diye düşündüm, o da bana aynısını yapacaktı, böylece ben antrede kalmakla ve ötekilere yol vermekle iyi etmişim; Jeannie ile yalnız kalmaktansa Bayan Auersberger'le yalnız kalmak kuşkusuz daha çekilirdi, diye düşündüm, Jeannie ile sokakta yalnız kalmak benim için kuşkusuz tamamen bir felaket olurdu, diye düşündüm, yukarıda antrede Auersberger'le yalnız kalmak ne olursa olsun daha dayanılır bir şeydi; ama şimdi de kendime Bayan Auersberger'in alnına bir öpücük kondurduğum için sitem ediyordum, yirmi yıl sonra, belki de ondan yalnızca nefret ettiğim, ondan kocasından nefret ettiğimden daha az nefret etmediğim yirmi iki ya da yirmi üç yıl sonra, bir de ona o *sanatsal akşam yemeğinin*, benim için aslında iğrenç olduğu halde, *hoş olduğu* yalanını söylediğim için sitem ediyordum. Kendimizi tehlikeli bir durumdan kurtarmak için, diye düşünüyorum, kendilerine hep sahtekârlık siteminde bulunduğumuz kişiler gibi sahtekâr oluyoruz ve onlar yüzünden herkesi çamura attığımız, küçük gördüğümüz halde,

gerçek bu; kendimiz hiç de daha iyi değiliz bu insanlardan, o hep çekilmez ve iğrenç bulduğumuz kişilerden, itici insanlardan, ilişkimizi mümkün olan en aza indirmek istediklerimizden, oysa biz, eğer içtenlikle kabul edersek, hep onlarla uğraşırız ve tıpkı onlar gibiyiz. Biz bu insanların hepsine akla gelen her tür çekilmezlik ve iğrençlikle sitemde bulunuyoruz, kendimiz ise daha az çekilmez ve iğrenç değiliz, belki de daha çekilmez ve daha iğrenciz onlardan, diye düşünüyorum. Ben boyuna Bayan Auersberger'e onlarla olan ilişkiyi, Auersberger çifti ile olan ilişkiyi, yeniden kurduğum için, yirmi yıl sonra gene onlara Gentz Sokağı'na geldiğim için memnun olduğumu söyledim ve ona bunu söylediğim zaman ne kadar alçak, sahtekâr bir insan olduğumu düşünmüştüm, gerçekten de hiçbir şeyden ama hiçbir şeyden, en aşağılık yalandan bile ürkmediğimi düşündüm. Burg oyuncusunun hoşuma gittiğini, Anna Schreker'in hoşuma gittiğini, iki genç yazarın ve iki mühendis adayının bile hoşuma gittiklerini söyledim Bayan Auersberger'e antrede dururken, öteki konuklar merdivenlerden inerken, ben onları itici bulduğum halde, onlar merdivenlerden aşağı inerken, Bayan Auersberger'e onların çok hoşuma gittiğini söyledim. Benim bu kadar alçakça bir sahtekârlığı yapabilmem, diye düşündüm, daha Bayan Auersberger'le konuştuğum sırada, onun yüzüne karşı açıkça yalan söyleyebilmem, ona o anda hissettiklerimin tam tersini, sırf o anı bana çekilir kıldığı için yüzüne karşı söylemem; üstelik yüzüne karşı bir de bu akşam sesini dinleyememiş oluşuma üzüldüğümü de söylemiştim, onun hep *öylesine güzel, öylesine olağanüstü, öylesine bulunmaz biçimde söylediği Purcell ariyalarını* dinleyememiş oluşumun ve yirmi yıl boyunca onunla ve kocası Auersberger'le ilişkiye ara vermiş olmamın beni ne kadar üzdüğünü söyledim, oysa bu yalandan başka bir şey değildi ve gerçekten benim en alçak ve en iğrenç yalanlarımdan biri olmuştu. Joana'nın bu gece orada olamayışına ne kadar üzüldüğümü de söylemiştim ve bizim, yani benim ve Bayan Auersberger'in, şimdi, ben hemen hemen Londra'dan döndüğüme göre, tamamen olmasa da uzun süre için döndüğüme göre, yeniden görüşmemiz ve ilerde belki gene böyle bir ilişki *kurmamız* Joana'nın da istediği olurdu, diye Bayan Auersberger'in yüzüne

karşı yalan söyledim, ben yukarda Bayan Auersberger'le antrede dururken, ötekilerin evden ayrılırken duyabileceği biçimde. *Biz gene bir araya gelelim diye Joana ölmek zorunda kaldı, kendini öldürmek zorunda kaldı*, bunu da söyledim Bayan Auersberger'e ve sonra onu kısacık bir an kucakladım ve denildiği gibi, alnına bir öpücük kondurdum ve merdivenlerden aşağıya, dışarıya caddeye koştum ve caddede, şimdi geçtiğim bütün caddeler boyunca, Bayan Auersberger'e söylediklerimin hepsinin yalan olduğunu, söylediklerimin hepsinin bilinçle söylenmiş yalanlar olduğunu düşünerek kendime azap çektirdim. Çünkü aslında Bayan Auersberger'den bu *sanatsal akşam yemeğinden* sonra, ondan eskiden nefret ettiğim gibi nefret ediyordum ve *seslerin Novalis'i* Bay Auersberger'den ve ellili yıllarda takılıp kalmış olan Webernhalefenden, karısı ile birlikte ve belki de daha güçlü bir nefretle, şu *Auersberger nefreti'*yle nefret ediyordum Auersbergerler'den, şimdi, yirmi yıl önceki gibi, diye düşünüyorum, çünkü beni o zaman, yirmi yıl önce, alçakça aldattıkları ve hizaya soktukları, herkesin önünde her fırsatta küçük düşürdükleri için; sırf kendimi kurtarmak, sırf onların beni yiyip bitirmelerini önlemek için onları terk ettikten sonra, ben *onlara sırtımı döndükten* sonra, *onlar bana değil*, hep bunu iddia ediyorlardı, hâlâ da ediyorlar, tıpkı bu yirmi yıl içinde şimdiye kadar ileri sürmüş oldukları ve bugün ileri sürdükleri gibi, *güya ben* onları sömürmüşüm, *onlar* bana yıllarca bakmış, *onlar* beni yıllarca hayatta tutmuş; oysa gerçekte *onları hayatta tutan bendim*, *bendim onları kurtaran*, *bendim*, parayla olmasa bile, yeteneklerimin tümüyle onları yaşatan, tersi değil ve sokaklardan koşarak geçtim, sanki bir sanrıdan kaçıyordum, daha hızlı ve daha hızlı eski kente doğru ve koşarken neden eski kente doğru koştuğumu bilmiyordum, oysa eski kentin tam aksi yönüne doğru koşmam gerekirdi eve gitmek isteseydim, ama herhalde şimdi ben eve gitmeyi hiç istemiyordum ve bu kış da keşke Londra'da kalsaydım, dedim kendi kendime ve saat sabahın dördüydü ve ben eski kentin içine doğru koşuyordum, oysa eve koşmam gerekirdi ve kendime, her ne olursa olsun Londra'da kalmalıydım, dedim ve eski kentin içine doğru koştum, eve değil de neden eski kente koştuğumu bilmeden ve kendime, Londra bana hep mutluluk, Viyana

ise hep mutsuzluk verdi, dedim ve koştum ve koştum ve koştum, sanki bu seksenli yıllarda bir kez daha ellili yıllardan seksenli yıllara kaçıyordum, bu tehlikeli ve çaresiz ve ahmak seksenli yılların içine ve gene, bu tatsız *sanatsal akşam yemeğine* gideceğime, Gogol'ümü ya da Pascal'imi ya da Montaigne'imi okusaydım, diye düşündüm ve koşarken, Auersberger sanrısından kaçtığımı düşündüm ve gittikçe daha büyük bir enerji ile bu Auersberger sanrısından eski kente kaçtığımı düşündüm ve koşarken, şimdi içinde koştuğum bu kentin bana korkunç gelse de, gene de benim için en iyi kent olduğunu düşündüm, bu nefret ettiğim, her zaman nefret ettiğim Viyana'nın şimdi benim için birden en iyi, benim en iyi Viyana'm olduğunu ve her zaman nefret ettiğim ve hâlâ nefret ettiğim ve her zaman nefret edeceğim bu insanların en iyi insanlar olduğunu düşündüm, onlardan nefret ettiğimi ve ama dokunaklı olduklarını, Viyana'dan nefret ettiğimi ve onun gene de dokunaklı olduğunu, benim bu insanlara lanet yağdırdığımı, ama gene de onları sevmek zorunda olduğumu, bu Viyana'dan nefret ettiğimi ve gene de sevmek zorunda olduğumu ve artık eski kentin içinde koşarken bu kentin gene de benim kentim olduğunu ve her zaman benim kentim olarak kalacağını ve bu insanların benim insanlarım olduğunu ve her zaman benim insanlarım olarak kalacaklarını düşündüm ve koştum ve koştum ve bütün korkunçluklardan sıyrıldığım gibi Gentz Sokağı'ndaki bu korkunç *sanatsal akşam yemeği* denen şeyden de sıyrıldığımı ve Gentz Sokağı'ndaki bu *sanatsal akşam yemeği* diye adlandırılan yemeği yazacağımı, onun hakkında ne yazacağımı bilmeden, öylece *bir şeyler* yazacağımı düşündüm ve koştum ve koştum ve *hemen* Gentz Sokağı'ndaki bu *sanatsal akşam yemeği* denen şey üzerine hemen yazacağım, diye düşündüm, ne olursa olsun, ama yalnızca *hemen* ve *şimdi* Gentz Sokağı'ndaki *bu akşam yemeği* üzerine yazacağım, *hemen*, diye düşündüm, *şimdi*, diye hep, eski kentten koşarak geçerken, *hemen* ve *şimdi* ve *hemen* ve *hemen*, çok geç olmadan.

“...Sonunda ben onlara taşra mesenleri unvanını verdim, neredeyse bir karnaval nişanı gibi; benim bu acı şakamı ciddiye almışlardı. Esaslı yolculuklar yapıp bu esaslı yolculuklarda her açıdan kendilerini düzeltebileceklerken, akla gelebilecek en esaslı yolculukları yapabilecek paraları da varken, zamanlarını ve dolayısıyla onlarca yıllarını, o birinci sınıf denen şeyi kopya etmek ile, aristokrat olma isteği ile geçirdiler. Aristokrat kopyacıları olarak, kuşkusuz iyileşmek istemedikleri için, hiçbir şeyin onları iyileştiremeyeceği aristokratlık kaçıklıkları içinde mahvoldular, diye düşündüm.”

Odun Kesmek, yaşanmış zamanlar arasındaki gelgitlerle bir hesaplaşmanın ağır gerçekliğinde anlatımın derinliklerine çekici bir davet.

Thomas Bernhard, kendisinin tüm halleriyle baş döndürücü bir sıydamlıkla yüzleşirken, Viyana sanat çevrelerinin kayıyızlılık ve yapaylıkla örüldü dünyasının üzerine bir dostunun intihamının açığa çıkardığı öfkeyle gidiyor.

Thomas Bernhard, “tahatsız” varoluşunun ötesindeki düzlüklerin genişliğinde bir açıklık.

Thomas Bernhard, Ottmang 1988

© Thomas Bernhard Nachlaßverwaltung

ISBN 978-975-363-813-2

12 TL

9 789753 638135